

23—25 maj

Debatter m. m.

Måndagen den 23 maj

Sid.

Svar på interpellationer av:

herr Hedin ang. vissa av taxeringsmyndigheter utsända frågeformulär	3
herr Rimmerfors ang. den skattefria försäljningen av sprit på öresundsfärjorna	4
herr Johansson i Torp ang. färjtrafiken i Svanesund	9
herr Nilsson i Tvärälund ang. televisionens idrottsprogram	10

Tisdagen den 24 maj fm.

Stöd åt jordbruket	16
Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga av herr Pettersson i Norregård ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna	60

Tisdagen den 24 maj em.

Den ekonomiska politiken m. m.	98
Svar på fråga av herr Elmwall ang. bestämmelserna om affärsbankernas kassareserver	157

Onsdagen den 25 maj

Den ekonomiska politiken m. m. (Forts.)	174
Mönstringsförordning m. m.	253
Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.	262
Ändrad lydelse av 27 och 29 §§ värnpliktslagen	280

Samtliga avgjorda ärenden

Tisdagen den 24 maj fm.

<i>Andra lagutskottets</i> memorial nr 50, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande ang. ändring i lagen om allmän sjukförsäkring, m. m.	16
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm	16
— utlåtande nr 31, ang. åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m.	16
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 64, ang. utjämningsskatt å vissa varor, m. m.	16
<i>Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.	60

Tisdagen den 24 maj em.

<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område m. m.	98
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 138, om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden	98
— nr 139, ang. underskott å statens järnvägars fond	98
— nr 140, om avskrivning av nya kapitalinvesteringar	98
— nr 141, rörande garanti för banklån till Stockholms kapplöpningssällskap	98
— nr 142, ang. förslaget till riksstat	98
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 63, om en allmän översyn av skattesystemet, m. m.	98
— nr 60, ang. beräkning av bevillningarna, m. m.	98
— nr 62, om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt ..	98

Onsdagen den 25 maj

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 137, ang. statsbidrag till en estnisk skola i Göteborg (gemensam omröstning)	173
<i>Jordbruksutskottets</i> memorial nr 34, ang. bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm (gemensam omröstning) ..	174
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 43, om mönstringsförordning m. m.	253
— nr 44, om behörighet att utöva läkaryrket m. m.	262
— nr 46, om ändrad lydelse av 27 och 29 §§ värnpliktslagen	280

Måndagen den 23 maj

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 17 innevarande maj.

§ 2

Upplästes ett till kammaren inkommet läkarintyg, avsett för vederbörande sjukassa, varav inhämtades att herr Rubbestad på grund av hypertonia vore sjukskriven till och med den 20 nästkommande juni.

Herr Rubbestad, som vid kammarens sammanträde den 29 nästlidne april erhållit ledighet från riksdagsgöromålen från och med den 12 samma månad tills vidare, beviljades nu fortsatt ledighet till och med den 20 juni 1960.

§ 3

**Svar på interpellation ang. vissa av
taxeringsmyndigheter utsända fråge-
formulär**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Hedin vänt sig emot ett vid skattekontroll använt, stencilerat formulär för beräkning av skattskyldigs levnadskostnader. På formuläret skall den skattskyldige i detalj specificera dessa kostnader. Bl. a. skall uppges kostnaderna för kläder, tvätt och städhjälp, tobak, sprit och vin, pilsner och läskedrycker o. s. v. Herr Hedin nämner att jag i ett interpellationssvar i denna kammare

den 22 april 1958 i viss mån tog ställning mot ett liknande formulär, och i anslutning härtill frågar herr Hedin, om jag vill medverka till att taxeringsmyndighet i fortsättningen inte kommer att anmoda skattskyldig att ifylla formulär av detta slag.

Till svar får jag anföra följande.

Såsom jag framhöll i mitt interpellationssvar 1958 är en utredning av den skattskyldiges levnadskostnader i vissa fall nödvändig under taxeringsarbetet för s. k. kontantberäkning. Denna utredning bör självfallet ske med omdöme och urskillning. Onödiga specifikationer bör inte begäras.

Från dessa synpunkter är det påtalade formuläret enligt min mening olämpligt.

Jag har emellertid inhämtat, att det här rör sig om ett äldre formulär, som till följd av särskilda omständigheter kommit att innevarande år användas inom ett par taxeringsnämnder. Formulärets användning har icke underställts vare sig länsstyrelsen eller annan högre myndighet.

Länsstyrelsen har meddelat att återstående upplaga av formuläret numera förstörts. Jag tror därför man kan räkna med att de skattskyldiga i fortsättningen inte skall behöva fylla i formulär med så närgångna frågor som här varit fallet.

Med det anförda anser jag mig, herr talman, ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation.

När motsvarande fråga diskuterades

Svar på interpellation ang. den skattefria försäljningen av sprit på öresundsfärjorna här i kammaren 1958, ansåg finansministern att den då aktuella blanketten var för detaljerad och intrikat. Han anser även det nu påtalade formuläret vara olämpligt. Finansministern utgick år 1958 ifrån — såsom jag framhållit i min interpellation — att en så specifik närgående frågeställning som den som hade använts i blanketten skulle i fortsättningen tillhöra det historiska. Så blev emellertid inte fallet.

Om man jämför den nu aktuella blanketten, som i varje fall en skattskyldig har anmodats att fylla i och återsända till ordföranden i en taxeringsnämnd inom sex dagar, med den som fördes på tal 1958, visar det sig att den blankett som nu använts är mera detaljerad än den tidigare. På den förra stod exempelvis att man skulle uppge kostnader för kläder och skodon, vilket i den senare kompletterats med »(även reparationer)». På samma sätt har kostnaden för tvätt och städhjälp kompletterats med »(även utgifter för tvättmedel och dylikt)». Kostnaderna för medicin etc. har kompletterats med »(även utgifter för toalettartiklar)». Blanketten har också utökats med frågor om hur mycket den skattskyldige spenderar på pilsner och läskedrycker samt cyklar, skidor och sportartiklar.

Om blanketter av detta slag skulle användas i Grönköping, skulle man kunna ha stor förståelse, men när de användes av taxeringsnämnder i åtminstone ett av våra län, tror man knappast att det är sant. Skall vuxna människor kontrolleras så till den grad att så gott som varje öre av levnadskostnaderna skall redovisas och noga specificeras? Blanketter av detta slag vittnar verkligen om dåligt omdöme både hos dem som bär ansvaret för att de har kommit till och hos dem som distribuerar dem. Det innebär enligt min mening en oförsämndhet gentemot den skattskyldige och det är knappast sunt förnuft att begära, att en normalt funtad, arbetande människa skall ha tid och kraft att

föra kassabok över hur mycket pengar han använder på tobak, sprit, vin, pilsner, läskedrycker och liknande.

Jag är därför tacksam att finansministern i sitt svar mycket klart givit uttryck åt att blanketten är olämplig, men kommer vi i fortsättningen att slippa liknande frågeformulär? Det är ju den egentliga fråga som jag har ställt.

Den här gången är finansministern emellertid litet försiktigare i sina uttalanden på denna punkt än för två år sedan, vilket kanske är fullt förståeligt. Finansministern säger nu: »Jag tror därför man kan räkna med att de skattskyldiga i fortsättningen inte skall behöva fylla i formulär med så närgångna frågor som här varit fallet.»

Jag hade nog väntat mig att få besked om ett mera aktivt handlande från finansdepartementets sida för att vi skulle få sådana här blanketter ur världen. Vad som sägs här i kammaren tycks inte i tillräcklig grad uppmärksammas av dem det vederbör. Nog vore det därför på sin plats om man med anledning av vad som inträffat genom finansdepartementets försorg på lämpligt sätt meddelade alla taxeringsnämnder att sådana här blanketter inte står i överensstämmelse med vad som avses i 32 § 2 mom. taxeringsförfordningen eller att de i varje fall är olämpliga. Annars kan det hända att finansministern om något eller några år ännu en gång får besvara en liknande interpellation. Vilka motiv som än föreligger från taxeringsmyndigheternas sida vid utsändande av dylika frågeformulär, bör väl ändå medborgarna förskonas från formulär av nämnda närgångna slag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. den skattefria försäljningen av sprit på öresundsfärjorna

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, erhöill på begäran ordet och yttrade:

Svar på interpellation ang. den skattefria försäljningen av sprit på öresundsfärjorna

Herr talman! I en interpellation har herr Rimmerfors bett om en redogörelse för de internordiska förhandlingar, som förts med avseende på den skattefria spriten på öresundsfärjorna, samt frågat på vilka vägar jag anser det vara möjligt att från svensk sida medverka till en ur nykterhets- och turistsynpunkt mera tillfredsställande ordning inom öresundstrafiken. Med anledning härav vill jag svara följande.

Sedan frågan förra gången behandlades i riksdagen år 1958, har överläggningar i saken ägt rum bl. a. mellan de nordiska tullstyrelserna och — senast den 5 maj i år — mellan representanter för järnvägsstyrelserna i Danmark och Sverige, danska och svenska polismyndigheter samt privata norska och svenska rederier, som trafikerar leden Helsingör—Hälsingborg. Frågan har också — framför allt från nykterhetssynpunkt — dryftats inom Nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsl. Vissa åtgärder har redan vidtagits i syfte att skapa bättre förhållanden på förevarande område.

Såsom interpellanten själv framhållit rör det sig här om spörsmål som måste lösas inte bara på det internordiska utan även på det utomnordiska planet. Med hänsyn härtill kan jag för närvarande inte närmare ingå på de av interpellanten berörda förhållandena. Jag vill emellertid tillfoga att den svenska regeringen med uppmärksamhet följer utvecklingen och, om överenskommelser kan uppnås med övriga här ifrågakommande länder, är beredd att vidtaga åtgärder för en bättre tingens ordning i fråga om öresundstrafiken.

Med det anförda, herr talman, får interpellationen anses besvarad.

Härefter anförde:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret. Tacksamheten gäller främst finansministerns vänlighet att

försöka ge mig ett svar, innan värriksdagen avslutas, trots den stora arbetsbelastningen i övrigt. Det är inte heller utan, att stora grupper av vårt folk med en viss förväntan har motsett detta besked inför folknkyrkerhetens dag denna vecka, då ju många frågor av detta slag aktualiseras.

Även om innehållet i svaret inte ger ett slutgiltigt besked, är tonen så pass positiv och det löfte finansministern ger å regeringens vägnar så värdefullt, att jag noterar det med tillfredsställelse. Finansministern har sagt oss, att den svenska regeringen med uppmärksamhet följer utvecklingen och, om överenskommelse kan uppnås med övriga här ifrågavarande länder, är beredd att vidta åtgärder för en bättre tingens ordning i fråga om öresundstrafiken.

Statsrådet hänvisar till överläggningar, som har förts mellan de nordiska tullstyrelserna, danska och svenska järnvägsstyrelserna, danska och svenska polismyndigheter och olika privata rederier samt sist, men inte minst, inom Nordiska parlamentariska kommittén för friare samfärdsl. Man får intrycket, att vissa av dessa förhandlingar alltjämt pågår. Under sådana förhållanden vill jag gärna, herr talman, skicka med ytterligare några synpunkter utöver dem jag anförde i interpellationen. Jag gör det i hopp om att om möjligt påverka utgången av överläggningarna.

De s. k. nykterhetsförhållandena på färjor och andra fartyg på öresundslederna har tagit sådana former de senare åren, att ordet skandal ingalunda innebär någon överdrift. Det skulle i detta sammanhang innebära en välbehövlig rehabilitering av vårt anseende inför utländska resenärer, om vi kunde medverka till vad finansministern själv kallade för en bättre tingens ordning. Många av oss har konstaterat, att folk från kontinenten onekligen får ett underligt intryck av Sverige, sådant man möter det vid landets portar. Jag

Svar på interpellation ang. den skattefria försäljningen av sprit på öresundsfärjorna

har själv nödgats ingripa — och naturligtvis har också andra resenärer fått göra detsamma — för att freda främmande gäster mot påträngande och lumiga svenskar och för att söka hindra otidigheter och tilltag som dessa svenskar gjort sig skyldiga till under spritens påverkan. En engelsman är t. ex. helt enkelt oförmögen att fatta att det får gå till så som fallet är på en del skandinaviska fortskaffningsmedel. Finansministern vet själv att något sådant skulle vara otänkbart i praktiskt taget varje annat land. Jag tror mig för egen del våga tala av erfarenhet, eftersom mitt arbete har fört mig till ett stort antal främmande länder. Jag skäms, varje gång jag kommer hem, över den låt mig säga inte spritkultur utan spritkult, som bedrives här i Norden.

Det är mot bakgrunden av dessa gamla oseder, nedärvda från Röde Orms dagar, som man måste även från statens sida öva strängare kontroll än vad vissa andra länder gör. Vår frihet är större än många andras, men den får naturligtvis inte tas till intäkt för vilket uppträdande som helst. Det är väl snarare tvärtom. Vi har stor legal frihet just nu och det har naturligtvis komplicerat problemet. Vi har en relativt fri rusdryckslagstiftning, och vi har den nordiska passfriheten. Men om dessa friheter skall kunna bestå, måste de regleras genom stödbestämmelser, som eliminerar missbruk. Jag vet att finansministern och jag i princip är ense om den saken.

Låt oss för ett ögonblick bara tänka på en sådan sak som trafiknykterheten på ömse sidor om sundet. Här har man suttit i restauranger och matsalar och sett fina, flotta bilturister på väg till kontinenten — både herrar och damer — dricka intensivt för att hinna konsumera så mycket skattefri sprit som möjligt under överfarten. Sedan tar vederbörande plats bakom ratten och börjar en veritabel kappkörning för att hinna i tid till nästa färja mellan de

danska öarna eller mellan Gedser och Grossenbrode. Det är samma farliga jakt på de svenska riksvägarna, när dessa upplivade eller bedövade resenärer tar hand om sina åkdon i Malmö, Trelleborg eller Hälsingborg.

Man kan inte helt hindra dem från att dricka. Men man skulle ju inte behöva hetsa dem att dricka mer än vanligt genom att ge dem skatteavdrag, stimulansavdrag, på spriten. Skatteavdrag på gåvor till välgörande ändamål går inte i Sverige, men skatteavdrag på sprit går.

Visst är det svårt att komma till rätta med problemet, inte minst därför att, som finansministern antyder, man också måste räkna med utomnordiska faktorer. Men låt oss börja med att städa rent framför egen dörr och göra vad som ankommer på oss, så får vi se om vi inte kan komma till rätta med grannarna.

Statsbanefärjorna kan vi naturligtvis lättast klara av. Likaså borde det vara möjligt att komma till rätta med de enskilda piratbåtarna, som mest lever på spritutskänknigen. En del fungerar ju så gott som uteslutande som flytande krogar med ytterst blygsamma avgifter — eller inga avgifter alls — för biljetterna. Men driften lönar sig uppenbarligen. Det finns danska båtar som tar 10 öre för överfarten.

Man räknar med att det under 1959 konsumerades 234 224 liter sprit bara på de öresundsbåtar man har möjlighet att kontrollera. Enligt en uppgift i en radikal dansk tidning, Skive Folkeblad, beräknas denna skattefrihet undandraga den danska statskassan ungefär 50 miljoner danska kronor per år. Jag antar att herr Sträng förlorar ungefär lika mycket. Den saken är nu inte den viktigaste, ty vi är klart medvetna om att man inte finge motsvarande skatteintäkter om skattefriheten toges bort. Det skulle helt enkelt supas mindre. Det är nykterhets- och trivselsynpunkten som här är mera avgörande.

Svar på interpellation ang. den skattefria försäljningen av sprit på öresundsfärjorna

Vi vet också att det i båda ländernas press och i det danska folketinget har gjorts gällande, att motståndet mot ett upphävande av skattefriheten skulle vara att söka på svensk sida. I Berlingske Aftenavis för den 23 mars i år sägs, att statsminister Kampmann i folkettinget gjort en interpellant uppmärksam på att han både 1953 och 1954 var motståndare till denna skattefrihet och att han upprepade gånger dryftat saken med de svenska myndigheterna utan att finna stöd för sina synpunkter. Påståendet verkar litet underligt efter det beslut, som riksdagen fattade våren 1958, att, som det heter i det av riksdagen antagna utskottsutlåtandet, »i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte överväga möjligheten och lämpligheten av ett initiativ till en internordisk överenskommelse syftande till en avveckling helt eller delvis av den skattefria försäljningen av skattebelagda varor i öresundstrafiken».

Efter den svenske finansministerns positiva uttalanden i dag hoppas jag att det skall bli de danska och svenska regeringarna möjligt att enas om en sanering av öresundstrafiken. Jag är viss om att vi alla önskar att detta skall ske till gagn för trivselen, nykterhetsförhållandena och vårt internationella anseende.

Med detta ber jag att få tacka för svaret.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är närmast herr Rimmerfors' avslutande inlägg, där han citerade den danske statsministern, som föranleder mig att i en kort replik säga ytterligare några ord.

Det visar sig nu att detta missbruk, som självfallet inte med tillräckligt starka ord kan fördömas, är mest påtagligt när det gäller förbindelsen mellan Hälsingborg och Helsingör. Vid de överläggningar, som förts på nordisk bas i anledning av det problem vi dis-

kuterar här i dag, har man varit ense om att några klagomål egentligen icke kan framföras över spritmissbruk på SJ:s färjeled mellan Malmö och Köpenhamn eller på den båtled mellan Malmö och Köpenhamn, som trafikeras av de båda statsägda öresundsbolagen, utan att anmärkningarna mot nykterhetsförhållandena ombord gäller den av De Danske Statsbaner i samarbete med SJ samt av privata företag trafikerade leden Hälsingborg—Helsingör.

På färjeleden Hälsingborg—Helsingör har De Danske Statsbaner, som med egen personal och egna färjor sköter trafiken på denna led, arrenderat ut restaurangrörelsen till en privat restauratör. Denne svarar själv för att serveringen, som endast pågår under själva överfarten, försiggår enligt gällande regler.

Skattefri sprit började serveras ombord på De Danske Statsbaners färjor den 15 juni 1956, sedan sprit under maj månad hade börjat utskänkas på den av Linjebuss — numera Linjebuss International AB — insatta bilfärjan Betula.

Jag vill till detta göra den kommentaren, att det förr var spritfritt på denna led. Men så kom Linjebuss' färja och lockade resenärerna med sprit, och då ansåg man sig på De Danske Statsbaners färjor vara tvungen att börja utskänka sprit för att inte bli utslagen i konkurrensen om trafikanterna.

Man har naturligtvis uppmärksammat den irritation som spritmissbruket föranlett. Herr Rimmerfors talade ju här om de många tidningsartiklar i vilka förhållandena kommenterats. Jag kan i denna lilla historiska redogörelse meddela att i januari i år beslöt de danska statsbanorna införa en starkare kontroll över att gällande förbud att servera sprit till personer under 18 år och till berusade efterlevdes. Dessutom beslöt man att inte servera så mycket sprit som hittills. Tidigare hade man skänkt ut sprit i för en vanlig människa

Svar på interpellation ang. den skattefria försäljningen av sprit på öresundsfärjorna

ganska onormala kvantiteter, nämligen i glas om 10 cl. Nu gick man ned till glas om 5 cl. Dessutom skulle de resande själva hämta sin sprit och sitt öl vid bardisken. Ävenså anställde restauratören speciella inspektörer med uppgift att övervaka att serveringen ägde rum under betryggande former samt att de utfärdade restriktiva bestämmelserna efterlevdes.

Dessa skärpta restriktioner blev sedan kritiserade ganska starkt. Man kunde också i de danska statsbanorna konstatera att kunderna på nytt drev över till de konkurrerande privata linjerna. Därför hävdades restriktionerna igen i början av mars. Det skedde förmodligen på grund av konkurrenssynpunkterna. Man var emellertid på det klara med att något måste göras. Därför har det nu hållits nya överläggningar, vilket jag nämnde i mitt svar. Därvid träffades mellan de danska statsbanorna och statens järnvägar, som också är involverade i denna trafik — dock inte i utskänknings- och färjtrafiken — samt de privata linjerna överenskomelse om att iaktta den restriktiviteten som de danska statsbanorna hade gjort vällovliga försök att införa i början av året. De danska statsbanorna har för sin del protesterat mot att underkasta sig restriktioner, som inte gäller för de konkurrerande linjerna.

Sedan vill jag avslutningsvis säga till herr Rimmerfors, eftersom det är av viss betydelse, att det ekonomiska utbytet av restaurang- och försäljningsrörelsen går helt till de danska statsbanorna. Statens järnvägar har alltså inga ekonomiska intressen i utskänkningen.

Vid det möte som ägde rum i Helsingborg den 5 maj i år fördes protokoll, ur vilket jag vill citera följande: »I syfte att uppnå trevligare förhållanden på fartygen mellan Helsingör och Helsingborg har i dag den 5 maj 1960 sammanträde ägt rum i Helsingborg mellan representanter för De Danske Statsbaner och Statens järnvägar, Lin-

jebuss International AB och redaren för Sundsbussarna samt för polismyndigheterna i Helsingör och Helsingborg. Därvid beslutades, att utskänkning av sprit inskränkes till enheter om högst 5 cl åt gången. På sön- och helgdagar serveras icke sprit före klockan 12. För upprätthållande av ordningen kommer vakthållningen vid ombordstigningen och ombord att skärpas.»

Dessa nya bestämmelser, som de olika linjerna var överens om, skulle tillämpas från och med den 7 maj 1960.

Jag tror man kan säga, att med denna överenskommelse mellan de största företagen på leden Helsingborg—Helsingör har hyggliga förutsättningar skapats att komma till rätta med de värsta missförhållandena. Om några åtgärder därutöver behöver vidtagas kan väl relativt snart konstateras, när turisttrafiken kommer i gång.

Sedan har min före detta kollega, nuvarande statsministern i den danska regeringen, i folketinget uttalat sitt intresse för att komma till rätta med detta problem. Jag fick kanske det intrycket när jag läste hans uttalande att det delvis berodde på oemottaglighet för skäl från de svenska och norska kollegernas sida att ingenting ytterligare blivit gjort. Jag vill då säga att 1955 gjordes det i svenska finansdepartementet ett propositionsutkast, som innebar förbud för utskänkning av skattefri sprit i öresundstrafiken, och det berodde inte på den svenska regeringen att den propositionen aldrig lades fram.

Vidare anser jag, att när det nu är de danska statsbanornas färjor som trafikerar denna led, mot vilken kritiken i första hand sättes in, och då det ekonomiska utfallet av spritutskänkningen uteslutande är en dansk affär, så bör det i första hand vara de danska myndigheterna som skall ta formellt initiativ i denna sak, eftersom det är danskarnas ekonomiska intressen som främst står på spel. Det bör därför vara

Svar på interpellation ang. färjetrafiken i Svanesund

de som ta initiativet till ytterligare åtgärder, om de redan vidtagna åtgärderna visar sig vara otillräckliga. Om så sker, har jag sagt i interpellationssvaret till herr Rimmerfors, så är den svenska regeringen beredd att möta dem, naturligtvis med beaktande av att det även är andra intressen än bara danska och svenska involverade i denna fråga.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag är tacksam också för detta tillägg, som klargör situationen och som visar att det måhända är Danmark som har bollen och som bör ta nästa steg. Man har onekligen fått en delvis annan uppfattning av debatten i folketinget. Jag har här ett protokoll ur vilket jag ber att få föredra herr Kampmanns uttalande i ordagrann översättning: »Om sakförhållandet finns det ingen oenighet mellan den ärade interpellanten och mig. Han vet förvisso att jag så snart jag blev finansminister övervägde att upphäva denna avgiftsfrihet. Jag kan inte säga att denna min inställning har mötts av någon särskilt stor begeistring på alla håll; tvärtom blev jag i flera år ganska hårt angripen av detta skäl. Jag har icke ändrat åsikt utan har från tid till annan tillkännagivit dels vid förhandlingar med tullmyndigheterna, dels på ministerplanet inför mina svenska kolleger, att jag gärna såge avgiftsfriheten upphävd. De har icke lyckats att bli eniga i detta spörsmål. Jag skall gärna med anledning av det inträffade pröva om det nu kan lyckas. På grundval av de erfarenheter jag gjort tror jag inte man skall vara alltför optimistisk.»

Herr Kampmann har därmed inte riktat udden enbart mot svenska kolleger utan säkerligen också mot motstånd från annat håll. Det är hälsosamt och riktigt att efter sådana uttalanden både i den danska pressen och i det danska folketinget den svenska regeringen säger så klart ifrån som skett i dag, att den icke är ovillig att på nytt försöka

komma ur detta läge. Om det räcker med de nu vidtagna åtgärderna får vi se. Jag hälsar med tillfredsställelse att kvantitetsbegränsning införts igen, trots att det blev ett så hårt bakslag förra gången, och likaså att man har försökt få en spärr för ungdomens spritkonsumtion. Vi har ju haft svårigheter till och med vid skolresor. Det är uppenbart att läget har förbättrats. Det säger finansministern också i sitt svar, och det skall erkännas med tacksamhet. Men jag antar att vi är överens om att vi bör vaka över denna fråga i fortsättningen. Det är en hederssak att det blir bättre.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. färjetrafiken i Svanesund**

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Torp har, med anledning av att vägförvaltningen i Göteborg, samtidigt med att den nya bron mellan Tjörn och Stenungsund öppnas för allmän trafik den 15 juni, ämnar införa tidtabell för färjetrafiken över Svanesund, frågat mig, om det kan anses överensstämma med gällande praxis att förfara på detta sätt, innan tillräcklig erfarenhet vunnits om den nya trafiksituationen.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

Enligt vad jag inhämtat från väg- och vattenbyggnadsverkets ledning kommer färjetrafiken över Svanesund jämväl efter Tjörnlédens öppnande den 15 juni i år att tills vidare upprätthållas på samma sätt som nu. Överfärjningen vid Svanesund kommer sålunda även efter nämnda datum att ske efter anrop.

Svar på interpellation ang. televisionens idrottsprogram

Huruvida den nya Tjörnledens ianspråktagande kommer att minska behovet av färjetrafiken på Svanesund, så att en övergång till turlistetrafik längre fram blir motiverad, kan bedömas först sedan denna led varit i bruk under så lång tid att närmare erfarenheter vunnits om vilka vägar trafiken kommer att söka sig. Frågan om en övergång till turlistetrafik är sålunda f. n. icke aktuell.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härpå anförde

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra inte bara mitt utan även den berörda befolkningens tack för såväl svaret som dess innehåll.

Vägförvaltningens planer att införa turlista för färjan i Svanesund har bekräftats i så många sammanhang, att det uppenbarligen är interpellationen som förmått vägförvaltningen att avstå från fullföljandet av dessa planer.

Man kan måhända tycka, att det skulle ha varit enklare om jag nöjt mig med att fästa väg- och vattenbyggnadsstyrelsens uppmärksamhet på saken och begärt ändring samt avstått från att interpellera. Jag anser likväl att interpellationsvägen varit den mest effektiva.

Jag anser mig med några ord böra redovisa hur sakläget uppfattats av ortsbefolkningen.

Kungl. Maj:t har i resolution den 28 oktober 1949 visserligen funnit att den nu snart färdigställda broförbindelsen bör anläggas men också på anförda skäl funnit att även färjförbindelsen i Svanesund bör ersättas med bro. Kungl. Maj:t har därför icke funnit skäl att bifalla anförda besvär över länsstyrelsens utslag att bro skall anläggas i Svanesund.

Befolkningen på Orust har nu — med

rätt eller orätt — fått den uppfattningen att länsstyrelsen och i varje fall vägförvaltningen inte längre har samma intresse som förut av att färjan i Svanesund ersättes med bro och att planerna på att införa turlista för färjetrafiken ytterst syftade till att nedklassa trafiken i Svanesund. Ytterligare belägg för denna uppfattning har man velat finna i en påbörjad översyn av vägvisarna i vägskalet på Orust. Enligt tidningsuppgifter, som väckt stort uppseende på ön och som veterligen icke dementerats, skall man därvid inte nöja sig med att angiva vägen mot bron utan man skall även rensa bort all text som kan föra främmande trafikanter tanke på att färjan i Svanesund fortfarande finns.

Självklart är att en färja som ginge efter tidtabell och vore svår att hitta skulle löpa fara att föra en tynande tillvaro, och alla utsikter skulle finnas för att färjan under sådana förhållanden skulle själv dö, för att använda det i interpellationen återgivna uttrycket av en talesman för vägförvaltningen. Därmed skulle förutsättningen för en bro också dö. Detta var rimligtvis icke Kungl. Maj:ts mening, då Kungl. Maj:t bekräftade beslutet att det skulle anläggas en bro på platsen.

Det är på detta sätt ortsbefolkningen uppfattat sakläget.

Jag har inget ytterligare att säga än att jag än en gång tackar för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6**Svar på interpellation ang. televisionens idrottsprogram**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! I en interpellation har herr Nilsson i Tvärålund frågat mig om jag vill lämna en redogörelse för den ordning som nu tillämpas vid televi-

Svar på interpellation ang. televisionens idrottsprogram

sionens sändande av idrottsprogram i fråga om hänsynen till andra idrotts-evenemang samt om jag är beredd att medverka till sådana ändringar, som medför att den idrottsintresserade televisionspublikens intresse bättre tillgodoses.

Som svar vill jag anföra följande.

För att Sveriges Radio skall kunna göra ett direktreferat av en idrottstävling, som äger rum på en plats där publiken får betala inträdesavgift, erfordras en överenskommelse med arrangören för tävlingen. Sveriges Radios motpart i förhandlingarna är i regel vederbörande centrala specialidrottsförbund, t. ex. Svenska fotbollförbundet när det gäller fotboll. Frågan om hur andra idrottsevenemang påverkas av en utsändning bevakas vid förhandlingarna av idrottsorganisationen och spelar i regel en mycket central roll vid överläggningarna. Vad beträffar utsändningar från tävlingar i andra länder, brukar tävlingsarrangören ställa som villkor för utsändningen att vederbörande svenska idrottsförbund lämnar sitt godkännande av utsändningen i Sverige. Den sak som interpellanten tagit upp är alltså en förhandlingsfråga mellan två parter, som var för sig bevakar sina intressen utifrån de synpunkter vederbörande part för sin del anser avgörande.

Som torde vara bekant för interpellanten, intar Sveriges Radio enligt statsmakternas principiella ställningstagande en fristående ställning när det gäller programfrågor. Ett initiativ i den av interpellanten antydda riktningen kan enligt min mening inte anses förenligt med detta ställningstagande.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på interpellationen.

Anledningen till mina frågor var att televisionens bevakning av i synnerhet de populära fotbollsevenemangen vid tiden för interpellationens framställande inte syntes mig vara tillfredsställande ur TV-publikens synpunkt.

Jag delar naturligtvis statsmakternas ställningstagande, att radio och television skall ha en fristående ställning när det gäller programfrågor. Radio och television har naturligtvis vid sina beslut — inte minst i fråga om idrottsprogram — att göra olika avvägningar i fråga om publikintresse, underhållnings- och nyttokaraktär, olika ekonomiska intressen o. s. v. Efter statsrådets svar kvarstår alltså frågan på vilket sätt t. ex. den fotbollsintresserade TV-publiken har möjlighet att ge sin mening till känna och göra sig gällande inför ett monopolföretag som detta.

Ett annat bekant fall, som ju i viss mån är en parallell till den fråga jag nu tagit upp, var referatet av VM i boxning förra året. Jag skall emellertid inte nu beröra fjolårets snö; den har ju smält.

Som jag påpekade i interpellationen har televisionen förändrat förutsättningarna för t. ex. teaterverksamheten och föreläsningsverksamheten liksom för filmen. En anpassning till den nya situation som uppstått genom televisionens inträde på olika områden är ofrånkomlig. Denna anpassning har kunnat ske utan alltför stora vändor för de områden jag nyss nämnde. Televisionens stora möjligheter inom t. ex. bildningsverksamheten är allmänt erkända och utnyttjas i stor utsträckning.

Även i fråga om att främja aktiv idrottsutövning bland ungdom bör TV vara ett utomordentligt effektivt hjälpmedel. Det gäller såväl instruktionsbetonade program som referat av högklassiga idrottsevenemang. Särskilt de mindre idrottsklubbarna och enskilda idrottsmän skulle med glädje hälsa fler instruktionsbetonade program. Härigenom skulle man stimulera idrottsintres-

Svar på interpellation ang. televisionens idrottsprogram

set i allmänhet och det aktiva intresset hos ungdom i den ålder då den inte är så lättillgänglig för föreningsverksamhet och liknande. Dylika televisionsprogram borde bidra till idéskapande hos ungdom i en sund riktning. Denna omständighet får inte underskattas vid sidan av det underhållsvärde idrottsprogrammen har. Det kan dessutom vara av värde för föräldrar att ungdomen är hemma i stället för att trängas på gator och torg och allehanda andra ställen. Televisionen når dessutom sin publik i de mest avlägsna bygder.

Jag är väl medveten om den motsättning som kan uppstå mellan idrottsarrangörers ekonomiska intressen å ena sidan och TV-publikens intressen å den andra. Att lösa detta problem enbart efter ekonomiska linjer tror jag är mycket svårt. Det bör finnas även andra möjligheter att komma till rätta med dessa ting — möjligheter som på ett rimligt sätt tillgodoser såväl idrottsarrangörernas ekonomiska intressen som TV-publikens. Härför fordras emellertid god vilja till samförstånd. En sådan har tydligen inte varit allestädes närvarande vid kontakterna hittills mellan TV och vederbörande representanter för idrottsarrangörerna.

De motsättningar som förekommit på detta område får väl betraktas som barnsjukdomar. För omkring tio år sedan uppträdde samma symtom i USA. En jämförelse med USA och de lösningar man kommit till där tror jag kan vara till god ledning för vederbörande i vårt land, trots att TV drivs efter andra riktlinjer i USA — i USA drivs ju televisionen efter kommersiella linjer.

Enligt de informationer jag fått synes man i USA acceptera vissa inskränkningar i TV-sändning av lokala program. Orter, där TV starkt inkräktar på publiktillströmningen till ett större lokalt idrottsevenemang, avskärmas. Det kan inte vara rimligt att, om exempelvis en lokalt sett intressant

match spelas i Malmö, hela det övriga Sverige bara för den matchens skull skall gå miste om ett internationellt högtstående referat i TV. Den orättvisa, som kommer att drabba vissa TV-innehavare i dylika fall av avskärmning, skulle väl så småningom jämnas ut sig. Jag tog nu som exempel att en avskärmning skulle göras i Malmö — andra gånger skulle t.ex. Stockholm, Göteborg eller Umeå drabbas. I vårt land betalar ju alla TV-innehavare sina licensavgifter till ett halvstatligt monopolföretag och de bör då i princip ha möjlighet att se alla TV-program. Det är emellertid här fråga om en avvägning mellan vad som kan vara rimligt i det ena eller andra fallet.

Det torde vidare vara möjligt att samordna tiderna för lokala idrottstävlingar och TV:s idrottsreferat på sådant sätt, att någon kollision inte behövde ske. Genom filmupptagning för TV-program ges här stora möjligheter. Även om en sådan samordning sker kan lokala idrottsarrangörer dock befara minskad publik och därmed minskade inkomster. Problemet måste då lösas på annat sätt. Man kan ju i den nya situation som uppstått genom televisionens inträde på olika områden och i synnerhet på idrottens område ifrågasätta, om nöjesskatten för idrottsarrangemang är riktigt avvägd. Tipsmedlens användning måste väl här komma in i bilden. Det kanske blir anledning att återkomma till dessa spörsmål, när läget stabiliserats.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter på de frågor jag berört i interpellationen, och jag hoppas att problemen så småningom skall kunna lösas på ett för alla parter tillfredsställande sätt.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Enligt min mening har vi genom TV på sista tiden fått uppleva en hel rad förnämliga idrottsarrangemang i Sverige och utomlands. Alla vi

Svar på interpellation ang. televisionens idrottsprogram

som vill en fullgod idrottsbevakning i TV har just nu knappast någon anledning att vara missnöjda.

Onsdagskvällens eurovisionssändning från finalen i Europa-cupen blev ju för alla idrottsintresserade en stor upplevelse. I går fick vi på eftermiddagen se hästsport och på kvällen en landskamp mellan två av fotbollens verkliga aristokrater. I kväll lär vi få se glimtar från gårdagens allsvenska matcher, alldenstund överenskommelse mellan Fotbolls-förbundet och Sveriges Radio om sådana sändningar i dagarna har träffats. Och just nu ser vi med förväntningar fram mot TV-sändningar varje dag från sommarens olympiska spel i Rom.

Det är möjligt att de verkliga idrottsentusiasterna inte är tillfreds, men för folk i allmänhet framstår idrottsbevakningen i TV som förnämlig. Men det som enligt min och många mening är ganska bra kommer naturligtvis framdeles att bli ännu bättre.

En fastare överenskommelse på längre sikt mellan idrottsarrangörerna och Sveriges Radio-TV måste på ena eller andra sättet åstadkommas. Nu kivas man ofta, och det tycks vara svårt att samsas om tagen. Vi får förstå idrottsarrangörerna som slår vakt om sina ekonomiska intressen, men det bör likväl vara möjligt att ordna attraktiva TV-sändningar från svenska och utländska tävlingar. Eurovisionssändningar har i varje fall på idrottens område varit mycket givande; vi har genom TV-rutan fått uppleva några av idrottens stora världsevenemang.

Nu lär det emellertid vara så, att Sveriges Radio-TV med kort varsel kan få erbjudanden genom eurovisionen att sända exempelvis en stor fotbollsmatch. Att idrottsarrangörerna i sitt eget intresse då har föreslagit sena kvällssändningar bör TV-publiken förstå och respektera.

Fotbollförbundet kommer säkerligen också framdeles att medge sådana efter-sändningar. I onsdags kväll kunde

exempelvis inte Svenska fotbollförbundet tillåta en TV-sändning från finalen i Europa-cupen samtidigt som landskampen Sverige—Eire spelades i Malmö. Men att få vänta ett par timmar på den sändningen förminskade knappast nöjet. Den som vill vara rättvis måste erkänna att det i betraktande av svårigheterna ändå bjödes på åtskilliga idrotts-evenemang i TV.

För de svenska TV-producenternas ambitioner har jag den största respekt. Jag tycker att de verkligen bjuder till, och den stora idrottspubliken kan endast önska dem fortsatt framgång i den så lyckosamt påbörjade verksamheten. Vi skall inte glömma bort att TV fortfarande trots de väldiga framstegen är en tämligen ny företeelse. Smidighet erfordras om det hela skall gå i lås, och jag tycker att de uppnådda resultaten vittnar om en god vilja på ömse håll.

I en motion vid 1959 års riksdag föreslog jag att Sveriges Radio utöver ordinarie licensmedel borde få tillgång till en fond, avsedd att ge förbättrade resurser vid inköp av sändningsrätt från aktuella arrangemang av idrottslig eller annan karaktär. Det kan inte vara bra att man sätter sig ned vid förhandlingsbordet alldeles tomhänt. Man har ibland fått känslan att så är fallet. Förslaget föll, men det var enligt min mening ett uppslag som hade varit värt ett bättre öde.

Med de kontakter jag har inom idrotten tror jag mig kunna säga, att idrottsarrangörerna aldrig räknat med att tjäna pengar på TV. Däremot kan de med fullt fog kräva ersättning för förlorade inkomster.

På förhandlingarnas väg måste dessa problem lösas. Det finns förhandlingsvilja inom idrottsorganisationerna och inte någon önskan att sätta käppar i hjulet för TV-tittarnas legitima intressen. Enligt många mening kommer TV framdeles att bidra till ett ökat idrottsintresse inte minst bland den uppväxande ungdomen. Jag har hört att ungdo-

Svar på interpellation ang. televisionens idrottsprogram

mar fått ett nytt intresse för simsporten sedan de genom TV kommit i kontakt med denna idrottsgren. Att Fotbollförbundet och serieföreningen medger eftersändningar av söndagsmatcher på måndagskvällarna är naturligtvis ett steg i rätt riktning. Denna konflikthanledning är därmed ur världen.

Interpellanten, herr Nilsson i Tvärålund, skall inte misströsta. Utvecklingen går även på detta område raskt framåt. Det som för ett år sedan föreföll omöjligt att realisera är numera ett allmänt accepterat faktum. Jag åsyftar den utsändning från fjolårets VM-match i boxning som Sveriges Radio av moraliska skäl ansåg sig förhindrad att sända till det svenska folket i form av ett direktreferat.

Jag tillät mig i interpellationsdebatten den 3 april 1959 i denna kammare framhålla, att Sveriges Radio, oavsett den principiella inställningen till boxningen, har skyldigheter gentemot licensinnehavarna att i ett sådant sammanhang ordna en fullgod nyhetsbevakning. Den gången trodde man att svenska folket skulle ta skada av att lyssna till ett direktreferat från en boxningsmatch. Jag betecknade detta som en nyhetsförmedling med skyggglappar och en högst tvivelaktig åtgärd. Vi som ville en annan ordning talade för döva öron. Den gången tillät jag mig emellertid att framhålla följande: »Om Ingemar Johansson vinner matchen — vilket jag livligt hoppas — så får vi räkna med att det inom kort blir nya VM-matcher. Tror någon att man kan avstå från att sända direktreferat, om denne svenske idrottsman skulle försvara sin VM-titel? Har aldrig Sveriges Radio räknat med att en sådan situation kan uppstå?»

Nu, ett år efteråt, uppträder Sveriges Radio precis på det sätt som idrottens många vänner redan för ett år sedan fann naturligt och riktigt. Jag skall icke vara så ironisk att jag nu frågar, hur det har gått med fjolårets högtidligen

deklarerade principer, som det inte då fanns någon möjlighet att rubba på. Jag skall inte heller ställa några när gångna frågor till Sveriges Radio. Med stor tillfredsställelse skall jag bara konstatera att Sveriges Radio i år kastat överbord ohållbara principer på nyhetsförmedlingens område, detta till glädje för miljoner radiolyssnare runt om i landet, som förra året tvingades lyssna på en utländsk radiosändare.

Med detta aktuella exempel för ögonen är jag optimistisk beträffande samarbetet mellan Sveriges Radio-TV och idrottsorganisationerna. Misstag har begåtts på olika håll, men på lång sikt tror jag på en resultatrik samverkan. Vi kommer — därom är jag förvissad — framdeles att få en allt bättre nyhetsbevakning till glädje för alla idrottsintresserade TV-tittare.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 138—145, bevillningsutskottets betänkanden nr 60 och 62—64, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 25—27, första lagutskottets utlåtande och memorial nr 36 och 37, andra lagutskottets utlåtanden och memorial nr 46—50 samt jordbruksutskottets utlåtande och memorial nr 31 och 34.

§ 8

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren, att andra lagutskottets utlåtande nr 50, jordbruksutskottets memorial nr 34, jordbruksutskottets utlåtande nr 31, bevillningsutskottets betänkande nr 64, sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, bankoutskottets utlåtande nr 26, statsutskottets utlåtanden nr 138—142, bevillningsutskottets betänkanden nr 63, 60 och 62 samt statsutskottets utlåtande nr 136 skulle i angiven ordning uppföras främst bland

två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 9

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, angående uppskov med behandlingen av visst till bankoutskottet hänvisat ärende,

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension åt fru Emy Lovisa Lindqvist,

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om engångsunderstöd åt f. d. städerskan vid riksdagshuset Judit Olsson, och

nr 31, i anledning av väckt motion om underlättande av radio- och TV-sändningar från riksdagsdebatterna.

§ 10

Anmäldes följande Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade propositioner, nämligen

nr 159, med förslag till riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m.,

nr 160, med förslag till lag om rätt att undersöka och bearbeta fyndigheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlag), m. m.,

nr 162, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall,

nr 164, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 26 § förordningen den 3 april 1959 (nr 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.,

nr 165, med förslag till förordning om bidrag till vanföra ägare av motorfordon, och

nr 166, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

Dessa propositioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.01.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 24 maj

Kl. 10.00

§ 1

Justerades protokollen för den 18 innevarande maj.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Onsjö, som vid kammarens sammanträde den 10 maj med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen nr 159, med förslag till riktlinjer för regionsjukvårdens utbyggande m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 160, med förslag till lag om rätt att undersöka och bearbeta fyn-

Stöd åt jordbruket

digheter av uranhaltigt mineral m. m. (uranlag), m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 162, med förslag till förordning med provisoriska bestämmelser om beskattningen av aktiebolags och ekonomisk förenings inkomst i vissa fall,

nr 164, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 26 § förordningen den 3 april 1959 (nr 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning, m. m.,

nr 165, med förslag till förordning om bidrag till vanföra ägare av motorfordon, och

nr 166, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 28—31.

§ 5

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 50, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av andra lagutskottets utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Föredrogs jordbruksutskottets memorial nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr TALMANNEN yttrade:

Efter samråd med första kammarens talman får jag meddela att gemensamma omröstningar avseende frågorna i den nu godkända voteringspropositionen och den voteringsproposition, som föreslagits i statsutskottets tidigare godkända memorial nr 137, kommer att anställas vid början av kamrarnas sammanträden i morgon, onsdagen den 25 maj.

§ 7**Stöd åt jordbruket**

Föredrogos i ett sammanhang jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och bevillningsutskottets betänkande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om utjämningskatt å vissa varor, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 31

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkten 29 (s. 55—67), föreslagit riksdagen att till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 95 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en den 22 april 1960 dagtecknad proposition, nr 153, angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., vilken hänvisats till jordbruksutskottet, föreslagit riksdagen att

dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen beträffande grunderna för en utjämning av priserna på vissa jordbruksreglerade varor, vilka inom livsmedelsindustrien användes vid tillverkningen av vissa i propositionen angivna produkter,

dels — med ändring härutinnan av vad som föreslagits i statsverkspropo-

Stöd åt jordbruket

sitionen år 1960 under nionde huvudtiteln, punkt 29 — till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor,

dels medge Kungl. Maj:t att bemyndiga statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen, ur förenämnda anslag utbetala bidrag till täckande av kostnaderna för prisutjämningsförfarandet,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer, som angivits i propositionen, vidtaga erforderliga regleringsåtgärder för att genomföra omförmälda förslag,

dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen till lösning av vissa problem för jordbruket i samband med Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen,

dels godkänna vad i propositionen föreslagits beträffande regleringen av skördeskador å 1960 års skörd,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidtaga erforderliga åtgärder för reglering av införseln av majsstärkelse samt lusern- och hömjöl i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels lämna utan erinran vad i propositionen anförts beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och inflöte under regleringsåret 1960/61 genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influtna eller under nämnda regleringsår inflytande avgiftsmedel,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i regleringsförfattningarna på jordbrukets och fiskets områden i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i propositionen,

dels lämna utan erinran vad i övrigt anförts i propositionen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) II: 18 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Brandt* i Sätla, i vilken motion hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder, förslagsvis genom statens jordbruksnämnd i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation och på området verksamma jordbruksorganisationer, i syfte att skydda den jordbrukspolitiska målsättningen mot av s. k. fläskfabriker föranledd överskottsproduktion i enlighet med motionens syfte;

2) I: 48 av herrar *Sundin* och *Pålsson*, likalydande med II: 56 av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta uppdra åt Kungl. Maj:t att utvidga jordbruksnämndens bemyndigande att vid fastställandet av slaktdjursavgifternas storlek differentiera beloppen med hänsyn till de lokala betingelserna för produktionen till att gälla ej blott nötkreatur och hästar utan även svin;

3) I: 472 av herr *Bengtson m. fl.*, likalydande med II: 594 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad i motionen anförts, dels — därest undersökningarna så motiverade — framläggande av förslag till sådana jämkningar i jordbrukets prissättningssystem, att den i jordbruksavtalet och riksdagens beslut åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden;

4) I: 478 av herr *Jonasson m. fl.*, likalydande med II: 605 av herr *Wahrendorff*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kopparbergs samt

Stöd åt jordbruket

Västmanlands län måtte erhålla lämpligt belägna prisorter vid inlösen av brödspannmål samt samtliga prisorter inom landet erhålla lika högt inlösenpris i enlighet med vad i motionerna anförts;

5) I: 479 av herrar *Jonasson* och *Sundin*, likalydande med II: 590 av herr *Elmwall m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t i samråd med jordbruksnämnden och jordbrukets organisationer måtte vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en med hänsyn till produktionsstorlek och produktionsområden differentierad slaktdjursavgift på svin i enlighet med motionernas syfte;

6) I: 673 av herr *Hagberg m. fl.*, likalydande med II: 833 av herr *Kollberg m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 153 förorda att åtgärder omedelbart vidtoges så att en råvaruprisutjämning för malt- och läskedrycker kunde genomföras snarast möjligt och helst från och med den 1 juli 1960 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t göra anhängan härom;

7) I: 674 av herrar *Hagberg* och *Hedblom*, likalydande med II: 834 av herr *Kollberg m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen ville vid behandlingen av propositionen nr 153 förorda, att åtgärder omedelbart vidtoges så att en råvaruprisutjämning för bageri- och konditorinäringen i dess helhet kunde genomföras snarast möjligt och helst från och med den 1 juli 1960 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t göra anhängan härom.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna de av utskottet i utlåtandet förordade förslagen beträffande grunderna för en utjämning av priserna på vissa i propositionen nr 153 särskilt åsyftade jordbruksreglerade va-

ror, vilka inom livsmedelsindustrien användes vid tillverkningen av vissa förut angivna produkter;

B. i anledning av motionerna I: 674 och II: 834 angående råvaruprisutjämning för bageri- och konditorivaror i allmänhet i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anförde i ämnet;

C. besluta, att motionerna I: 673 och II: 833 angående råvaruprisutjämning för malt- och läskedrycksindustrien icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område anvisa ett reservationsanslag av 120 000 000 kronor;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning medge Kungl. Maj:t att bemyndiga statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer utskottet angivit ur nämnda anslag utbetala bidrag till täckande av kostnaderna för prisutjämningsförfarandet;

F. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer utskottet angivit vidtaga erforderliga regleringsåtgärder för att genomföra omfördälda förslag;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna de i utlåtandet förordade förslagen till lösning av vissa problem för jordbruket i samband med Sveriges anslutning till Europeiska frihandelssammanslutningen;

H. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning godkänna vad utskottet förordade beträffande regleringen av skördeskador å 1960 års skörd;

I. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts medgivande, statens jordbruksnämnd att vidtaga erforderliga

Stöd åt jordbruket

åtgärder för reglering av införseln av majsstärkelse samt lusern- och hömjöl i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet angivit;

J. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet anfört beträffande användningen av de medel, som influtit under regleringsåren 1956/57—1958/59 och som inflöte under regleringsåret 1960/61 genom upptagande av införselavgifter ävensom andra i samband med jordbruksregleringen influtna eller under nämnda regleringsår inflytande avgiftsmedel;

K. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i regleringsförfattningarna på jordbrukets och fiskets områden i huvudsaklig överensstämmelse med vad utskottet angivit;

L. beträffande prisortsystemet för brödsäd med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 478 och II: 605 lämna utan erinran vad utskottet anfört;

II. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 472 och II: 594;

III. att riksdagen i fråga om slaktdjursavgiften för svin måtte

a) avslå motionerna II: 18 samt I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt rörde frågan om s. k. fläskfabriker;

b) avslå motionerna I: 48 och II: 56 samt I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt de icke besvarats under punkten III a);

IV. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning lämna utan erinran vad utskottet i övrigt anfört i det föregående.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nils Hansson, Johan Persson, Antby* och *Rimås*, vilka ansett att utskottet under I: B och I: C bort hemställa, att riksdagen måtte

B. i anledning av motionerna I: 674 och II: 834 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1960 års riksdags

höstsession beträffande ett råvaruprisutjämningsförfarande för bageri- och konditorinäringen i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer reservanterna anfört;

C. i anledning av motionerna I: 673 och II: 833 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1960 års riksdags höstsession beträffande ett råvaruprisutjämningsförfarande för malt- och läskedrycksindustrierna i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer reservanterna anfört;

2) av herrar *Sigfrid Larsson, Harald Pettersson* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 472 och II: 594 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om

dels undersökningar rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket i enlighet med vad dessa reservanter anfört,

dels — därest undersökningarna så motiverade — framläggande av förslag till sådana jämkningar, att den i jordbruksavtalet och riksdagens beslut åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kunde uppnås under sexårsperioden enligt vad dessa reservanter anfört;

3) av herrar *Sigfrid Larsson* och *Harald Pettersson*, vilka ansett att utskottet under punkten I: L bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts framställning ävensom motionerna I: 478 och II: 605 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av prisortsystemet för brödsäd och att resultatet av denna översyn måtte föreläggas 1961 års riksdag;

4) av herrar *Sigfrid Larsson, Harald Pettersson, Pettersson* i Dahl och *Rimås*, vilka ansett att utskottet under punkterna III a) och b) bort hemställa, att riksdagen måtte

a) med bifall till motionen II: 18 samt i anledning av motionerna I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt rörde frågan om s. k. fläskfa-

Stöd åt jordbruket

briker, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt statens jordbruksnämnd att i samråd med jordbrukets förhandlingsdelegation och på området verksamma jordbruksorganisationer vidtaga de åtgärder med avseende på fläskproduktionen, som befunnas erforderliga till skydd för den jordbrukspolitiska målsättningen;

b) i anledning av motionerna I: 48 och II: 56 samt I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner i återstående del, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölla om prövning av differentiering av slaktdjursavgifterna för svin i enlighet med vad reservanterna anförts;

5) av herr *Lage Svedberg*, som ansett att utskottets utlåtande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse samt att utskottet under punkten III b) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 48 och II: 56 ävensom med avslag å motionerna I: 479 och II: 590, sistnämnda båda motioner såvitt de icke besvarats under punkten III a), godkänna vad i utskottets utlåtande sålunda anförts.

Bevillningsutskottets betänkande nr 64

I en den 22 april 1960 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 154, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) förordning om utjämningsskatt å vissa varor;

2) förordning om upphävande i viss del av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen; samt

3) förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll återgav utskottet följande:

I förevarande proposition föreslås — i anslutning till propositionen nr 153 angående vissa åtgärder i prisregleran-

de syfte på jordbrukets område, m. m. — att en särskild utjämningsskatt införes på vissa choklad- och konfektyrvaror samt på wafers och biscuits.

Utgjämningsskatten avses utgå med 50 öre för kilogram av nämnda varor. Samtidigt skall enligt förslag i propositionen nr 153 särskilda bidrag lämnas, så att tillverkarna kan erhålla flertalet jordbruksråvaror till världsmarknadspris. Det föreslås vidare, att tullen på färdigvarorna sänkes till 10 procent, vilken nivå beräknas motsvara det genomsnittliga manufaktureringsskyddet. Den nya tullen är avsedd att utgöra bas-tull gentemot EFTA-länderna.

I propositionen förordas ytterligare att tullfrihet införes för vissa vegetabiliskt förgarvade hudar och skinn.

De föreslagna bestämmelserna är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1960.

I det vid propositionen fogade förslaget till förordning om utjämningsskatt å vissa varor var 4 § av följande lydelse:

4 §.

Skatten utgår med 50 öre för kilogram. I varans vikt inräknas sådant förefintligt emballage med vilket varor av ifrågavarande slag försäljas i detaljhandeln.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 675 av herrar *Hagberg* och *Hedblom* samt II: 837 av herr *Rydén m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 med förslag till utjämningsskatt å vissa varor måtte besluta, att den föreslagna förordningen kompletteras med övergångsbestämmelser av innehåll att de skattskyldiga industriföretagen skall efter lagerdeklaration erhålla befrielse från erläggande av utjämningsskatt på det den 30 juni 1960 kl. 24 inneliggande varulagret»;

2) de likalydande motionerna I: 676 av herrar *Hagberg* och *Hedblom* samt

Stöd åt jordbruket

II: 838 av herr *Rydén m. fl.*, vari hemställt att riksdagen måtte vid behandlingen av propositionen nr 154 beakta vad i motionerna anförts samt vidtaga härför erforderlig författningsändring;

3) de likalydande motionerna I: 677 av herr *Axel Svensson* och fru *Carlqvist* samt II: 836 av herrar *Adamsson* och *Johansson* i Norrköping, vari hemställt »att riksdagen måtte besluta om sådant tillägg till den föreslagna förordningen om utjämningsskatt å vissa varor, att i samband med förordningens ikraftträdande den 1 juli 1960 en inventering anbefalls av då hos fabrikanterna ineliggande lager av rå- och färdigvaror och att prisutjämningsförfarandet för dessa varor tillämpas i samma utsträckning som avses efter förordningens ikraftträdande»; samt

4) motionen II: 835 av herr *Bengtsson* i Göteborg.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen — med förklarande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 154, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas samt i anledning av de likalydande motionerna I: 675 av herrar *Hagberg* och *Hedblom* samt II: 837 av herr *Rydén m. fl.* ävensom de likalydande motionerna I: 677 av herr *Axel Svensson* och fru *Carlqvist* samt II: 836 av herrar *Adamsson* och *Johansson* i Norrköping — måtte antaga

1) det vid propositionen fogade förslaget till förordning om utjämningskatt å vissa varor med den ändringen att ikraftträdandebestämmelserna erhöles av utskottet angiven lydelse;

2) det vid propositionen fogade förslaget till förordning om upphävande i viss del av den vid förordningen den 25 maj 1941 (nr 251) om varuskatt fogade varuförteckningen; samt

3) det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475);

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 675

av herrar *Hagberg* och *Hedblom* samt II: 837 av herr *Rydén m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 676 av herrar *Hagberg* och *Hedblom* samt II: 838 av herr *Rydén m. fl.*,

3) de likalydande motionerna I: 677 av herr *Axel Svensson* och fru *Carlqvist* samt II: 836 av herrar *Adamsson* och *Johansson* i Norrköping, ävensom

4) motionen II: 835 av herr *Bengtsson* i Göteborg,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hagberg*, *Söderquist*, *Nilsson* i Svalöv, *Kollberg*, *Magnusson* i Borås och *Stenberg*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 676 av herrar *Hagberg* och *Hedblom* och II: 838 av herr *Rydén m. fl.* måtte besluta att 4 § i förordningen om utjämningsskatt å vissa varor erhöles följande lydelse:

4 §.

Skatten utgår med 45 öre för kilogram. I varans vikt inräknas sådant förefintligt emballage med vilket varor av ifrågavarande slag försäljas i detaljhandeln.

Vad utskotten hemställt föredrogs. Därvid anförde:

Herr **KOLLBERG** (fp):

Herr talman! Som bekant får de svenska livsmedelsindustrier, vilka använder jordbruksreglerade produkter som råvara, till följd av den svenska jordbruksregleringen erlagga priser för dessa råvaror, som är högre än »världsmarknadspriserna». I de fall då av jordbruksprodukter framställda färdigvaror enligt EFTA-överenskommelsen förts till industrisektorn kan sålunda betydande svårigheter uppkomma för de svenska industrierna vid konkurrens med motsvarande industrier i andra EFTA-länder. En ökad import av färdigvaror, i vilka jordbruksråvaror till

Stöd åt jordbruket

världsmarknadspriser ingår som råvara, medför därför en minskning av det svenska jordbrukets möjligheter att på hemmamarknaden få avsättning för berörda råvaror. På grund härav har såväl från livsmedelsindustrien som från jordbruket framlagts krav på att de svenska livsmedelsindustrierna skulle få tillgång till de svenska jordbruksreglerade råvarorna till världsmarknadspriser.

I jordbruksutskottets utlåtande nr 31 behandlas bland annat ett av Kungl. Maj:t i proposition nr 153 framlagt förslag till provisorisk lösning av dessa problem för livsmedelsindustrien och för jordbruket, när EFTA-överenskommelsen träder i kraft den 1 juli i år. Det i propositionen framlagda förslaget innebär en lösning för choklad- och konfektyrindustrien samt för vissa grenar av bageriindustrien, nämligen för tillverkare av wafers och biscuits. Till sistnämnda varuslag — det bör observeras — har enligt svensk tolkning hänförs, förutom rena kex, även pepparkakor och vissa slag av torra småbröd. Även tillverkare av färdiglagad senap, såser, soppor och fiskkonserver erhåller från och med den 1 juli tillgång till vissa svenska jordbruksråvaror till världsmarknadspriser.

Det anmärkningsvärda är emellertid att bagerinäringen i övrigt här icke beredes möjligheter till billigare råvaror för de produkter som förs till industri-sektorn. I Kungl. Maj:ts proposition och jordbruksutskottets utlåtande har exempelvis ej medtagits för denna näring så betydelsefulla varor som skorpor, sandkaka, mjuk pepparkaka och danska wienerbröd, vilka enligt EFTA-överenskommelsen förts till industrivaror. Malt- och läskedrycksindustrierna, som även är avnämare av svenska jordbruksprodukter, har helt uteslutits i detta sammanhang.

Herr talman! Innan jag närmare utvecklar skälen till att råvaruproblemen för även bagerinäringen och för malt-

och läskedrycksindustrierna måste lösas, vill jag i allra största korthet erinra om grunddragen i det tekniska förfarande, som ifrågasätts för att bereda livsmedelsindustrierna tillgång till råvaror efter världsmarknadspriser. Jag anser, herr talman, denna redogörelse nödvändig även på grund av de felaktiga framställningar som i olika sammanhang förekommit.

Råvaruutjämningsystemet innebär i stora drag: för det *första* att tillverkarna skall liksom hittills inköpa sina råvaror till gällande marknadspriser, för det *andra* att tillverkarna därefter på grundval av förbrukningsutgifter — vilka kontrolleras av kontrollstyrelsen — erhåller ersättning motsvarande skillnaden mellan den inhemska prisnivån och världsmarknadsprisnivån, för det *tredje* att statsverket slutligen erhåller täckning för sina kostnader genom den i proposition nr 154 föreslagna utjämningskatten.

Genom det sålunda föreslagna systemet nedbringas kostnaderna för de jordbruksreglerade råvaror, som livsmedelsindustrien använder, och detta möjliggör för industrien att hävda sig i konkurrensen med importerade färdigvaror. Vidare eliminerar systemet de stora risker som kan uppstå för en försämrad avsättning av jordbruksprodukter till den inhemska livsmedelsindustrien.

Dessutom vill jag påpeka att konsumentpriserna i genomsnitt torde bli lika med de nuvarande, eftersom utjämningskatten motsvarar prisutjämningsbidragen.

Såsom jag tidigare framhållit är det anmärkningsvärt att två betydelsefulla näringsgrenar — mycket stora kunder hos det svenska jordbruket — som för sina tillverkningar är i hög grad beroende av svenska jordbruksprodukter, icke innefattas i det beskrivna utjämningsystemet. Om dessa livsmedelsindustriers kostnader för jordbruksråvaror icke bringas ned i nivå med vad

Stöd åt jordbruket

konkurrenterna i övriga EFTA-länder betalar, kommer industrierna i ett dåligt konkurrensläge, och jordbrukets avsättning av jordbruksråvaror kommer att naggas i kanten till följd av importen av färdiga produkter, framställda av utländska jordbruksråvaror till de lägre världsmarknadspriserna.

Även om den andel i priset på den färdiga produkten som utgöres av kostnader för råvaror skiftar — för vissa produkter är råvarukostnaden högre än för andra — måste dock denna fråga lösas generellt och omfatta alla till industrisektorn tillförda färdiga produkter, i vilka svenska jordbruksråvaror ingår.

Att denna fråga i sin helhet löses redan nu, måste vara ett intresse för envar som icke önskar försvaga den svenska livsmedelsindustriens konkurrenskraft och därmed det svenska jordbrukets framtida avsättningsmöjligheter.

Jag tror att denna uppfattning delas av alla, men Kungl. Maj:t och jordbruksutskottet har intagit den attityden, att man vill vänta och se hur det går. Denna uppfattning kommer beträffande både malt- och läskedrycksindustrin och bagerinäringen till uttryck såväl i propositionen som i utskottsutlåtandet. I det senare understrykes att det »bör ankomma på jordbruksnämnden att här noggrant följa utvecklingen sedan EFTA-konventionen trätt i kraft och när viss tids erfarenhet vunnits föreslå de åtgärder som finnas påkallade och möjliga». Utskottet anser tydligen att det icke innebär några nackdelar att vänta och se hur det går.

När man för detta resonemang bortser man emellertid från att EFTA-överenskommelsen, som ju träder i kraft redan den 1 juli i år, förutsätter en ökad handel mellan EFTA-länderna och att exportörerna i EFTA-länderna redan bedriver marknadsundersökningar om vilka möjligheter som på längre sikt finns för avsättning i andra länder.

Låt mig ta ett konkret och realistiskt

exempel. I landet »X» finns några stora industrier som tillverkar skorpor. Vid marknadsundersökningar kommer dessa utländska industrier att finna, att det svenska råvarupriset ligger högre än i deras eget land och att konsumtionen av skorpor i Sverige är mycket hög — den uppgår till inte mindre än 45 miljoner kronors värde per år. Sverige är alltså ett land, anser de utländska exportörerna, som det kan vara lämpligt att exportera skorpor till. Flera utländska industrier kommer därför säkert att gå in för ökad export av skorpor till Sverige — en export som säkert kommer att skada den inhemska industrien, då de svenska skorporna ju måste vara dyrare på grund av de dyrare råvarorna.

Detta är bara ett exempel. Resonemangent kan överföras även på andra varor och medföra att den utländska fabrikanten inser värdet av att i tid arbeta in sig på den svenska marknaden och satsa kapital för bearbetning av denna marknad.

Utskottet synes förutsätta att man först sedan det blivit klart att industrierna och därmed det svenska jordbruket kan påvisa att konkurrensen medfört att livsmedelsindustrin och jordbruket lidit skada, skall åtgärder vidtagas. Men då kan det vara för sent — skadan är då redan skedd.

Detta måste vara en felaktig politik. Verkningsarna av ett vid senare tidpunkt infört utjämningsförfarande kommer för de berörda industrierna icke att bli desamma som om det införts omedelbart, just på grund av vad livsmedelsindustrier i övriga EFTA-länder under mellantiden företagit för att uppnå export till Sverige. Även andra komplikationer kan uppstå.

Det är ur dessa synpunkter som jag — i likhet med reservanterna — anser att det är ett svenskt intresse, att riksdagen redan före den 1 juli förordar införande av ett råvaruprisutjämnings-system för bageri- och konditorinäring-

Stöd åt jordbruket

en samt för malt- och läskedrycksindustrierna.

Några ökade utgifter för statsverket kommer en utvidgning efter dessa linjer ej att förorsaka.

Givetvis kan inte riksdagen nu besluta om systemets utformning i sina olika detaljer. Det får, som reservanterna också säger, bli Kungl. Maj:ts sak att framlägga ett sådant system vid höst-riksdagen. Men riksdagen kan redan nu på grund av föreliggande uppgifter bedöma hur ett sådant system skulle verka.

Utskottets huvudargument mot den i reservationen föreslagna utvidgningen av prisutjämnningssystemet till hela bagerinäringen och till malt- och läskedrycksindustrierna är alltså, att man skall följa utvecklingen och se vad som inträffar i framtiden. I mitt anförande har jag framhållit den skada som kan uppstå genom att man skjuter prisutjämnningssystemet på framtiden.

I övrigt talar utskottet om att avgränsnings- och definitionsfrågorna inte är klara. Enligt de upplysningar jag erhållit är de klara vad gäller de varor, för vilka reservanterna nu föreslår prisutjämnning. Därest utskottets talesman vidhåller utskottets uttalande, skulle jag vilja få upplysning om vilka frågor det är som inte är klarlagda.

I övrigt efterlyser utskottet grunder för kostnaderna för utjämnningen och beräkningen av erforderliga skattebe-
lopp. Här vill jag hänvisa till att jordbruksutskottet självt på sidan 36 har redogjort för kostnaderna. I övrigt innebär givetvis reservanternas yrkande, att Kungl. Maj:t skall verkställa den erforderliga utredningen och framlägga förslag till höstriksdagen.

Vidare talar utskottet om att det blir administrativa svårigheter vid en eventuell tillämpning av utjämningsförfarandet på grund av att den krets av företagare, som kan komma att inbegripas, är så stor.

Gentemot detta vill jag erinra om att

de bageriföretag, som kommer att träffas av ett utvidgat utjämningsförfarande enligt reservanternas förslag, i stort sett är samma företag som de, vilka enligt utskottets eget förslag skall få utjämnning för vissa småbröd och pepparkakor, redovisade under rubriken biscuits.

Registreringen av dessa företag har utskottet självt genom att godkänna propositionen uppdragit åt kontrollstyrelsen att verkställa.

I fråga om malt- och läskedrycker hänvisar utskottet till propositionens uppgift om utgående finanstullar. Jag anser att denna motivering inte är bärande i nuvarande läge, då ju, som jag tidigare sagt, EFTA-överenskommelsen i sig själv medför incitament för utvidgad export till Sverige av dessa produkter.

Herr talman! Då jag alltså inte kan finna att utskottet presterat något som helst skäl för att undantaga viss del av den svenska livsmedelsnäringen från förmånen av att ingå i prisutjämnningssystemet ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen nr 1, av herr Nils Hansson m. fl.

På uppmaning av herr talmannen att även behandla bevillningsutskottets betänkande nr 64 skall jag i korthet yttra mig om detta. Jag vill erinra om att 4 § av det vid propositionen nr 154 fogade författningsförslaget anger, att utjämningskatt skall utgå med 50 öre per kilogram och beräknas på varans vikt inklusive »sådant förefintligt emballage med vilket varor av ifrågavarande slag försäljes i detaljhandeln».

Jordbruksnämndens beräkningar, som ligger till grund för prisutjämningsförfarandet och därmed även för utjämningskatten, har emellertid uppgjorts på basis av 50 öre för *nettovikt*, alltså inte på varans *bruttovikt*.

Om utjämningskatten skulle fastställas att jämväl utgå på emballaget innebär detta, att den införda skatten klart

Stöd åt jordbruket

går längre och kommer att drabba industrien hårdare än vad som kan motiveras med dess verkliga syfte.

Huvudsyftet med utjämningskatten är ju att bereda statsverket kompensation för utjämnningen av industriernas kostnader för svenska jordbruksvaror till världsmarknadspris och vad gäller chokladindustrien, även för det inkomstbortfall som uppstår för statsverket genom att den särskilda varuskatten på grund av prisutjämnningen på jordbruksråvarorna kommer att räknas på ett lägre beskattningsvärde än nu.

Beskattningen även av emballaget blir helt och hållet ologisk om man ser den mot bakgrunden av detta huvudsyfte.

Eftersom emballaget har en vikt, som i genomsnitt — det kan visserligen skilja rätt mycket för olika varor — motsvarar 9—10 procent av varans nettovikt, kommer alltså en beskattning även av emballaget innebära att utjämningskatten i verkligheten blir 55 öre per kilogram på nettovikten i stället för 50 öre som jordbruksnämnden beräknat vid sina förhandlingar med industrien. Statsverkets ökade inkomster av en skatt på emballaget kommer att uppgå till något över 2 miljoner kronor.

Vad jag nu anfört ger vid handen att om man skall räkna skatten på varans vikt inklusive emballage, måste skatten sänkas till 45 öre per kilo, räknat på varans vikt inklusive *konsument-emballage*. Härigenom får statsverket in det totala skattebelopp, som jordbruksnämnden på sin tid efter underhandlingar med respektive industrier förutsatte vara erforderligt med hänsyn till rådande pris- och produktionsförhållanden.

Det resonemang som här har förts har i regel accepterats. Men då man i vissa fall har sagt att utjämningsbidraget kanske blir högre än beräknat i framtiden och att det då inte skadar att statsverket får en liten extra reserv, vill jag, herr talman, säga att det resonemanget givetvis inte kan godtas. Utjämnings-

ningsbeloppet har ju på Kungl. Maj:ts uppdrag beräknats av jordbruksnämnden, och då kan vi inte här i riksdagen öka detta belopp och därmed rubba det förhandlingsresultat som åstadkommits mellan jordbruksnämnden och berörda industrier. Vid dessa förhandlingar utgick nämligen båda parterna från varans nettovikt, och det är först under ärendets senare handläggning man av vissa skäl ansett att även emballagets vikt borde ingå i skatteunderlaget. När man sålunda ökat skatteunderlaget måste uttagningsbeloppet sänkas för att man skall få den avsedda effekten.

Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande 64 fogade reservationen av herr Hagberg m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Ståhl* (fp) och *Stenberg* (fp).

Herr **ANTBY** (fp):

Herr talman! Enär partikamrater och jag har en reservation vid jordbruksutskottets utlåtande nr 31 ber jag att få säga några ord. Efter herr Kollbergs klarläggande anförande rörande de problem som behandlas i utlåtandet kan jag fatta mig mycket kort.

Vad vi reservanter finner betänkligt är att såväl propositionen som utskottet lämnar bagerinäringen samt malt- och läskedrycksindustrierna i stort utanför prisutjämningsförfarandet. Vi finner det vara angeläget att eliminera de svårigheter som industrien på grund av vår högprislinje måste råka i när vi nu skall inträda i sjustatsmarknaden. Vi reservanter befarar att industrien, speciellt bagerinäringen, kommer att råka ut för en övermäktig konkurrens. Jag vill i det sammanhanget erinra om att jordbruksnämndens råd enhälligt och en stark minoritet inom kommerskollegiets delegation för frihandelsfrågor uttalat att ett prisutjämningsförfarande bör utsträckas till samtliga industrivaror på livsmedelsområdet och att detta bör genomföras utan uppskov.

Stöd åt jordbruket

Ett av länderna inom sjustatsmarknaden, vårt närmaste grannland Danmark, är ett utpräglat lågprisland, och vi tillämpar en helt annan princip än den man följer i det landet. Vad t. ex. vetet beträffar har vi en importavgift, som ligger åtskilligt över 10 kronor per deciton. Man måste nog under dessa förhållanden förutsätta, att bagerinäringen kommer i ett svårt konkurrensläge. Denna är i stort sett baserad på mindre företag. Enligt den senaste företagsräkningen innefattade näringen — om jag inte missminner mig — över 6 000 företag med över 40 000 anställda. Det skulle således röra sig om bortemot 50 000 sysselsatta inom näringen, och detta tycker jag ger all anledning att med uppmärksamhet följa denna fråga.

Därtill kommer att detta inte bara är ett intresse för den berörda industrien. De industrier det här gäller är stora kunder till det svenska jordbruket, och därmed kommer också en befolkningsgrupp av ännu större omfattning in i bilden.

Nu har jordbruksutskottet inte ställt sig helt avvisande, men det ställer frågan i alltför hög grad på framtiden, varför vi befarar att svårigheter av olika slag kan komma att visa sig. Vad vi reserverar i likhet med jordbruksnämndens råd anser nödvändigt är, att riksdagen redan nu uttalar sig för att bageri-, malt- och läskedrycksindustrierna får skydd i likhet med livsmedelsindustrien i övrigt. Vi hemställer i vår reservation att Kungl. Maj:t så fort ske kan måtte lägga fram förslag i ärendet.

I detta sammanhang skulle jag vilja ställa en fråga till jordbruksutskottets ordförande, herr Pettersson i Dahl. Vid den preliminära behandlingen av detta ärende i jordbruksutskottet ställde sig utskottet mycket positivt till ett bifall till de väckta motionerna. När sedan frågan nästa gång åter togs upp till behandling i utskottet, hade den förutvarande majoriteten förvandlats till en relativt liten minoritet. Jag skulle vilja

fråga om herr Pettersson i Dahl möjligen skulle vilja redogöra för vad som kan ha föranlett denna omsvängning.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1 till jordbruksutskottets utlåtande nr 31.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Den reservation, som är fogad till bevillningsutskottets betänkande nr 64, skiljer sig såsom herr Kollberg redan har angivit, från utskottets förslag i så måtto, att reservanterna vill att skattesatsen skall sänkas från 50 öre per kilogram till 45 öre. Detta är sålunda inte någon stor fråga, men man kan anföra skäl både för och emot. Utskottet har för sin del funnit att metoden att inräkna emballaget i varans vikt vid beskattning också gäller beträffande den särskilda varuskatten, där emballaget alltid följer med varan. Men detta är inte det viktigaste härvidlag. Utskottet har konstaterat att med en utjämningskatt om 50 öre per kilogram uttages inte större belopp än vad som motsvarar de berörda industriernas utjämningskostnader. Det är detta som har föranlett utskottet att avstyrka motionerna och även givit utskottet anledning att avstyrka användningen av en värdeskatt i stället för en viktsskatt.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström säger att detta inte är någon stor fråga. Det beror på. Det är en rättvisefråga. Förhandlingar har förekommit mellan jordbruksnämnden och industrierna, varvid man har kommit till en viss uppläggning och till ett visst resultat. Jordbruksnämnden har skött dessa förhandlingar på uppdrag av Kungl. Maj:t. Jag anser att man i ett sådant läge måste ha mycket starka skäl för att ändra på det förhandlingsresultat som har uppnåtts.

Nu säger herr Sundström att utskot-

Stöd åt jordbruket

tet anser att det skulle vara behövt att få in hela detta belopp, alltså inklusive viktsskatt på emballage. Då måste jag säga att därmed desavuerar herr Sundström och utskottet jordbruksnämnden, som är den förnämsta sakkunskap vi har på detta område och som under cirka fyra månader har utrett dessa problem. Efter detta har nu utskottet tyckt att det kan förfara på ett visst annat sätt.

Herr talman! Detta anser jag vara mycket anmärkningsvärt. Man måste respektera och tillämpa grunderna enligt det förhandlingsresultat man har kommit fram till, tills det är bevisat att den utredning som jordbruksnämnden har gjort är felaktig.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad som är rättvisa i detta fall är helt enkelt, att skattens belopp skall motsvara vederbörande industris utjämningskostnader. Det är endast detta som utskottet har velat understryka, och det måste anses vara rättvist och riktigt att man tillämpar denna princip.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Att ifrågasvara skatt skall täcka utjämningskostnaderna har varit vägledande för jordbruksnämnden och ligger till grund för nämndens utredningsresultat. Anser bevillningsutskottet att detta resultat är felaktigt, får väl utskottet bevisa att så är fallet och inte — utan bevisning — påstå att ytterligare medel är erforderliga.

Herr BRANDT i Sätla (cp):

Herr talman! Frågan om livsmedelsindustriens råvarukostnader, i den mån dessa råvaror är hänförliga till jordbruksprodukter, är ett ganska gammalt stridsämne. Under de senaste två åren har emellertid debatten om dessa ting kulminerat. Det är för den skull också ur jordbrukets synpunkt att hälsa med tillfredsställelse, att det nu föreligger ett

förslag till lösning av dessa problem. Lösningen har åstadkommit för de industrier, som i första hand har gett sitt missnöje till känna med hittillsvarande ordning — då kanske främst chokladindustrien.

Det finns skäl för att påstå, att man hade väntat sig att området i dess helhet skulle ha blivit föremål för en granskning och att restitution på råvarukostnader skulle ha beretts alla de livsmedelsindustrier, som är beroende av jordbruksråvaran och för vilka inte tekniska konsekvenser av regleringen skulle lägga absoluta hinder i vägen.

Så har nu inte skett. Utanför den ifrågasatta restitutionen av råvarukostnader har bl. a. ställts bryggerierna och läskekonditorier samt viss del av bageri- och konditorinäringarna.

Jordbruksnämnden har säkerligen rätt när den säger, att de finanstullar, som har anmälts för bryggeri- och läskekonditorinäringarna, kan anses medföra bibehållna konkurrensförhållanden för produktionen inom dessa områden. Å andra sidan kan man också se detta som en principfråga. Det finns inga tekniska hinder för att genomföra restitutionsförfarande även här — låt vara att det ur praktisk synpunkt har en skäligen liten ekonomisk betydelse för de berörda industrierna, d. v. s. bryggerier och läskekonditorier. Om inga tekniska hinder för restitutionsförfarandet föreligger, bör man respektera principfrågan och genomföra restitution också här. Ur jordbrukets synpunkt är detta emellertid långt ifrån betydelselöst. Maltkornet är ingen oväsentlig del inom jordbruksproduktionen. Vi ser gärna att också denna råvaruprodukt i bryggeriindustrien kopplas bort från den debatt, som sannolikt kan komma att föras inom området, på grund av att en fullständig lösning, inneslutande även bryggerierna, inte har åstadkommit.

Det är alltså här, skulle jag vilja säga, ur industriens synpunkt i första hand fråga om ett principspörsmål. Jag bedö-

Stöd åt jordbruket

mer personligen saken så, att den är av mindre betydelse ur ekonomisk synpunkt och av mindre betydelse för bryggeriers och läskedrycksfabrikanternas fortsatta konkurrensförmåga — i varje fall gäller detta så länge nuvarande finanstullar bibehålles — men även dessa områden borde ha innefattats i restitutionsförfarandet.

Vad sedan gäller bageri- och konditori-näringarna har jordbruksnämnden i sitt yttrande anfört, att en nomenklatur inom EFTA-konventionen inte ännu är klar samt att det befintliga underlaget är alltför osäkert för att genomföra åtgärder motsvarande dem som exempelvis har genomförts för chokladindustrin. Gentemot detta påstående står nu reservanternas, att sedan propositionen skrevs har härvidlag åtskillig klarhet vunnits och att de nämnda hindren inte föreligger. Dessutom är det otvivelaktigt så, att man för biscuits och wafers har genomfört en reglering, som i viss mån berör samma industrigrupp. Starka skäl talar för närvarande för att bageri- och konditorinäringarna borde ha innefattats i en allvarlig prövning vad gäller genomförande av restitution på det området.

Jag skall med hänsyn till den utförliga motivering, som herr Kollberg här tidigare har lämnat, inte ytterligare orda i dessa ting. Jag inskränker mig till att yrka bifall till reservation nr 1 av herr Nils Hansson m. fl. under punkterna I: B och C.

Vid utskottets utlåtande har fogats en reservation nr 4 av herr Sigfrid Larsson m. fl., som berör ett vitalt problem för jordbruksregleringen.

En av förutsättningarna för att jordbruksprisregleringen skall kunna infria de förväntningar, man har på den, är, att en produktionsanpassning såvitt möjligt åstadkommes. Idealläget är att produktionen anpassas till det inhemska konsumtionsbehovet, så att man är oberoende av exportmarknaden och risken för exportförluster. Det läget kommer

visserligen aldrig att nås, men man kan ändå fråga sig om sådant som nu hänt i fråga om fläskproduktionen skall behöva förekomma och om det skall få fortsätta utan att någon hänsyn tas till konsekvenserna.

När priset på fläsk bestämdes i samband med att det nuvarande prissättningssystemet trädde i kraft den 1 september 1959, avvägdes det med hänsyn till ett för basjordbruket nödvändigt gränsskydd. Detta skydd innefattade förutom införselavgifter även kompensationsavgift, vilken avsågs att i viss utsträckning kompensera exportförluster. Det var alltså exporten, som redan vid början av prisregleringen fördyrade priserna för de inhemska konsumenterna, och trots det höjda konsumentpriset har producenterna fått ett försämrat ekonomiskt utbyte. En sådan situation skulle knappast accepteras inom någon annan produktionsgren, och den bör inte heller accepteras här.

Varför har då exporten ökats i så stor utsträckning under senare år? Varför har man måst lägga kompensationsavgift på införselavgifterna och varför har slaktdjursavgifterna måst göras större än de var för ett par år sedan? Det går inte att komma ifrån att huvudorsaken till detta är att storproduktionen fått möjlighet att dra nytta av det pris, som avsåg att ge bärighet åt smådriften inom området. Storproduktionen har vidare möjlighet att utnyttja samma exportstöd som den mindre produktionen. Man har till och med anledning att påstå, att den senare i stor utsträckning finansierar den förras export. Jag utgår då ifrån att storproduktionen har kommit till så att säga ovanpå en normalt avvägd produktion och föranlett ett ökat exportbehov. Den utgör visserligen en mindre del av totalproduktionen, men eftersom exportförluster drabbar hela den samlade produktionen, blir det den stora gruppen inom denna, d. v. s. småbrukarna, som får ta huvuddelen av förlusterna.

Det kan visserligen sägas, att man inte

Stöd åt jordbruket

skall sätta krokben för en rationell anpassning till större driftsenheter. I princip är detta riktigt, men då bör det tilläggas att i den mån storproduktion skall främjas, skall det vara på grundval av dess egna möjligheter och inte genom subventioner från de mindre producenterna. Och om fläskfabrikerna inte passar in i jordbruksprisregleringen måste detta respekteras, om vi skall kunna hålla fast vid vår jordbrukspolitiska målsättning.

Det är dessa förhållanden som är anledningen till att herr Hansson i Skegrie och jag i vår motion begärt att Kungl. Maj:t måtte i samråd med jordbruksnämnden och andra berörda organisationer vidta erforderliga åtgärder för att lösa detta problem. Vi har i motionen inte givit några konkreta förslag till problemets lösning utan lämnat detaljutformningen öppen.

Vi vet att andra länder har samma problem, att andra länder har sina förslag till lösningar och att vissa länder också har iscensatt system för att lösa problemet. Det är troligt att mönster kan hämtas ur detta material, men de måste översättas till svenska så att de passar in i vårt regleringssystem, och åtskilligt talar för att modifieringar av det som finns och fungerar bra på annat håll under sådana omständigheter blir nödvändiga hos oss.

Jordbruksutskottet har avstyrkt motionen men låter förstå att förhållandena bör uppmärksammas. I reservation nr 4 föreslår vi att motionens förslag bör bli riksdagens beslut.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservation nr 4, såväl punkten a) som punkten b), eftersom punkten b) kan bli en konsekvens av ett bifall till punkten a).

I övrigt vill jag yrka bifall till reservationerna nr 2 och nr 3, båda med Sigfrid Larsson som första namn.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Herr Kollberg talade om

de svårigheter som EFTA-överenskomsten kan medföra för den svenska livsmedelsindustrin och menade att vi måste vidtaga åtgärder för att denna industri skall kunna fortsätta med sin verksamhet. Om den inte kunde det, skulle detta gå ut över jordbruket, som skulle få mycket sämre avsättning för sina varor, då ju dessa industrier är stora kunder för jordbruket. Ingen har väl något att invända mot det resonemanget.

Kritiken från herr Kollberg — och likaledes från herr Antby som var inne på samma tema — riktades emot att jordbruksutskottet inte hade bifallit en del motioner som syftade till att värna om dessa industrier. Nu har jordbruksutskottet faktiskt i sin skrivning gått motionärerna långt till mötes. Vi har sagt att dessa frågor behöver utredas mera innan riksdagen kan fatta beslut om dessa ting. Jag tror att vi därvidlag är i mycket gott sällskap. Vi har jordbruksnämnden bakom oss. Jag är övertygad om att om jordbruksnämnden hade ansett att vi omedelbart kunde gå den väg motionärerna anvisar, så hade jordbruksnämnden också föreslagit detta. Då hade givetvis Kungl. Maj:t lagt fram en proposition med det innehållet, och i så fall hade det inte blivit någon process om saken.

Nu säger herr Kollberg att utskottet vill vänta och se. Det är när det gäller bagerinäringen som vi har den inställningen. Vad beträffar malt- och läskedrycksindustrierna innebär vårt utlåtande som herr Kollberg förstår klart avslag på motionen i fråga. Dessa frågor spänner över så mycket och berör så många företag att det är svårt att överblicka konsekvenserna av ett beslut nu.

Herr Antby undrade om jag ville redogöra för hur det kommer sig att majoriteten i visst sammanhang blivit minoritet. Jordbruksutskottet är väl inte något bevillningsutskott och kan inte uttaxera bevillningar. Det kanske bör framhållas att när utskottet första gång-

Stöd åt jordbruket

en diskuterade ärendet, utgick vi från att ett bifall till motionen inte skulle medföra kostnader för statsverket. När ni i reservationen begär, att riksdagen redan före den 1 juli bör taga ställning till behovet av att införa ett prisutjämningsssystem för de ifrågavarande livsmedelsindustrierna, påpekar ni ju också: »En utvidgning av prisutjämnings-systemet bör emellertid ej få medföra ökade utgifter för statsverket.» Kan verkligen ni reserverna stå för uppfattningen, att en utvidgning inte drar med sig utgifter? »Exempelvis kan ett förfarande lika med det beträffande chokladvaror m. m. förordade härvidlag kunna komma i fråga för att undvika merkostnader», heter det i reservationen, men jag tror nog i alla fall att om ni genomför det system ni önskar, så kommer det att föranleda stora utgifter. När sedan utskottet faktiskt hade beslutat att tillstyrka motionerna, lades en noggrannare uträkning fram som visade att för maltdrycker skulle förorsakas en restitutionsutgift på 8,4 miljoner kronor, för läskedrycker en utgift på 4 miljoner och för bageriprodukter sammanlagt 37 miljoner kronor, alltså tillsammans 49,4 miljoner kronor.

Det är ju självfallet att behandlingen av en sådan fråga icke ligger inom jordbruksutskottets kompetens. Det fanns emellertid ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott som skulle ha kunnat behandla frågan. Det torpederades emellertid genom att man menade, att det sammansatta utskottet inte var utsett för detta ändamål. Formellt är detta kanske riktigt, om man skall vara strängt byråkratisk. Vi menade i alla fall, att det sammansatta utskottet som fanns borde ha kunnat handlägga detta. När jordbruksutskottet fick reda på konsekvenserna beslöt det också enhälligt, som herr Anthy väl vet, att frågan måste handläggas av ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott. Men alla känner ju till att riksdagen är i tidsnöd.

Den hinner inte göra alla de överväganden som skulle vara önskvärda. I det sammansatta utskott som tog upp frågan blev det inte majoritet för förslaget. Jag tror inte att herr Anthy kan jäva dessa påståenden.

I tidningarna har det sagts, att det skett påtryckningar från finansdepartementet. Jag har dementerat detta tidigare genom TT. Jag känner inte till att finansdepartementet på något sätt givit sig till känna i frågan, och jag tror inte heller att någon annan ledamot av utskottet haft kontakt med departementet. Vad som ligger bakom detta är i stället, att jordbruksutskottet är ett jordbruksutskott och inte ett bevillningsutskott. Det har alltså inte kompetens att föreslå de skatter som i detta fall skulle vara nödvändiga.

I fråga om bageriverksamheten tror jag nog att motionärerna mycket väl kan använda herr Kollbergs formulering »vänta och se». Vi har i alla fall starkt understrukt, att jordbruksnämnden och Kungl. Maj:t skall utreda frågan och att resultatet sedan skall redovisas för riksdagen.

Jag skall också be att få säga några ord om reservation nr 2, som gäller jordbrukets prissättningssystem. Reserverna anser, att det kunde vara lämpligt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om en undersökning rörande inkomst- och kostnadsutvecklingen inom jordbruket och att Kungl. Maj:t, om dessa undersökningar så motiverar, framlägger förslag till sådana jämkningar, att den i jordbruksavtalet och riksdagens beslut åsyftade utfyllnaden av inkomstklyftan mellan industrien och jordbruket kan uppnås under sexårsperioden.

Det är inte alls min mening att kritisera sexårsavtalet. Avtalet är tillfredsställande, och dess konstruktion kanske också är riktig. Jag har sett att man i tidningarna frågat sig var vi nu skulle stå om vi inte hade haft sexårsavtalet. Detta får stå för vad det är. Man

Stöd åt jordbruket

kan i alla fall inte säga att jordbruket nu fått inkomstlikställighet. Andra grupper har fått löneyftningar, men om jordbruket kan man inte säga detsamma. Nu skall treprocentsregeln tillämpas, vilket ju sker med vissa mellanrum. Det märkvärdiga är i alla fall — det var väl en överraskning för såväl jordbruksnämnden som förhandlingsdelegerade att första gången 3-procentsregeln slog så när alla priser gick upp så gick jordbrukspriserna ned. Det är anledning att sätta ett frågetecken i kanten beträffande avtalets sätt att fungera. Utvecklingen måste följas med mycket stor uppmärksamhet.

Herr Brandt i Sätla var inne på den s. k. överproduktionen. Populärt talar man ju om fläskfabriker. Här i riksdagen har vi varit överens om att produktionen av fläsk, ägg och dylikt bör vara förbehållen det egentliga jordbruket. Många har ansett och anser fortfarande, att den främst bör vara småbrukets inkomstkälla. Men när det nu faktiskt är så, att vi har storproduktion eller s. k. fabriker utanför jordbruket, och när dessa fabriker har en egen ekonomisk förening som består av 50 medlemmar spridda i mellersta och södra Sverige, så är det klart att detta kan äventyra jordbrukets hela prissättningssystem. Jag tänker i detta sammanhang inte bara på fläskproduktionen utan givetvis också på äggproduktionen. Man kan kanske säga, att båda dessa produktionsgrenar för närvarande ligger i ett sämre ekonomiskt läge. Det är riktigt, men vi vet ju att jordbrukets inkomster varierar starkt. Det är stundtals lönsamt, och stundtals går det med förlust. Det är ebb och flod med vissa mellanrum. Men skall jordbruket som näring vara likställt med andra grupper bör det också ha den arbetsro och det lugn i sin utveckling som andra näringar har.

Dessa motioner har varit ute på remiss. Förhandlingsdelegationen tillstyrker i sitt yttrande, att jordbruksnäm-

den erhåller det begärda bemyndigandet. Jordbruksnämndens yttrande är också ganska positivt. Man säger visserligen att man inte bör ingripa i den fria näringsmöjligheten och det är naturligtvis svårt att göra. Vi har i alla fall bett om en utredning. Det är nödvändigt att följa frågan med uppmärksamhet. Jordbruket kan inte nå likställighet, om vi inte får dessa saker utredda och klarlagda, så att förhållandena kan rättas till.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring som reservationerna nr 2 och 4 innebär.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksutskottets ordförande ansåg att jordbruksutskottet var i gott sällskap då utskottet hade samma uppfattning som jordbruksnämnden. Herr ordföranden borde nog mera fullständigt ha redovisat ärendets behandling i jordbruksnämnden. Det har också behandlats av jordbruksnämndens råd, en instans som omfattar mycket framstående representanter från jordbruket, industri, handelsorganisationer, Livsmedelsarbetarförbundet, Lantarbetarförbundet, LO och TCO. Dessa representanter har, samtliga 12 som var närvarande, till jordbruksnämndens uttalande enhälligt fogat följande uttalande: »Vi anser att de kompensationsarrangemang som jordbruksnämnden föreslår för ett antal livsmedelsindustrier borde på ett motsvarande sätt komma bageri-, bryggeri- och läskedrycksnäringen till del.» Om man redovisar nämndens uppfattning måste man väl också redovisa rådets uppfattning, vilket ur mera allmänna synpunkter har att bedöma dessa frågor.

Jag ämnade säga något om den redovisning som lämnades rörande kommunikationen mellan jordbruks- och bevilningsutskottet, men jag spar det till ett senare tillfälle om det kommer på tal ytterligare.

Stöd åt jordbruket

Herr Pettersson i Dahl påstod att reservanterna sagt, att det inte blir några utgifter för statsverket, och frågade om reservanterna kan stå för det. Jag är inte reservant, men tycker i alla fall att reservanterna har god anledning att påstå något sådant. Mitt på s. 36 i utskottsutlåtandet står nämligen: »Enligt de anförda beräkningarna skulle sålunda det sammanlagda anslagsbehovet för att täcka det i förevarande motioner föreslagna prisutjämningsförfarandet uppgå till i det närmaste 50 miljoner kronor, vilket skulle täckas genom införandet av en utjämningskatt på de av utjämnningen berörda färdigvarorna.» Reservanterna behöver således bara hänvisa till vad utskottet självt sagt.

Herr Pettersson kommer sedan tillbaka till argumentet: »Vänta och se.» Det vore bra om man kunde göra det, men de utländska företag som vill arbeta in sig på olika EFTA-marknader väntar inte och ser vad som kommer att beslutas i en framtid, utan de handlar efter vad som är beslutat nu den 1 juli och handlar efter det. Det är detta som måste förekommas genom att riksdagen i dag uttalar ett förord för införandet av utjämningsförfarandet i fråga och uppdrar åt Kungl. Maj:t att utarbeta erforderliga författningar att läggas fram vid höstriksdagen.

Jag vill således hävda att bagerinäringen och läskedrycksindustrien har lika berättigade anspråk på rimliga och rättvisa konkurrensvillkor som andra industrier.

Herr ANTBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Dahl talar i sitt anförande om att kostnader blir dryga för statsverket om kammarerna följer reservanternas förslag. Han frågar om reservanterna kan stå för sitt påstående, att det inte blir några utgifter för statsverket. Jag vill svara att jordbruksutskottet har vid en föredragning fått besked om att avsikten är

och möjligheter finns att få utjämningsmedel och varuskatt att uppväga varandra.

Jag hänvisar också till vad som står i proposition nr 154, att de där föreslagna skatterna i stort sett kommer att motsvara utjämningskostnaderna. Jag kan inte föreställa mig att det skulle vara omöjligt att genomföra ett utjämningsförfarande på detta område, när det kan göras på andra områden som behandlas i propositionen och utskotts-betänkandet.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp) kort genmäle:

Herr talman! För att svara på det sista först, vill jag när herr Antby talar om proposition nr 154 och bevillningsutskottet bara säga, att fråga är om inte motionerna blev felremitterade — de skulle nog ha gått till bevillningsutskottet också. Då hade vi sluppit polemisera med herr Antby, ty motionerna skulle ha fått samma behandling som övriga förslag. Jag skulle näppeligen tro, att bevillningsutskottet hade bifallit motionerna med en gång.

Herr Kollberg angrep mig för att jag sagt att vi var i gott sällskap, då vi hade jordbruksnämnden med oss. Det finns ju även ett jordbruksnämndens råd, sade herr Kollberg. Ja, jordbruksnämnden består av företrädare för producenter och konsumenter och även av representanter för staten, och det är väl jordbruksnämnden som har det egentliga ansvaret. Jordbruksnämnden tar naturligtvis hänsyn till den mening som jordbruksnämndens råd uttalar. Herr Kollberg berättade vilka som är företrädarna i detta råd — det är väl huvudsakligen konsumenterna — men det behöver han inte upprepa, ty alla kammarernas ledamöter känner till saken. Jordbruksnämnden är dock den myndighet som måste ta ansvaret, och jordbruksnämnden har sagt att den inte är färdig med sitt ställningstagande till

Stöd åt jordbruket

frågan om hur utjämningsskatten skall tas ut. Då måste åtminstone vi i jordbruksutskottet tro jordbruksnämnden.

Jag förstår mycket väl att ni anser att de utländska producenterna kan konkurrera med er. Men jag vill framhålla, att det är ingen i jordbruksutskottet som menar att bagerierna skall ha en särställning. Vi har tvärtom sagt, att så fort det är möjligt bör Kungl. Maj:t härvidlag ge riksdagen en redovisning.

Herr ANTBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror det är lika bra att herr Pettersson i Dahl och jag avstår från att här i talarstolen lägga oss i frågan om remitteringen av motionerna till utskott. Det finns sakkunnigt folk här i riksdagen som sköter denna sak, och jag tror inte att det begåtts något fel i detta fall.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag fäste mig vid med vilken skärpa herr Kollberg, som var förste talare i debatten, använde uttrycket världsmarknadspriser. Han sade, att det är nödvändigt att industrien får köpa sina råvaror till världsmarknadspriser. I utskottsutlåtandet sägs också, att industrien bör få utnyttja de lägre priser som man skulle kunna erhålla, om världsmarknadspriserna tillämpades. Men innebörden i begreppet världsmarknadspriser är inte densamma när det gäller jordbruksprodukter som när det gäller industrivaror.

Det finns, menar jag, anledning att lägga även andra synpunkter på denna s. k. världsmarknad än de som hittills anförts och som brukar anföras i den allmänna debatten. Det är enligt min mening riktigast att jämföra utjämningen och de utgående subventionerna med producentpriserna i andra länder. Detta bör ligga till grund för jämförelsen med våra hemmamarknadspriser på livsmedlen över huvud taget och därmed även på de råvaror som industrien skall

utnyttja. Jämför man producentpriserna inom t. ex. sjustatsmarknadens länder på en hel rad viktiga livsmedel finner man, att medelprisnivån ligger 2 procent över den svenska. Vid en jämförelse med sexstatsgruppens medelprisnivå för samma produkter kommer man fram till att de svenska priserna ligger 1 procent över denna. Den svenska producentprisnivån och producentprisnivåerna i de handelsunioner jag nämnt — är alltså ganska överensstämmande.

En jämförelse på denna grund ger en bättre utgångspunkt för bedömningen av den belastning på konsumenterna, som man annars gärna överdriver genom talet om världsmarknadspriser. Men resonemanget bör fortsättas för att ohållbarheten i påståendet om de låga världsmarknadsprisernas betydelse skall framstå klarare. Om vi krymper vår egen livsmedelsproduktion så mycket, att vi blir beroende av import utifrån, kan vi inte lita på att det går att fylla importbehovet genom de prisbilliga restpartier som finns på den s. k. världsmarknaden, utan vi måste då skaffa oss fastare leverantörer. Men i så fall har vi att konkurrera med producentpriserna inom respektive länder, alltså med de priser som redan nu är i paritet med våra egna.

Jag tror att en sådan import skulle betinga priser som ligger väsentligt över våra nuvarande producentpriser. Detta bör beaktas vid bedömningen av de s. k. subventioner, som nu skall utgå på råvarorna för industrien. Även denna utjämning har sin rot i de speciella förhållanden som karakteriserar den internationella producentprisnivån.

Det är alltså felaktigt att för industriernas del ta hänsyn till priserna på de restpartier som finns på världsmarknaden. Dessa skulle inte alls räcka till att fylla våra industriers behov av råvaror, och de skulle utgöra så pass osäkra tillgångar, att ingen ansvarig industriledare skulle våga lita till en sådan råvarukälla.

Stöd åt jordbruket

Den svenska livsmedelsindustrin torde därför knappast ha sämre betingelser än andra länders. Och det stöd — eller vad man vill kalla det — som här skall beslutas får närmast motive-ras med att den internationella pris-bildningen på jordbruksvaror inte sker på en i vedertagen mening fri mark-nad utan på en marknad, som i viss mån har dumpingartad karaktär.

Jag tror emellertid inte heller, att man skall bortse ifrån det kostnadsläge som den svenska livsmedelsindustrin arbetar under. För det svenska jordbru- ket är det av stor betydelse, att vår livsmedelsindustri arbetar under trygga förhållanden, inte minst därför att denna utgör en mycket betydelsefull avnämare av jordbrukets produkter. Därtill kommer att denna industri har synnerligen stor betydelse i samhälls- ekonomiskt, beredskapsmässigt och sys- selsättningspolitiskt avseende.

I motionen nr 594 i denna kammare påyrkas en utfyllnad av inkomstklyftan mellan jordbrukare och jämförbara grupper. Vi erinrar oss alla, att när vi senast gjorde upp ett prisavtal hade man räknat fram, att det fanns en inkomst- klyfta på 3 600 kronor, varav 1 100 kro- nor skulle fyllas genom en s. k. hand- penning, medan 2 500 kronor skulle fyllas ut under de sex avtalsåren genom att — som det hette — jordbruket skulle få behålla rationaliseringsvinsterna.

En rationalisering kostar emellertid pengar, och framför allt kommer den rationalisering som nu förestår jordbru- ket att kosta väsentligt mycket mera än den som vi redan genomfört. Ingen tvekan råder om att de rationaliserings- åtgärder, som nu främst står på jord- brukets program, gäller byggnadsområ- det, där betydligt mera pengar kommer att investeras än på den tiden, då man bytte ut gamla maskiner mot moderna. Genom kreditpolitiken förhindras emel- lertid för närvarande jordbruket att er- hålla det kapital, som skulle behövas för en del investeringar. Detta gäller inte

bara jordbrukarna själva utan också deras ekonomiska föreningsrörelse, som kan behöva investera i rationaliserings- syfte. Därför stämmer den stränga kre- ditpolitiken dåligt med uttalandet, att jordbruket skall få tillgodoräkna sig rationaliseringsvinsterna för att där- med kunna fylla igen inkomstklyftan. Jordbruket bör inte på något sätt för- hindras att göra alla de investeringar, som är nödvändiga med tanke på det mål för inkomstutvecklingen som man uppsatt.

Beträffande den speciella fråga, som här också har omnämnts, den s. k. kom- mersiella produktionen inom jordbru- ket, har man gärna velat framhålla att den skulle vara av tämligen ringa om- fattning. Jag tror inte att man enbart skall fästa avseende vid siffrans stor- lek jämfört exempelvis med den to- tala produktionen av fläsk. Men även om man kan medge att siffran ännu inte är särskilt hög, måste man komma ihåg att den gamla regeln gäller, att det behövs ett ganska ringa överskott för att rent allmänt pressa ned priserna under den nivå, som är nödvändig för en normal produktions upprätthållande.

Dessutom bör vi ta hänsyn till att sådana tendenser, som här spåras och som inte sammanfaller med andan i den jordbrukspolitiska målsättningen, måste bemästras på ett så tidigt stadi- um som möjligt, innan de får alltför stora verkningar. Varthän utvecklingen av en dylik kommersiell produktion kan leda är det givetvis svårt att be- döma ännu. Så mycket är dock säkert, att med varje ny fabrik minskas möj- ligheterna för många jordbrukare, för vilka fläskproduktionen är en både nöd- vändig och normal detalj i deras nä- ringsfång. Det är därför det är nödvän- digt att tidigt sätta in åtgärder mot onormala produktionsförhållanden.

Dessa mindre producenter drabbas hårdast, sade jag nyss, men det är ändå dessa mindre producenter som tryggar vår kontinuerliga försörjning

Stöd åt jordbruket

med fläsk både i tider när priserna på fläsk är vikande och i tider när fläskproduktion är mera lönande. En utveckling mot fabriksmässig produktion kommer sannolikt att dessutom medföra ett försämrat inhemskt beredskapsläge på detta produktionsområde. Sådana fabriker ställer nämligen snabbt om sin produktion, om priserna visar tendens till nedåtgående. Vår försörjning med dessa varor blir därför mera osäker i den mån vi låter den ske på det sättet. Frågan, om vi skall tillåta en dylik kommersiell produktion eller förhindra eller inskränka den, är också i betydande utsträckning en principiell fråga. Det kan nämligen inte förnekas, att ett förhållande av denna produktion kan sägas innebära en inskränkning i näringsfriheten.

Samtidigt måste man emellertid komma ihåg att det är ofrånkomligt att fasthålla vid principerna i jordbrukets prisavtal. Enligt dessa strider nämligen en sådan fabriksmässig produktion mot grunderna för prissättningen på jordbrukets produkter. Den prissättningen fotas nu på ett kalkylunderlag, och detta är i sin tur grundat på ett normalt bedrivet jordbruk. Industriell produktion av jordbruksprodukter är därför främmande för den nationella jordbrukspolitiken och dess mening. Ett inordnande av sådan produktion under bestämmelserna för prisskydd och avsättningsåtgärder bör därför inte ifrågakomma. Den svenska jordbrukspolitikens inriktning är av mycket liberal karaktär och som sådan bör den respekteras. Det bör alltså vara angeläget att förhindra avarter som kan riskera målsättningens principer. Som tidigare sagts har man i andra europeiska länder och även utanför Europa, där liknande tendenser visat sig, vidtagit åtgärder mot sådana avarter.

Med det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 2, 3 och 4 i jordbruksutskottets utlåtande nr 31.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag har tillåtit mig begära ordet redan nu, därför att jag tycker att det är ett par synpunkter som man alldeles lämnat å sido under diskussionen hittills, vilket hotar att snedvrida hela resonemanget.

Den första är att av debatten kanske har framgått, att det endast skulle vara reservanterna och herr Kollberg som förordat förståelse för de principiella önskemålen om att kunna tillförsäkra den svenska livsmedelsindustrin råvaror till så kallade världsmarknadspriser. Det är inte så det ligger till, herr Kollberg, utan utskottet har förklarat sig vara fullt införstått med detta ytterligt angelägna önskemål. Denna ståndpunkt intages även i propositionen. Men den avgörande skillnaden är, att herr Kollberg vill, att riksdagen redan nu skall binda sig för ett beslut, som låser statsmakterna för en lösning, om vilken vi inte vet, hur den skall kunna tekniskt genomföras på de återstående restområden som det här är fråga om. Om riksdagen mot all förmodan och i strid mot all logisk bedömning av detta problem skulle följa herr Kollbergs rekommendation skulle det innebära, att statsmakterna vore bundna för att, om den tekniska metod som herr Kollberg och reservanterna rekommenderar inte kunde fullföljas, ta på sig de kompensationskostnader som här kan ifrågakomma. Det är den absolut avgörande skillnaden mellan utskottsutlåtandet och reservationen på denna punkt.

Jag ser det emellertid inte minst ur personlig synpunkt som ytterligt angeläget — det är väl ett önskemål inte bara bland livsmedelsindustriens representanter utan ett lika naturligt önskemål för jordbrukets företrädare och även motiverat ur allmänna synpunkter — att man strävar efter att nå en godtagbar lösning med hänsyn till de ojämna konkurrensförhållanden som

Stöd åt jordbruket

eljest skulle kunna bli resultatet av vår nuvarande jordbruksreglering. Jag har velat understryka detta, därför att det förefaller mig som om denna sida av saken skulle ha kommit att hamna i bakgrunden i denna diskussion.

Jag ber också att få betona en annan sak, som framhålles i propositionen och av utskottet, nämligen att lösningen av livsmedelsindustriens problem genom vårt lands anslutning till EFTA-konventionen är av provisorisk karaktär. Det vill jag gärna stryka under, därför att man varit nödsakad att i den praktiska handläggningen, vilket jordbruksnämnden också redovisar och som även är redovisat i propositionen och utskottsutlåtandet, gå från varugrupp till varugrupp och bedöma var och en av dem från de speciella förutsättningar som gäller för respektive grupper.

Vad som ännu så länge har kommit att stå vid sidan är delar av bagerinäringen. Jag ber emellertid att få erinra om att den väsentligaste delen av bagerinäringen kommer utanför denna problematik. Matbrödet är i den uppgörelse som EFTA-konventionen representerar förd till gruppen jordbruksvaror och därmed kommer matbrödet att stå vid sidan. De övriga delarna inom bageri- och konditorinäringen är däremot inte klara.

Herr Kollberg efterlyste — och jag hörde inte om herr Pettersson i Dahl fick tillfälle att svara på den frågan — vad det är som inte är klart. Låt mig då säga, att de uttryck som använts i propositionen var aktuella vid den tidpunkt då propositionen skrevs. Då var de flesta gränsdragningsproblemen inom konditori- och bagerinäringen olösta. Sedan dess har man, som herr Kollberg säger, nått en viss klarhet, och man har lyckats klara en del av definitionerna inom detta område. Fortfarande återstår dock en del. För biscuits är definitionen klar; det tror jag att herr Kollberg också anförde. När det gäller vissa danska wienerbröd eller därmed

jämförbara konditorivaror är definitionen däremot inte klar. Där har inte fastställts något annat än att gruppen danish pastries är industrivaror. För sockerkakor eller vad det nu kallas av olika slag torde man kunna säga att definitionen är klar, medan detta inte är fallet i fråga om tårter, bakelser och därmed jämförbara produkter.

Det finns alltså täckning för påståendet, att vad gäller definitionerna och den absoluta gränsdragningen på detta område allt ännu inte är klart. Mera är dock klart nu än när propositionen skrevs för åtskilliga veckor sedan. Detta är ett av motiven för att riksdagen i detta läge och inför förestående datum för EFTA-konventionens ikraftträdande, den 1 juli, nöjer sig med att likasom utskottet understryka, att frågan skall hållas under fortsatt uppsikt. Det finns ingen anledning till misstänksamhet från något håll på den punkten, eftersom vi alla har samma angelägna intresse av att på de vägar som är framkomliga finna en tillfredsställande lösning.

Jag ber om ursäkt, herr talman, att jag upprepar det, men jag vill gärna ännu en gång understryka, att jag tror det skulle vara ytterst oklokt och olyckligt, om riksdagen vid detta tillfälle med förbundna ögon band sig för ett principbeslut beträffande hur systemet i praktiken skulle utformas. Det är inte möjligt att vinna någon fördel vid en sådan handläggning av frågan.

Jag skall kanske inte ta upp några av de andra synpunkter som framförts utom måhända en detalj. Herr Kollberg återkom vid flera tillfällen till jordbruksnämndens råd. Emellertid begränsade sig herr Kollberg till den del av utlåtandet, där man var enhällig. Däremot berörde herr Kollberg inte de andra punkterna.

Jag tänker inte ta upp någon diskussion med herr Brandt i Sätla om de principer han framförde. Jag vill endast säga att det är sällsynt, att en så

Stöd åt jordbruket

prononcerad företrädare för renodlade jordbrukarintressen, som herr Brandt i Sätila är, vill i diskussionen komma med exemplifieringar som ändå måste utgöra ett konsekvent stöd för en lågprislinje. Jag har inga invändningar på den punkten, så att det behövs vi inte tvista om. Jag vill endast poängtera, att hänvisningen till Kanada och dessutom en utvidgning av de varuområden, som skall tillförsäkras en partiell industriell lågprislinje, med osviklig säkerhet leder fram till ett allvarligt ställningstagande: skall vi inte över huvud taget avrusta den form av högprislinje, som vår jordbruksreglering avser att underbygga? Detta anser jag vara en självklar konsekvens, om man för ett sådant resonemang som herr Brandt i Sätila gjorde.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen anledning att betvivla det personliga intresse som jordbruksministern har för denna fråga. Det har framgått av uttalanden i olika sammanhang. Men jag måste verkligen uttala mitt beklagande av att jordbruksministern säger att riksdagen, om den bifaller det yrkande som reservanterna ställt, kommer att fatta beslut med förbundna ögon.

Först och främst vill jag understryka det förhållandet, vilket inte tydligt har framkommit i jordbruksutskottets utlåtande, att enligt den definition man på svenskt håll gjort har man inom bageriområdet tagit med kex, pepparkakor och småbröd. Man har alltså redan gått in på bageriområdet. Det är endast vissa betydelsefulla produkter som inte tagits med. Det system som skall tillämpas för bagerinäringen är emellertid klart — nämligen det system som jordbruksutskottet har godkänt. Vårt förslag innebär alltså bara att man lägger till ytterligare vissa varor. Den krets av bagerier, som det här rör sig om, blir ungefär densamma som den, beträffande vilken man enligt jordbruks-

utskottets eget utlåtande skall tillämpa utjämningsförfarandet.

Systemet som sådant är fullt klarlagt. Riksdagen kommer icke att fatta något beslut med förbundna ögon, ty allting finns redovisat i jordbruksutskottets utlåtande. Upplysningar om hur systemet skall fungera och hur man kan bedöma utjämningskostnaderna i grova drag lämnas i utskottsutlåtandet. Man vet också, att det kommer att införas en utjämningskatt, som gör att statsverket i huvudsak får täckning för sina utgifter. Den framställning som jordbruksministern gav här är följaktligen icke rättvisande.

Herr BRANDT i Sätila (cp) kort genmäle:

Herr talman! Restitutionsförfarandet mellan jordbruket åt ena sidan och livsmedelsindustrien å den andra skall genomföras efter en partiell industriell lågprislinje. Den diskussionen behöver väl knappast föras vidare. Att man sätter i fråga, att råvarupriset för en del maltkorn, något mera socker och litet mer mjölk och mjöl än utskottsförslaget innebär skulle restitueras, kan enligt mitt förmenande inte aktualisera debatten om en allmän lågprislinje. Det kan inte heller vara det statsrådet menar när han säger, att mitt föregående anförande skulle kunna leda tanken till en allmän lågprislinje.

Jordbruksministern måtte anse, att jag aktualiserade det kanadensiska systemet på slaktdjursmarknaden, men jag tror inte att jag ens nämnde det. Jag sade, att andra länder har samma problem som vi och att de har sökt sina metoder för att lösa dem. De har också iscensatt vissa system på sina håll. Jag framhöll, att vi kanske kan hitta en del mönster utomlands men att de måste översättas till svenska och inordnas i vårt gällande jordbruksprisreglerings-system för att passa oss. Med all säkerhet lämpar sig inte en allmän lågprislinje för oss för närvarande, och följ-

Stöd åt jordbruket

aktligen kan heller inte en översättning av utländska system till svenska förhållanden tillåtas leda därhän, att en allmän lågprislinje blir följden.

Jag har icke tagit upp frågor, som behöver aktualisera en allmän lågprislinje; det håller jag starkt före. Vill statsrådet tolka vad jag förut sade på det sättet, sker det nog i överdrivet nit.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Herr Kollberg beklagade min — som han tyckte — överdrivna varning mot att kammaren skulle fatta beslut med förbundna ögon. Jag vill faktiskt upprepa denna varning. Herr Kollberg reducerade inte något av skälen för den.

Jag vill åter framhålla, att i likhet med herr Kollberg har jag för min personliga del understrukt, att det har nåtts ökad klarhet om gränsdragningar och definitioner på de varuområden, som närmar sig jordbruksvarusidan och industrivarusidan. Fortfarande återstår dock vissa oklara definitioner. Det är den ena sidan av saken.

I jordbruksutskottets utlåtande, som vi nu behandlar, står det på s. 36 — herr Kollberg kan se efter där, så kanske jag slipper läsa upp alltsammans — längst ned:

»Emellertid bör Kungl. Maj:t, allteftersom klarhet vinnes i avgränsnings- och definitionsfrågorna, närmare utreda spörsmålet om tolkningen utav och tillämpningen på svenska förhållanden av de inom EFTA i förevarande hänseende fattade besluten. I anslutning här till synes enligt utskottets mening kostnaderna för en utjämning till världsmarknadspris av berörda jordbruksråvaror närmare kunna klarläggas, varigenom även en grund för beräkning av erforderliga skattebelopp för ifrågasatt utjämning kan erhållas.»

Vid sidan av definitionsproblemet återstår ändå den tekniska sidan av frågan, och den kan man inte gå förbi.

Låt oss anta, att riksdagen i dag skulle besluta, att den och den typen av wienbröd, bakelser etc. skall bedömas precis så som t. ex. kex, wafers, pepparkakor, viss sorts småkakor o. s. v. Jag tror inte, herr Kollberg, att det är möjligt. Erfarenheten från behandlingen av denna fråga i jordbruksnämnden visar att det inte går att klumpa ihop grupper på det sätt, som herr Kollberg i förklarlig nitälskan för sin uppgift velat hävda här. Man måste faktiskt se mera realistiskt på denna fråga än så.

Härtill kommer, att det inte bara gäller att skilja mellan varugrupper utan även mellan tillverkarkategorier, inte med hänsyn till olika behandling utan med hänsyn till avgränsningen. Skall det gälla ett begränsat antal företag eller rör det sig om tusentals bagerier, konditorier o. s. v.? Jag är medveten om att man kan göra begränsningar efter storleksordning. Sådana förslag — ganska geniala i och för sig — har också framkommit i de förberedande debatterna, men de måste prövas utan att statsmakterna därför skall vara bundna av ett så absolut låst principbeslut som det, vilket herr Kollberg här kämpar för.

Sedan vill jag än en gång understryka, att i sakfrågan delar jag förbehållslöst herr Kollbergs och många andras förhoppning att det skall vara möjligt finna vägar som leder till det önskade resultatet.

Till sist vill jag bara till herr Brandt i Sätilla säga, att han inte bör underskatta vad konsekvensen blir av resonemanget om en partiell industriell lågprislinje, som vi är beredda att gradvis och efter förberedande undersökningar acceptera. Herr Brandt har ju genom sin anslutning till den reservation, som vi här diskuterar, accepterat detta resonemang och jag drar därav den slutsatsen, att han är beredd att lika motståndslöst göra det även i fortsättningen. Ingenting säger att gjorda definitioner och gränsdragningar blir beståen-

Stöd åt jordbruket

de. Herr Brandt vet likaväl som jag, att det inom detta område pågår en våldsam industriell utveckling, som på ett fåtal år har till industrien flyttat över hemlagningen av matvaror av det ena slaget efter det andra. Vi ser ännu inte något slut på denna utveckling. I dag går väsentligt mer än hälften av allt mjöl, som förmals vid svenska kvarnar, inte till hemmen för vidareberedning utan till industrien. Detsamma gäller för över $\frac{1}{3}$, kanske $\frac{1}{4}$, av allt socker o. s. v. Jag skall inte uppta kammarens tid med något försök att ställa en prognos för hur det kommer att se ut om fem eller tio år. Möjligen kan man hänvisa till utvecklingen inom vissa avancerade länder, där livsmedelsindustrien täcker allt större och redan nu dominerande delar av livsmedelsframställningen.

Herr Brandt kan väl inte heller gärna bortse ifrån, att om vi accepterar detta resonemang, förefaller det knappast rimligt att för de övriga områdena, som minskar i storlek, behålla högprislinjen såsom vårt heliga sakrament då det gäller jordbruksregleringen. Men jag förstår, om det finns intressegrupper som ifrågasätter, huruvida man inte på allvar måste ta upp dessa frågeställningar till prövning.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte, om jordbruksministern riktigt har läst reservationen. I varje fall innebär den, att man begär ett *förslag* till höstriksdagen från Kungl. Maj:t. Skillnaden mellan utskottet och reservanterna är således den, att utskottet uttalar sig allmänt välvilligt. Då vi emellertid har oss bekant, att det föreligger, inte från jordbruksministerns sida — jag understryker detta — men på andra håll en viss betänksamhet inför det system det här gäller, så har vi ansett det lämpligt att riksdagen redan nu gör ett bestämt uttalande om att ett förslag bör framläggas till höstriksdagen.

Jag kan inte förstå att det skall vara nödvändigt att ge kammaren det intrycket att det skulle vara fråga om oklara gränsdragningar och definitioner. Jordbruksministern uppger ju själv att den enda definition, som återstår på det här området, är beskrivningen av »danska wienerbröd». Jag tror att den saken är lätt avklarad om den verkligen icke redan är löst inom EFTA. Jordbruksministern behöver bara slå upp de författningar som livsmedelskommissionen under kriget utfärdade, så skall han nog finna en definition på »danska wienerbröd».

För övrigt är det som sagt, inte här fråga om att riksdagen skall besluta någonting i sak utan bara om en framställning att få ett förslag till höstsessionen. Det ligger i Kungl. Maj:ts hand att utforma det lämpliga systemet och förelägga detta för riksdagen.

Herr BRANDT i Sätilla (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vi har väl alla varit överens om att råvaruanvändningen inom malt- och läskedrycksindustrien är så liten, att den inte spelar någon större ekonomisk roll såsom restitutionsobjekt. Dessutom har ju statsrådet själv för en stund sedan sagt, att den absolut dominerande delen av bagerinäringen, alltså tillverkningen av matbröd, ligger utanför den problemställning det här gäller. Att då göra gällande, att reservationen på denna punkt i dagens situation har aktualiserat en diskussion om en allmän lågprislinje för jordbruket, måste vara en överdrift.

Det är alldeles uppenbart, att statsrådet här berört saker och ting som man måste ta med i beräkningen då det gäller en långsiktig prognos. Jordbruksregleringen har ju hittills inte visat sig vara någon statisk företeelse, och skulle förhållandena hos oss aktualisera en modifiering av nuvarande handlingslinjer, i hägnet av en för jordbruket i dess helhet godtagbar målsättning, så

Stöd åt jordbruket

måste väl frågan om en sådan modifiering prövas och denna även omsättas i praktisk verklighet, där så befinnes lämpligt. Men det är en långsiktig diskussion. Jag anser inte att dagens debatt i sig rymmer inslag som motiverar ställningstaganden vid denna långsichtsbedömning. Det är inte alls länge sedan det kom en detaljerad beskrivning av sexmaktsunionens spannmålsreglering. Det är tydligt att man där sätter i scen samma system beträffande restitutionsförfarande gentemot exporterande livsmedelsindustrier, vilka i sin tillverkning använder jordbruksråvaror, som nu är ifrågasatt i dagens debatt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Herr Kollberg fann det vara tveksamt om jag hade läst reservationen. Jo, herr Kollberg, jag har faktiskt gjort det och det är därför jag har upptäckt att skillnaden mellan utskottets och reservanternas ståndpunkts-taganden består i huruvida man skall fatta ett avgörande i den här frågan med förbundna eller med öppna ögon.

Herr Kollberg menade vidare att det skulle vara ganska lätt att klara den här definitionen. Ja, det är möjligt — för expertisen. Jag vågar inte räkna mig dit. Det enda jag vet är att ett wienerbröd i den här avsedda bemärkel-sen skall vara av bladig struktur och innehålla minst 25 procent fett. Vi skall försöka förmå EFTA att godkänna bladig struktur och 25 procent fett såsom vår tolkning av begreppet wienerbröd. Men vi vet inte, herr Kollberg, om EFTA godkänner denna tolkning, och vi vet heller inte när detta kan ske. Denna definitionsfråga är avgjort oklar.

Förtullningen slipper jag gudskelov bekymra mig om, men jag undrar hur tullmännen utan att bita i varje wienerbröd, skall kunna bedöma vad ifrå-gavarande definition rymmer. Detta vet jag som sagt inte, men herr Kollberg

kanske till äventyrs har något recept härför.

Till slut vill jag till herr Brandt i Sätila säga att visst är väl matbrödet för närvarande den stora och väsentliga posten. Vi kan åtminstone f. n. hänföra matbrödet till jordbruksvaror. Att malt- och läskedrycker inte spelar så stor roll är vi överens om. Jag har inte heller räknat dessa till livsmedel i prioritetsbemärkelse.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar bara att det som jordbruksministern anför mot ett beslut i dag är att man har besvärigheter med att definiera wienerbrödet. Besvärigheterna ligger redan på det område, där jordbruksutskottet tagit ståndpunkt, nämligen då det gällt att definiera vissa småkakor.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZÉN:

Herr talman! Jag måste korrigera herr Kollberg på den här punkten. Vad man inte vet i detta sammanhang är inte bara vilken struktur ett wienerbröd skall ha. Man vet inte heller hur ett utjämningsförfarande av det slag som herr Kollberg förordar kan komma att fungera. Det är där problematiken till sist ligger. Vad jag har velat varna för är att i dag, utan att veta hur ett utjämningsförfarande kan utfalla i det här avsendet, ändå låsa sig för att samma princip skall tillämpas som för de områden, där vi är klara över att en utjämning skall ske. Om det inte går att åstadkomma en utjämning, skulle ett principbeslut eller beställning av förslag på det här området enligt den metod, som gäller för övriga områden, komma att innebära utrymme för att statsverket får ikläda sig restkostnader. Riksdagen brukar ju inte ta så lätt-sinnigt på de här frågorna.

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Som motionär i denna kammare angående prisorter för inlösen

Stöd åt jordbruket

av spannmål vill jag anföra några kommentarer.

I motion II: 605 har yrkats att nya prisorter skall inrättas i Kopparbergs och Västmanlands län och att lika högt inlösningspris skall gälla för samtliga prisorter i hela landet.

I motion II: 420 1959 hemställdes att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att vid omprövning inom statens jordbruksnämnd av regleringsbestämmelserna för jordbruket de län som saknar prisorter skulle erhålla sådana. En sådan justering vidtogs också 1959. Sålunda blev utskeppningshamnarna i Vänerområdet prisorter d. v. s. Mariestad, Lidköping, Kristinehamn, Karlstad, Skattkärr, Säffle och Vänersborg. På dessa prisorter skall dock producent vidkännas ett avdrag av en krona per deciton. Mjölby, Uppsala och Örebro blev prisorter vid samma tillfälle. Där får producent vidkännas ett avdrag av 75 öre per deciton.

I sitt yttrande över motionen har jordbruksnämnden meddelat att utredningsarbetet rörande prisorter har påbörjats. Nämnden anser emellertid att de förändringar i prisortssystemet som kan komma i fråga inte torde komma att gå i motionens riktning. Utvecklingen av kvarnindustriens lokalisering och av handelsvägarna för brödsäd skulle enligt nämndens mening gå emot vad motionen syftar till. Jag har svårt att förstå detta utlåtande från jordbruksnämnden vad Värmland och angränsande län beträffar. I Filipstad finns en spisbrödsfabrik som enligt uppgift är världens största. I fabriken egna anläggningar förmales den spannmål som användes i produktionen, och det kan nämnas att omkring 50 miljoner kilo spannmål förmales årligen. Under de två senaste åren har skörden i Värmland av råg och vete varit i genomsnitt 23 miljoner kilo. Genom Centralföreningen salufördes under åren 1951—1957 i genomsnitt 7,8 miljoner kilo. Dessa siffror talar sitt tydliga språk och gendriver påståendet att

kvarnindustriens lokalisering skulle vara ett argument mot motionerna. Det är uppenbart att det är befogat med prisorter utan prisavdrag inte bara i Värmland utan också i angränsande län, således hela Vänerområdet samt Kopparbergs och Västmanlands län, och att det inte finns anledning att gradera prisorterna på det sätt som skett.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 3).

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I detta sammanhang beröres även motionen nr 56 i denna kammar. Där har vi motionärer anfört att en viss differentiering av slaktdjursavgiften per djur skedde fram till den 1 december 1959, varvid man som utgångspunkt hade slaktkropparnas vikt. Efter framställning från Sveriges slakteriförbund genomfördes den 1 december 1959 en ytterligare differentiering, innebärande att lägre belopp fastställdes för storboskap, kalv och häst inom norrlands-länen med undantag av Gästrikland. Därvid konstruerades en särskild mot norr fallande skala. Beslutet stöddes på ett uttalande av 1959 års riksdag om att möjligheterna till en ytterligare differentiering av slaktdjursavgifterna för nötkreatur borde prövas, varvid hänsyn borde tas till lokala olikheter i betingelserna för produktionen. Från jordbrukets sida föreslogs att differentieringen till förmån för Norrland skulle avse även svin, men jordbruksnämnden ansåg sig, med anledning av den formulering som givits riksdagens uttalande, icke äga bemyndigande fatta beslut av sådan innebörd.

Vi har vidare påpekat att betingelserna för fläskproduktionen i Norrland jämfört med förhållandena i andra delar av landet inte kan anses vara bättre än för produktion av kött av nötkreatur. Sålunda är fodersädspriserna i Norrland väsentligt högre än i mellersta och södra Sverige. Samtidigt gäller att fodersädspriserna spelar en väsentligt större eko-

Stöd åt jordbruket

nomisk roll vid fläskproduktion än vid köttproduktion. Även andra kostnader är högre bl. a. på grund av det strängare klimatet. Vi anser att de motiv, som legat till grund för differentieringen av slaktdjursavgifter för storboskap, kalv och häst, således gäller i minst lika hög grad i fråga om svin. Enligt vår mening finns det därför icke anledning att i anförda avseende tillämpa olika regler för avgiftsbeläggningen av svin och nötkreatur.

Med denna motivering hemställer vi att riksdagen måtte besluta uppdraga åt Kungl. Maj:t att utvidga jordbruksnämndens bemyndigande att vid fastställandet av slaktdjursavgifternas storlek differentiera beloppen med hänsyn till de lokala betingelserna för produktionen till att gälla ej blott nötkreatur och hästar utan även svin.

I yttrandet över denna motion har statens jordbruksnämnd anförda bl. a., att gällande köttbesiktningslag icke föreskriver att besiktning måste ske i närheten av den ort där slakten utförts, utom för offentliga slakthus och kontrollslakterier, och påpekar därvid den möjligheten, att exempelvis djur, som slaktas i sydligare delar av landet men är avsedda att försälgas i Norrland, kan transporteras i obesiktigat skick för att besiktigas på konsumtionsorten. Detta kan öppna möjligheter att obehörigt utnyttja en eventuell nedsättning av slaktdjursavgifterna i mindre gynnsamma produktionsområden. Samtidigt anföres också att samma möjlighet till missbruk föreligger redan nu, med den tillämpade differentieringen av slaktdjursavgift för nötkreatur och häst. Man meddelar dock, att någon trafik av detta slag inte har kunnat iakttagas.

Jordbruksutskottet avstyrker motionen i huvudsak på de grunder som jordbruksnämnden anförda.

Det är emellertid enligt motionärernas uppfattning angeläget, att det norrländska jordbrukets problem i detta avseende bringas till en lösning. Det är svårt för

oss att förstå, att en successiv avtrappning av slaktdjursavgiften på fläsk, i likhet med vad som gäller för närvarande för nötkött, skulle behöva innebära mer svårkontrollbara omständigheter och uppmuntra till missbruk. Under alla förhållanden syftar vi i motionen endast till att Kungl. Maj:t vidga jordbruksnämndens bemyndigande i detta avseende. Det torde därför finnas möjligheter för jordbruksnämnden att vid eventuellt uppdragat missbruk vidtaga erforderliga anpassningsåtgärder och återföra avgiften till ett läge som ej inbjuder till sådant förfarande.

Med hänsyn till det angelägna i att det kan bevaras ytterligare några möjligheter för norrländska småbrukare att differentiera sin produktion, vill jag, herr talman, yrka bifall till reservation nr 4 b) som helt stöder vår motions hemställan.

Herr JÖNSSON (s):

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att säga några ord i fråga om ett par av de punkter som berörs i utskottsutlåtandet. Det gäller fläskfabrikerna och differentieringen av slaktdjursavgifterna.

När man läser motion II:18, frågar man sig vad som egentligen åsyftas. I denna står att fläskfabrikerna under de närmaste åren ökat i mycket stort antal och att anledningen till detta är att verksamheten är ekonomiskt lockande. Man frågar sig då om man kan hämma denna form av svinproduktion. Oavsett vilka slaktdjursavgifter vi bestämmer för de s. k. fläskfabrikerna tror jag inte att vi kan hindra en sådan utveckling. Enligt de av jordbruksnämnden lämnade siffrorna är det utom jordbruksområdet inte fråga om mera än 32 000 svin eller 1,5 procent av hela svinstammen. Man kan då fråga sig var gränsen skall dras, om man vill försöka stoppa denna utveckling på fläskproduktionens område, trots att

Stöd åt jordbruket

den utgör den mera rationella driften och i stället borde gynnas.

När man ifrågasatt en differentiering, en skärpt avgiftsbeläggning för denna produktionsform, har man utgått från basjordbruk på 20—30 hektar. Men i så fall föreligger en orättvisa mot basjordbruket inte bara på fläskproduktionens område utan även när det gäller andra näringsgrenar av jordbruket. Man måste fråga sig var gränsen egentligen skall dras. Skall den lantbrukare som har 200 hektar till sitt förfogande beläggas med särskild avgift, därest han idkar svinuppfödning i en rationellt driven s. k. fläskfabrik? Skall en jordbrukare som har 100 eller 50 hektar åläggas att betala en sådan avgift? Var skall gränsen gå? Produktionen vid fläskfabrikerna är nästan i hela sin vidd förankrad i jordbruket, vilket den givetvis bör vara. Även om det är andra som sysslar med sådan fläskproduktion, är det givetvis svårt att här i landet förena en fri näringsutövning med åtgärder, varigenom en del skulle drabbas av högre avgifter och försättas i en sämre situation. Sedan kommer vi till frågan om differentieringen av slaktdjursavgifterna i Norrland. Ingen kan förneka att möjligheterna att producera med vinst är sämre i Norrland, om man jämför med de södra delarna av landet. Det kan jag hålla med om. Men fråga är huruvida man med en differentiering av slaktdjursavgifterna kan nå det åsyftade resultatet. Jag tror inte att så är fallet. Jordbruksnämnden har ju också med skärpa framhållit att med hänsyn bl. a. härtill synes en åtgärd av i motionerna åsyftat slag i första hand komma att rikta sig mot de jordbrukare som strävar efter att driva produktionen rationellt. Det är givet att man inte vill genomföra någonting som kan stoppa en rationell drift som är stadd i utveckling.

Vidare anföres: »Även ur rent administrativa synpunkter skulle enligt

jordbruksnämndens mening ett genomförande av den föreslagna differentieringen skapa svårlösta problem. Systemet skulle kräva en registrering av varje fläskproducent i landet och hans leveranser av slaktdjur. Det är genomförbart endast beträffande leverantörer till ett kontrollslakteri o. s. v.»

Det är problem som ingalunda är lätta att lösa. Det är givet att man kan lösa dem på papperet, men när lösningarna sedan skall förverkligas i det praktiska livet, är jag övertygad om att vi kommer att möta just de svårigheter som jordbruksnämnden har anfört. De synpunkter som jordbruksnämnden framhållit har också varit grundläggande för det ställningstagande som jordbruksutskottet har intagit.

Jag ber härmed, herr talman, att få yrka bifall till utskottets utlåtande i de båda här berörda punkterna.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det förvånar mig egentligen inte alls att herr Jönsson försvärar fläskfabrikerna. Jag tror inte att herr Jönsson är alldeles främmande för denna stordrift. Herr Jönsson säger att man inte bör förhindra en sådan lönande produktion.

I början av mitt anförande sade jag att vi har denna kommersiella produktion endast så länge den är lönande. I alla tider har det varit så att fläskproduktionen har haft olika konjunkturen. Det har varit uppgång och det har varit nedgång. I varje sådan situation då priserna vikit eller haft en tendens att vika försvinner denna kommersiella produktion. Då överlämnar man åt den normala jordbruksdriften att uppehålla produktionen till dess att kurvan åter vänder sig uppåt. Då kommer den kommersiella produktionen igen. Denna ojämna produktion kan väl knappast sägas vara önskvärd. Dessutom skall vi inte glömma, herr Jönsson, att denna produktion försiggår utanför

Stöd åt jordbruket

prissättningens grunder, ty prissättningen har grundats på en kalkyl, uppgjord på basis av ett normalt bedrivet jordbruk. Anser herr Jönsson, att det är en normal jordbruksdrift, som förekommer i detta fall?

Sedan frågade herr Jönsson var någonstans gränsen skall gå. Ja, detta får man väl undersöka i samband med att man tar ställning till de åtgärder vi har begärt. När andra länder håller på att lösa eller redan har löst dessa frågor, tror jag det är möjligt för oss också att dra upp de gränser, som är nödvändiga för att bevara produktionen på detta område vid de »normalt» bedrivna jordbruken.

Jag vill till sist säga att jag tolkar saken så, att vi här går utanför prisavtalet. Jag förmodar att herr Jönsson vill, att man skall respektera avtal i alla former. Menar herr Jönsson, att det har mindre betydelse, om detta avtal följs eller inte?

Herr JÖNSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga att i vad det gäller fläskproduktionen kan vi hålla med herr Hansson i Skegrie om att den i alla tider ömsom har varit uppgående och ömsom nedåtgående och att det troligen så kommer att förbli. Men jag har också den bestämda uppfattningen, att oavsett vilken slaktdjursavgift som tillämpas kan vi inte hämma detta uppgående respektive nedåtgående. Det torde förbli på det sättet, även om såsom inom jordbruksregleringen världsmarknadspriset ej tillåtes slå igenom och sänka respektive höja de inhemska priserna.

Det nämndes sedan också att när konjunkturerna blir dåliga, överlämnar vi fläskproduktionen till jordbruket. Men, herr Hansson, nu är det så att dessa fläskfabriker i huvudsak ägs av jordbrukare. Det är endast 1,5 procent som inte direkt kan sägas baseras på jordbruket. Vi kan väl ändå vara överens om att dessa 1,5 procent är av ringa

betydelse. Jag frågar då ännu en gång: Var skall gränsen gå, när vi nu har konstaterat, att denna fläskproduktion är knuten till jordbruket?

Man torde slutligen knappast kunna säga att dessa fläskfabriker, som utvecklingen driver fram, är någonting som strider mot det avtal som är träffat. Det är givet att träffade avtal skall hållas och att de priser, som är bestämda, också bör tillämpas.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jönsson erkände att fläskproduktionen i alla tider har varit växlande. Vi kan inte häva denna fluktuation, sade herr Jönsson.

Nej, det tror inte jag heller vi kan, men vi kan avsevärt förstärka densamma, om vi tillåter denna kommersiella produktion. Dessa nedgångsperioder, då det normalt bedrivna jordbruket får bära förlusterna, återkommer oftare om man tillåter denna kommersiella produktion.

Herr Jönsson säger vidare, att fläskfabrikerna i stort sett ägs av jordbrukarna. Det är inte dessa storproducenter vi huvudsakligen avser, utan när vi talar om fläskfabrikanter åsyftar vi i första hand dem, som bedriver här ifrågavarande produktion utan samband med jordbruket. Det är fråga om en industriellt betonad produktion, till vilken, som jag förut nämnde, hänsyn inte alls har tagits vid beräkningarna för och fastställandet av grunderna för jordbruksprisavtalet.

Herr JÖNSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara säga några ord i all korthet.

Det är väl ganska svårt, om vi vill behålla näringsfriheten, att förbjuda någon som inte driver jordbruk att vara svinuppfödare. Köpmännen skulle då på liknande sätt kunna, när det gäller många områden, där jordbrukets

Stöd åt jordbruket

ekonomiska föreningar driver affärsrörelse, påyrka att denna skulle förbjudas. Något sådant vill vi väl inte vara med om. Vi måste nog tillämpa näringsfrihet för alla parter. Är det så, att jordbrukets ekonomiska föreningar vill sälja sina varor till kunden, må de ha rätt till detta. Är det någon annan ekonomisk förening, som driver affärsrörelse, må vederbörande själv också kunna få producera exempelvis det fläsk man säljer eller en del av det.

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! När jag lyssnat till dagens diskussion har jag fått en känsla att man kivats lite mer än nödvändigt om den här frågan. Herr Kollberg började med att tala om bagerinäringens råvaruprisutjämning, och de som inte varit med om utskottsbehandlingen kunde lätt få den uppfattningen att detta varit en stor stridsfråga inom utskottet. Herr Kollberg, som är gammal i gamet och kan detta bättre än någon annan i kammaren, vet emellertid mycket väl hur såväl den ena som den andra skrivningen skall läsas.

Motionärerna — det var för övrigt en fyrpartimotion — har yrkat att denna råvaruprisutjämning skall genomföras snarast möjligt, helst före den 1 juli i år. Reservanterna har inte vågat gå fullt så långt utan hemställer bara, att regeringen skall lägga fram ett förslag i frågan till höstsessionen.

Utskottsmajoriteten har bl. a. skrivit: »Utskottet vill därvid i likhet med Kungl. Maj:t understryka, att det bör ankomma på jordbruksnämnden att på dessa områden noggrant följa utvecklingen, sedan EFTA-konventionen trätt i kraft, och att, när viss tids erfarenhet av konventionens verkningar vunnits, föreslå de åtgärder, som finnes påkallade och möjliga att genomföra.»

Om man sedan går till propositionen nr 153 finner man där bl. a. följande uttalande av jordbruksnämnden: »Det synes emellertid jordbruksnämnden ic-

ke nu möjligt eller ens önskvärt att varaktigt lösa frågan om livsmedelsindustriens råvaruutjämning. Verkningarna av frihandelsöverenskommelsen för berörda industrier måste enligt nämndens mening ännu på de flesta områden betraktas som mycket ovissa. Särskilt gäller detta bageri- och konditorinäringen samt bryggeri- och läskedrycksindustrin.»

Vi kan nog vara överens om att med sådana upplysningar från de ansvariga myndigheterna är det inte lätt att utan vidare fatta ståndpunkt. Dessutom skulle vissa medel behöva anskaffas i form av en utjämnings beskatt. Det är emellertid inte jordbruksutskottet som beslutar en sådan och förslag därom finns för övrigt ännu inte på riksdagens bord.

Vad utskottsmajoriteten har skrivit — vilket jag delvis citerat — är så utformat att jag inte tror det spelar någon roll om det blir utskottsutlåtandet eller reservationen som bifalles; alla är överens om att denna fråga skall lösas så fort man ser någon möjlighet därtill.

Här utspann sig också en diskussion mellan herr Jönsson och herr Hansson i Skegrie, som inte var riktigt överens om vad som menas med en fläskfabrik. Jag tackar herr Hansson för att han tydligt förklarade, att han med fläskfabrik inte avser de större jordbrukens svinuppfödning. Det var ett ord i rätan tid. I debatten ute i landet har man nämligen inte resonerat så utan sagt att frågan om hur mycket var och en skulle få skulle vara beroende på hur många hektar jord vederbörande har. Jag hoppas, att herr Hanssons klara uttalande skall rensa luften på många håll. Liksom han anser jag, att en fläskfabrik tillkommer, när man har så mycket tomtmark att man där kan uppföra byggnader och sedan basera uppfödningen på inköpta fodermedel. Diskussionen kan därför begränsas, men jag hoppas att herr Hanssons uttalande skall bli spritt i tidningpressen, så att alla får klart för sig vad det gäller.

Stöd åt jordbruket

Jag behöver inte gå närmare in på vad jordbruksnämnden sagt, men jag vill gärna understryka, att såväl nämnden som förhandlingsdelegationen i sitt yttrande förordat att man skall avvakta resultatet av den utredning, som igångsatts, innan nya åtgärder vidtas, vilket naturligtvis är alldeles riktigt.

Här har också talats om sexårsavtalet. Det tror jag emellertid man skall låta vara i fred. Vi har slutit ett sexårsavtal, som medför vissa fördelar — kanske även nackdelar, det vet vi inte mycket om. RLF:s ordförande tror jag kom sanningen mycket nära, när han ställde frågan var vi skulle ha stått i dag utan detta avtal. Det har dock varit till stor nytta. Och det kommer att bli till nytta såväl när det gäller världsmarknadspriserna och kostnadsutvecklingen i vårt eget land som löneutvecklingen bland industriarbetarna o. s. v. Jag tror inte att vi i dag kunde ha haft något bättre, det förmodar jag är en allmän uppfattning.

Även i jordbrukets förhandlingsdelegation och i jordbruksnämnden följer man denna verksamhet. Det har vi fått besked om genom de inkomna remissvaren. Jag tror sålunda att allting går som det skall, och jag förstår bara inte att man nu skall skriva i detta ärende igen. Alla jordbrukare har väl förtroende för förhandlingsdelegationen och jordbruksnämnden. Det vore obehagligt, om så inte var fallet, det håller jag med om.

Herr talman! Det kunde finnas mycket att tillägga i denna sak, men vi har många ärenden att behandla, så jag skall avstå härifrån. Jag har bara velat redogöra för vårt ställningstagande i utskottet, och jag tror att utskottets ståndpunkt i dagens läge är den riktiga. Några beräkningar har inte kunnat göras, men vi kan säkerligen bifalla utskottets förslag över hela linjen utan att därmed göra något, som vi senare kommer att ångra.

Herr RIMAS (fp):

Herr talman! Först ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1) av herrar Nils Hansson, Johan Persson och Antby samt mig själv.

Här har nu förts en ganska lång saksdebatt om den fråga som berörts i reservationen, men jag skall inte närmare ingå på den utan ansluter mig till vad som i det stycket redan anförts av herr Kollberg och herr Antby.

Jag vill emellertid i förbigående nämna en liten detalj, en kuriositet om man så vill. I söndagsnumret av en av våra största tidningar anmäldes att jordbruksutskottet hade avgivit sitt utlåtande över propositionen om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Det skedde under rubriken »Cp-fp-reservation för bageristödet». Sedan skrev tidningen om motionerna som behandlas i reservation 1), att utskottet avstyrker nu dessa motioner, vilka emellertid i stället föres fram i en reservation av två centerpartister och två folkpartister. Tidningen angav inte namnet på de två centerpartisterna och de två folkpartisterna, men eftersom jag hade suttit på ärendet och visste att det var fyra folkpartister, blev jag nästan kall om ryggen inför tanken att jag kanske var en av dem som ansågs vara centerpartist. Jag har känt ett behov av att deklarerat att det inte är på det sättet, och jag vet inte var tidningen har fått uppgiften ifrån.

Jag har funderat mycket över den saken. Men när jag i dag har lyssnat till herr Brandts i Sättila och herr Petterssons i Dahl olika uppfattningar i frågan har jag dragit den som jag förmodar riktiga slutsatsen att centerpartiets representanter som i utskottet vid det sista avgörandet röstade mot motionerna råkade ut för olycksfall i arbete. Tidningsuppgiften kunde inte gälla mig, eftersom jag vid tre olika tillfällen har röstat för motionerna, en gång i stort sällskap och en gång när jag bara hade en med mig. Jag tycker

Stöd åt jordbruket

det var roligt att få nämna om denna sak, eftersom den kanske förklarar en del av vad som hänt vid behandlingen av denna fråga.

Nå, detta var mera i förbigående.

Mitt namn återfinnes emellertid också under reservation nr 4), och jag vill här med några ord motivera varför. Anledningen är att jag anser problemet om de s. k. fläskfabrikerna som där behandlas vara allvarligare och svårare än vad det vid hastigt påseende kan synas. Den i motionen av herr Hansson i Skegrie och herr Brandt i Sätla angivna procentuella andelen av den totala produktionen — 11,2 procent — kanske i och för sig inte verkar så avskräckande. Men om man ser det ur den synpunkten att stordriften av icke jordbrukare på detta område kan komma att överta produktionen från ett oerhört stort antal jordbruksenheter med vad man skulle kunna kalla normal produktion, då blir frågan betydligt allvarligare. I själva verket döljer sig här en mängd problem, som jag emellertid inte skall närmare ingå på eller försöka analysera. Replikväxlingen alldeles nyss mellan herr Hansson i Skegrie och herr Jönsson vittnar ju om den saken.

Trots den välvilliga behandling utskottet onekligen givit denna fråga — utskottet har bl. a. hänvisat till den av Sveriges lantbruksförbund tillsatta särskilda utredningen — har jag genom att ansluta mig till reservationen velat poängtera frågans vikt och allvar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 4).

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr BENGTTSSON i Göteborg (h):

Herr talman! I anledning av propositionen nr 154 har jag i en motion pläderat för en värdeskatt, vilken vore rättvisare än en viktsskatt. Denna uppfattning har emellertid inte delats av utskot-

tet, och det hade jag ärligt talat inte heller väntat mig, sådant som läget är.

I min motion påpekar jag också att det är tveksamt huruvida den viktsskatt som nu genomföres är förenlig med EFTA-konventionen. En utjämningsskatt baserad på vikt ger onekligen dyra produkter en lägre procentuell skattebelastning än billigare produkter. De länder vilkas export till Sverige har lågt genomsnittligt exportvärde drabbas därför hårdare än de som har ett högre sådant värde. Om man däremot utformar utjämningsskatten som en värdeskatt, åstadkommes inte sådana protektionistiska verkningar.

Detta problem har utskottet dock inte behandlat i sitt utlåtande, och det är möjligt att det inte är något större problem. Men jag menar att med den roll Sverige spelat vid tillkomsten av EFTA-konventionen är det angeläget att vi inte vidtar några åtgärder, som i detta avseende kan vara tvivelaktiga.

Jag har ingen möjlighet att yrka bifall till min motion och det skulle också vara meningslöst. Jag har emellertid velat begagna tillfället för att uttrycka den uppfattningen att vi ganska snart kan få anledning att ändra denna viktsskatt till en värdeskatt.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall be att få uttrycka min tillfredsställelse över att man lyckats ordna så att en viss del av den svenska livsmedelsindustrin har fått möjligheter att konkurrera ute på världsmarknaden och att detta samtidigt kunnat ske på ett sådant sätt att vi inte har gjort något intrång på jordbrukets sexårsavtal, utan att det kan upprätthållas.

Det är emellertid att beklaga att det inte har gått att lösa problemet för bl. a. bagerinäringen och läskedrycks- och maltindustrin. För dessa senare uppstår problemet, om dess tullar inte i sin helhet blir finanstillar. Jag tycker

Stöd åt jordbruket

emellertid liksom herr Nilsson i Bäste-kille att skillnaden mellan vad utskottet och vad reservanterna sagt är ytterligt liten. Det förväntar mig att utskottet inte har kunnat enas på denna punkt då det inte tycks föreligga någon principiell meningsskiljaktighet. Det är emellertid ganska angeläget att det inte dröjer för länge innan denna fråga löses. Jag tror samtidigt också att det är viktigt med hänsyn till vår internationella handel att riksdagen redan nu intar en principiell ställning, så att inte de andra i EFTA-konventionen ingående länderna i ett senare skede kan säga att vi har tagit en annan ståndpunkt. Det är därför angeläget att frågan får sin lösning så snabbt som möjligt. Det är alltså befogat att rösta för den med 1) betecknade reservationen till jordbruksutskottets utlåtande nr 31.

Jag har anslutit mig till en reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 64. Den behandlar frågan huruvida denna skatt skall beräknas på nettovikten eller på bruttovikten inklusive emballaget. Herr Kollberg har tidigare i debatten utförligt motiverat varför skatten bör beräknas på nettovikten. Jag behöver därför inte trötta kammaren med att anföra några ytterligare argument här för utan ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Hagberg m. fl.

I detta anförande instämde herr *Nordgren* (h).

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! I början av denna debatt uppehöll man sig huvudsakligen vid att bageri-, bryggeri- och läskedrycksnäringarna borde få lika billiga råvaror som vissa andra näringar. Eftersom det huvudsakligen är jordbrukets och näringslivets representanter, som yttrat sig i denna fråga, och jag har svårt att tro att konsumenterna kommer att bli obero-
rörda av förslaget, kan det vara på sin

plats att även konsumenternas synpunkter något blir berörda.

Jag skall endast uppehålla mig vid det förslag som framförts i reservation nr 1), vilken gäller bagerivarorna. Jag förstår att gränsdragningen mellan de producenter, som får köpa sina råvaror till världsmarknadspris, och övriga kan förefalla svårförståelig och godtycklig. Det kan tyckas att om t. ex. senaps- och sopp-industrier skall få billiga råvaror, borde också bagerinäringen vara lika berättigad till detta. Det bör emellertid hållas i minnet, att gränsdragningen är ett provisorium och att definierandet av olika varor kan vara så pass invecklat, att en närmare prövning kan behövas innan riksdagen binder sig.

Jag övergår till att nämna något om hur en konsument ser på bageriernas billiga råvaror, om finansieringen skall ske med en utjämningskatt på färdigvaran. I ett pressmeddelande från februari månads början, vilket även framskymtat i en interpellationsdebatt här i kammaren, läser man att statens pris- och kartellnämnd har framlagt en preliminär redovisning för prisutvecklingen på konditorivarorna vid årsskiftet 1959/60. Enligt uppgifter från 227 företag, representerande 126 orter inom hela landet, har priserna för hela konditorivarusortimentet, efter att ha varit i stort sett oförändrade sedan februari 1958, i december 1959 höjts med i genomsnitt 3,1 procent. Under tiden den 15 december till den 15 januari har priserna ytterligare höjts med 5,4 procent. Räknat för hela perioden den 1 november till den 15 januari 1960 har de undersökta företagen höjt priserna med i genomsnitt 8,5 procent. I början av november 1959 utfärdade Sveriges konditoriförening riktpislistor till sina medlemmar. Hade dessa riktpislistor följts skulle det ha medfört en genomsnittlig prishöjning på berörda varor med 16 procent. Sedan riktpislistorna emellertid av pris- och kartellnämnden införts i kartellregistret och ombudsmannen för näringsfrihets-

Stöd åt jordbruket

frågor i anledning därav haft överläggningar med Sveriges konditoriförening och riktpriislistorna indragits, har denna förklarat sig icke vidare ämna utfärda riktpriislistor.

Med hänsyn till de prishöjningar och marginalökningar, som otvivelaktigt förekommit inom just denna bransch, menar vi konsumenter att det finns utrymme för konkurrens med den importerade varan även med de råvarupriser, som tillämpas för närvarande. Vi hyser farhågor för att uttagningen av en utjämningskatt på den färdiga varan kan innebära en prishöjning för konsumenten. Råvaran betyder litet för den färdiga varans pris i många fall. Man frågar sig då om reservanternas förslag är ett direkt jordbruksstöd eller stöd åt en viss näringsgren. Vi konsumenter anser att man inte i dag kan vara beredd att förorda bagerinäringens omedelbara inlemmande i det prisutjämnningssystem som föreslås för en del andra varor. På detta område behöver man under den närmaste tiden övervaka utvecklingen. Fördens skull vill jag i dag yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag skall bara i allra största korthet belysa några frågor i samband med de kompensationsarrangemang som nu föreslås beträffande ett antal livsmedelsindustrier. Den behandling frågan har fått i förväg kan verka förbryllande. Jag vill börja med att erinra om att det såvitt jag känner till efter en 20-årig erfarenhet av arbetet inom statens jordbruksnämnd, tidigare livsmedelskommissionen, och dess råd är första gången som jordbruksnämndens råd enhälligt har gått emot jordbruksnämnden. Det har tidigare, då livliga diskussioner förts på regleringsrådet, hänt att jordbruksnämnden och delar av rådet har haft motsatt uppfattning. På det ena eller det andra sättet har emellertid oftast en utjämnning kommit till stånd. Starka ansträng-

ningar har gjorts härför och oftast har man nått enighet. Så är inte fallet denna gång. Jordbruksnämndens råd har enhälligt sagt att det anser att bageri-, bryggeri- och läskedrycksnäringarna totalt sett skall få samma stöd som vissa andra näringar.

Om man nu spårar grundorsaken till problemet och finner att denna är den att Sverige till skillnad från vissa andra EFTA-länder har en högprisnivå som ger dessa industrier bekymmer, så måste jag för min del säga att det naturligtvis rent principiellt måste anses vara en mycket besvärlig situation att ett stöd åt en näring griper in i andra näringars konkurrensmöjligheter, detta alldeles särskilt i ett läge när man genom en allmän liberalisering söker göra det lättare.

Jordbruksministerns uttalanden i dagens debatt ger ju emellertid ett klart besked om att frågan kommer att följas med det största intresse och intesitet både av Kungl. Maj:t och jordbruksnämnden. Oavsett hur beslutet blir i riksdagen i dag synes det mig alldeles nödvändigt att man i fortsättningen så följer frågan att man icke väjer för de kanske mindre lättlösta problemen och därigenom åstadkommer de orättvisa förhållanden som då skulle kunna uppstå.

Herr talman! Beträffande en annan fråga som behandlas i jordbruksutskottets utlåtande, nämligen den som rör vad som populärt kallas fläskfabriker, vill jag allenast säga att man väl här kommer in på mycket svåra problem. Herr Hansson i Skegrie säger med instämmande av herr Nilsson i Bästekille att vad som avses inte är storproducenterna inom jordbruket utan de storproducenter som driver fläskfabriker utan anslutning till egentligt jordbruk. Det skulle alltså inte bli tal om någon gränsdragning beträffande antalet. Jag vill fråga herr Hansson: Om det inte blir någon sådan gränsdragning, vid vilken areal skall man då

Stöd åt jordbruket

anse att det föreligger ett sådant samband som herr Hansson avser mellan jordbruket och den ifrågavarande fläskproduktionen? Anser herr Hansson att det är tillräckligt att man har ett jordbruk på 3 tunnland och producerar 5 000 svin? Eller skall det vara 4 eller 5 tunnland? Var går gränsen?

I detta sammanhang kan man inte heller utan vidare bortse från det bestämda intresse som konsumenterna måste ha av att det hela ordnas så att en nödvändig rationaliseringstakt icke hämmas.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carbell ställde en direkt fråga till mig, var man skulle dra gränsen för s. k. kommersiell eller fabriksmässig produktion. Jag svarar herr Carbell och samtidigt även herr Nilsson i Bästekille med att säga, att jag i det anförande, som herr Nilsson för sin del apostroferade, framhöll att vi i första hand riktar oss mot den produktion eller fabrikation som sker utan samband med jordbruk.

Givetvis måste viss hänsyn tas till sambandet mellan produktionens storlek, foderanvändningen — alltså förbrukningen av eget foder — och arealen. Dessa tre komponenter får bli bestämmande för om produktionen skall kallas fabriksmässig eller inte.

Det är klart, som herr Carbell sade, att en jordbrukare kan anses bedriva fabriksmässig produktion även om han bara har 3—4 hektar — nämligen om han helt baserar sin produktion på inköpt foder. Men när det gäller att bedöma de producenter, som driver jordbruk, får man vara mycket försiktig vid avvägningen. Det är betydligt lättare att vidtaga åtgärder mot de producenter som bedriver produktionen utan något samband med innehav av jordbruk. I andra länder som överväger denna fråga — t. ex. i Västtyskland — har man gjort upp en skala där area-

len, användandet av köpt foder och produktionen tas som underlag vid bedömningen av om en producent är fläskfabrikant eller inte.

Herr NILSSON i Bästekille (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är med beklagande jag måste konstatera att det klara ställningstagande, som herr Hansson i Skegrie gjorde i sitt första anförande, nu framstår såsom mindre klart. Jag skulle vilja säga till herr Hansson: Stå kvar på den ursprungliga ståndpunkten! Det är i alla fall en grundval att stå på. De här glidande stegen kan vara farliga i det långa loppet.

Jag har klart deklarerat — det vill jag än en gång understryka — att jordbrukare, oavsett storleken av deras jordbruk, skall ha rätt att ordna sin produktion som de vill. Skall vi börja på att gå och säga till varje jordbrukare: Så bör du ha det och så bör du ha det, hamnar vi i en situation som vi inte orkar klara upp.

För övrigt framgår det klart och tydligt av det remissvar vi fått från statens jordbruksnämnd, att nämnden allvarligt varnar för ett dylikt tillvägagångssätt. Alltså, herr Hansson i Skegrie: Låt oss ena oss om det som vi ursprungligen var överens om, att vi alltså inte nu skall säga att det kan hända att vi skulle kunna göra så och så i stället. Det är bättre att vidhålla den klara ståndpunkt som vi båda två från början intog.

Herr CARBELL (s) kort genmäle:

Herr Hanssons i Skegrie senaste deklARATION ger mig anledning konstatera, att den reglering han tänker sig riktar sin spets mot småbruket och konsumenterna.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! När man lyssnar till denna debatt får man en känsla av att den i viss mån påverkats av den något

Stöd åt jordbruket

egendomliga handläggning på utskottsplanen som tycks ha förekommit. Jordbruksutskottets ordförande slutade ett av sina inlägg med att säga, att fråga är om motionen inte felremitterats. Men det är ju bra sent att ställa den frågan när saken behandlas i kammaren — detta skulle ordföranden i jordbruksutskottet tillsammans med sekretariatet ha klarat upp då motionen anlände och, ifall den var felremitterad, återlämnat den till kammaren. Detta är, såvitt jag kan se, alldeles klart.

Vidare framgår det dels av vad som har stått i Stockholms-Tidningen, dels av vad som har sagts här i dag, att motionen först behandlades i jordbruksutskottet och där vann majoritet. Sedan togs den upp, därför att den ansågs ha samband även med bevillningsutskottet, av ett sammansatt jordbruks- och bevillningsutskott, som dock inte var valt för att behandla denna fråga och där motionen alltså formellt sett knappast kunde tas upp. Enligt vad man kunnat höra under hand lär den ena halvan av detta utskott ha haft fullmakt att behandla motionen, den andra inte. Sedan kommer motionen tillbaka till jordbruksutskottet, och då blir det en stabil majoritet för propositionen och motionen stöds endast av ett fåtal. Ställningen är alltså helt omkastad.

På en fråga av herr Antby om dessa saker säger utskottets ordförande rörande vad som tydligen hände i andra rondan, att det kom fram en mera noggrann uträkning av kostnaderna. Varifrån den kom och vem som var tillskyndare till den sägs inte. Man får nästan intrycket att det gick till som när Aron och Israels barn gjorde en guldkalv. Aron sade, när man försvarede saken: »Jag kastade guld i elden och så kom kalven till.» Här slängde man tydligen motionen i ett sammansatt utskott, som inte hade fullmakt att behandla den, och så kom den noggrannare uträkningen till.

Men några påtryckningar från finans-

departementet har inte förekommit enligt vad jordbruksutskottets ordförande säger.

Detta är ju en smula säregna förhållanden. Jordbruksutskottets ordförande menar att det kanske inte var riktigt att behandla frågan i det sammansatta utskottet, om man skall vara strängt formell. Jag tror det finns anledning för riksdagen att hålla på de föreskrivna formerna så länge de är i kraft. Man måste väl i detta fall ändå ha fått föredragningar från olika håll, varifrån de nu kom. Vad man beslutat sig för att hålla fast vid är att om den tekniska anordning, som reservanterna anvisar, skulle visa sig inte hålla streck, skulle det kunna bli någon marginalkostnad som föll på statsverket. Men detta kan ju knappast täcka en sådan differens i ståndpunkter som å ena sidan att det inte skulle kosta någonting och å andra sidan att det skulle kosta 50 miljoner.

Jag säger inte detta för att öppna process åt något håll. Jag säger det därför att man inte sällan har anledning reflektera över formella förhållanden vad riksdagens arbete beträffar. För min personliga del har jag tidigare framhållit att det vore önskvärt, att inom varje utskott funnes åtminstone någon anställd som helt var riksdagens man, som hade sin karriär inom riksdagen. Detta är en väsentlig fråga för en folkrepresentation — om nu inte riksdagen skall fungera som ett slags filial till kanslihuset, och det tror jag trots allt inte, att den bör vara. Denna fråga får väl tagas upp i annat sammanhang, men det kan finnas anledning att redan nu nämna den i förbigående.

Beträffande de sakfrågor som här diskuterats skall jag inte sysselsätta mig med reservation nr 1 och den reglering som där behandlas; detta har ju sak-kunnigt och utförligt gjorts av herr Kollberg, och andra har kompletterat hans framställning. Om jordbruksministerns anförande skulle jag dock vil-

Stöd åt jordbruket

ja säga att jag nog tycker att han ibland överansträngde sina argument. När statsrådet i polemik med herr Brandt i Sättila säger att vad han tog upp och mer eller mindre rekommenderade aktualiserar hela frågan om en lågprislinje, så är väl detta ändå att försöka skrämma med spöken.

Vi har inte en renodlad högprislinje för närvarande. Jag vet inte om den är 95-, 96- eller 97-procentig, men det är väl där omkring. Och vi kan inte — det vet statsrådet lika bra som jag — genomföra någon renodlad lågprislinje, i varje fall inte på mycket länge. Det praktiska problemet i det här fallet är alltså kombinationer, och en diskussion om sådana kombinationer tycker jag för min del inte är så skrämmande.

Vidare tycker jag att när statsrådet haft att behandla, granska och klargöra dessa frågor för representanter för andra länder, skulle det ha varit en fördel att kunna hänvisa till ett principbeslut av riksdagen. Ibland kan det vara bra, förmodar jag, att vara i viss mån bunden, och jag tycker att detta skulle ha varit ett sådant fall, då det inte skulle ha varit så dumt för statsrådet att vara i någon mån bunden av ett principuttalande från riksdagens sida. Helt allmänt kan jag annars hålla med om att det ibland är betänkligt att fatta ett principbeslut först och sedan besluta om detaljerna.

Det har vi dock fått göra i så många andra stora sammanhang, att jag inte förstår att det vore så riskabelt i denna inte alls oberäknliga fråga.

Jag skall be att även få säga några ord om reservation nr 4, som gäller storproduktionen av fläsk. Jag skall inte ge mig in på den principdebatt som herrar Jönsson och Hansson i Skegrie och kanske i viss mån även herr Nilsson i Bästekille ägnade sig åt. Min ståndpunkt är helt enkelt den — och det har jag sagt i många sammanhang när det gäller jordbrukspolitiken — att när man av allmänna och mycket tungt vä-

gande skäl har bestämt sig för att ha en jordbruksreglering, tjänar det inte mycket till att sedan föra stora principdebatter om en eller annan detalj. Det går helt enkelt inte. Om man har bestämt sig för att ha en jordbruksreglering, måste man sedan se till att den verkar någorlunda vettigt åt olika håll och gentemot olika grupper.

Jag tror inte att man behöver driva principresonemanget längre än så för att finna goda skäl för att pröva just denna fråga om fläskfabriker. När jag ansluter mig till tanken på att den frågan bör underkastas närmare utredning och prövning, ligger detta i linje med den allmänna hållning som jag i många andra sammanhang försökt att intaga i jordbruksfrågor. Som jag antydde redan i en interpellationsdebatt tidigare här i kammaren, går det naturligtvis inte att dra gränsen endast mellan jordbrukare och icke-jordbrukare. Om man har 10 000 grisar och »mantalsskriver» dem på ett torp eller inte gör det, är väl tämligen likgiltigt med hänsyn till vad som är det väsentliga i problemet. Det är själva systemet som skall undersökas och prövas, och därför bör man inte undandra den frågan en utredning. Och naturligtvis är jag för min del på det klara med att en eventuell åtgärd på detta område inte bör få rikta udden mot småbruket, och det är säkerligen inte heller motionärernas mening.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till reservationerna 1 och 4.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt att deltaga i debatten i denna fråga, men när herr Svensson i Ljungskile riktar anmärkningar mot en viss del av detta spörsmåls behandling inför jordbruksutskottet och när han bygger detta på tidningsskvallar, finner jag mig böra säga några ord. Vi riksdagsmän har väl i allmänhet erfarenhet av att tidningarnas reportage så att säga från baksidan av frågorna sällan är korrekta.

Stöd åt jordbruket

Jag tar till orda därför att jag inte var med vid den första behandlingen av denna fråga och alltså inte har någon prestige att ta hänsyn till. Men jag var närvarande när protokollet från det sammanträdet justerades i utskottet, och jag fann därvid att den rövarhistoria som gått i pressen inte hade någonting med sanningen att skaffa. Läget var inte alls sådant som där hade uppgivits.

Vid behandlingen av en fråga i utskottet är de första besluten alltid uttryckligen preliminära. Det är riktigt att här fattades ett preliminärt beslut att tillstyrka, att råvaruprisutjämning skulle vidtagas för bageri- och konditorinäreringen från den 1 juli 1960. Det beslutet innebar alltså, att man redan till den 1 juli skulle fatta beslut dels om en utjämningsavgift och dels om uppförande på riksstaten under nionde huvudtiteln av ett tillräckligt anslag. Eftersom frågan om utjämningsavgift genom proposition 154 låg i bevillningsutskottet, dit den hörde, drogs omedelbart den slutsatsen av det preliminära beslutet, att detta beslut inte skulle kunna utformas och slutgiltigt avgöras i jordbruksutskottet utom efter gemensam behandling med bevillningsutskottet. Och detta var ju alldeles riktigt. Då uppkom frågan — jag vet inte om inte någon av reservanterna rent av också ställde den — om inte det lämpliga vore att man gjorde ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott. Utskottet fann detta lämpligt och beslöt inbjuda bevillningsutskottet att bilda ett sammansatt utskott och tyckte för sin del, att det var praktiskt att de ledamöter som redan satt i ett tidigare tillsatt sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott även fick bli ledamöter i detta nya utskott. Sedan gick frågan till bevillningsutskottet.

Emellertid är det, som herr Svensson i Ljungskile här säger, riktigt, att det andra sammansatta utskottet under tiden sammanträdde för att behandla

den fråga som kommer närmast efter denna på kammarens föredragningslista i dag. Vid det sammanträdet redogjordes för den inträffade komplikationen, om jag så får säga, och det ställdes frågan om man inte i detta utskott skulle kunna tänka sig att preliminärt diskutera frågan — jordbruksutskottet hade utsett sin halva och det fanns anledning tro att bevillningsutskottet skulle göra detsamma. Överläggningen var rent preliminär, men den visade, att man från bevillningsutskottets sida hade mycket litet intresse av att vid denna vårriksdag ta upp frågan om denna utjämningsavgift. Vid de samtal som presidiet i jordbruksutskottet hade med bevillningsutskottets presidium, en kontakt som sedan rapporterades till jordbruksutskottet, hade man också funnit, att man i bevillningsutskottet för sin del inte var benägen att gå in för att lösa frågan vid denna riksdags vårsession.

Det fanns då ingen anledning för jordbruksutskottet att avvakta det formella svaret från bevillningsutskottet, utan jordbruksutskottet fick vid sitt nästa sammanträde helt naturligt konstatera, att det icke fanns någon möjlighet att genomföra ett utjämningsförfarande med utjämningsavgift och statsanslag såsom det preliminära beslutet indicerade. Det är klart att jordbruksutskottet fortfarande hade möjlighet att lösa frågan, om jordbruksutskottet ensidigt hade velat föreslå riksdagen att öka det anslag på 120 miljoner kronor, som var avsett även för dylika restitutioner, med ytterligare 50 miljoner kronor. Men det fanns ingen resonans i utskottet för att man skulle ta på sig risken, att staten skulle komma att stanna för denna utgift på 50 miljoner kronor så länge man inte hade någon anledning att räkna med att ett förslag om utjämningsavgifter kunde bli bifallet.

Vid denna punkt i redogörelsen vill jag gå över till en fråga som har varit uppe här, nämligen frågan om återre-

Stöd åt jordbruket

miss av motionen till kammaren för förnyad remiss. Detta är en mycket invecklad fråga, därför att herr Kollberg och hans medmotionärer har givit en sådan formulering åt klämman till motionen, att den onekligen kan tolkas på olika sätt. Det förslag som hade ställts i jordbruksutskottet och som hade bifallits där av en majoritet tog fasta på att dessa åtgärder skulle genomföras, som det står i klämman, helst från och med den 1 juli, och det var det som visade sig vara omöjligt att genomföra. Vid förhandlingarna med bevillningsutskottet framfördes emellertid frågan, om man verkligen skulle tolka motionen efter dess kläm och om inte motionen egentligen förutsatte, att det skulle bli ett förord för en lösning senare. Det kan finnas skäl för den tolkningen också. Jag vill bara säga att det var det som gjorde, att man inte omedelbart beslöt sig för att återremittera motionen till kammaren.

Detta är vad som har förekommit i utskottet, och det är riktigt, som herr ordföranden här har sagt, att när utskottet hade fått klart för sig, att det icke fanns förutsättningar för ett beslut om utjämningsavgift vid denna riksdag, och när utskottet icke ansåg sig kunna ta på sitt ansvar att föreslå ökning av anslaget med 50 miljoner kronor, frångick majoriteten det fattade beslutet och gick in för det förslag som här föreligger, där man icke tillstyrker bifall till motionen nu men skriver välvilligt till Kungl. Maj:t om frågans fortsatta behandling. Såvitt jag kan fatta finns det icke någon anledning att rikta någon anmärkning mot någon för behandlingen av detta ärende i jordbruksutskottet.

Jag vill sluta med detta. Det finns alltså inga säregna förhållanden som behöver klaras upp här. I utskottets protokoll finns en redogörelse som visar att frågan har behandlats helt korrekt.

Jag skall inte gå in på den sakfråga, som herr Svensson i Ljungskile också

var inne på, nämligen frågan om man skall fatta beslut enligt reservation nr 1 eller ej. Jag kan inte finna av herr Svenssons anförande, att han sagt något utöver vad herr Kollberg och herr Anthy tidigare sagt, och det har ju blivit ingående bemött från utskottsmajoritetens och departementschefens sida.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Såsom ledamöterna hörde hängde herr Sköld upp sitt resonemang på en inskjuten sats i motionens yrkande, där det talas om att systemet helst skulle genomföras från den 1 juli. Eftersom jag är en av motionärerna skulle jag vilja läsa upp klämman i motionen. Motionärerna hemställer »att riksdagen ville vid behandlingen av propositionen nr 153 förorda, att åtgärder omedelbart vidtages så att en råvaruprisutjämnning för bageri- och konditorinäringen i dess helhet kan genomföras snarast möjligt och helst från och med den 1 juli 1960 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t göra anhållan härom.»

Därav framgår ju klart och tydligt att motionärerna bara vill ha ett förord från riksdagens sida samt en beställning hos Kungl. Maj:t av ett förslag. Men därför att man sagt att man helst skulle vilja ha det nya systemet genomfört före den 1 juli, anser herr Sköld att motionärernas förslag skulle vara ogenomförbart och därför blivit avstyrkt av utskottet.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kollberg lyssnade tydligen litet för knapphändigt till vad jag hade att anföra. Det går inte att säga att jag hängde upp mig på ett visst uttryck i klämman till herr Kollbergs motion. Jag har inte hängt upp mig på någonting alls. Den som hängde upp sig på klämman var den förslagsställare som kom med det förslag som sedan preliminärt tillstyrktes av utskottet. Det är emellertid möjligt att detta förslag framställdes på grund av en missuppfattning

Stöd åt jordbruket

av klämman, men jag klandrar varken förslagsställaren eller utskottet för den misstolkning som man kan ha gjort. Var och en som läser klämman skall finna att den inte är så klart avfattad.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Herr Sköld säger att vad som har stått i tidningarna om denna sak inte har någonting med sanningen att skaffa. Efter vad jag vet var det Stockholms-Tidningen som hade det första mycket utförliga reportaget där-om, och herr Sköld måste väl då också avse detta reportage.

Det är väl inte riktigt, herr Sköld, att göra gällande någonting sådant. Jag läste Stockholms-Tidningens reportage, och jag har sedan lyssnat till vad utskottets ordförande, herr Sköld och andra sagt här i dag, och såvitt jag förstår finns det ingen möjlighet att påstå att St.-T:s reportage inte hade någonting med sanningen att skaffa. Men detta får väl herr Sköld göra upp med Stockholms-Tidningen.

Att det sedan i tidningsreportage ofta förekommer mer eller mindre inkorrekta uppgifter, ligger ju i yrkets natur så att säga, och vi har väl alla växelvis haft anledning att vara måttligt glada över vad som skrives i tidningarna.

Herr Sköld summerade sin redogörelse med att säga att det inte finns några säregna förhållanden då det gäller behandlingen av detta ärende inom jordbruksutskottet. Nej, det säregna var nog extraturerna vid sidan om jordbruksutskottet, vilka tydligen stämde om majoritetsläget i utskottet.

Sedan kommer man enligt herr Sköld fram till den frågeställningen, huruvida riksdagen borde bifalla motionen och bevilja 50 miljoner kronor i statliga medel eller icke. Men det har ju aldrig varit motionärernas syfte, och ingen har heller såvitt jag förstår påstått att det föreligger ett sådant alternativ. Syftet var att med Kungl. Maj:ts medverkan få till stånd en utvidgning den 1 juli eller se-

nare enligt samma grunder som innefattas i det positiva beslut som riksdagen skulle fatta.

Att man på detta vis har lyckats trassla till frågorna på utskottsstadiet och sedan får detta att föranleda en rätt lång kammardebatt, måste jag betrakta som säreget. Men herr Sköld kanske tycker att det är en normal ordning.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Det vore kanske inte så mycket att tillägga sedan herr Sköld här klargjort hur ärendet behandlats inom utskottet. Jag kan emellertid förstå att herr Svensson i Ljungkile, som kommit med ett så häftigt angrepp, inte har någon möjlighet att retirera, och när han nu inser att han är litet illa ute, bygger han hela sitt försvar på att det som skrivits i Stockholms-Tidningen om saken inte kunde uteslutas ha någonting med sanningen att skaffa. Jag skall inte ingå på någon polemik med tidningarna. Det är klart att tidningarna har frihet att referera som de vill och att saker och ting kan tolkas på många olika sätt — det ser vi ju också vid domstolarnas behandling av rättsfrågor. Den som vill på illvilligt sätt tolka vad som har förekommit i detta ärende har naturligtvis alla möjligheter att göra det, men jag tror att herr Sköld har rätt när han säger att så som ärendet låg till, kunde inte utskottet handla på annat sätt än som skett.

Herr Sköld har talat om, att det fördes protokoll och att detta upplästes och justerades. Jag lade märke till att man hörde på det med mycket stor uppmärksamhet. Förslagsställaren var närvarande, och ingen hade något att anföra mot protokollet, utan allting stämde.

Nu påstår herr Svensson i Ljungkile, att ordföranden och sekreteraren naturligtvis skulle ha lagt sig i frågan om motionen eventuellt skulle remitteras tillbaka. Det var faktiskt tal om detta; det tror jag kan intygas. Om inte riksdagen måste sluta vid en viss, bestämd tid, hade nog utskottet remitterat till-

Stöd åt jordbruket

baka frågan, och då kanske det hela hade blivit litet annorlunda.

Det skulle vara så säreget med de extra turerna i utskottet. Tyvärr förhåller det sig så med en del utskott, att de inte är kompetenta att handlägga riktigt vad som helst. Vi hade ett annat sådant ärende här tidigare. Det gällde denna gång en massa tjänster. Vi har redogjort för behandlingen av denna fråga också. Även den var ute och seglade i tidningarna, och det talades om hur felaktigt allting var, men sedan kom frågan bort. Det tror jag denna gör också. Jag vill i alla fall bestämt förneka, att här har skett något fiffel. Eftersom finansministern sitter här kan jag säga, att han i varje fall inte har påverkat behandlingen av ärendet i utskottet.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile anser, att det måtte vara säregna förhållanden kring de resonemang, som förts vid sidan av, mellan representanter för bevillningsutskott och jordbruksutskott. Är det verkligen något säreget här i riksdagen att representanter för två utskott, som sysslar med ärenden som har beröring med varandra, talar med varandra under hand? Jag har visserligen inte varit med i denna kammare mer än 40 år och litet till, men för mig verkar det inte egendomligt.

Beträffande föredragningen vill jag framhålla, att det väl är ganska naturligt att sedan det hade fattats beslut, som indicerade åtgärder från den 1 juli, ville utskottets presidium och sekretariat ha en fyligare föredragning rörande avgiftssidan. Så tillkallades bevillningsutskottets föredragande i avgiftsfrågorna. Det var väl inte heller något märkligt.

Nu påstår man här, att syftet med motionen inte var att bestämmelsen skulle träda i kraft den 1 juli, eftersom det står »den 1 juli eller senare». Jag vill fästa uppmärksamheten på att det beslut som fattades grundade sig på ett förslag om att det skulle träda i kraft den 1 juli.

Det är inte fråga om något förslag om bifall till motionen utan om det fattade preliminära beslutet, som utskottsmajoriteten övergav. När det sedan ställdes förslag om bifall till motionen i den nya tolkningen, gick det inte att få majoritet för detta, och det är det väl inte heller något att säga om. Utskottets ledamöter har väl frihet att rösta hur de vill om ett ställt förslag.

Herr CARBELL (s):

Herr talman! Jag vill först och främst understryka, att den redogörelse för jordbruksutskottets behandling av detta ärende, som herr Sköld har givit, är alldeles riktig. Jag hade möjlighet att delta i denna frågas behandling vid det preliminära beslutet men icke vid det senare. Vid detta första tillfälle hade jag alltså också möjlighet att ställa ett förslag. Då jag helt delade den mening, som reservanterna i jordbruksnämnden givit uttryck åt, och då jag fäste avseende vid den uppfattning, som framfördes av samtliga representanter i rådet såväl för jordbruket som för konsumenterna, industrien, handeln, Landsorganisationen, TCO och Lantarbetsförbundet m. fl. förbund, väckte jag helt enkelt ett förslag fullständigt i linje därmed. I den fortsatta behandlingen har jag som sagt icke tagit del. Det förutsattes självfallet när förslaget gjordes, att den formella handläggningen i fortsättningen skulle vara riktig, vilket krävde — det har nämnts här — ett med bevillningsutskottet sammansatt jordbruksutskott.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp):

Herr talman! Låt mig bara göra ett litet påpekande. Herr Sköld håller sig beträffande utskottsbehandlingen till jordbruksutskottet och säger i övrigt, att det väl inte är någonting märkvärdigt att representanter för två utskott träffas och talas vid under hand. Om jag inte är fel underrättad var det dock ett sammansatt utskott, som hade tillsatts för att behandla en annan fråga och där

Stöd åt jordbruket

ena hälften av utskottet hade fullmakt att behandla även denna fråga. Man diskuterade saken och voterade om den, varvid en del representanter vägrade att delta i voteringen, enär de inte hade fullmakt att göra det. Såvitt jag förstår förekom där även föredragning av en ny föredragande, som ställde frågan i helt nytt ljus. Är det på det sättet det går till när representanter »träffas och resonerar under hand», då är det nog säreget.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag vill gärna ge herr Carbell en eloge, för att han understrukt vad herr Sköld och jag sagt angående behandlingen i utskottet. Det var nämligen herr Carbell som där ställde yrkandet, och jag är mycket tacksam för detta hans intygande.

Sedan får jag kanske beklaga att herr Svensson i Ljungskile lyssnar litet för mycket på sladder — förlåt uttrycket! Det vore säkert bättre att ta reda på hur det faktiskt gått till vid ett ärendes behandling, innan man ger sig ut på så farliga vägar som herr Svensson nu faktiskt har gjort.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Får jag fråga utskottets ärade ordförande: Vad var det som var oriktigt i mitt sista yttrande?

Överläggningen var härmed slutad.

Jordbruksutskottets utlåtande nr 31*Punkten I A*

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten I B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anthy begärde emellertid votering,

i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten I B) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Nils Hansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Anthy begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 134 ja och 70 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten I C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1) i nu förevarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anthy begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten I C) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Stöd åt jordbruket

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Nils Hansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Anthy begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 141 ja och 61 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna I D—I K

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten I L

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wahrendorff begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten I L) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen

3) av herrar Sigfrid Larsson och Harald Pettersson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkten II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten II) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herr Sigfrid Larsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 178 ja och 32 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Stöd åt jordbruket**Punkten III a**

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 4) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten III a) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 4) av herr Sigfrid Larsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 172 ja och 38 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten III b

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 4) i nu förevarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

svarad. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten III b) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 4) av herr Sigfrid Larsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Norderön begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 171 ja och 32 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten IV

Utskottets hemställan bifölls.

Bevillningsutskottets betänkande nr 64**Mom. A 1**

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begär-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

de emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. A 1) i utskottets betänkande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 80 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets förevarande hemställan.

Mom. A 2 och A 3 samt mom. B

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Föredrogs sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m., medelsanvisningen för budgetåret 1960/61 till Statens skogsförbättringsan-

slag och till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ävensom Kungl. Maj:ts förslag rörande skogsvårdsavgiften för år 1960 jämte i ärendena väckta motioner, m. m.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Netzen, hade tillkännagit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av dessa ärenden besvara herr Petterssons i Norregård fråga angående vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna.

I en till riksdagen den 11 mars 1960 avlåten proposition, nr 106, hade Kungl. Maj:t — såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet — under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att dels antaga till propositionen fogat förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser, dels godkänna de grunder för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m., som förordats i propositionen, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i personalförteckningarna för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna, dels fastställa avlöningsstater för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna, dels å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Skogsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 845 800 kronor, till Skogsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 166 500 kronor, till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar ett förslagsanslag av 14 391 000 kronor, till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader ett reservationsanslag av 4 983 000 kronor samt till Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m. ett förslagsanslag av 3 269 000 kronor, dels ock medgiva, att under budgetåret 1960/61 statlig kreditgaranti finge på i propositionen angivna grunder beviljas för lån avseende produk-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

tion av skogsfrö och skogsplanter intill ett belopp av 1 000 000 kronor.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln punkterna 100—101 (s. 241—247) föreslagit, att riksdagen måtte dels medgiva, att under budgetåret 1960/61 finge beviljas statsbidrag å tillhopa högst 2 200 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhopa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som angivits i propositionen, med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning, dels till Statens skogsförbättringsanslag för budgetåret 1960/61 anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor, dels ock till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1960/61 anvisa ett reservationsanslag av 7 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vidare hade Kungl. Maj:t, som framginge av det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1960 Bilaga 1 (s. 46 och 58), föreslagit riksdagen besluta, att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1960 utgå med 1 promille.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade förenämnda ärenden hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott.

Till det sammansatta utskottet hade även hänskjutits ett antal inom riksdagen väckta, till bevillnings- respektive jordbruksutskottet hänvisade motioner.

I det förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser, som var fogat till propositionen, hade 3 § första stycket följande lydelse:

Skogsvårdsstyrelse utgöres av sju ledamöter. Tre av dem utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år. Kungl. Maj:t

förordnar en av dessa ledamöter att vara ordförande samt utser suppleant för en var av dem. Tre ledamöter jämte suppleanter utses av landstinget eller, om inom styrelsens verksamhetsområde finnas fler än ett landsting, av dessa gemensamt för samma tid som de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna. Såsom självskriven ledamot ingår länsjägmästaren hos skogsvårdsstyrelsen.

Vid riksdagens början hade väckts motionen I: 407 av herr *Nils Hansson*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att frågan om skogsvårdsavgiftens promilletal samt propositionen om skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet skulle av vederbörande utskott få en samtidig behandling.

I sammanhang med frågor om *skogsvårdsstyrelserna* hade utskottet behandlat följande motioner:

1) I: 607 av herr *Olsson, Erik, m. fl.*, likalydande med II: 750 av herr *Nils-son* i Östersund *m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att med bifall i övrigt till proposition nr 106 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till obligatoriska skogskulturavgifter, som i samband med avverkning avsattes i syfte att användas för å fastigheten nödvändiga skogsvårdsåtgärder;

2) I: 626 av herr *Svanström m. fl.* och II: 766 av herr *Johansson* i Gränö *m. fl.*, likalydande, vari förordats att riksdagen vid behandling av propositionen nr 106 ville besluta att med den däri förordade sammanslagningen av de båda skogsvårdsstyrelserna inom Kalmar län skulle anstå;

3) I: 628 av herr *Hansson, Nils*;

4) I: 629 av herr *Hansson, Nils, m. fl.* och II: 780 av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts att riksdagen måtte, med ändring av Kungl. Maj:ts förslag i vad avsåge tjänsteställning och kompetenskrav, besluta i enlighet med vad i motionen förordats;

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

5) I: 630 av herr *Hansson, Nils, m. fl.*, likalydande med II: 781 av herr *Staxäng m. fl.*, vari, såvitt nu vore i fråga, förordats att riksdagen måtte dels med avslag å Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisningen under skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag till Skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader anvisa ett reservationsanslag å 7 483 000 kronor, dels besluta om uppskov med genomförande av vissa av Kungl. Maj:t i övrigt framlagda förslag rörande skogsvårdsstyrelseverksamheten enligt vad i motionen skisserats;

6) I: 631 av herr *Pålsson m. fl.* och II: 779 av herr *Staxäng m. fl.*, likalydande;

7) I: 632 av herr *Pålsson* och herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och II: 782 av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*, likalydande;

8) I: 633 av herr *Sundin m. fl.*, likalydande med II: 776 av herr *Wahrendorff m. fl.*, vari hemställts att riksdagen vid behandling av propositionen nr 106 måtte, dels i fråga om grunderna för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet godtaga a) att skogsvårdsstyrelse skulle utgöras av sju ledamöter, varav Kungl. Maj:t skulle äga utse en ledamot, vederbörande landsting fyra ledamöter och vederbörandeushållningssällskap en ledamot samt länsjägmästaren skulle vara självskriven ledamot, i enlighet med vad som anförts i motionen, b) att skogsvårdsstyrelserna själva skulle äga tillsätta tjänster och antaga annan personal upp till och med lönegrad A 23, dels anvisa å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader ett reservationsanslag av 7 483 000 kronor, dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till nästa års riksdag om medelstildelning till skogsvårdsstyrelserna enligt av skogsvårdsutredningen förordade beräkningsgrunder, innebärande att av kostnaderna för skogsvårdsstyrelser-

nas verksamhet 45 procent finge föras på den offentliga sektorn och bekostas med allmänna statliga medel samt 55 procent på servicesektorn och bekostas med skogsvårdsavgiftsmedel, taxeinkomster och därmed jämförliga driftinkomster, dels ock att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till författningstext som föranleddes av vad i motionen föreslagits;

9) I: 634 av herr *Sveningsson* och II: 778 av herr *Lothigius m. fl.*, likalydande, i vilka motioner — såvitt nu vore i fråga — hemställts om uppskov med Kungl. Maj:ts proposition i vad avsåge framlagt förslag om skogsvårdsstyrelsernas organisation;

10) I: 635 av herr *Johansson, Anders, m. fl.* och II: 777 av herr *Stiernstedt m. fl.*, vari förordats att bestämmelserna om skogsskoleutbildade bisittare hos skogsvårdsstyrelserna skulle bibehållas i skogsvårdsstyrelsernas reglemente; samt

11) II: 775 av herrar *Svensson* i Vä och *Elmwall*, i vilken motion hemställts, såvitt nu vore i fråga,

att riksdagen i fråga om grunder för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet måtte godtaga att av de sex särskilt utsedda ledamöterna av skogsvårdsstyrelse Kungl. Maj:t skulle äga utse tre ledamöter, varav två borde vara representativa för skogsägarnas organisationer och en för skogsarbetarnas organisationer, vederbörande landsting två ledamöter och vederbörandeushållningssällskap en ledamot, i enlighet med vad som anförts i motionen;

att riksdagen måtte å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader ett reservationsanslag av 9 983 000 kronor;

att riksdagen måtte medge, att på grundval av ovan föreslagna medelsanvisning skogsägare med upp till 50 ha skogsmark bereddes möjlighet till kostnadsfritt biträde av skogsvårdsstyrelse

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

under en biträdesdag och att biträdestaxorna i övrigt sänktes i möjlig utsträckning;

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhänga om vidtagande av härför erforderliga åtgärder; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till enligt motionen erforderlig författningstext.

Kungl. Maj:ts framställning i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln punkten 100 (s. 241—245) innebar bl. a. i jämförelse med innevarande budgetår en oförändrad medelsanvisning för budgetåret 1960/61 av 3 600 000 kr. till *statens skogsförbättringsanslag*.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande motioner, nämligen

1) I: 317 av herr *Hansson, Nils, m. fl.* och II: 401 av herr *Staxäng m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta att i enlighet med 1955 års skogsvårdsutrednings förslag bidrag till upprättande av s. k. skogsbruksplaner finge utgå från statens skogsförbättringsanslag med 125 kronor per plan;

2) I: 476 av herr *Hansson, Nils*, vari hemställdes att riksdagen måtte medge skogsstyrelsen rätt att grunda kostnadsberäkningar i samband med statligt stöd till skogliga åtgärder på det aktuella prisläget; samt

3) II: 286 av herr *Ekström* i Björkvik *m. fl.*, i vilken motion hemställdes att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag rörande statens skogsförbättringsanslag ville besluta sådan ändring av de föreslagna grunderna för anslaget disponering, att bidrag finge utgå jämväl för upprättande av skogsbruksplaner i huvudsaklig överensstämmelse med de av 1955 års skogsvårdsutredning föreslagna grunderna.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln punkten 101 (s. 246—247) för budget-

året 1960/61 föreslagit en oförändrad anslagsanvisning av 7 700 000 kr. till *Vägbyggnader å skogar i enskild ägo*.

I detta sammanhang hade utskottet även behandlat följande motioner:

1) I: 227 av herr *Persson, Helmer*;

2) I: 228 av herr *Pålsson m. fl.*, likalydande med II: 287 av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, i vilka motioner förordats att riksdagen till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1960/61 måtte anvisa ett reservationsanslag av 11 500 000 kronor i enlighet med skogsstyrelsens yrkande, att avräknas mot automobilskattemedlen; samt

3) II: 592 av herr *Elmwall*, vari hemställdes att riksdagen vid behandling av statsverkspropositionen, nionde huvudtiteln, punkt 101, måtte dels anvisa till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1960/61 ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen, dels hos Kungl. Maj:t anhänga om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upprustning av skogsbilvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan.

Beträffande *skogsvårdsavgiften*, som i statsverkspropositionen föreslagits skola utgå med 1 promille, hade i de vid riksdagens början väckta likalydande motionerna I: 200 av herr *Nils-Eric Gustafsson m. fl.* och II: 498 av herr *Fälldin m. fl.* hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att skogsvårdsavgift skall för år 1960 utgå med 0,7 promille.

Vidare hade i följande i anledning av propositionen nr 106 väckta motioner framställts nedanstående yrkanden avseende skogsvårdsavgiften, nämligen

1) i de likalydande motionerna I: 630 av herr *Nils Hansson m. fl.* och II: 781 av herr *Staxäng m. fl.* att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om sänkning av promillesatsen för skogsvårdsavgiften,

2) i de likalydande motionerna I: 634 av herr *Sveningsson* och II: 778 av herr

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Lothigius m. fl. att promillesatsen för skogsvårdsavgiften måtte sänkas från 1,25 till 1,1 promille,

3) i motionen II: 749 av herrar *Larsson* i Julita och *Ekström* i Björkvik, att riksdagen måtte besluta, att skogsvårdsavgiften skulle utgå med 1,25 promille,

4) i motionen II: 775 av herrar *Svensson* i Vä och *Elmwall* att riksdagen måtte besluta att skogsvårdsavgiften bibehölles vid nuvarande promillesats, samt

5) i motionen II: 783 av herr *Hæggbloom m. fl.* att riksdagen för undvikande av alltför stor höjning av skogsvårdsstyrelsernas förrättningsstaxor fastställde promilletalet för skogsvårdsavgiften till 1,1 promille.

Yrkande om ändring i förordningen om stämpelavgift hade framställts i de likalydande motionerna I: 202 av herr *Jonsson, Jon, m. fl.* och II: 249 av herr *Jonsson* i Strömsund *m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till denna riksdags höstsession beträffande sådan ändring vad gäller erläggande av stämpelavgift vid lagfart för fastighetsförvärv i anledning av markbyten att de i motionerna främst åsyftade allmänt skogsekonomiska fördelar na uppnås».

Under förmälan att i sammansatta utskottets utlåtande ej särskilt berörda förslag och uttalanden i propositionen nr 106 samt under berörda punkter i statsverkspropositionen ej föranlett erinran från utskottets sida, hemställde utskottet

I. att riksdagen måtte

A. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 200 och II: 498, II: 749 samt II: 783 ävensom, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 630 och II: 781, I: 634 och II: 778 samt II: 775 besluta att skogsvårdsavgift enligt förordningen om skogsvårdsavgift skulle för år 1960 utgå med en promille;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen I: 628, såvitt nu vore i fråga, besluta att skogsvårdsstyrelse skulle utgöras av sju ledamöter;

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 631 och II: 779, I: 633 och II: 776 samt II: 775 besluta att av skogsvårdsstyrelses ledamöter tre jämte suppleanter skulle utses av Kungl. Maj:t och tre jämte suppleanter av vederbörande landsting samt att länsjägmästaren skulle ingå såsom självskriven ledamot;

D. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 628, I: 631 och II: 779, I: 633 och II: 776 samt II: 775 antaga förslaget till förordning angående skogsvårdsstyrelser;

E. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 626 och II: 766 besluta, att såsom förutsättning för att vederbörliga statsbidrag måtte få utgå skulle gälla att de två skogsvårdsstyrelserna i Kalmar län sammansloges per den 1 januari 1961;

F. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t med utnyttjande av det i 1 § förenämnda förordning angående skogsvårdsstyrelser lämnade myndigandet måtte förordna, att den nya skogsvårdsstyrelsen i Kalmar län skulle förläggas till Västervik;

G. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 635 och II: 777 besluta, att bestämmelserna angående skogsskoleutbildade bisittare vid skogsvårdsstyrelses sammanträden skulle utgå ur reglementet för skogsvårdsstyrelserna;

H. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 629 och II: 780, såvitt nu vore i fråga, besluta, att i reglementet för skogsvårdsstyrelserna skulle införas bestämmelser om att för behörighet till tjänst som biträdande länsjägmästare och biträdan-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

de jägmästare skulle erfordras att ha avlagt jägmästarexamen eller forstmästarexamen vid skogshögskolan samt för att kunna antagas till föreståndare för skogsbruksskola, förste länsskogvaktare, länsskogvaktare och biträdande länsskogvaktare att ha avlagt examen vid statens skogsmästarskola eller statens skogsskola eller på annat sätt visat sig äga därmed jämförbar kompetens;

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 633 och II: 776 samt med bifall till motionerna I: 629 och II: 780, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att

a) länsjägmästare skulle förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av överdirektören och chefen för skogsstyrelsen,

b) annan ordinarie ävensom extra ordinarie tjänst i lägst lönegrad A 24 skulle tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av skogsstyrelsen,

c) övriga tjänster skulle tillsättas och annan personal antagas av skogsstyrelsen eller, i fråga om ordinarie tjänster i högst lönegrad A 13 och icke-ordinarie personal, efter ämbetsverkets beaktande av skogsvårdsstyrelserna;

J. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 632 och II: 782 godkänna i utlåtandet angivna övriga grunder för skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m.;

K. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag, såvitt nu vore i fråga, å motionerna I: 630 och II: 781 samt I: 634 och II: 778 besluta att förenämnda omläggning av skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet skulle vidtagas per den 1 juli 1960;

L. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna, vilka angivits i utlåtandet;

M. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för skogsstyrelsen,

att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

N. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning fastställa av utskottet angiven avlöningsstat för skogsvårdsstyrelserna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1960/61;

O. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Skogsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 845 800 kronor,

b) till Skogsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 166 500 kronor,

c) till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar ett förslagsanslag av 14 391 000 kronor,

d) till Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m. ett förslagsanslag av 3 269 000 kronor;

P. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 630 och II: 781, I: 633 och II: 776 ävensom II: 775, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader anvisa ett reservationsanslag av 4 983 000 kronor;

R. avslå motionen II: 775, såvitt den avsåge att skogsägare med upp till 50 hektar skogsmark skulle beredas möjlighet till kostnadsfritt biträde av skogsvårdsstyrelse under en dag och att biträdestaxorna i övrigt skulle sänkas i möjlig utsträckning;

S. medgiva, att under budgetåret 1960/61 statlig kreditgaranti finge på i utlåtandet angivna grunder beviljas för lån avseende produktion av skogsfrö och skogsplanter intill ett belopp av 1 000 000 kronor;

T. å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Statens skogsförbättringsanslag anvisa ett förslagsanslag av 3 600 000 kronor;

U. medgiva, att under budgetåret 1960/61 måtte beviljas statsbidrag å till-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

hopa högst 2 200 000 kronor till skogsodlingsåtgärder på sämre jordbruksmark samt å tillhopa högst 1 400 000 kronor till med statens skogsförbättringsanslag i övrigt avsedda ändamål, dock med den inskränkning, som angivits i utlåntagandet, med rätt för Kungl. Maj:t att göra jämkning i ifrågavarande fördelning;

V. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 317 och II: 401 samt II: 286 besluta att statsbidrag finge utgå till upprättande av skogsbruksplaner enligt i utlåntagandet angivna grunder;

X. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 227, I: 228 och II: 287 samt II: 592, sistnämnda motion såvitt nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo anvisa ett reservationsanslag av 7 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

Y. med bifall till motionen I: 476 medgiva skogsstyrelsen rätt att grunda kostnadsberäkningar av skogsvårdsföretag i samband med utdelning av statliga bidrag och lån på det aktuella prisläget;

Z. i anledning av motionerna I: 202 och II: 249 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag till ändring av förordningen angående stämpelavgiften av innebörd att sådan avgift icke utginge vid byte av fastighet i arronderingssyfte snarast måtte föreläggas riksdagen;

II. att motionen I: 407 måtte anses besvarad med vad utskottet anfört;

III. att motionerna I: 607 och II: 750 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 633 och II: 776, såvitt däri hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om förslag till nästa års riksdag om medelstilldelning till skogsvårdsstyrelserna enligt av skogsvårdsutredningen förordade beräkningsgrunder, icke måt-

te föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

V. att motionen II: 592, såvitt däri hemställts om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upprustning av skogsvägsnätet enligt skogsvårdsutredningens plan, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Einar Eriksson, Allard, Kärrlander, Oscar Carlsson, Andersson* i Essvik, *Lage Svedberg, Jon Jonsson, Hjalmar Nilsson, Jonsson* i Strömsund och *Sköld*, vilka ansett att utskottet bort under punkten I: I hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 629 och II: 780 ävensom I: 633 och II: 776, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att

a) länsjägmästare skulle förordnas av Kungl. Maj:t efter anmälan av överdirektören och chefen för skogsstyrelsen,

b) annan ordinarie ävensom extra ordinarie tjänst i lägst lönegrad A 24 skulle tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av skogsstyrelsen,

c) övriga tjänster skulle tillsättas och annan personal antagas av skogsstyrelsen eller, i fråga om icke-ordinarie personal, efter ämbetsverkets bemyndigande av skogsvårdsstyrelserna;

2. av herrar *Hæggbloom* och *Stiernstedt*, vilka ansett att utskottets hemställan under I: F bort utgå samt hemställan under I: E bort lyda sålunda:

»E. med bifall till motionerna I: 626 och II: 766 avslå Kungl. Maj:ts förslag, att som förutsättning för att vederbörliga statsbidrag måtte utgå skall gälla att de två skogsvårdsstyrelserna i Kalmar län sammanslås den 1 januari 1961.»

3. av herrar *Sundin, Larsson* i Luttra och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett att utskottet under I: C, I: D, IV och V bort hemställa, att riksdagen måtte

C. i anledning av Kungl. Maj:ts fram-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

ställning samt med bifall till motionerna I: 633 och II: 776 ävensom med avslag å motionerna I: 631 och II: 779 samt II: 775, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att av skogsvårdsstyrelsens ledamöter en jämte suppleant skulle utses av Kungl. Maj:t, fyra jämte suppleanter av vederbörande landsting, en jämte suppleant av vederbörande hushållningssällskap samt att länsjägmästaren skulle ingå såsom självskrivnen ledamot;

D. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 633 och I: 776 ävensom med avslag å motionerna I: 628, I: 631 och II: 779 samt II: 775, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående skogsvårdsstyrelser med den ändringen att första stycket i 3 § förordningen erhöles följande lydelse:

Skogsvårdsstyrelse utgöres av sju ledamöter. En av dem jämte suppleant utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år. Fyra ledamöter jämte suppleanter utses av landstinget eller, om inom styrelsens verksamhetsområde finnas fler än ett landsting, av dessa gemensamt för samma tid som den av Kungl. Maj:t utsedda ledamoten. En ledamot jämte suppleant utses av hushållningssällskapet för samma tid som nyss sagts. Såsom självskrivnen ledamot ingår länsjägmästaren hos skogsvårdsstyrelsen. Kungl. Maj:t förordnar en av de icke självskrivna ledamöterna att vara ordförande.

IV. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 633 och II: 776, såvitt nu vore i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1961 års riksdag om medelstilldelning till skogsvårdsstyrelserna enligt av skogsvårdsutredningen förordade beräkningsgrunder, innebärande att av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet 45 procent finge föras på den offentliga sektorn och bekostas med statliga medel

samt 55 procent på servicesektorn och bekostas med skogsvårdsavgiftsmedel, taxeinkomster och därmed jämförliga driftinkomster;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 592, såvitt nu vore i fråga, och i anledning av motionerna I: 228 och II: 287, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upprustning av skogsvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan;

4. av herr *Sundin* (såvitt avsåge antalet lönegradsplacerade instruktörstjänster);

5. av herrar *Stiernstedt*, *Eskilsson* och *Hæggbloom*, vilka ansett att utskottet under I: G bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 635 och II: 777 besluta, att bestämmelserna angående skogsskoleutbildade bisittare vid skogsvårdsstyrelsens sammanträden skulle bibehållas i reglementet för skogsvårdsstyrelserna;

6. av herrar *Spetz*, *Stenberg*, *Stiernstedt*, *Eskilsson*, *Nils Hansson*, *Hæggbloom* och *Rimås*, vilka ansett att utskottet under I: K bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 630 och II: 781 samt I: 634 och II: 778, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, besluta att förenämnda omläggning av skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet skulle vidtagas per den 1 juli 1960, dock att omläggningen beträffande styrelsernas sammansättning, plantskoleverksamheten och revisionen skulle ske per den 1 januari 1961;

7. av herrar *Spetz*, *Sundin*, *Larsson* i *Luttra*, *Stenberg*, *Pettersson* i *Dahl*, *Nils Hansson* och *Rimås*, vilka ansett att utskottet under I: P bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 633 och II: 776 samt I: 630 och II: 781 ävensom med avslag å motionen II: 775, samtliga motioner såvitt

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

nu vore i fråga, å riksstaten för budgetåret 1960/61 under nionde huvudtiteln till Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader anvisa ett reservationsanslag av 7 483 000 kronor;

8. av herrar *Allard, Kärlander, Andersson* i Essvik, *Lage Svedberg, Jon Jonsson* och *Jonsson* i Strömsund, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 607 och II: 750 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till obligatoriska skogskulturavgifter, som i samband med avverkning avsattes i syfte att användas för å fastigheten nödvändiga skogsvårdsåtgärder;

9. av herrar *Spetz, Sundin, Stenberg, Stiernstedt, Eskilsson, Nils Hansson* och *Rimås*, vilka ansett att utskottet bort under punkten I: V hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 317 och II: 401 samt II: 286 besluta, att statsbidrag till upprättande av skogsbruksplaner finge utgå från statens skogsförbättringsanslag med högst 125 kronor per plan.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herr *Nils Hansson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Det är utan tvivel en av årets mera betydelsefulla frågor som vi nu går att behandla. Jag kan försäkra att jag här skall försöka att fatta mig rätt kort och inte särskilt ingå på mer principiella saker. Jag kan så mycket lättare göra detta som jag i stor utsträckning delar de uppfattningar som ligger till grund för den proposition som förelegat för utlåtande av utskottet och som jag vet att departementschefen här närmare kommer att tala om.

Den socialdemokratiska utskottshalvan har en reservation, som den här

önskar presentera. Av sex socialdemokrater har också med anledning av några motioner avgivits ytterligare en reservation. Det är närmast om däri berörda saker jag skulle vilja säga några ord.

Jag vill ändå först betyga värdet av att vi nu har kommit dithän att vi får besluta om en ny skogsvårdsverksamhet, vad gäller de enskilda skogarna, och en ny skogsstyrelseform. Den anordning, varom förslag nu föreligger, har varit förberedd ganska länge. Dessa förberedelser hade föranlett tillsättandet av 1955 års skogsvårdsutredning. Efter de utredningsförslag som där kom fram har det sedan varit ett vidlyftigt remissförfarande. Det är klart att den proposition som här föreligger väl i vissa avsnitt har fått ta hänsyn till vad som förekommit i samband med remissförfarandet. Den bygger dock i mycket väsentlig grad på vad som föreslogs av 1955 års skogsvårdsutredning. Att man också måste försöka att göra allt som är möjligt att göra för att öka våra enskilda skogars produktion behöver inte diskuteras här, eftersom det är självklart. Vad det betyder för hela vårt samhälle om vi kan utveckla denna produktionsapparat och utvidga den industri som bygger på vad skogen producerar känner vi alla till. Det är ingen överdrift att säga, att vårt svenska välstånd i stor utsträckning vilar på vad den svenska skogen kan ge. Därvid spelar också de enskilda skogarna en icke föraktlig roll.

Jag skall med hänsyn till de många ärenden, som vi här har att behandla, i detta sammanhang nöja mig med dessa mer principiella reflexioner. Jag ber nu att få övergå till några av de litet mer kontroversiella frågorna.

Vi socialdemokrater kommer säkerligen här att få den anmärkningen, att det inte från den socialdemokratiska sidan inom utskottet, i de fall denna har utgjort majoritet, på ett tillräck-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

ligt sätt har visats intresse för att medverka till att staten ekonomiskt skall stödja det enskilda skogsbruket och skogsvården. Vi socialdemokrater vill inte vara med om något sådant. Det är här fråga om en näring, anser vi, som bör kunna stå på egna ben. Man måste över huvud taget komma bort från det förhållandet, att staten i alltför hög grad bedriver ekonomisk verksamhet på områden, där densamma inte är nödvändig. Det är dessutom inte så blygsamma belopp som anslås till en hel del av de mera viktiga åtgärderna inom skogsbruket. Låt mig bara erinra om att det föregående år via budgeten anvisades 7 700 000 kronor till skogsbilvägarna. Av medel för beredskapsarbeten anvisades cirka 5 miljoner kronor. Vi torde ha att räkna med att det — utöver vad som nu har anvisats budgetmässigt — även under innevarande och kommande år kan komma att användas beredskapspengar, i varje fall i Norrland, där arbetslöshet råder, för att ytterligare utöka dessa skogsbilvägar.

Även om man skulle behöva ännu mer skogsbilvägar — jag vet att behovet är stort — så vill jag därför med hänsyn till det icke föraktliga anslag, som här utgår — vi får ju så ofta annars säga nej till olika anslag — inte vara med om att liksom några kolleger till mig på jämtlandsbänken föreslå ännu högre belopp till skogsbilvägar. Jag tycker inte man kan säga att vad som här anvisas är ett lågt belopp.

Vi har ju också bara för några dagar sedan varit med om att förbättra Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag till särskilda skogsvårdsanslag till de nordliga delarna av vårt land. Det är inte så stora summor, men det är ju ändå en icke föraktlig insats som här görs.

Principen bör ju ändå vara att de enskilda skogsbruk, som kan bära dessa kostnader, i möjligaste utsträckning själva skall svara för skogsvårdskost-

naderna. Det är ingen dålig investering för framtiden när så sker.

Beträffande en fråga, som väl också kommer att diskuteras en del här, nämligen sammansättningen av skogsvårdsstyrelserna, vill jag säga att jag accepterar det förslag som framkommit, och jag tror att utskottsmajoriteten gör det av samma skäl. Vi accepterar förslaget därför att skogen ju inte längre är en sådan binäring till jordbruket i vårt land, att man kan ta för givet, att det är hushållningssällskapet som här skall utse representanter. Med hänsyn till den ekonomiska roll, som skogsbruket spelar i länets och bygdernas näringsliv, bör det vara riktigare att den uppgiften lämnas till landstinget, vilket också här föreslås.

Det bör också vara helt naturligt, att när denna verksamhet, som den nu skall läggas upp, blir statlig, skall Kungl. Maj:t ha tillfälle att utse hälften av representanterna i skogsvårdsstyrelsen. En del menar kanske att denna ökning av det statliga inflytandet inte skall vara nödvändig, och detta har framhållits inom utskottet. För min del är jag glad över att denna utökning skett. Här bör de organiserade skogsarbetarna få tillfälle att representeras i skogsvårdsstyrelserna, och dessutom är det väl, med de stora insatser som nu görs på yrkesutbildningens område, nödvändigt att man i skogsvårdsstyrelserna får en speciell representant, som är särskilt sakkunnig i yrkesutbildningsfrågor.

Jag skall sedan gå in litet på reservation nr 1. Jag förstår väl om det är någon här som tycker att det är småaktigt, att halva utskottet skall reservera sig på en punkt, som i huvudsak bara gäller huruvida det är skogsvårdsstyrelse eller Kungl. Maj:t som skall få tillsätta länsskogvaktare och därmed likställda tjänstemän inom styrelsen, och det är klart att det rent principiellt inte har så stor betydelse.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Inom hela vår statsförvaltning är det emellertid inte länsorganet som har rätt att utse dessa tjänstemän. Det lämnar förslag, men tjänstemännen skall ändå utses av en överordnad instans. Vi har ansett att man inte i onödan skall tumma på sådana här principer. Man skall inte låta det bli ett tillstånd där man inom det ena organet gör si och inom det andra så, utan man får försöka upprätthålla en viss konsekvens. Det är därför som vi — i likhet med propositionen — vill förorda ett sådant tillvägagångssätt som föreslås i reservation nr 1.

Jag har sedan en reservation, som bygger på motioner i bägge kamrarna, uteslutande av representanter för Norrland och Dalarna, de mera skogrika områdena. Det är en gammal utrednings- och tvistefråga som här aktualiseras. I vårt västra grannland Norge har man under lång tid haft ett system med obligatoriska skogskulturavgifter. Den som avverkat skog har fått lov att reservera vissa avgifter för kommande skogsvårdsarbeten på den egna fastigheten. Så långt vi, som bor i gränstrakterna, känner till, är de norska skogsägarna belåtna med detta system. Vi tycker att det skulle kunna rekommenderas även för vårt land. Propositionen och utskottsmajoriteten säger här, att man skall lita på upplysningen, på det frivilliga intresset för skogskulturen. Visst vill jag också lita på upplysningen, och visst är jag övertygad om att majoriteten av skogsägarna är intresserade av dessa uppgifter. De vill lämna tillbaka till skogen i varje fall en del av vad de där skördar.

Nu finns det emellertid ingen regel utan undantag. Vi har dessa mycket skuldsatta jordbrukare, som samtidigt är skogsbrukare och vilkas inkomster av skogen går till amortering av skulder och betalning av räntor. Detta är i och för sig vällovligt, men det innebär i alla fall en utarmning av skogen,

som inte får någonting tillbaka. I de fall där inga pengar finns för verksamheten, är också skogsvårdsstyrelserna rätt maktlösa när det gäller att göra ålägganden. Det finns även — och inte i så liten utsträckning — sterbhusgårdar med många delägare. Av dessa är kanske en intresserad men inte de andra, och då blir ingenting gjort. Så finns det naturligtvis skogsägare, som är inställda på att uteslutande skörda och som inte vill vara med om att ge någonting tillbaka.

Dessa skäl och samtidigt det faktum, att så många remissorgan och andra sakkunniga tillstyrkt dessa åtgärder, har gjort att vi sex utskottsledamöter enats kring reservation nr 8, som jag också vill yrka bifall till.

Utskottets ledamöter är lyckligtvis ense om att man bör sänka promilletalet för skogsvårdsavgiften. Den saken kommer väl att diskuteras senare under den långa debatt vi har att vänta. Jag är för min del helt tillfredsställd med den enighet som på den punkten nåtts mellan skogsägare och övriga. Det går givetvis alltid att diskutera hur mycket som skall tas ut den vägen och vad som skall ges i form av direkta statsanslag, men propositionens förslag i det avseendet, som även utskottet ställt sig bakom, torde innebära en lämplig avvägning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 8. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr HÆGGBLOM (h):

Herr talman! Som talesman för reservationerna från högerpartiet i detta ärendet vill jag först ge en förklaring till att det är en så betydande skillnad mellan antalet motionsyrkanden och antalet reservationsyrkanden från vårt håll.

I en fråga som denna kan ställningstagandet egentligen inte i någon nämnvärd grad påverkas av de ideologier

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

som skiljer partierna åt, utan den är en praktisk fråga som får ordnas upp på bästa möjliga sätt. En del av förslagen i högerens motioner har framställts i hopp om att vi skulle kunna nå en kompromiss, som kunde förefalla oss bättre än propositionens förslag. Men i den mån vi inte lyckats nå en sådan kompromiss, har vi inte brytt oss om att fullfölja våra förslag. Detta gäller speciellt den fråga, som herr Jonsson i Strömsund slutade med, nämligen skogsvårdsavgiftens promilletal. Där har jag för min del väckt en motion, i vilken jag förorddat en höjning till 1,1 promille. Avsikten var att därigenom i någon mån kunna begränsa de betydande höjningarna av taxorna för anlåtande av skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Detta har utskottsmajoriteten inte velat vara med om, och jag har inte ansett det ligga i mitt intresse att i det fallet yrka på ökade bördor för skogsägarna. Jag hyser emellertid inte heller där någon större oro för utvecklingen. Som jag ser saken betyder propositionens förslag att skogsvårdsstyrelserna i högre grad än förut föres över på det statliga planet, och höjningen av skogsvårdsstyrelsernas taxor torde komma att medföra att dessa styrelsernas betydelse för det enskilda skogsbruket kommer att bli mindre. Inte heller i det ser jag dock något oroande, ty jag misstänker att den verkliga knuffen framåt för skapande av skogsbruksområden är att skogsvårdsstyrelserna bindes vid de taxor som blir följden av de beslut vi i dag skall fatta. Det måste bli betydligt billigare och ur andra synpunkter behagligare om skogsägarna själva ordnar upp den servicetjänst skogsägarna har behov av.

Hur det sedan blir i fortsättningen, och om skogsvårdsstyrelserna efter hand får mindre inflytande än tidigare, är då ur den enskilda skogsvårdens synpunkt ingenting att oroa sig över.

Det är bara på en punkt vi har fått med litet av själva grundsynen i vad som skiljer i partipolitiken i de skillnader som föreligger, nämligen i den första reservationen, alltså förslaget att beslutanderätten även vid tillsättande av länsskogvaktare skall ligga hos skogsvårdsstyrelsen. Herr Jonsson i Strömsund motiverade detta med att hela vår statsförvaltning bygger på en sådan princip. Men i de nytillskapade länsskolnämnderna har man gått rakt motsatt väg. Tidigare har skolöverstyrelsen tillsatt tjänster, även så högt upp som t. o. m. adjunkt, men nu låter man länsskolnämnderna klara den saken. Här är det sålunda inte alls någon genomgående princip, utan det är bara så, att man den ena gången inte vet vad man menar och den andra gången menar något annat. Ur den synpunkten kan man enligt min mening mycket väl ge skogsvårdsstyrelserna samma förtroende som länsskolnämnderna. Jag vet för övrigt inte om man i toppen på den administrativa apparaten egentligen har förutsättningar att bedöma dessa ting bättre än skogsvårdsstyrelserna.

Vidare tycker jag att bisittarinstitutionen — som ju tillkommit förhållandevis nyligen och som innebär att en länsskogvaktare skall få vara med och framlägga sina synpunkter på de frågor som behandlas — väl är av minst lika stort värde att ha kvar i den nya organisationen som metoden med ombud för skogsarbetarna. Jag instämmer därför även på den punkten med reservanterna.

Sedan ger mig förhållandena i Kalmar län anledning att säga några ord, eftersom jag yrkat avslag på Kungl. Maj:ts förslag att sammanföra de båda skogsvårdsstyrelserna i det länet. För att komma fram till det gör departementschefen en underlig konstruktion. Han lägger nu fram förslaget, att skogsvårdsstyrelserna skall följa länen och inte landstingen. I varje län skall det

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

finnas en skogsvårdsstyrelse, säger han. Det förslaget skulle vara motiverat, om han sedan logiskt hade följt skogsvårdsutredningens förslag, att länsstyrelsen skall tillsätta ledamöter i skogsvårdsstyrelserna. Men i stället föreslår han nu att landstingen skall tillsätta tre ledamöter. Det där verkar alltså varken hackat eller malet.

Det är väl här fråga om en följdverkan av de övriga centraliseringsåtgärder som drabbat Kalmar län genom de riksdagsbeslut som fattats i år. Jag hade ingen principiell invändning emot att lantbruksnämnderna sammanfördes och inte heller mot att hushållningssällskapen sammanfördes. Det berodde på att man därigenom kunde göra avsevärda besparingar. En sammanslagning av de båda skogsvårdsstyrelserna däremot skulle enligt gjorda beräkningar medföra en besparing på endast 10 000 kronor. Det är alltså en besparing, som mycket väl kan vara felkalkylerad. En orsak till att besparingarna i detta fall inte blir större är bl. a. att resekostnaderna inom den nybildade skogsvårdsstyrelsen kommer att stiga med åtskilliga tusentals kronor, vilket i sin tur betyder att skogsvårdsstyrelsens mest kvalificerade tjänstemän kommer att tillbringa längre tid ute på vägarna som sina egna chaufförer i stället för att syssla med skogliga arbetsuppgifter.

Eftersom vi alltså inte här kan vinna någonting i pengar och då en sammanslagning skulle medföra försämrad service och ett onödigt användande av kvalificerade tjänstemäns tid till bilresor och dylikt, yrkar jag för min del avslag på Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende.

En annan viktig orsak till att man i detta fall inte kan göra någon nämnvärd besparing är, att de båda skogsvårdsstyrelserna vidtagit verkliga besparingsåtgärder i sin organisation. Genom en sammanslagning skulle man sålunda inte kunna spara mer än någon

kamrerare och någon skrivflicka. Om departementschefen i detta fall velat införa en gemensam kameral förvaltning för lantbruksnämnder, hushållningssällskap och lantbruksstyrelser i Kalmar län — ett liknande förslag framskymtar i en annan proposition — skulle han ha kunnat göra större besparingar än som kan åstadkommas genom den här föreslagna sammanslagningen.

Om sålunda besparingsargumentet bortfaller, återstår endast det argumentet för en sammanslagning, att en skogsvårdsstyrelse enligt Kungl. Maj:ts förslag förlagd till Kalmar skulle få bättre möjligheter till samarbete med länsstyrelsen. Men i detta fall förordar utskottet enhälligt att den nya skogsvårdsstyrelsen förläggs till Västervik, och jag har biträtt det förslaget, om det nu över huvud taget skall bli någon sammanslagning.

Sålunda återstår praktiskt inte något argument för en sammanslagning, och jag tycker därför att min reservation på den punkten är väl motiverad.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 2, 5 och 6.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Jag skall begränsa mig till en detalj i utlåtandet, så att vi kommer igenom den här »skogen» litet fortare än vi kunde gå igenom det föregående ärendet.

Skogsvårdsavgifterna har helt enkelt tillkommit för att möjliggöra uppbyggandet av skogsvårdsstyrelserna. Vid sidan av dessa avgifter utgår vissa direkta statsbidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Storleken av dessa direkta bidrag är självfallet beroende av hur mycket som inflyter i skogsvårdsavgifter. Grunden för uppdelningen av dessa båda delar är skogsvårdsstyrelsernas

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

verksamhet. Det anses att skogsvårdsstyrelsernas uppgifter av offentlig natur skall finansieras av allmänna medel, under det att styrelsernas serviceverksamhet för skogsägarna skall bekostas genom skogsvårdsavgifter och av vad som inflyter i taxor för förrättingarna. Skogsvårdsutredningen har gjort ett försök att klara ut hur mycket som kommer på den ena och på den andra delen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Den har kommit fram till att 43 procent av personalens förrättningsdagar kommer på den offentliga delen och 57 procent utgör service åt skogsägarna. En klar gränsdragning är emellertid omöjlig att göra, eftersom förrättningsmännen i många fall tillgodoser även kontrollsynpunkter och dylikt samtidigt som de är ute hos skogsägarna för direkt rådgivning, utstämpling och annat.

Med den uppdelning som gjorts av skogsvårdsutredningen skulle man inte behöva ta ut en högre skogsvårdsavgift än 0,7 promille. Avgiften är nu 1,25 promille och i propositionen och i utskottets utlåtande är föreslaget, att den skall sättas till 1 promille. Buden är många på denna punkt och det finns motioner som förordar 0,7, 1,1 och 1,25 promille. Motiveringen för de högre promillesatserna är att man därigenom skulle undvika en höjning eller kunna genomföra en blott mindre höjning av taxorna för denna serviceverksamhet. Utskottet har emellertid, som sagt, enats om att ändå ta den promillesats som föreslagits i propositionen. Frågan är då, om man därmed inte åstadkommer en sådan höjning av taxorna att skogsägarnas möjligheter att anlita skogsvårdsstyrelsens tjänstemän väsentligt försvåras, vilket skulle vara mycket olyckligt, eftersom det är synnerligen viktigt att skogsvårdsstyrelsernas tjänster kan utnyttjas i full utsträckning.

I en reservation har vi därför påpekat att man trots denna lägre promille-

sats skulle kunna bibehålla nu gällande taxor. Vi har i reservationen sagt: »Även om tillgängligt statistiskt underlag är bristfälligt, synes de beräkningar skogsvårdsutredningen och senare skogsstyrelsen i samråd med statens sakrevision utfört klart ge belägg för att skogsvårdsavgifter efter promilletalet 1,0 plus ersättningar enligt nu gällande taxa ger den inkomsttäckning departementschefen kräver. Det bör dessutom ihåggkommas, att skogsägarna redan ersätter skogsvårdsstyrelserna fullt ut för vissa tjänster samt att under de senaste 15 åren taxorna ungefär tioudblats. En ytterligare höjning av biträdestaxorna kan sålunda inte anses skälig och bör undvikas med hänsyn till de allvarliga återverkningar en sådan kan befaras få för skogsvårdsarbetet.» Förutsättningarna för det är att man på annat sätt — i så fall genom skattemedel — anvisar de 2,5 miljoner kronor som bortfaller i och med sänkningen av promilletalet från 1,25 till 1,0. Vi anser det motiverat med hänsyn till den del av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet som kommer på den offentliga sektorn.

I detta sammanhang skall jag också nämna några ord om vad herr Jonsson i Strömsund yttrade om skogskulturavgifter. Det finns säkerligen skäl som talar för ett införande av skogskulturavgifter, i stort sett efter den norska principen, men vad som framför allt medverkat till att utskottet inte velat slå in på den vägen — propositionen har ju inte heller gjort det — är, att det säkerligen skulle medföra ett mycket invecklat administrativt förfarande och dessutom innebära ett tvång för skogsägarna.

Det har även anvisats att en frivillig anordning skulle kunna åstadkommas genom uppmjukning av de nuvarande bestämmelserna om skogskonto, så att mindre belopp finge insättas, och genom vissa andra bestämmelser. Det är möjligt att man så småningom kan

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

komma fram på den vägen, men därigenom kommer man inte åt dem som herr Jonsson i Strömsund kallar undantagen från dem som sköter sin skogsvård på ett bra sätt.

Herr talman! Då jag lovat att fatta mig mycket kort skall jag inte säga mera på denna punkt. Jag kommer att under respektive punkter rösta på reservationerna nr 3 och 7, men yrkanden kommer senare att ställas av utskottets ordförande.

Herr PETTERSSON i Dahl (cp):

Herr talman! Jag skulle tro att kamraren håller mig räkning för att jag kommer att bli mycket kortfattad. Jag tror att jag kan inskränka mig på detta sätt därför att det kommer så många talare efter mig och särskilt därför att vi som har samma mening delat upp ämnet på ett sådant sätt, att jag inte behöver röra mig över hela fältet.

Herr Jonsson i Strömsund var inne på reservation nr 1 om tjänstetillsättningar vid skogsvårdsstyrelserna. I den frågan har utskottet anfört: »Utskottet har vid sin prövning av förslaget kommit till att utskottet väsentligen kan ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag men att, i syfte att möjliggöra en förenkling av det administrativa förfarandet, bemyndigande i enlighet med motionerna I: 629 och II: 780 bör lämnas att från det centrala ämbetsverket till skogsvårdsstyrelserna delegera tillsättningen av de personalförtecknade ordinarie tjänsterna såsom länsskogvaktare och biträdande läns-skogvaktare ävensom dylika tjänster för kontorspersonal.» Reservanterna menar, att skall ersättning utgå av statsmedel, så skall staten även handha tillsättningen. Vi inom utskottsmajoriteten har den uppfattningen, att detta vore en onödig byråkratisering. Det av utskottet förordade förfarandet är enkla, och tillsättningen blir helt säkert lika riktig med detta.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr Jonsson i Strömsund berörde också reservation nr 8, i vilken det bl. a. heter: »En obligatorisk skogskulturavgift uttagen vid avverknings och avsatt för å fastigheten nödvändiga skogsvårdsåtgärder skulle otvivelaktigt — — — medföra den bästa grunden för att i framtiden öka skogsägarnas självverksamhet då det gäller att utföra erforderliga återväxtåtgärder.» Vi har ansett detta underligt. Utskottet föreslår att skogsvårdsavgiften skall bli 1 promille. Tankegången är ju att skogsvårdsavgiften så småningom skall försvinna — den har varit 1,25 promille och sänks alltså nu till 1 promille. Och har man uppfattningen att skogsvårdsavgiften så småningom skall försvinna, tycker man det är underligt att lägga på en obligatorisk skogskulturavgift. Detta har vi alltså inte velat vara med om.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets hemställan även i denna del.

Låt mig så säga några ord om reservation nr 3. Herr Larsson i Luttra har sagt det mesta som behöver sägas om den, och jag kan alltså även här fatta mig tämligen kort. — Reservationen gäller skogsvårdsstyrelsernas sammansättning. Kungl. Maj:t har föreslagit att Kungl. Maj:t skall utse tre ledamöter i respektive skogsvårdsstyrelser, varav en skall vara ordförande, och vederbörande landsting tre ledamöter, varjämte länsjägmästaren skall vara självskriven ledamot. De av landstinget utsedda bör ha särskild inriktning på frågor som rör skoglig verksamhet. Vi reservanter föreslår att styrelsen skall bestå av 7 ledamöter. Vidare bör vederbörande landsting enligt vår mening utse fyra ledamöter, ej tre som Kungl. Maj:t förordat. Av de av landsting utsedda bör en ha särskild inriktning på

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

yrkesutbildningsfrågor, två vara representativa för bondeskogsbrukets organisationer och en för skogsarbetarnas organisationer. Kungl. Maj:t bör, anser vi, utse allenast en ledamot, varjämte länsjägmästaren bör ingå i skogsvårdsstyrelsen som självskriven ledamot. Tankegången är att det i så stor utsträckning som möjligt bör vara lokala representanter i styrelsen som äger kunnighet på detta område. De organ som ute i länen främst är verksamma inom såväl jordbruk som skogsbruk är utan tvivel hushållningssällskapen. Vi anser det vara fel att hushållningssällskapen inte även i fortsättningen skulle få tillsätta representanter.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservation nr 3. I punkt V av denna reservation ber jag emellertid att få göra ett förtydligande, så att skrivningen kommer att lyda:

»V. att riksdagen må med bifall till motionen II: 592, såvitt nu är i fråga, och i anledning av motionerna I: 228 och II: 287 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande av förslag till 1961 års riksdag angående upprustning av skogsvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan.»

Herr talman! Med detta korta anförande ber jag alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan utom i de delar, där jag hemställt om bifall till reservationerna nr 3 och 7.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! I proposition nr 106 ådagalägger departementschefen i allmänna talesätt så mycken välvilja och så mycken förståelse för skogsvårdsstyrelserna i detta land, att man känner sig förvånad över den slutsats han kommer till och som tar sig uttryck i de olika förslagen.

Det verkar ibland som om argumenteringen hade skötts av en instans, medan slutsatserna formats av en annan.

Till stor del kan man instämma i den argumentering som framförts och som ofta, tror jag, representerar skogsmännens synpunkter. Men slutsatserna — vems tankar företräder de? Beträffande exempelvis sammansättningen av skogsvårdsstyrelserna talar departementschefen om betydelsen av den lokala förankringen, men han reducerar ändå kraftigt sitt uttalande genom att föreslå att Kungl. Maj:t skall utse huvudparten av ledamöterna. På liknande sätt uttalar sig departementschefen om betydelsen av skogsvårdsstyrelsernas fria karaktär och beslutanderätt. Men resultatet av det hela blir ändå att skogsvårdsstyrelserna knytes ännu fastare till den statliga organisationen och att skogsstyrelsen får större befogenhet.

Det verkar emellertid som om de flesta är överens om att skogsvårdsavgifterna skall tagas bort. Hur naturligt är det då inte, att man låter bli, särskilt med tanke på de mindre skogsägarna, att kraftigt höja avgifterna för servicen. Även härvidlag tycker jag att förslaget motverkar den allmänna målsättning, som departementschefen själv förordar i syfte att öka de enskilda skogsägarnas insatser.

Det finns, herr talman, många positiva drag i departementschefens förslag till förbättringar och i viss mån effektiviseringar. Detta gäller bl. a. plantskoleverksamheten, fröplantagerna, den skogliga undervisningen och yrkesutbildningen, skogsbilvägarna m. m. Men just på undervisningens och den skogliga yrkesutbildningens område — där departementschefen poängterar den stora betydelse skogsvårdsstyrelserna har — är han inte nu redo att lägga fram något förslag. Det råder ingen tvekan om att särskilt den skogliga yrkesutbildningen kommer att utgöra en allt större del av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. När man vet detta, borde man då inte, innan man gör en sådan genomgripande föränd-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

ring av skogsvårdsstyrelsernas organisation, ha klarhet om hur denna undervisning och utbildning skall bedrivas med skogsvårdsstyrelsernas hjälp?

Lämnar man detta område åt sidan tills vidare blir man tvungen att ganska snart, förmodar jag, genomföra någon organisationsförändring. För att slippa detta och då så stark opposition ändå finns inom skogsmännens led och även här i riksdagen mot de föreslagna förändringarna, varför inte då vänta med denna omorganisation tills alla hithörande frågor är utredda?

Eftersom departementschefens förslag på flera punkter skiljer sig från utredningens, borde det vara riktigt att också för skogens folk ges möjlighet till en förnyad remisstid för att granska detta förslag och kunna lägga fram de praktiska synpunkterna på saken.

Jag skall inte förneka, herr talman, att jag är inte så litet besviken över det sätt, varpå oppositionen i utskottet och i viss mån även i riksdagen uppträtt i denna fråga och över att man inte lyckats inta en mer samlad och klar ståndpunkt. Det tycker jag man kunde ha gjort, om man av sakkunskapen bättre tagit reda på de skogliga synpunkterna.

Jag kommer i första hand att yrka bifall till motionerna I: 634 och II: 778 i den del där det hemställs att promillesatsen skall sättas vid 1,1. I övrigt kommer jag att yrka bifall till reservationerna nr 5 och nr 6.

Till detta ärende hör också frågan om skogsgårdarna och deras ställning som senare kommer att debatteras i kammaren. Med hänsyn till att flera av dessa gårdar är uppbyggda med hjälp av frivilliga krafter, frivilliga pengar, landstingspengar etc., måste det vara oriktigt att bara låta saken vara tills dessa skogsgårdar kommit att ingå i den allmänna statliga hanteringen. Men på den punkten, herr talman, skall jag inte föregripa näste talare, herr Pet-

tersson i Norregård, utan nöjer mig med de yrkanden jag framställt.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Låt mig göra några reflexioner i samband med det utskottsutlåtande som riksdagen nu har att behandla. Jag vill säga kammarens ärade ledamöter, att jag kanske går utanför den fråga som vi nu behandlar, men jag gör det för att ange en grund för sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets ställningstagande på en punkt i samband med sammanslagningen av skogsvårdsstyrelserna i Kalmar län. Jag vet att kammaren ställer sig tämligen kallsinnig till alltför lokalbetonade framstötter. Emellertid kan man ju knappast komma ifrån att de beslut som fattas här i riksdagen har mer eller mindre lokal anknytning.

Vad beträffar frågan om kansliorten för den sammanslagna skogsvårdsstyrelsen i Kalmar län har departementschefen föreslagit, att den skulle bli Kalmar. Jag är tacksam för att det sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet har frångått departementschefens förslag och föreslagit, att kansliorten skall bli Västervik. Som bakgrund till min tillfredsställelse vill jag bara framhålla följande. I Västervik fanns tidigare en varvsindustri med 100—200 anställda. Det varvet är nedlagt. Man flyttade det så småningom och en del av personalen följde med till Oskarshamn. Vidare hade man förut i Västervik en kemisk fabrik som hette Tannin och som ägdes av Custos. Den fabriken är nedlagd. De anställda där hade en medelålder av över 50 år. Man hade även en järnvägsverkstad i Västervik som också är nedlagd. Staten tar ju hand om de anställda i sådana sammanhang och en del av dem har fått flytta från staden och beretts anställning på annat håll. En del hade emellertid sådan anknytning till orten, att de inte kunde flytta. Sedan kommer

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

sammanslagningen av lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen, där man föreslår, att kansliorten för dessa lantbruksnämnder och hushållningssällskap skall bli Kalmar. Det är ju självklart, att om åtgärder från det enskilda näringslivet och staten i tiden sammanfaller på detta sätt kan detta innebära att man tar strupgrepp på en tätort.

Samtidigt arbetar lokaliseringsutredningen tydligen oberoende av dessa åtgärder. Man söker alltså inte att med andra uppgifter kompensera en tätort, som mister en del av den privata industrien eller den statliga verksamheten. Jag är med anledning därav tacksam för — jag vill understryka det — att det sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottet har föreslagit, att skogsvårdsstyrelsen efter sammanslagningen skall få kansliort i Västervik.

Men jag är inte mer lokalpatriotiskt inställd än att jag samtidigt tänkte vädja till departementschefen att han ser till, att man under en övergångstid får en arbetsgrupp förlagd till Kalmar; detta med hänsyn till att länsjägmästaren där går i pension inom mindre än två år. Och nog skulle man då kunna låta en arbetsgrupp vara kvar i Kalmar tills så sker för att sedan ompröva frågan om hur det skall bli med denna arbetsgrupp. Jag förmodar att även hushållningssällskapen och lantbruksnämnderna så småningom kommer att ompröva frågan om dessa arbetsgrupper.

Jag vill yrka bifall till vad det sammansatta utskottet har hemställt i samtliga punkter utom den punkt som avses i reservation nr 1, där jag vill tillstyrka reservationen.

Jag vill emellertid samtidigt säga, att vad herr Hæggbloom sade i debatten om att det blir så ringa besparing genom sammanslagningen av dessa skogsvårdsstyrelser inte är riktigt. I initialskedet blir besparingen ringa, men i det långa loppet måste den bli betydligt större än de 10 000 kronor herr Hæggbloom

nämnde. Jag skulle kunna ansluta mig även till det yrkande herr Hæggbloom framfört om att vi bör vänta med denna sammanslagning, om inte oppositionen gjort gällande att det finns så mycket att spara på inom statsverksamheten; åtminstone har man gjort detta gällande utåt. Då anser jag det oriktigt att man vid varje tillfälle, då besparingsmöjligheter redovisas, konsekvent går emot dessa.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast understryka att den siffra på besparingen, som jag lämnade, var hämtad ur propositionen som redovisar utredningsmannens beräkningar.

Herr JOHANSON i Västervik (s) kort genmäle:

Herr talman! Det måste väl ändå stå klart för herr Hæggbloom, att det inte finns någon länsjägmästare som är avlönad med endast 10 000 kronor. Sparar man in en länsjägmästare, måste därför besparingarna framöver bli betydligt större än de 10 000 kronor, som herr Hæggbloom nämnde.

Herr HÆGGBLOM (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är herr Johansons i Västervik barnatro. Men om man som i propositionen låter den nye länsjägmästaren åka upp en eller annan lönegrad och placerar den nye biträdande jägmästaren i samma lönegrad som den förre, blir det ingen besparing där, utan besparingen kommer på kamreren och övrig kontorspersonal — det framgår också av propositionen.

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! Även jag skall fatta mig kort och jag skall därför begränsa mig till att yttra mig i huvudsak om vad som föreslås i utskottets utlåtande under punkten I A, nämligen om skogsvårdsavgiften.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Jag har tillsammans med herr Elmwall väckt en motion nr 775 i denna kammare. I denna motion har vi föreslagit bland annat, att skogsvårdsavgiften inte bör i enlighet med propositionens förslag — som tillstyrkts av utskottet — sänkas från 1,25 till 1,0 promille. Om så sker kommer inkomsterna av skogsvårdsavgifterna att medföra en minskning av skogsvårdsstyrelsernas inkomster med 2,5 miljoner kronor. Det föreslås i propositionen, att anslaget till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader minskas med detta belopp. Följden av ett sådant beslut kan väl inte bli någon annan än att biträdestaxorna för skogsvårdsstyrelsernas serviceverksamhet måste höjas ganska kraftigt.

Utskottet säger i sitt här föreliggande utlåtande på s. 49 överst: »Det bör emellertid understrykas att inkomstbortfallet inte torde behöva kompenseras med direkt motsvarande höjning av förrättningstaxorna eftersom en ej oväsentlig ökning av skogsvårdsstyrelsernas taxeinkomster torde kunna påräknas redan med nuvarande taxor.»

Jag vet inte vad utskottet grundar denna sin uppfattning på, men med tanke på att biträdestaxorna redan nu är ganska höga är det nog en aning optimistiskt, om man tror på en så kraftig ökning av efterfrågan på skogsvårdsbiträde, att det skulle medföra en så väsentlig ökning av taxeinkomsterna, att det av en sänkning av skogsvårdsavgifterna orsakade inkomstbortfallet helt skulle kompenseras. Helt nyligen har man måst höja grundtaxorna med en femma, så att de nu i genomsnitt uppgår till 55 kronor per förrättningsdag. Sänkes nu skogsvårdsavgifterna till en promille kommer grundtaxan sannolikt att ytterligare få höjas med upp till 20 kronor och är då uppe i 75 kronor per förrättningsdag.

En så kraftig höjning av taxorna kan enligt min mening få skadliga följder för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet,

och därmed föreligger fara för att skogsvården kan bli eftersatt. För de mindre skogsägarna är redan nuvarande taxor ganska betungande. Dessa mindre skogsägare kan ju knappast göra några inkomstbringande uttag ur sin skog oftare än vart femte till vart tionde år. Gallrings- och röjningsarbeten måste däremot skötas årligen, och ofta måste man då anlita sakkunnig personal från skogsvårdsstyrelserna.

Inom skogsvårdsutredningen var man inne på att skogsvårdsstyrelsernas serviceverksamhet skulle kunna minskas efter hand för att så småningom helt upphöra. Jag håller visst inte för otroligt att så kan ske när skogsägarorganisationerna blivit helt utbyggda. Men än så länge är det långt dit, och till dess är det angeläget, att skogsvårdsstyrelsernas service upprätthålles i samverkan med skogsägarnas egna organisationer. Denna verksamhet sådan den nu bedrivs har i varje fall i södra och mellersta Sverige gett mycket goda resultat.

Som skäl för en sänkning av skogsvårdsavgiften har man anför, att stats- och bolagsskogarna påföres skogsvårdsavgifter utan att få nytta av skogsvårdsstyrelsernas serviceverksamhet. Jag anser dock att de pengar, som staten och bolagen sålunda får satsa på den enskilda skogsvården, ingalunda är bortkastade för deras del. En intensifierad skogsvård inom bondeskogsbruket och en därmed följande ökning av dess produktion bör vara av intresse för såväl staten med dess skogsindustriella verksamhet som bolagen.

Vi motionärer anser sålunda, att någon sänkning av skogsvårdsavgifterna icke nu bör genomföras och jag ber, herr talman, att på punkten I A i föreliggande utlåtande få yrka bifall till motionen 775 i denna kammare.

I övrigt ber jag att få yrka bifall till reservation nr 3 av herr Sundin m. fl.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Det anslag, som jordbruksministern och utskottet nu föreslår till skogsbilvägarna, är till beloppet detsamma som under de två närmast föregående budgetåren, nämligen 7,7 miljoner kronor. Det står inte alls i proportion till det behov som föreligger på detta område. Skogsvårdsutredningen har klargjort den saken på ett övertygande sätt. Den uppgjorde ett program för utbyggnaden av skogsvägnätet, vilket den avsåg borde genomföras under en 10-årsperiod. Emellertid vågade utredningen inte riktigt hoppas på detta. Den ansåg, att en utbyggnadstid av 15 år skulle kunna accepteras. Med den takt, som regeringen här föreslår, skulle det dock ta avsevärt längre tid att klara utbyggnadsprogrammet.

Det är väl överflödigt att tala om skogsbilvägarnas betydelse för det rationella skogsbruket. Den är en självklar sak. Skogsbruket spelar en mycket betydelsefull roll i vårt näringsliv och i vår samhällsekonomi, och skogsbilvägarna är av utomordentlig betydelse för skogsbruket. Därav följer, att vi snarast möjligt måste klara av det utbyggnadsprogram, som befunnits nödvändigt i fråga om skogsbilvägarna.

I en fyrpartimotion, undertecknad av 15 ledamöter av denna kammare, har vi föreslagit, att anslaget till vägbyggnaderna å skogar i enskild ägo för nästa budgetår skall upptagas till 11,5 miljoner kronor. Det är en siffra, som vi inte har huggit i luften. Den överensstämmer med vad skogsstyrelsen funnit nödvändigt. Summan är alltså 3,8 miljoner kronor större än vad regeringen och utskottet velat gå med på.

Nu förstår jag att det inte lönar sig att ställa yrkande på det belopp, som vi föreslagit i motionen — den här gången. Jag skall därför acceptera utskottets förslag på denna punkt, men

samtidigt vill jag understryka angelägenheten av att utbyggnaden av skogsvägnätet snarast möjligt forceras på det sätt, som skogsvårdsutredningen funnit nödvändigt.

I reservationen nr 3 av herr Sundin m. fl. har under punkten V, under hänvisning till bl. a. vår motion, vilket herr Pettersson i Dahl nyss har angivit, hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen skall begära förslag till nästa års riksdag angående upprustning av skogsvägnätet enligt skogsvårdsutredningens plan. Det är ju inte vad vi har åsyftat i motionen, men det är dock acceptabelt i nuvarande läge. Därför ber jag, herr talman, att under punkten V få yrka bifall till reservation nr 3.

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Jag kommer att begränsa mitt anförande till att gälla bara de frågor, som tas upp i reservationen nr 8 av herr Allard m. fl., vilken reservation gäller förslaget om obligatoriska skogskulturavgifter. Detta förslag har tillstyrkts av en hel rad remissinstanser. Ett flertal av våra skogsvårdsstyrelser har vitsordat förslagens riktighet, likaså en del länsstyrelser, Dalarnas skogsägareförening, domänstyrelsen och Landsorganisationen, för att nämna några av de remissinstanser som är mycket positivt inställda till detta förslag.

Det har alltid betraktats som en riktig och sund princip i all hushållning, att man under goda år sätter undan en del av överskottet för att kunna möta de ekonomiska påfrestningar, som kommer under sämre tider. Samma princip borde också gälla för det svenska skogsbruket. Jag är övertygad om att ifall vi hade haft ett system med obligatoriska skogskulturavgifter under de goda efterkrigskonjunkturerna, skulle vi också ha haft en mycket bättre skogsvård i dag och kunnat möta

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

lågkonjunkturerna inom skogsbruket på ett mycket bättre och kraftfullare sätt än vad vi lyckats göra.

Även 1955 års skogsvårdsutredning tycks hysa samma uppfattning efter att ha sluderat det norska systemet med obligatoriska skogskulturavgifter på ort och ställe. Utredningen säger nämligen följande: »De offentliga skogsorganen och skogsägarnas egna organisationer i Norge syntes samstämmiga i den uppfattningen, att avgiftssystemen varit till utomordentlig nytta för skogsbruket. Man uttalade att den starka intensifiering av skogsvården, som karakteriserar dagens norska skogsbruk, möjliggjorts just genom dessa avgifter.»

Utredningen avvisar emellertid förslaget och menar, att fonderingsfrågorna även i fortsättningen bör lösas genom insättning på skogskonto och avsättningar till investeringsfonder. Nu är ju de pengar, som insättes på skogskonto, inte bundna till skogsvårdande åtgärder utan kan användas till vilka andra ändamål som helst, vilket också torde ha skett i stor utsträckning. Vad det gäller investeringsfonderna för konjunkturutjämning är det ju bara bolag och stiftelser som kan utnyttja dessa möjligheter, medan övriga skogsägare inte kan göra det.

Det är riktigt, som utredningen och utskottet säger, att man genom en ökad upplysningsverksamhet bör stimulera skogsägarna till ökad självverksamhet. Emellertid kan ett mycket stort antal av våra skogsägare inte vara i egentlig mening självverksamma. I många fall står sterbhus som ägare till skogen. Genom utflyttningen från skogsbygderna är det många som är bosatta på annan ort — i städer och samhällen — och har andra förvärvsarbeten vid sidan av sitt skogsinnehav. De kategorier, som inte kan betraktas som självverksamma i egentlig mening, uppgår i många norrlandskommuner till 30—40 procent.

Säkert invänder någon, att systemet

med obligatoriska skogskulturavgifter innebär ett ökat tvång för skogsägarna. Jag vill peka på att vi i den nuvarande skogsvårdslagstiftningen redan har ett tvångsmoment i form av den s. k. skogsvårdsavgiften, som också är obligatorisk. När det gäller skogskulturavgifterna är det inte fråga om något annat tvång än att avsätta en liten del av inkomsterna, vilken sedan skall användas till återväxtåtgärder på den egna fastigheten. Det är här inte meningen att ta från någon skogsägare några pengar, endast att återföra dem till skogsägarna själva för att göra dessas skogsinnehav mera räntabelt och vinstgivande.

Som framgår av vad jag anfört har ett sådant system med obligatoriska skogskulturavgifter, som förordas i reservation nr 8 av herr Allard m. fl., sedan någon tid tillbaka prövats i Norge med mycket gott resultat. Det norska systemet går i stora drag ut på att skogsägarna dels avsätter en skogskulturavgift av 2 procent av det avverkade virkets värde vid normal leveransplats, dels inbetalar en investeringsavgift av 10 procent av bruttovärdet vid prissättningsplats. De insamlade avgifterna insättes på personliga konton för varje fastighet och får användas för skogsodling, dikningsarbeten, skogsvägar, flottleder, skogskojoj, ungskogsröjning, driftplaner m. m. Om inga kulturarbeten är behövliga, kan fylkesskogrådet medge att kulturavgift tills vidare icke utkräves. Under år 1956 inbetalades i kulturavgifter 15 miljoner och utbetalades 12,4 miljoner kronor. Innestående kulturavgifter uppgick till 45 miljoner kronor. När det gäller investeringsavgiften var motsvarande siffror: inbetalda avgifter 73,7 miljoner, utbetalda avgifter 55,1 miljoner och innestående avgifter 116 miljoner kronor.

Så långt det norska systemet. Varken motionärerna eller reservanterna har i sina förslag velat uttala sig om avgiftens storlek. Man har väl närmast haft

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

den uppfattningen, att det för den svenska skogsnäringens del inte skulle behövas så höga procentuttag för att trygga återväxtåtgärder, utan att vi skulle klara oss med väsentligt lägre avgifter än som uttages i Norge.

När det svenska skogsbruket under hösten 1957 fick kännning av en lågkonjunktur, som sträckte sig även över 1958 och delvis över 1959, skickade arbetsmarknadsmyndigheterna ut ett cirkulär med förfrågan, om skogsägarna vore villiga att sätta i gång skogsvårdande åtgärder för att lindra arbetslösheten. Från skogsägarhåll svarades i många fall, att man inte hade några pengar för att sätta i gång sådana arbeten, och detta var säkerligen riktigt. Hade det då funnits ett system med obligatoriska skogskulturavgifter, så är jag övertygad om att det hade varit möjligt för skogsägarna att i större utsträckning självfinansiera skogsvårdande åtgärder och på det sättet skapa arbetstillfällen i skogen.

Syftet med reservation nr 8 kan klarast uttryckas i följande korta satser. För det första vill man lägga en stark ekonomisk grund för en bättre skogsvård inom det enskilda skogsbruket. För det andra siktar man till att skapa en jämnare sysselsättning för skogsarbetarna och övriga inom skogsbruket sysselsatta.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 8 av herr Al-lard m. fl., vilken går ut på att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till obligatoriska skogskulturavgifter, som i samband med avverkning avsättes i syfte att användas för å fastigheten nödvändiga skogsvårdsåtgärder.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NETZEN:

Herr talman! Det är kanske en överloppsgärning att på detta stadium av debatten återgå till utgångsläget. Jag gis-

sar att det också är onödigt med hänsyn till en annan omständighet. Den grundliga behandling, som ägnats detta ärende, har väl fört med sig att själva principen och underlaget för organisationsförslaget är väl kända inte bara för dem, som är speciellt intresserade av skogsvårdsfrågor, utan för kammaren i dess helhet.

Såsom jordbruksutskottet i sitt utlåtande understryker är det på grund av skogsbrukets och skogsindustriernas stora betydelse för samhällsekonomin och den fortsatta standardhöjningen här i landet av utomordentlig, för att inte säga avgörande vikt, att skogens produktionsförmåga blir effektivt utnyttjad. Att detta i sin tur kräver ökade insatser både från olika skogsägarkategori-ers och från det allmännas sida är ett självklart faktum. Det förslag som nu behandlas äsyftar också — såsom framskymtat i olika sammanhang under den debatt som här förts — en sådan förstärkning och effektivisering av skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, som skulle göra det möjligt att tillgodose de önskemål jag här antytt.

Jag avser närmast endast att begagna tillfället till att ge ett par synpunkter på några av de frågor, som berörs i dels ett majoritetsutlåtande och dels i reservationer till det föreliggande utlåtandet.

Först vill jag då med några ord beröra frågan om bestämmelserna för tjänstetillsättning vid skogsvårdsstyrelserna. Där har jag — med hänsyn till att styrelsernas personalförtecknade tjänster helt bekostas av statsmedel samt föreslagits upptagna på gemensam personalförteckning, utifrån vilken det skall ankomma på skogsstyrelsen att inrätta och lönegradsplacera samt fördela tjänsterna på de skilda skogsvårdsstyrelserna — ansett mig böra föreslå tillsättning i den ordning som redan nu — såvitt jag vet utan invändningar — är praxis inom lantbruksnämnderna och

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

inom lantmäteriväsendet, för att som exempel bara ta ett par områden inom mitt eget fögderi.

Detta innebär bl. a., att ordinarie tjänst i lägst lönegrad Ao 24 skall tillsättas av Kungl. Maj:t och övriga ordinarie tjänster av skogsstyrelsen. Extraordinarie tjänster i lägre lönegrad än Ae 24 skall efter bemyndigande få tillsättas av vederbörande skogsvårdsstyrelse.

Utskottsmajoriteten har på denna punkt föreslagit, att bemyndigande bör lämnas att från det centrala ämbetsverket till skogsvårdsstyrelserna delegera tillsättningen av även personalförtecknade ordinarie tjänster för kontorspersonal. Detta torde till skillnad från vad utskottet har antagit enligt min mening snarare komma att komplicera än för enkla det administrativa förfarandet. Bl. a. blir väl besvärsförfarandet komplicerat av att besvärssärenden som rör tjänstetillsättning i första instans skall prövas av skogsstyrelsen och i andra instans av Kungl. Maj:t.

Väsentligare är däremot, att den ordinarie länsskogvaktar- och kontorspersonalen placeras i ett annat och enligt min mening sämre utgångsläge än den i högre lönegrader placerade personalen.

Skogsvårdsstyrelsernas intresse av att få rätt man på rätt plats, vilket givetvis är en mycket viktig förutsättning, kan väl tillgodoses lika bra när det gäller länsskogvaktar- och kontorspersonalen som i fråga om övriga ordinarie tjänster.

Med detta har jag närmast velat argumentera för det förslag som anges i reservationen till denna punkt i utlåtandet.

Trots att det kanske inte spelar så stor roll i debatten, herr talman, att det tarvar någon utförligare argumentering, skulle jag ändå vilja säga några ord om den fråga, som har med de principiella bevekelsegrunderna för skogsvårdsstyrelsernas organisation att göra, nämligen

gen frågan om dess sammansättning. Jag har på den punkten anslutit mig till skogsvårdsutredningens förslag, att hushållningssällskapen inte längre skall utse ledamot av skogsvårdsstyrelse. De nya arbetsuppgifter och den nya organisationsform som styrelserna kommer att få anknyter dessa till den statliga förvaltningen så, att det inte finns anledning att ge just hushållningssällskapen ett speciellt inflytande på skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Länsintressena kommer ju under alla förhållanden att vara fullt bevakade genom de av landstinget utsedda tre ledamöterna.

Tidpunkten för övergång till den nya skogsvårdsstyrelseorganisationen har diskuterats, bl. a. av hänsyn till att det, när den nya organisationen träder i kraft fr. o. m. den 1 juli 1960, skulle bli svårt för landstingen att utse ledamöter nu. Jag tror inte att detta i själva verket är något problem. Jag är övertygad om att förvaltningsutskotten inom landstingen kommer att ha möjlighet att utöver den representant, som landstinget redan har i skogsvårdsstyrelsen, utse ytterligare 2 representanter för återstoden av detta år, och att vid sitt lagtima höstmöte i vanlig ordning sörja för valet för den period som därefter återstår. Jag tror alltså inte att det behöver uppstå något särskilt stort problem.

Herr Hæggbloom och jag tycks lida av kronisk lust att då och då råka i gräl. Herr Hæggbloom tog framför allt upp frågan om förslaget att sammanslå de två skogsvårdsstyrelserna i Kalmar län till en förvaltningsenhet. Herr Hæggbloom ifrågasatte — och det finns ingenting att invända mot detta — att om det bara rör sig om 10 000 kronor i besparing, så kan det mycket väl ligga inom felmarginalen. Jag håller med herr Hæggbloom om att för den händelse det bara skulle röra sig om det belopp som utredningsmannen har angivit, kanske

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

det i och för sig inte vore så förfärligt mycket att tala om. Men vid sidan av den bedömningen kommer storleken av de investeringar som skogsvårdsstyrelserna är nödsakade att göra, och där vågar jag inte ge mig in på en bedömning av vad det skulle betyda. Av samma skäl som har framförts på den här punkten när det gäller lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen lär det vara svårt att finna de bärande argumenten för att det skulle te sig annorlunda och motiven vara svagare när det gäller skogsvårdsstyrelserna.

Om herr Hæggbloom och kammaren tillåter skall jag be att på en punkt få anföra ett frågetecken. Herr Hæggblooms reservation inger åtminstone mig en smula förvåning. Det beror inte bara på det som herr Hæggbloom garderade sig för, nämligen att han vid behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 21 förordade sammanslagning av lantbruksnämnderna i Kalmar län och de båda hushållningssällskapen i länet, utan också på att herr Hæggbloom då det gällde sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande förordade, att länet — och således ej landstingsområdet — skall vara verksamhetsområde för skogsvårdsstyrelserna. Herr Hæggbloom har dessutom uttalat, att skogsvårdsstyrelsernas anslutning till landstingsområdena alltjämt är motive-rad. Linjen är inte alldeles klar och entydig. Även om man bortser ifrån den formella sidan, finns i sak samma motiv för förläggning av skogsvårdsstyrelserna som beträffande de andra nämnda myndigheterna. Jag har inte någon anledning att ta ställning mot utskottets ståndpunkt till Västervik som förläggningssort. Jag gissar att utskottet vid sina överväganden funnit den föreslagna åtgärden vara lämplig med hänsyn till tidigare fattade beslut.

Herr talman! Det vore åtskilligt ytterligare att anföra, men med anledning av dagens digra föredragningslista

skall jag för tillfället nöja sig med detta. Men det har på föredragningslistan i dag också angivits att jag skulle använda detta tillfälle att lämna svar på en enkel fråga. Jag vill nu till sist också verkställa detta.

Herr Pettersson i Norregård har frågat mig, om jag vill lämna andra kammaren en redogörelse för min syn på den ställning, som av skogsvårdsstyrelse ägda och med andra medel än statliga förvärvade skogsvårdsgårdar kan få efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna.

Med anledning härav vill jag framhålla, att de föreslagna ändringarna i skogsvårdsstyrelsernas organisation är betingade av den utveckling som skett i fråga om styrelsernas uppgifter inom skogsbruket. Denna utveckling har också lett till att styrelserna vad gäller ekonomin blivit alltmer beroende av anslag från staten och inkomster från stämplingsuppdrag och dylikt. Förändringen innebär emellertid enligt min uppfattning icke några sådana omgestaltningar av styrelserna i rättsligt avseende, att det ändrar ställningen för de skogsvårdsgårdar, som styrelserna förvärvat med andra medel än statliga.

Härmed anser jag mig ha besvarat den av herr Pettersson framställda frågan.

Herr PETTERSSON i Norregård (cp):

Herr talman! Jag ber att till chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min enkla fråga.

I och med denna omorganisation kommer skogsvårdsstyrelsen bra nära att likna en statlig myndighet. Det innebär att de gårdar som skogsvårdsstyrelserna nu har lagfart på kan komma i farozonen för att råka in under statlig myndighet. Så har inte varit förhållandet tidigare. Dessa skogsvårdsgårdar har tillkommit genom frivilliga medel, genom landstingsanslag och genom

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

reservationsmedel som funnits tillgängliga.

I fråga om den skogsvårdsgård som tillhör vårt läns skogsvårdsstyrelse, och som jag bäst känner till bland de olika länen, har uppstått viss oro för att gården inte längre skulle få ägas av skogsvårdsstyrelsen. Den har kommit till god nytta vid undervisningen dels i samband med lantmannaskolverksamheten och dels genom kurser för jordbrukare som behöver bättre insikt om skogens skötsel. Denna verksamhet som vi ansett vara mycket värdefull har på sätt och vis varit en fri verksamhet. Den har kunnat anlitas av unga människor i länet som velat fortsätta inom jordbruket och skogsbruket. Det är 40 år sedan denna skogsvårdsgård kom till. Den köptes till ett ganska billigt pris på grund av vanskötsel av skogsmarken. Den var då rätt förfallen men har genom olika åtgärder och byggnadsverksamhet kommit att få högt värde.

Jag fick tillfälle se att den skogsvårdsgård som finns i Kronobergs län varit föremål för strid om äganderätten. Då skogsvårdsstyrelsen där ville ha lagfart på gården, ville häradsrätten utfärda lagfart i Kungl. Maj:ts och kronans namn. Skogsvårdsstyrelsen klagade hos justiekanslern, som biföll skogsvårdsstyrelsens besvär och förklarade att lagfarten skulle skrivas i skogsvårdsstyrelsens namn med motiveringen, att skogsvårdsstyrelsen inte är någon statlig myndighet och att därför Kungl. Maj:t och kronan inte kan få lagfart på gården.

Det är klart, att man på olika håll blir orolig när en sådan här omorganisation sker. Man vet ju hur statens griparmar tar för sig, en bit i sänder. En centralisering hotar hela denna fria verksamhet, som hittills har fungerat väl. Nu har man blivit lugnad av statsrådets svar, att enligt hans uppfattning inte några omgestaltningar i rättsligt avseende skall ske. Man får väl nöja sig

med den förklaringen. Om staten skulle lägga beslag på dessa egendomar, vore det en konfiskation av egendom som icke tillhör staten.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få meddela jordbruksministern, att jag inte lider av någon kronisk trätgirighet utan att denna är en akut följdverkan av att jordbruksministern sätter i gång sina försök att infektera kammaren med sina i varje fall inte alltid för Kalmar läns vidkommande trevliga centraliseringsförslag.

Nu är det så, att jag som jordbrukare lärt mig att ta hänsyn till frågan om produktivitet, som jag inte ens kan bortse ifrån när det är fråga om en sådan rationaliseringsåtgärd som denna. Jag är ganska övertygad om — och det resonemanget har jag fört både när det gäller hushållningssällskapen, lantbruksnämnderna och lantmätarna — att om man ser på arbetsresultatet per timme och en tjänsteman såsom i detta fall måste tillbringa mera tid på resor i stället för att göra sina skogliga insatser, så blir det en försämrad produktivitet per timme i hans verksamhet.

På plussidan finner jag inte något mer än den besparing som utredningsmannen har kommit fram till, och jag är ganska tveksam om huruvida det här blir någon verklig förbättring. Den tveksamheten var inte lika påfallande när det gällde hushållningssällskapen och allra minst när det gällde lantbruksnämnderna.

Jag ber sedan att få påpeka, att departementschefen talar om att förläggningen skall ske till Kalmar. Ja, sedan jordbruksutskottets sekreterare försett departementschefen med material, hoppas jag att vi kan få ytterligare svar från honom i fråga om den verkliga rationaliseringsvinsten.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Från samtliga talares sida har det visats en vällovlig strävan till koncentration i denna debatt. Jag skall försöka att följa det goda föredömet och endast med några få ord motivera varför jag är med på en del reservationer.

Jag vill då först nämna något om reservation nr 6 som gäller tidpunkten för omläggningen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Utskottet och departementschefen har föreslagit, att det skall ske den 1 juli 1960. Vi har i reservationen ansett att man borde uppskjuta detta till den 1 januari 1961 för att därmed ge landstingen erforderligt utrymme för val av de ledamöter till styrelserna, som skall väljas efter den nya ordningen.

Statsrådet menade att detta inte var något problem. Det kunde lätt ordnas av förvaltningsutskotten. Det är sant, att det inte är något tekniskt problem, men principiellt är förfaringsättet oriktigt, ty om landstingens förvaltningsutskott nu utser dessa ledamöter, står partigruppernas valberedningar, som normalt skall sköta detta och komma med förslag till landstingen, inför ett fullbordat faktum och är således inte helt obundna när det gäller att ta ställning till de förslag som de har att föra fram.

I reservation nr 7, som avser skogsvårdsstyrelsernas finansiering och därmed det promilletal enligt vilket skogsvårdsavgiften skall utgå, föreslås att staten ekonomiskt bör svara för den del av styrelsernas verksamhet som avser lagövervakning och andra uppgifter av offentlig natur, medan förrättningsersättningar jämte skogsvårdsavgiften skall täcka skogsvårdsstyrelsernas kostnader för verksamhet av servicekaraktär. Om detta råder väl inga delade meningar, men även om vi är eniga om denna princip har vi tyvärr

inte kunnat bli helt eniga om huruvida den föreslagna avvägningen är riktig.

Den höjning av biträdestaxorna som departementschefen förordar anser vi inte skäligen. En höjning av taxorna bör undvikas, bland annat med hänsyn till de återverkningar en sådan kan befaras få för skogsvårdsarbetet. Man får också komma ihåg, att skogsägarna redan betalar fullt ut för vissa tjänster och att taxorna under de senaste 15 åren ungefär har tiodubblats. Inkomstbortfallet på cirka 2 miljoner kronor, som sänkningen till en promille medför, bör därför inte kompenseras genom förhöjda taxor utan genom tillskott anslagsvägen.

Reservation nr 9 gäller bidragen till skogsbruksplanerna. I motion 317 har yrkats, att i enlighet med 1955 års skogsvårdsutrednings förslag bidrag till så kallade skogsbruksplaner skall utgå från statens skogsförbättringsanslag med 125 kronor per plan. Denna uppfattning delas av oss reservanter. Vi menar nämligen, att utskottsmajoritetens förslag att sammankoppla skogsbruksplaner med sådana förslag, där skogsvårds- eller vägbyggnadsförslag ingår, kommer att hämma denna verksamhet. Det är nämligen så, att många skogsfastigheter av olika skäl saknar åtgärdsobjekt som är kvalificerade för bidrag enligt de så kallade skogsförbättrings- och väganslagen. Särskilt de mindre skogsägarna kommer härigenom i stor utsträckning att ställas utanför, och detta anser vi vara beklagligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna nr 6, 7 och 9.

Jag vill också säga några ord om reservation nr 8, som gäller de obligatoriska skogskulturavgifterna och som herr Nilsson i Östersund talade om för en stund sedan. Det är ju de socialdemokratiska utskottsledamöterna som har tagit upp denna sak emot departementschefens förslag.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Herr Nilsson åberopade en rad remissinstanser, som hade uttalat sig för införandet av denna skogskulturavgift. Det är riktigt att en del remissinstanser har gjort det, men man kan också, om man så vill, åberopa en mängd andra instanser, som har uttalat sig på rakt motsatt sätt. Jag skall inte räkna upp dessa, ty det nyttjar inte mycket till att företa en sådan uppräknig. Jag vill bara helt kort hänvisa till vad utskottet anför på s. 49, nämligen »att frågan om införande av ett system med obligatoriska skogskulturavgifter ingående dryftats av 1955 års skogsvårdsutredning. Denna har avvisat tanken på sådana avgifter främst med hänsyn till att ett system med obligatoriska avgifter i viss mån skulle strida mot den för svensk skogspolitik grundläggande principen att genom upplysning och utbildning hos skogsägarna frammana ökad ansvarskänsla för skogsproduktionen». Detta uttalande har departementschefen i stort sett understrukit och funnit vara riktigt.

Jag undrar om man egentligen har satt sig in i, vilken stor apparat man här föreslår skall sättas i gång. Förslaget måste innebära, att det upprättas konton för alla skogsägare. Vad det i sin tur innebär är svårt att på rak arm sätta sig in i för den, som inte är fullt sakkunnig i dessa frågor.

Jag kan inte förstå annat än att det är vissa förhållanden i Norrland, som motiverat denna framstöt. Men det kan inte vara riktigt, att undantagsfall skall vara normgivande och att man med hänsyn till dessa skall införa en sådan obligatorisk avgift över hela fältet. Saken skulle egentligen kunna uttryckas så, att man här vill införa ett slags tvångssparande, som drabbar vissa kategorier av medborgare. För min del kan jag inte vara med om något sådant utan ber att på denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Debatten har nu pågått så länge att alla de skiljaktiga meningar — mest rörande detaljer — som finns har blivit pentererade. Jag har därför inte mycket att tillägga i denna diskussion.

När jag hörde herr Svensson i Vä tala om de olyckor, som det föreliggande förslaget kan komma att medföra, väcktes jag till att säga någonting åt rakt motsatt håll. Jag finner för min del att den föreliggande propositionen innebär ett steg i rätt riktning, ett steg som medför att skogsvårdsstyrelsernas verksamhet mera koncentreras på upplysningsverksamhet bland skogsägare och andra av skogsbruket berörda. Det gäller en upplysning i alla dess olika former, under det att serviceverksamheten helt naturligt kommer att begränsas. Detta är en utveckling, som ligger i stil med tiden. Vi har väl i alla fall under de senaste decennierna sett att skogsägaren söker att fylla sitt behov av serviceåtgärder i många andra former än genom skogsvårdsstyrelserna, i former som närmare ansluter sig till det praktiska skogsbruket än vad skogsvårdsstyrelserna egentligen kan göra. Jag kan därför inte finna annat än att denna omläggning bör bli till fromma för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet att sprida upplysning och att se till, att gällande skogsvårdslag iakttages.

Men jag begärde egentligen ordet för att yttra några ord om reservationen nr 8. Det är klart att jag blev en smula konfunderad, när jag här lyssnade till herr Rimås anförande. Han sade att det är de socialdemokratiska utskottsledamöterna, som har tagit upp denna sak. Det är naturligt om jag då frågar mig: Varthän räknas då jag och de tre övriga socialdemokrater, vilkas namn inte finns upptagna på denna reservation? Det var kanske ett försök till förenkling från herr Rimås sida. Detta har styrkt mig i min uppfattning, att

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

jag också bör yttra några ord om denna sak.

Det är ju så, att om man äger skog och skogsmark, har man också ett ansvar för att denna produktiva tillgång kommer att bli utnyttjad. Samhället har i olika former sökt understryka detta ansvar och dess räckvidd för skogsägarna. Men det är alldeles klart, att det finns — och att det alltid kommer att finnas — skogsägare som inte besinnar sitt ansvar och inte utnyttjar den produktiva tillgång, som ligger i deras händer. Det är också självklart, att om man kunde göra någonting för att få skogsägarna att besinna detta sitt ansvar och få dem att inom ramen för sin förmåga utnyttja skogen och skogsmarken, vore detta mycket önskvärt. Den föreliggande motionen och reservation nr 8 bygger på denna tanke, vilket jag inte vill underlåta att påpeka.

Men det finns, som herr Rimås sade, åtskilligt som talar mot att här i vårt land följa denna väg. Det är i själva verket på det sättet, att skogsvårdstanken under senare år har vuxit sig allt starkare bland de små skogsägarna. Vi märker kanske det mera söder ut än vad man gör norrut, därför att vår produktion av skog ju sker genom plantering. Det har vidtagits — och det vidtas år från år — åtgärder för att öka planttillgången. Men ännu har vi inte kommit dithän, att denna efterfrågan har kunnat tillgodoses. Man kan alltså, när man beställer plantor, få det beskedet, att ens beställning måste bli beskuren. Jag föreställer mig, att samma tendens återfinns i olika former överallt i vårt land. Man kan fråga sig, om det nu är en lämplig tidpunkt att sätta in tvångsåtgärder på detta område, när man ser hur de frivilliga insatserna härvidlag alltmer utvecklas. Det är inte bara det, att den enskilde får ökade insikter på detta område. Skogsägarna får kollektiva påtryckningar, inte endast från skogsvårdsstyrelser-

na utan även från skogsägarföreningarna och åtskilliga andra håll. Det är uppenbart, att det kommer fram allt flera nya former för samarbete mellan skogsägarna, vilket samtidigt innebär en påtryckning på de enskilda skogsägarna i omgivningen.

Jag tycker för min del att starka skäl talar emot sådana åtgärder, som föreslås i den nämnda reservationen. De verkar onödigt osmidiga. För den som verkligen eftersträvar att hålla produktionen på sin skogsmark i full gång, blir dessa generellt bestämda avsättningar troligen antingen för små eller för stora. Det kommer också att medföra en del besvär att förvalta skogsägarnas avsatta medel. Det kommer, som herr Rimås sade, att leda till en viss byråkratisering. Alla skogsägare skall ju obligatoriskt avsätta medel, och det blir många olika avsättningar att hålla reda på. Jag överdriver nog inte, om jag i detta sammanhang räknar med ett par hundra tusen skogsägare.

Av dessa skäl får jag, herr talman, ansluta mig till Kungl. Maj:ts och utskottets förslag på denna punkt och yrka avslag på motionerna I: 607 och II: 750 samt reservation nr 8.

Häri instämde herr *Wachtmeister* (h).

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! När man är den femtonde eller sextonde anmälde talaren i denna fråga, är det uteslutet att vilja använda den tid, som står till buds för att i ett anförande gå in på alla de detaljfrågor, som de föregående talarna behandlat.

Jag skall dock belysa några av de intentioner, som har legat till grund för 1955 års skogsvårdsutrednings förslag, på vilket Kungl. Maj:t i ganska stor utsträckning har byggt upp sin proposition. Jag tror att det rent av är nödvändigt att göra en återblick på de förhållanden, som föranledde denna utredning.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Skogens historia i vårt land är för resten, inom parentes sagt, inte minst när det gäller skogsvårdslagstiftningen, ganska intressant. Man kan peka på en rad intervaller, genom vilka man steg för steg via lagstiftningen sökt få fram ett effektivare skogsskydd.

En gång i tiden hade vi inte alls någon skogsvårdslagstiftning. Då var skogen praktiskt taget fredlös och kalmarkerna breddade ut sig alltmer. I början av detta sekel skapades en lagstiftning, som endast skyddade ungsbogen. År 1923 vidgades skyddsbestämmelserna till att omfatta även yngre skog, och år 1948, då statsrådet Sköld lade fram sin proposition i denna fråga, utvidgades de ytterligare till att omfatta utvecklingsbar skog. Allt äldre och äldre skogsbestånd har alltså efter hand blivit skyddade genom lagstiftningen.

Då kan man fråga sig, vad det var för ett steg man tog i den utredning som tillsattes 1955. Ja, den gången var det inte fråga om skogsvårdslagstiftning. Det var andra faktorer som då kommit in i bilden. Skogsbrukets stora betydelse för samhällsekonomin och för landets allmänna välbefinnande hade särskilt under det senaste världskriget blivit mer och mer erkänd. Man hade fått upp ögonen för att mycket stora befolkningsgrupper helt eller till väsentlig del var beroende av skogsnäringen för sin försörjning. Och för skogsindustrien var givetvis tillgången på råvaror från skogen ytterst väsentlig.

I början av detta sekel hade man t. ex. fått klart för sig att det just var skogsvården som var skogsvårdsstyrelsernas väsentligaste uppgift. Men under 1940- och ännu mer på 1950-talet begärde bl. a. jordbrukets ekonomiska organisationer, i den mån man där hade med skogsfrågor att göra, att få vara med i en kollektiv verksamhet för skogsvård. Dessutom hade en av skogsvårdsstyrelsernas huvuduppgifter blivit yrkesutbildning och undervisning på skogens

område. Det var framför allt dessa två saker som gjorde att Skogsvårdsstyrelsernas förbund, skogsstyrelsen och Skogsägareföreningarnas riksförbund nära nog samtidigt i skrivelser till Kungl. Maj:t begärde en ny utredning om skogsvårdsfrågorna i vårt land.

Och vad var då anledningen till denna kollektiva samverkan som utvecklats sig inte minst bland de mindre skogsägarna? Jo, den var att jordbruket efter hand hade undergått en mycket genomgripande strukturförändring, som gjorde att jordbrukarna inte alltid själva kunde göra de avverkningar och vidta de skogsvårdsåtgärder som var nödvändiga för skötseln av den egna skogen. Detta berodde i sin tur på en socialt viktig utveckling — som jag också tycker är riktig — nämligen att jordbrukarhustrun hade blivit en hemmets kvinna och jordbrukaren själv en ladugårdsskarl — i den mån man hade nötkreatur på gården. Denna strukturförändring, som var mycket starkt kännbar i stora delar av landet, gjorde det nödvändigt med en kollektiv samverkan när det gäller att avverka och sköta skogen.

Där kom också skogsarbetarproblemet in. Skogsarbetarna hade till stor del försvunnit från landsbygden. De ville inte längre finna sig i att gå från den ene skogsägaren till den andre och fråga efter mer eller mindre tillfälliga arbeten i skogen. De hade därför flyttat från landsbygden och tytt sig till andra yrken.

Detta är i allra största korthet en bild av strukturförändringen på landsbygden, en förändring som mer och mer pressat fram en kollektiv samverkan på jordbrukets och skogsvårdens områden. Och denna strukturförändring måste även skogsvårdsutredningen ha haft för ögonen, när den byggde upp sina olika förslag.

Innan jag går närmare in på dessa frågor vill jag uttala mitt tack till jord-

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

bruksministern för att han lagt fram detta förslag, som jag tror har varit nödvändigt för att bereda skogsvårdsstyrelserna arbetsro. Vi kan inte låta dem sväva i ovisshet om sina arbetsuppgifter och när det gäller att ge dem personal för att kunna sköta de framtida uppgifterna. Jag är också tacksam för vissa uttalanden departementschefen här gjort och som står i mycket god samklang med vad utredningen framhållit.

Vad sedan gäller skogsvårdsstyrelsernas sammansättning har jag ett intryck av — och jag har redan snuddat vid det — att departementschefen inte haft riktigt klart för sig vilka intentioner som låg till grund för utredningens förslag. Som redan framhållits måste man på skogsvårdsstyrelserna vara medveten om att deras serviceverksamhet kommer att minska och delvis ersättas med en kollektiv samverkan skogsägarna emellan. Då blir det i stället undervisningsverksamheten som kommer att växa ut. Den saken måste vi ha klart för oss. När vi tar ställning till skogsvårdsstyrelsernas sammansättning så måste vi i blickpunkten ha att det bredvid skogsvårdsstyrelsernas arbete kommer att finnas något annat, nämligen skogsägarnas kollektiva samverkan på skogsvårdsområdet.

Redan 1936 års skogsvårdsutredning krävde att skogsägarnas organisationer skulle ha en representation i skogsvårdsstyrelserna. Man vågade inte då föra fram den frågan helt, ty man hade då inte klart för sig att denna kollektiva samverkan skulle komma till stånd på skogsvårdens område. Sedermera blev detta klart och därför rekommenderade också 1955 års skogsvårdsutredning att denna kollektiva samverkan skulle uppmuntras. Det har också departementschefen och utskottet velat göra. Men då gäller det att få med i skogsvårdsstyrelserna en anknytning till denna kollektiva samverkan. Därför

stod det klart för utredningen att skogsvårdsstyrelserna borde få en sådan sammansättning att den främjade samarbetet med dessa organisationer som önskade medverka med skogsvård.

Beträffande skogsundervisningen och yrkesutbildningen önskade vi få ett samarbete från landstingens sida och med skogsarbetarnas organisationer. I fråga om skogsägarföreningarna, vilkas skogsbruksområden blir allt fler, anser vi det vara nödvändigt för att de under särskilt ansvar skall kunna medverka i dessa frågor att de därför även borde få en representant i skogsvårdsstyrelsen. Vidare anser jag för min del att det större skogsbruket, där många kunniga män finns på skogsvårdens område, bör få en representation i skogsvårdsstyrelserna.

Det var på denna grund som skogsvårdsutredningen byggde sitt förslag när det gällde skogsvårdsstyrelsernas sammansättning. Jag skall inte gå in på frågan om på vad sätt det skulle ske. Det har ju kammarens ledamöter sig väl bekant. Jag vill bara kort och gott säga att jag på denna punkt tyvärr inte kan ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag. Även om reservation nr 3 av herr Sundin m. fl. inte är helt överensstämmande med skogsvårdsutredningens förslag så står den dock detta ganska nära. Jag kommer därför, herr talman, att rösta för denna reservation.

När jag nu nämnt något om skogsvårdsstyrelsernas sammansättning skall jag nu i allra största korthet även beröra frågan om den bisittare som hittills har fått vara med vid styrelsernas överläggningar. Det är ofta en länskogvaktare, alltså en skogsskoleutbildad tjänsteman som det här gäller. Denna medverkan kom ju till stånd tack vare dåvarande statsrådet Sköld. Jag vill som ordförande i en skogsvårdsstyrelse vittna om att denne representant har betytt ganska mycket. Länsskogvaktarna är ofta de som har

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

den bästa kontakten med skogsägarna ute på fältet, och även när det gäller övriga frågor har vi haft stor nytta av dessa bisittare. Jag kommer alltså, herr talman, att ansluta mig till den reservation som yrkar på att denne bisittare skall få vara kvar. Det är ingen stor fråga, det vill jag gärna erkänna, men jag tror att det är av stort värde att denne representant blir kvar.

Sedan kommer jag, herr talman, fram till en punkt där jag har fått extra bekymmer, nämligen skogsvårdsavgiftens storlek. Utredningen föreslog enhälligt att denna avgift bör avvecklas successivt. Jag skall inte gå in på skälen, men vi föreslog att avvecklingen borde ske under en tioårsperiod. Inför denna avveckling gällde det att få klarlagt och utfört en fördelning av de förrättningsdagar, som borde hänföras till den offentliga sektorn och de som föll på serviceverksamheten. Den offentliga sektorn skall ju finansieras med anslag över budgeten då däremot serviceförrättningarna skall finansieras med dels taxeavgifter och dels med tillgängliga skogsvårdsavgifter. En sådan utredning har gjorts av skogsstyrelsen och statens sakrevision.

Den fördelning som alltså gjordes av skogsstyrelsen och statens sakrevision har emellertid departementschefen inte kunnat helt godkänna. Han anför som sin uppfattning, att av serviceverksamheten alltför mycket påförts den offentliga sektorn. Han gör därför här en omräkning. Jag tror att man med ganska stort fog snarare skulle kunna säga att i skogsstyrelsens och statens sakrevisions utredning en del av den offentliga sektorns förrättningsdagar belastat servicesektorn. Det händer ju ofta att förrättningsmannen vid en förrättning hos skogsägaren även utför kontrollerande uppgifter. Dessa tillhör ju den offentliga sektorn, men i statistiken har de ofta tillförts servicesektorn. Jag skall emellertid gärna erkänna att det statis-

tiska material, på vilket skogsstyrelsen och statens sakrevision byggde sin utredning, inte var hundraprocentigt klart, och därför vill jag inte driva denna sak längre utan låter den bero. Jag vill hellre fästa mig vid andra synpunkter när det gäller skogsvårdsavgiftens storlek. Jag vill här framhålla, att vi tycks vara eniga om att skogsvårdsavgiften skall successivt avskaffas. Skogsstyrelsen kommer nu att försöka få fram ett klarare statistiskt material beträffande fördelningen av dessa förrättningsdagar. Jag vill då vädja till departementschefen, att han då kommer att ta hänsyn till den fördelning som detta material kan framvisa när det gäller att få en skälig avvägning mellan skogsvårdsavgift och taxor.

Utredningen kom efter sin undersökning fram till att man t. o. m. kunde gå ned till promilletalet 0,7 utan att behöva höja taxorna; man skulle i så fall gå över budgeten med ett fyllnadsanslag. Det torde inte vara otänkbart att i närvarande stund belasta budgeten med ett så stort belopp som 2,5 miljoner kronor. Jag hade därför närmast varit benägen att förorda en kompromiss och inte gå riktigt så långt som Kungl. Maj:t föreslår utan stanna vid ett promilletal på 1,1. Då hade vi fått en måttlig höjning av taxorna, och skogsägarna hade sluppit en så stark taxehöjning.

Jag har här samarbetat med min kollega i skogsvårdsutredningen. För att vi skulle slippa denna taxehöjning detta år och för att slippa begära ett anslag över budgeten, föreslog vi i motion ett oförändrat promilletal. Nu har tyvärr min medmotionär gått med på 1 promille; tanken är därvid att man skall begära ett fyllnadsbelopp över budgeten. Jag skulle gärna ha velat gå med på det förslaget, men jag tror att det är uteslutet att detta år begära ett sådant belopp över budgeten.

Om vi å andra sidan stannar vid ett promilletal på 1 och inte begär något

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

anslag på budgeten, så får vi en ganska kraftig höjning av taxorna. Vi har redan av andra skäl fått en höjning på 5 kronor, och om vi nu sänkte promilletalet till 1 skulle det leda till en höjning på ytterligare omkring 20 kronor. Jag beklagar att man inom utskottet inte kunnat göra en kompromiss på 1,1 promille. Då hade man hållit avvecklingsprincipen framför sig och man hade fått en måttlig höjning av taxavgiften.

Denna kompromiss har tyvärr icke gjorts. Då här nu framställts ett yrkande om oförändrad promillesats kommer jag i voteringen att stödja det yrkandet.

Då tiden är långt framskriden skall jag inte gå in på flera frågor — de andra talarna har ju också varit ganska koncentrerade. Jag vill bara till slut säga, att jag hoppas att detta förslag skall leda till en fortsatt god utveckling av skogsvården i detta land. När vi tidigare diskuterat ändringar i skogsvårdslagen och även ändringar i skogsvårdsstyrelsernas organisation, har det ofta förekommit kritiska inlägg. Men det har ofta visat sig, att förslagen i praktiken blivit till skogsbrukets fromma. Det har emellertid i mycket hög grad berott på de män, som under årens lopp inom skogsvårdsstyrelserna ägnat sig åt skogsvården — framför allt deras tjänstemän. Jag hoppas att dagens beslut — även om vi har skilda meningar — kommer att lända till skogsvårdens fromma, ty vi får inte glömma att skogen är en av landets största nationaltillgångar, och där behövs en helhjärtad insats.

I detta anförande instämde herr *von Seth* (h).

Herr **ELMWALL** (cp):

Herr talman! Jag skall först be att få instämma i det yrkande som framställts av herr Svensson i Vä. När det gäller

skogsvårdsavgiftens storlek anser jag att sänkningen kommer att medföra, i varje fall i första hand, en viss försämring av skogsvården. Hur det sedan skall bli med skogsvårdsmyndigheternas arbetsuppgifter är svårt att säga, men de måste väl förändras i ganska stor utsträckning om detta förslag blir antaget, vilket det väl blir.

Herr Sköld talade om upplysningsverksamheten. Jag tror att den bästa upplysningsverksamheten har länsskogvaktarna tillsammans med skogsägarna bedrivit med stämpelyxor eller skogsplanteringsverktyg i handen. Samarbetet mellan skogsvårdsmyndigheterna och skogsägarföreningarna har också i våra bygder varit synnerligen gott, och man har därigenom nått bra resultat.

Jag skulle också vilja säga några ord med anledning av motion nr 592 i denna kammare, vari jag föreslagit ett reservationsanslag till vägbyggnader i enskild ägo på 10 miljoner kronor. Med hänvisning till min motivering där vill jag nu endast tillägga, att jag anser ett utbyggande av skogsvägarna vara mycket väl använda pengar. Antalet hästar och människor minskar i skogsarbetet, traktorer och bilar måste ersätta dem. Samtidigt ökar virkesbehovet på grund av utbyggnad av våra industrier, vilket jag redovisat i motionen.

Under sådana förhållanden får önskemålet att skogsbilvägarna utbygges i sådan takt, att virkesbehovet kan tillgodoses, en ökad aktualitet. Att icke tillse att behovet av skogsbilvägar blir tillgodosett måste så småningom komma att te sig som en underlåtenhetsynd. Skogsvårdsutredningens synpunkter på denna fråga bör beaktas.

Jag skall inte uppta tiden längre då de flesta av kammarens ledamöter väntar på att få avsluta denna debatt med votering. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen nr 3 i vad den avser mom. V i utskottets hemställan.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Herr LARSSON i Julita (s):

Herr talman! För min ringa del har jag varit med om dels motionen II: 749, där det yrkas att skogsvårdsavgiften skall utgå med oförändrat promilletal, dels motionen II: 286, som innehåller yrkande om att statsbidrag till upprättande av skogsbruksplaner skall utgå i överensstämmelse med 1955 års skogsvårdsutrednings förslag.

Jag skall inte argumentera för dessa yrkanden utan hänvisar till de motive-ringar som anförts i motionerna. Jag vill endast tillägga att utskottets motiveringar för avslagsyrkandena inte verkat övertygande på oss motionärer.

Beträffande motion II: 286 sammanfaller yrkandet med reservation nr 9 av herr Spetz m. fl., som det redan yrkats bifall till. Jag ber att få ansluta mig till detta yrkande.

Beträffande motion II: 749 sammanfaller yrkandet med motion II: 775, som herr Svensson i Vä redan yrkat bifall till.

För att i görligaste mån freda min eventuella själ från ansvar för vad som eventuellt kan komma att ske med anledning av den avsevärda ökning av skogsvårdsstyrelsernas biträdestaxor, som erfordras för att kompensera det föreslagna inkomstbortfallet på 2,5 miljoner kronor i skogsvårdsavgifter, ber jag att få ansluta mig till herr Svenssons i Vä yrkande om bifall till motion II: 775.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I A

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den i ämnet väckta motionen II: 775 i motsvarande del; samt 3:o) bifall till motionerna I: 634 och II: 778; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Vä begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande

av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade dock herr Lothigius votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. I A) i sammansatta beviljnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1 antager det förslag, som innefattas i motionen II: 775 i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionerna I: 634 och II: 778.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 31 ja och 30 nej, varjämte 149 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta beviljnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. I A) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Den, det ej vill, röstar

Ja;

Nej;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i ämnet väckta motionen II:775 i motsvarande del.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Sundin m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnde voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Vä begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 183 ja och 25 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 153 ja och 42 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I B

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I E och I F

Mom. I C och I D

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 3) i motsvarande del; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:775 i förevarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i huvudvoteringen antagits den med 2:o) betecknade propositionen följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta beviltnings- och jordbruksutskottet hemställan i mom. I E) och I F) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta beviltnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. I C) och I D) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herrar Hæggholm och Stiernstedt.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hæggbloom begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 39 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I G

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Stiernstedt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. I G) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 5) av herr Stiernstedt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Stiernstedt begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröst-

ningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 166 ja och 44 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I H

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Strömsund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. I I) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Einar Eriksson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 107 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Einar Eriksson m. fl.

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Mom. I J

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. I K

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 6); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hæggbloom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. I K) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 6) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. I L—I O

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. I P

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen 7); samt 3:o) bifall till motionen II: 775 i motsvarande del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i

Dahl begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. I P) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 7) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 143 ja och 63 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I R

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 775 i nu förevarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. I S—I U

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. I V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. I V) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 9) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rimås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 85 nej, varjämte 10 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. I X—I Z samt mom. II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 8); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson i Strömsund begärde emellertid

votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 8) av herr Allard m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jonsson i Strömsund begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 80 nej, varjämte 9 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 3) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i mom. IV) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Skogsvårdsåtgärder m. m., tillika svar på fråga ang. vissa skogsvårdsgårdars ställning efter den planerade omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Sundin m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 182 ja och 29 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 3) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruks-

utskottets hemställan i mom. V) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Sundin m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Pettersson i Dahl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 168 ja och 41 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan uppförda ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.16.

In fidem
Sune K. Johansson

Tisdagen den 24 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Den ekonomiska politiken m. m., tillika svar på fråga ang. bestämmelserna om affärsbankernas kassareserver

Föredrogos i ett sammanhang

bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område;

statsutskottets utlåtanden:

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunal-skattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1960/61,

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1960/61 jämte i ämnet väckta motioner,

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar,

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande garanti för banklån till

Stockholms kapplöpningssällskap, och nr 142, i anledning av motioner, väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till riksstat för budgetåret 1960/61 m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 63, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av skattesystemet, m. m.,

nr 60, angående beräkning av bevillingarna för budgetåret 1960/61, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 62, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Sträng, hade tillkännagivit sin avsikt att i samband med behandlingen av bankoutskottets utlåtande nr 26 besvara herr Elmwalls fråga angående bestämmelserna om affärsbankernas kassareserver.

Bankoutskottets utlåtande nr 26

I en den 19 februari 1960 dagtecknad proposition, nr 58, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av

Den ekonomiska politiken m. m.

lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Berörda lagförslag voro av följande lydelse.

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1949 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, vilken jämlikt lag den 5 juni 1959 (nr 272) gäller till och med den 30 juni 1960, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1961.

Förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 7 december 1951 om räntereglering m. m., vilken jämlikt lag den 5 juni 1959 (nr 273) gäller till och med den 30 juni 1960, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1961.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 534 av herrar *Sveningsson* och *Kronstrand* samt II: 661 av herrar *Ågren* och *Mag-nusson* i Borås, vari yrkats att riksdagen måtte

1) med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i proposition nr 58 för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställdes till 35; samt

2) avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen;

dels de likalydande motionerna I: 536 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 663 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställdes att

riksdagen vid behandling av propositionen nr 58 måtte

I. godtaga Kungl. Maj:ts förslag angående förlängning av den särskilda lagstiftningen om bankaktiebolags kassareserv men medge lagen ikraftträdande först efter beslut om investeringsanslag till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1960/61 med 104 miljoner kronor, dvs. 100 miljoner kronor utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om framläggande av förslag till årets riksdag om ökning av investeringsanslaget till Statens hantverks- och industrilånefond för budgetåret 1960/61 till 104 miljoner kronor samt om rätt för företagarförening att bevilja sådant lån till en och samma företagare å sammanlagt högst 80 000 kronor i enlighet med motionens syfte; samt

III. i skrivelse till riksbanksfullmäktige anhänga, att riksbanken snarast möjligt avvecklade den nu gällande prioriteringen å kreditmarknaden för bostadssektorn och den statliga sektorn;

dels ock de likalydande motionerna I: 537 av herrar *Sundin* och *Eric Carlsson* samt II: 664 av herrar *Elmwall* och *Vigelsbo*, i vilka föreslagits att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 58 måtte besluta

att den särskilda lagstiftningen rörande bankaktiebolags kassareserv under åren 1960—1962 successivt skulle anpassas på sådant sätt att bankaktiebolag efter sistnämnda år icke kunde åläggas hålla högre kassareserv än enligt nu gällande banklag, samt

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga dels att förslag om anpassning av den särskilda lagstiftningen rörande bankaktiebolags kassareserv enligt ovan snarast måtte föreläggas riksdagen, dels att förslag om sådan utformning av lagen om räntereglering att sparares och låntagares intressen bättre kunde tillvaratagas snarast måtte föreläggas riksdagen, dels ock att frågan om tillsättande

Den ekonomiska politiken m. m.

av ett näringslivets kreditråd måtte utredas i enlighet med vad i motionen anförts.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de till bankoutskottet hänvisade motionerna I: 38 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 47 av herr *Hjalmarson m. fl.*, om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område. I dessa motioner yrkades, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t snarast ville förelägga riksdagen ett samlat förslag — icke minst med beaktande av den mindre företagsamheten — till de åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område som föranleddes av det förändrade läget för svensk export.

Utskottet hemställde

I. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 534 och II: 661 såvitt nu vore i fråga — måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition i vad den avsåge lagen om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

II. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 534 och II: 661 såvitt nu vore i fråga — måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåge lagen angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.;

III. att motionerna I: 536 och II: 663 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 537 och II: 664 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

VI. att de likalydande motionerna I: 38 och II: 47 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ewerlöf, Schmidt, Yngve Nilsson, Regnéll, Löfgren* och *Bohman*, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha annan, av dessa reservanter angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga, för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv med den ändringen att 1 § erhöles följande lydelse:

1 §.

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter provas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna,

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags inneliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst trettiofem procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa — — — eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) — — — tre månader.

Oavsett vad — — — bestämda beloppet.

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering;

III. att motionerna I: 536 och II: 663 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionerna I: 537 och II: 664 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

Den ekonomiska politiken m. m.

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

VI. att de likalydande motionerna I: 38 och II: 47 måtte anses besvarade genom vad reservanterna anförts.

2) av herrar *Mattsson* och *Eliasson* i Sundborn, vilka ansett att utskottets yttrande bort ha annan, i denna reservation angiven lydelse samt att utskottet bort hemställa

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga, samt i anledning av motionerna I: 536 och II: 663 ävensom motionerna I: 537 och II: 664, för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv med den ändringen att 1 § erhöles följande lydelse:

1 §.

I den mån — — — (= reservation 1) — — — bestämda beloppet.

II. att riksdagen — med avslag å motionerna I: 534 och II: 661, såvitt nu vore i fråga — måtte bifalla Kungl. Maj:ts proposition i vad den avsåge lagen angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.;

III. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 536 och II: 663 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om avveckling snarast möjligt av nu gällande prioritering å kreditmarknaden för bostadssektorn i enlighet med vad utskottet anförts;

IV. att motionerna I: 537 och II: 664 måtte anses besvarade genom vad reservanterna anförts;

V. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts i fråga om riktlinjerna för den ekonomiska politiken;

VI. att de likalydande motionerna

I: 38 och II: 47 måtte anses besvarade genom vad reservanterna anförts.

Herrar *Mattsson* och *Eliasson* i Sundborn hade avgivit följande särskilda yttrande:

I enlighet med vad som anförts i motionerna I: 536 och II: 663 har vi funnit det nödvändigt, att de mindre företagen beredes särskilda kreditlätnader, om nuvarande kassareservbestämmelser skall bibehållas ytterligare ett år. Då vi i utskottet inte fått stöd för denna vår uppfattning från något annat håll, har vi funnit oss böra tillstyrka motionsyrkandet om ett maximital för kassareservkvoten av 35 procent. Skulle riksdagen dock fastställa maximitalet till 50 procent, avser vi att i kamrarna i enlighet med motionerna I: 536 och II: 663 ställa yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära förslag om utökning av långivningen till de mindre företagen genom hantverks- och industrilånefonden med ett belopp av 100 milj. kronor.

Statsutskottets utlåtande nr 138

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1960 (bilaga 1), såvitt nu vore i fråga, föreslagit riksdagen medgiva, att avsättning av kommunalskattemedel finge ske till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1960/61 för att där särredovisas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte medgiva att avsättning av kommunalskattemedel finge ske till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1960/61 för att där särredovisas.

Statsutskottets utlåtande nr 139

I propositionen nr 156 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 22 april 1960, föreslagit riksdagen att för statens

Den ekonomiska politiken m. m.

järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 70 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 681) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 842), dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 689) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 850), i vilka samtliga hemställts att riksdagen måtte besluta att upptaga underskottet å statens järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 med ett belopp av 50 000 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 681 och II: 842 samt I: 689 och II: 850, för Statens järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 70 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Anders Johansson, Edström, Källqvist, Virgin, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg, Staxäng, Svensson* i Stenkyrka och *Nilsson* i Göingegården, fröken *Elmén* samt herrar *Hansson* i Skegrie och *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 681 och II: 842 samt I: 689 och II: 850, för Statens järnvägars fond å riksstaten för budgetåret 1960/61 upptaga ett underskott om 50 000 000 kronor.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Virgin, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården.

Statsutskottets utlåtande nr 140

I statsverkspropositionen (bilaga 19) hade Kungl. Maj:t, under återopande av

bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1960, föreslagit riksdagen att till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1960/61 anvisa eller beräkna reservationsanslag å tillhoppa 289 086 700 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 150, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 22 april 1960, framlagt förslag om anvisande av vissa avskrivningsanslag, varvid hänsyn tagits till de förändringar i förhållande till statsverkspropositionen som betingats av de definitiva anslagsäskandena samt av förslag om ytterligare investeringar utöver de i statsverkspropositionen beräknade. Av Kungl. Maj:t till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1960/61 äskade anslag uppginge här efter till ett belopp av 303 022 700 kr.

Utskottet, som förordade att nämnda anslagssumma anvisades, hemställde att riksdagen måtte till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1960/61 i de fonder, som upptagits i utskottets hemställan, anvisa för envar fond angivna reservationsanslag.

Statsutskottets utlåtande nr 141

I propositionen nr 150 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 22 april 1960, såvitt nu vore i fråga, föreslagit, att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 3 000 000 kronor för banklån till Stockholms kapp- löpningssällskap.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten garanti intill ett belopp av 3 000 000 kronor för banklån till Stockholms kapp- löpnings- sällskap.

Statsutskottets utlåtande nr 142

I anslutning till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 (bilaga 1) framlagda förslag till inkomstberäkning för budgetåret 1960/61 hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 358) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 509), hemställts, att riksdagen måtte i specifikationen av inkomsterna å driftbudgeten, B. Inkomster av statens kapitalfonder, uppföra inkomster enligt följande:

I. Statens affärsverksfonder:

Kr.

1. Postverket, bevilning ..	15 000 000
5. Domänverket	40 000 000
VII. Fonden för statens aktier	125 000 000

samt vid fastställande av riksstaten för budgetåret 1960/61 beakta vad i motionerna yrkats.

Vidare hade i anslutning till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 150 framlagda förslag angående komplettering av rikstatsförslaget för budgetåret 1960/61 m. m. följande — till behandling av statsutskottet hänvisade — motioner väckts, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 839), i vilka hemställts att riksdagen måtte — i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 — vid bifall till motionärernas tidigare framförda yrkanden om omsättningsskattens slopande och under anslutning till det av dem angivna budgetalternativet i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstsessjonen om de besparingar, subventionsminskningar och andra budgetförstärkande åtgärder, som i motionerna angivits;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 680) och den andra

Den ekonomiska politiken m. m.

inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 841), i vilka hemställts att riksdagen måtte upptaga inkomsterna från statens affärsfonder med följande belopp:

Kr.

Postverket, bevilning ..	10 000 000
Televerket	95 000 000
Statens vattenfallsverk ..	220 000 000
Domänverket	40 000 000;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ewerlöf m. fl.* (I: 686) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 843), i vilka, såvitt nu vore i fråga, yrkats att riksdagen måtte upptaga inkomsterna å driftbudgeten för budgetåret 1960/61 med utgångspunkt från Kungl. Maj:ts förslag och med de ändringar som framginge av till motionerna fogad bilaga;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 682) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 844), i vilka hemställts att riksdagen måtte

I. efter beslut om avskaffande av den allmänna varuskatten enligt av motionärerna tidigare framfört förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) om framläggande av förslag till höstriksdagen angående besparingar i den statliga verksamheten på grundval av det alternativ motionärerna angivit;

b) om åtgärder till sådan återhållsamhet vid användande av å riksstaten uppförda anslag och förbrukning av behållningar på reservationsanslag, att för budgetåret 1960/61 medelsförbrukningen i förhållande till riksstaten kunde minskas med minst 100 milj. kronor i enlighet med vad som anförts i motionerna,

II. till grund för långsiktsplaneringen av statsbudgeten uttala, att vid densamma en sådan avvägning måtte åstadkommas i fråga om de framtida utgiftsbehoven, att utrymme samtidigt kunde

Den ekonomiska politiken m. m.

skapas för skattesänkningar i enlighet med vad som anförts i motionerna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 683) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 845), i vilka hemställts att riksdagen måtte i specifikationen av inkomsterna å driftbudgeten B. Inkomster av statens kapitalfonder uppföra inkomstiteln Postverket, beviljning, med 9 000 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 684) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 847), i vilka hemställts att riksdagen måtte i förenämnda specifikation av inkomsterna uppföra inkomster enligt följande:

I. Statens affärsverksfonder:

	Kr.
2. Televerket	93 000 000
3. Statens vattenfallsverk ..	193 000 000
4. Domänverket	40 000 000

samt beakta vad i motiveringen i motionerna I: 682 och II: 844 anförts beträffande de affärsdrivande verken.

Utskottet hemställde

I. att motionerna I: 358 och II: 509, I: 682 och II: 844, I: 683 och II: 845 samt I: 684 och II: 847 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 678 och II: 839 samt I: 680 och II: 841 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 686 och II: 843, såvitt nu vore i fråga, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ivar Johansson, Pålsson, Svensson* i Stenkyrka och *Hansson* i Skegrie, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 358 och II: 509 samt med bifall till motionerna I: 682 och II: 844, I: 683 och II: 845 samt I: 684 och II: 847,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till

känna vad reservanterna anført beträffande framläggande av förslag till höstrikdagen angående besparingar i den statliga verksamheten samt åtgärder till återhållsamhet vid användande av å riksstaten uppförda anslag och förbrukning av behållningar på reservationsanslag;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att vid långsichtsplaneringen av statsbudgeten sådan avvägning måtte åstadkommas, att utrymme kunde skapas för skattesänkningar i enlighet med vad i reservationen anförts;

c) besluta, att i specifikation av inkomsterna å driftbudgeten under statens affärsverksfonder måtte uppföras inkomster i enlighet med vad reservanterna angivit;

d) besluta, att i specifikation av inkomsterna å driftbudgeten under fonden för statens aktier måtte uppföras inkomster i enlighet med vad reservanterna angivit;

2) av herrar *Anders Johansson, Edström, Källqvist* och *Malmberg*, fröken *Elmén* och herr *Nihlfors*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 678 och II: 839 samt I: 680 och II: 841,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till höstsessionen om de besparingar, subventionsminskningar och andra budgetförstärkande åtgärder, som i dessa motioner angivits i syfte att bereda utrymme för den allmänna varuskattens avskaffande från 1 januari 1961;

b) upptaga inkomsterna från statens affärsverksfonder under budgetåret 1960/61 enligt följande:

	Kr.
Postverket, beviljning ..	10 000 000
Televerket	95 000 000
Statens vattenfallsverk ..	220 000 000
Domänverket	40 000 000;

3) av herrar *Virgin, Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under

Den ekonomiska politiken m. m.

III. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 686 och II: 843, såvitt nu vore i fråga,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att en statsfinansiell politik bort och borde föras som gäve grund för omsättningsskattens avskaffande från den 1 januari 1961, för skattefritt sparande enligt därom framställda förslag från den 1 januari 1961 och för en reform och sänkning av den direkta beskattningen från den 1 januari 1962 enligt därom framställda särskilda förslag;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas i anledning av motionerna i övrigt anförts.

Bevillningsutskottets betänkande nr 63

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 400 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 512 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allmän översyn av skattesystemet i enlighet med vad i motionerna anförts;

2) de likalydande motionerna I: 405 av herr *Hagberg* och II: 516 av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en översyn av det nuvarande punktskattesystemets verkningar och utformning»;

3) de likalydande motionerna I: 411 av herr *Sigfrid Larsson m. fl.* och II: 524 av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning av det tekniska och administrativa förhållandet samt vissa alternativa möjligheter vid konsumtionsutgiftsskatt i enlighet med vad i motionerna anförts;

4) de likalydande motionerna I: 412 av herr *Lundström m. fl.* och II: 528 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl.

Maj:t begära en översyn av skattereglerna med beaktande av i motionerna angivna riktlinjer i syfte att utarbeta förslag att föreläggas riksdagen till reformer som kunde vara ägnade att främja arbetsvilja, sparande och produktionsstegring samt medföra förenklingar; ävensom

5) de likalydande motionerna I: 430 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 504 av herr *Hagberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag till 1961 års riksdag om en sådan demokratisering av skattepolitiken som föreslagits i motionerna och som bl. a. innebure att omsättningskatten avskaffades från och med den 1 juli 1961.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 400 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 512 av herr *Hedlund m. fl.*;

2) de likalydande motionerna I: 405 av herr *Hagberg* och II: 516 av herr *Kollberg m. fl.*;

3) de likalydande motionerna I: 411 av herr *Sigfrid Larsson m. fl.* och II: 524 av herr *Nilsson* i Tvärålund m. fl.;

4) de likalydande motionerna I: 412 av herr *Lundström m. fl.* och II: 528 av herr *Ohlin m. fl.*; ävensom

5) de likalydande motionerna I: 430 av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* samt II: 504 av herr *Hagberg m. fl.*

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anförts, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Bevillningsutskottets betänkande nr 60

Jämlikt § 40 riksdagsordningen hade bevillningsutskottet avgivit förslag till beräkning av de särskilda bevillningarnas belopp för budgetåret 1960/61 vid tillämpning av gällande eller vid innevarande års riksdag fastställda grunder.

På sätt framginge av det vid årets

Den ekonomiska politiken m. m.

statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 4 januari 1960 (Bilaga 1 till statsverkspropositionen 1960: Inkomster å driftbudgeten) hade chefen för finansdepartementet nämnda dag underställt Kungl. Maj:ts prövning finansplan och beräkning av inkomster å driftbudgeten för budgetåret 1960/61 jämte därmed sammanhängande frågor. Departementschefen hade därvid anmält riksräkenskapsverkets skrivelse den 9 december 1959 med inkomstberäkning för nämnda budgetår.

I en den 22 april 1960 dagtecknad proposition nr 150 angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1960/61, m. m. hade Kungl. Maj:t bl. a. föreslagit riksdagen att besluta

dels att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i propositionen förordats, med verkan från och med den 1 juli 1960, meddela föreskrifter om dels 35 procents vinstavdrag vid s. k. V 5-spel, dels 20 procents vinstavdrag vid vinnare- och platsspel.

Propositionen nr 150 hade i här berörda delar hänvisats till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen nr 150 väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 679 av herr *Lundström m. fl.* och II: 840 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 150 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att den statliga budgetpolitiken uppläggas med sikte på att enligt angivna riktlinjer skapa förutsättningar för reformer inom beskattningen, som till gagn för alla folkgrupper uppmuntrar den

enskilde till produktiva insatser, utbildning och sparande samt främjar en gynnsam utveckling av näringslivet och stärker vårt lands konkurrensförmåga inför de kommande stormarknaderna»;

2) de likalydande motionerna I: 685 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 846 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 150 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att åt kommande utredning för allsidig översyn av skattesystemet må uppdragas att framlägga förslag avseende sänkning av det totala skatetrycket i enlighet med vad i motivering- en anförts»;

3) de likalydande motionerna I: 686 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 843 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte, under uttalande av att en statsfinansiell politik bort och borde föras som gäve grund för omsättningsskattens avskaffande från den 1 januari 1961, för skattefritt sparande enligt därom framställda förslag från den 1 januari 1961 och för en reform och sänkning av den direkta beskattningen från den 1 januari 1962 enligt därom framställda särskilda förslag, besluta, att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 687 av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Akesson* samt II: 848 av herr *Lothigius m. fl.*

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet upptagit följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

A) de likalydande motionerna I: 399 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 508 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte

1) besluta, att förordningen om allmän varuskatt skall upphöra att gälla den 1 januari 1961, samt

Den ekonomiska politiken m. m.

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte efter beslut om avskaffande av den allmänna varuskatten enligt ovan förelägga riksdagen förslag dels till upphävande av de bestämmelser, som direkt föranletts av den allmänna varuskatten, dels — därest så skulle visa sig erforderligt — till sådan inkomstförstärkning enligt i motionerna anförda grunder, att balanserad driftbudget för budgetåret 1960/61 uppnås»;

B) de likalydande motionerna I: 404 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 513 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari bl. a. hemställts att riksdagen måtte antaga i motionerna intagna förslag till

1) förordning om upphävande av förordningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt (nr 507);

2) förordning om ändring i taxeringsförordningen den 23 november 1956 (nr 623);

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattnämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

4) förordning angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; och

5) förordning om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

C) de likalydande motionerna I: 413 av herr *Lundström m. fl.* och II: 529 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte besluta att allmän varuskatt icke uttages efter den 31 december 1960 samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderliga författningstexter»;

D) de likalydande motionerna I: 409 av herr *Per-Olof Hanson* och II: 522 av herr *Nihlfors m. fl.*

Såvitt avsåge de under B) ovan angivna motionerna har utskottet i förevarande sammanhang upptagit här redovi-

sade yrkanden. I övrigt hade dessa motioner behandlats i utskottets betänkande nr 25.

Till behandling i förevarande sammanhang hade utskottet jämväl upptagit följande, i anledning av propositionen nr 117 väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 638 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 786 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen vid behandling av propositionen nr 117 måtte besluta, att den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av den särskilda omsättningsskatten på nya bilar må gälla endast t. o. m. den 31 december 1960, samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext»;

II) de likalydande motionerna I: 639 av fru *Gärde Widemar* och II: 787 av herr *Löfgren m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 117 måtte besluta att den i propositionen föreslagna omläggningen av omsättningsskatten på bilar skall gälla till 1960 års slut»; samt

III) de likalydande motionerna I: 640 av herr *Schött m. fl.* och II: 788 av herr *Henningson i Visby m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna intaget förslag till förordning angående lydelse fr. o. m. den 1 januari 1961 av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition, nr 150, i vad propositionen hänvisats till bevillningsutskottet,

1) besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig som avses i 10 § 1 mom. förordning om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet; samt

2) med avslag å de likalydande motionerna I: 687 av herrar *Ebbe Ohlsson*

Den ekonomiska politiken m. m.

och Åkesson samt II: 848 av herr Lothigius m. fl., bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i propositionen förordats, med verkan från och med den 1 juli 1960, meddela föreskrifter om dels 35 procents vinstavdrag vid s. k. V 5-spel, dels 20 procents vinstavdrag vid vinnare- och platsspel;

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 399 av herr Bengtson m. fl. och II: 508 av herr Hedlund m. fl.,

a) såvitt motionerna avsåge upphävande av förordningen om allmän varuskatt,

b) såvitt motionerna avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande åtgärder i anledning av upphävandet av förordningen om allmän varuskatt,

2) de likalydande motionerna I: 404 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 513 av herr Hjalmarson m. fl., i de delar motionerna behandlades i detta betänkande,

a) såvitt motionerna avsåge upphävande av förordningen om allmän varuskatt, m. m.,

b) såvitt motionerna avsåge ändring av 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt med tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1961,

c) såvitt motionerna avsåge ändring av 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt med tillämpning fr. o. m. den 1 januari 1962,

3) de likalydande motionerna I: 413 av herr Lundström m. fl. och II: 529 av herr Ohlin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 409 av herr Per-Olof Hansson och II: 522 av herr Nihlfors m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 638 av herr Bengtson m. fl. och II: 786 av herr Hansson i Skegrie m. fl.,

6) de likalydande motionerna I: 639 av fru Gärde Widemar och II: 787 av herr Löfgren m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 640 av herr Schött m. fl. och II: 788 av herr Henningson i Visby m. fl.,

8) de likalydande motionerna I: 679 av herr Lundström m. fl. och II: 840 av herr Ohlin m. fl.,

9) de likalydande motionerna I: 685 av herr Bengtson m. fl. och II: 846 av herr Hedlund m. fl.,

10) de likalydande motionerna I: 686 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 843 av herr Hjalmarson m. fl., såvitt motionerna hänvisats till bevillningsutskottet, ävensom

11) de likalydande motionerna I: 687 av herrar Ebbe Ohlsson och Åkesson samt II: 848 av herr Lothigius m. fl.,

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd;

C) att bevillningarna för budgetåret 1960/61 mätte beräknas enligt en i utskottets hemställan intagen specifikation, som i nedan angivna delar innebure följande:

Skatt å inkomst och försäknings- m. m.	6 900 000 000
Omsättnings- och expeditionsskatt m. m.	90 000 000
Allmän varuskatt	1 400 000 000
Omsättningsskatt å motorfordon	180 000 000
Postverket (överskott) ..	1 000 000

Reservationer hade avgivits

I) av herrar Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Sundin, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Magnusson i Borås, Gustafson i Göteborg och Larsson i Luttra, vilka

dels ansett att utskottet under punkterna B 1 a), 2 a) och 3) bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 399 av herr Bengtson m. fl. och II: 508 av herr Hedlund m. fl., I: 404 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 513 av herr Hjalmarson m. fl. samt I: 413 av herr Lundström m. fl. och II: 529 av herr Ohlin m. fl. mätte antaga i reservationen framlagda förslag till

1) förordning om upphävande av förordningen den 1 dec. 1959 om allmän varuskatt (nr 507);

2) förordning om ändring i taxerings-

Den ekonomiska politiken m. m.

förordningen den 23 november 1956 (nr 623); och

3) förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 1 juni 1951 (nr 442) om rätt att av riksskattenämnden erhålla förhandsbesked i taxeringsfrågor;

dels ock ansett att utskottet under punkterna B 5), 6) och 7) bort hemställa, att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 638 av herr Bengtson m. fl. och II: 786 av herr Hansson i Skegrie m. fl., I: 639 av fru Gärde Widemar m. fl. och II: 787 av herr Löfgren m. fl. samt I: 640 av herr Schött m. fl. och II: 788 av herr Henningson i Visby m. fl. måtte antaga ett i reservationen intaget förslag till förordning angående lydelse fr. o. m. den 1 januari 1961 av 4 § förordningen den 23 november 1956 (nr 545) angående omsättningsskatt å motorfordon i vissa fall;

II) av herrar *Hagberg, Nilsson* i Svalöv och *Magnusson* i Borås, vilka ansett att utskottet under punkterna A 1) B 2), B 10) och C) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 404 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 513 av herr Hjalmarson m. fl. samt de likalydande motionerna I: 686 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 843 av herr Hjalmarson m. fl.,

A 1) under uttalande av att en statsfinansiell politik bort och borde föras som gäve grund för omsättningsskattens avskaffande från den 1 januari 1961, för skattefritt sparande enligt därom framställda förslag från den 1 januari 1961 och för en reform och sänkning av den direkta beskattningen från den 1 januari 1962 enligt därom framställda särskilda förslag, besluta att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avsåges i 10 § 1 mom. förordningen om statlig inkomstskatt, skulle ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61 med 100 procent av grundbeloppet;

B 2 a) med antagande av det vid förstnämnda motioner fogade förslaget till förordning om upphävande av förord-

ningen den 1 december 1959 om allmän varuskatt (nr 507) besluta följande tillägg till punkt 1. av övergångsbestämmelserna: Likaledes skall förordningen alljämt äga giltighet i fråga om tillhållande av vin- och spritdrycker och av tobaksvaror.

B 2 b) antaga i reservationen intaget förslag till förordning, avsedd att träda i kraft den 1 januari 1961, angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

B 2 c) antaga av reservanterna framlagt förslag till förordning, avsedd att träda i kraft den 1 januari 1962, om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

C) besluta att bevillningarna för budgetåret 1960/61 skulle beräknas i enlighet med den i utskottets hemställda intagna specifikationen med följande ändringar:

Skatt å inkomst och för-	
mögenhet m. m.	6 888 000 000
Omsättnings- och expedi-	
tionsstämplar m. m.	97 000 000
Allmän varuskatt	985 000 000
Omsättningsskatt å mo-	
torfordon	165 000 000

III) av herrar *Spetz, Söderquist* och *Gustafson* i Göteborg, vilka ansett:

dels att utskottets yttrande bort ha annan, i denna reservation angiven lydelse, i fråga om beräkningarna av bevillningarna innebärande följande:

De i propositionen nr 150 gjorda beräkningarna av bevillningarna bör med vad utskottet ovan hemställt undergå vissa justeringar. Inkomstiteln för allmän varuskatt bör således upptagas med 950 milj. kronor och postverkets överskott med 10 milj. kronor.

dels att utskottet under punkten B 4) bort hemställa, att riksdagen måtte antaga ett av dessa reservanter framlagt förslag till förordning, avsedd att träda i kraft den 1 januari 1961, angående ändrad lydelse av 10 § 1 mom. förord-

Den ekonomiska politiken m. m.

ningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt;

dels ock att utskottet under punkterna B 8) och B 9) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 679 av herr Lundström m. fl. och II: 840 av herr Ohlin m. fl. samt de likalydande motionerna I: 685 av herr Bengtson m. fl. och II: 846 av herr Hedlund m. fl. i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

dels att åt kommande utredning för allsidig översyn av skattesystemet uppdroges att framlägga förslag avseende sänkning av det totala skattetrycket,

dels att den statliga budgetpolitiken upplades med sikte på att skapa förutsättningar för reformer inom beskattningen, som till gagn för alla folkgrupper uppmuntrade den enskilde till produktiva insatser, utbildning och sparande samt främjade en gynnsam utveckling av näringslivet och stärkte vårt lands konkurrensförmåga inför de kommande stormarknaderna;

IV) av herrar *Bengtson, Sundin* och *Larsson* i Luttra, vilka

dels ansett att utskottet under punkterna B 8) och B 9) bort hemställa, att riksdagen — — — (= reservation III) — — — kommande stormarknaderna;

dels ock ansett att bevillningarna för budgetåret 1960/61 måtte beräknas i enlighet med utskottets förslag med följande ändring:

Postverket (överskott) . . . 9 000 000

Bevillningsutskottets betänkande nr 62

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 1 av herr *Källqvist* och II: 8 av herr *Rydén*;

II) de likalydande motionerna I: 115 av herr *Edström m. fl.* och II: 146 av fröken *Höjer m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte besluta, att proteser

och stödjebandage med statsbidrag undantages från allmän varuskatt»;

III) de likalydande motionerna I: 198 av herrar *Alexanderson* och *Ragnar Bergh* samt II: 361 av herr *Björkman m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte besluta att fr. o. m. den 1 juli 1960 utvidga undantaget från omsättningsskatt för de i förordningen om allmän varuskatt 10 § 1 mom. 7 angivna tryckta skrifterna till att gälla även för böcker jämte musikalier»;

IV) de likalydande motionerna I: 203 av herr *Ferdinand Nilsson m. fl.* och II: 246 av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte besluta sådan ändring av förordningen om allmän varuskatt att i § 10 1 mom. bland från skatteplikt undantagna varor upptoges: »9. Genom avtal med staten prisreglerade jordbruksprodukter»; att till företagare som genom förordningen om varuskatt ålades att från sin rörelse inredovisa skattemedel skulle utgå skälig ersättning; samt att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att utfärda härför nödiga bestämmelser och anvisningar ävensom måtte för riksdagen framlägga förslag om erforderliga medel för bestridande av redovisningskostnaderna;

V) de likalydande motionerna I: 282 av herr *Hagberg* och II: 355 av herr *Regnéll*, vari hemställts att riksdagen måtte antaga ett genom motionerna framlagt förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen om allmän varuskatt den 1 december 1959 (nr 370), innebärande skattefrihet för vissa fartyg och för varor som brukas å fartyg i utrikestrafik;

VI) de likalydande motionerna I: 285 av fru *Gärde Widemar* samt II: 356 av herrar *Kollberg* och *Ståhl*, vari hemställts »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att en skyndsam utredning företages angående generellt undantagande, så fort ske kan, av tidningar och tidskrifter från allmän varuskatt och att förslag till erforderliga

Den ekonomiska politiken m. m.

ändringar i förordningen om allmän varuskatt framläggas vid innevarande års riksdag»;

VII) de likalydande motionerna I: 286 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 518 av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till bestämmelser om restitution av allmän varuskatt för varor till investeringar avseende förbättringsarbeten och nyanläggningar inom rörelse och jordbruk samt att detta förslag framläggas till årets riksdag i så god tid att restitution kan medgivas vid 1961 års taxering för under år 1960 köpta investeringsvaror»;

VIII) de likalydande motionerna I: 287 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 357 av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta, att 46 § 1 och 2 mom. samt 49 § förordningen om allmän varuskatt skulle erhålla i motionerna angiven lydelse;

IX) de likalydande motionerna I: 288 av herr *Kronstrand* och II: 358 av herr *Ägren m. fl.*;

X) de likalydande motionerna I: 289 av herrar *Sigfrid Larsson* och *Svanström* samt II: 359 av herr *Antonsson m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte förordna om undantag från skatteplikt till allmän varubeskattning för de tekniska och kulturella hjälpmedel som av handikappade och lytesskadade används i terapeutiskt eller rehabiliteringssyfte, såsom olika slag av invalidfordon och invalidvagnar, rullstolar, proteser, hörapparater, talböcker etc»;

XI) de likalydande motionerna I: 295 av herr *Ebbe Ohlsson* och II: 364 av herr *Darlin m. fl.*;

XII) de likalydande motionerna I: 406 av herr *Hagberg m. fl.* och II: 517 av herr *Kollberg m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen om allmän varuskatt, att skattebelastningen blir likformig för fabriksmässigt tillverkade förbearbeta-

de byggnadsvaror och sådana varor som framställs på byggnadsplatserna samt att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderlig författnings-text»;

XIII) de likalydande motionerna I: 423 av herrar *Stefanson* och *Sunne* samt II: 360 av herr *Nordgren m. fl.*;

XIV) de likalydande motionerna I: 427 av herr *Sveningsson* och II: 519 av herr *Magnusson* i Tumhult, vari hemställts

1) att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i förordningen om allmän varuskatt

att brukare av jordbruksfastighet som producenter jämställdes med utövare av rörelse i fråga om sådana varor, som icke redan vore undantagna i varuskatteförordningen,

att material, som användes i produktionen, men icke inginge i den producerade varan, undantogs från skatteplikt,

att verktyg, slitgods o. d., som hastigt förbrukades i produktionsprocessen, genom lämplig avgränsning mot anläggningstillgång undantogs från skatteplikt, samt

att redovisningsskyldigheten för varuskatt för handelsbolag och kommanditbolag åvilade bolaget som sådant,

2) att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar, ävensom

3) att riksdagen måtte uttala att övergångsbestämmelserna till varuskatteförordningen, såvitt avsåge skriftligt avtal, måtte givas den innebörden att en praktisk anpassning skedde till gängse handelskutym;

XV) de likalydande motionerna I: 429 av herr *Virgin m. fl.* och II: 523 av herr *Nilsson* i Svalöv *m. fl.*;

XVI) motionen II: 86 av herr *Gustafsson* i Borås;

XVII) motionen II: 247 av herrar *Antby* och *Rimås*, vari hemställts »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utredning om sådana ändringar i förord-

Den ekonomiska politiken m. m.

ningen om allmän varuskatt att jordbrukarna beredas möjlighet att bli befriade från skatt å förnödenheter erforderliga för jordbruksdriften»;

XVIII) motionen II: 525 av herr Nordgren; samt

XIX) motionen II: 534 av herrar Svensson i Ljungkile och Wedén, vari hemställts »att riksdagen snarast måtte besluta sådan ändring i lagen angående allmän varuskatt att från denna beskattning, så länge den består, undantages sådana tekniska och kulturella hjälpmedel som i rörelseuppövande eller andra läketerapeutiska syften användes av invaliderade personer».

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 198 av herrar Alexanderson och Ragnar Bergh samt II: 361 av herr Björkman m. fl.,

2) de likalydande motionerna I: 285 av fru Gärde Widemar samt II: 356 av herrar Kollberg och Ståhl,

3) de likalydande motionerna I: 406 av herr Hagberg m. fl. och II: 517 av herr Kollberg m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 287 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och II: 357 av herr Kollberg m. fl.,

5) de likalydande motionerna I: 203 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 246 av herr Larsson i Hedenäset m. fl.,

a) såvitt motionerna avsåge ersättning för skatteredovisningen,

b) såvitt motionerna avsåge skattefrihet för prisreglerade jordbruksvaror,

6) de likalydande motionerna I: 286 av herr Hagberg m. fl. och II: 518 av herr Kollberg m. fl.,

7) de likalydande motionerna I: 282 av herr Hagberg och II: 355 av herr Regnéll,

a) såvitt motionerna avsåge skattefrihet för bogserbåtar, bärgningsbåtar, flodsprutor m. m.,

b) såvitt motionerna avsåge varor, som brukades å fartyg i utrikes trafik,

8) de likalydande motionerna I: 115 av herr Edström m. fl. och II: 146 av fröken Höjer m. fl.,

9) motionen II: 534 av herrar Svensson i Ljungkile och Wedén,

10) de likalydande motionerna I: 289 av herrar Sigfrid Larsson och Svanström samt II: 359 av herr Antonsson m. fl.,

11) de likalydande motionerna I: 427 av herr Sveningsson och II: 519 av herr Magnusson i Tumhult,

a) såvitt motionerna avsåge den skattemässiga behandlingen av förbrukningsartiklar i produktionen,

b) såvitt motionerna avsåge skattefrihet för förnödenheter, som vore erforderliga för jordbruksdrift,

c) såvitt motionerna avsåge förtydligande av övergångsbestämmelserna,

d) såvitt motionerna avsåge deklARATIONSSKYLDIGHET för handels- och kommanditbolag,

12) motionen II: 247 av herrar Antby och Rimås,

13) de likalydande motionerna I: 1 av herr Källqvist och II: 8 av herr Rydén,

14) de likalydande motionerna I: 288 av herr Kronstrand och II: 358 av herr Ågren m. fl.,

15) de likalydande motionerna I: 295 av herr Ebbe Ohlsson och II: 364 av herr Darlin m. fl.,

16) de likalydande motionerna I: 423 av herrar Stefanson och Sunne samt II: 360 av herr Nordgren m. fl.,

17) de likalydande motionerna I: 429 av herr Virgin m. fl. och II: 523 av herr Nilsson i Svalöv m. fl.,

18) motionen II: 86 av herr Gustafsson i Borås, ävensom

19) motionen II: 525 av herr Nordgren,

måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar

Den ekonomiska politiken m. m.

Hagberg, Spetz, Söderquist, Bengtson, Torsten Mattsson, Nilsson i Svalöv, Kollberg, Vigelsbo, Magnusson i Borås och Rydén, vilka ansett

1. ang. tryckta skrifter

att utskottet under punkterna 1) och 2) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 198 av herrar Alexanderson och Ragnar Bergh samt II: 361 av herr Björkman m. fl. samt de likalydande motionerna I: 285 av fru Gärde Widemar samt II: 356 av herrar Kollberg och Ståhl måtte besluta

dels att 10 § 1 mom 7) varuskatteförordningen skulle erhålla följande lydelse:

»7. Tryckta skrifter och musikalier.»

dels att sista stycket i anvisningarna till 10 § nämnda förordning skulle utgå;

2. ang. fabriksmässigt tillverkade byggnadsvaror

att utskottet under punkten 3) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 406 av herr Hagberg m. fl. och II: 517 av herr Kollberg m. fl. måtte besluta

dels att 12 § 1 mom. varuskatteförordningen skulle erhålla följande lydelse:

»1 mom. Skattskyldighet åvilar, med de undantag som i 13 § sägs,

a) den som yrkesmässigt försäljer skattepliktig vara,

b) den som yrkesmässigt utför eller ombesörjer utförande av skattepliktig tjänsteprestation

för tillhandahållande av sådan vara eller tjänsteprestation till förbrukare (konsument) så ock för uttag ur rörelsen av skattepliktig vara.»

dels att anvisningarna till 12 § nämnda förordning skulle ha följande lydelse:

»Frågan huruvida *yrkesmässighet* — försäljning av personlig lösegendom.

Tillhandahållande av kost — skattskyldighet för entreprenören.

Vid försäljning i *kommission* — försäljas å auktionen.

Med *konsument* förstås den som förvärvar vara för annat ändamål än yrkesmässig återförsäljning eller servering eller användning såsom material (se härom anvisningarna till 18 §) vid yrkesmässig tillverkning av varor för avsalu eller vid yrkesmässigt utförande av tjänsteprestationer med avseende å varor, dock att den som fabriksmässigt tillverkar förbearbetade byggnadsvaror skall anses såsom konsument i fråga om inköp för sådan tillverkning. Efter motsvarande grunder avgöres om den, åt vilken tjänsteprestation tillhandahålles, är att anse som konsument. Eftersom fastighet icke är att hänföra till vara, följer av det sagda att byggmästare, byggnadshantverkare och liknande äro att anse såsom konsument vid förvärv av andra varor för sin verksamhet än de i näst föregående stycke angivna förbearbetade byggnadsvarorna.

På motsvarande sätt äro utöfvere av personliga tjänster, exempelvis frisörer men även läkare och tandläkare, att hänföra till konsumenter.

I fråga om icke-yrkesmässigt — upplagan till utgivaren.

Försäljning till konsument — tillhandahållande av tjänsteprestation.

Med *uttag* ur rörelse förstås i 12 § varje ianspråktagande av vara för annat ändamål än yrkesmässig återförsäljning eller servering eller användning såsom material vid yrkesmässig tillverkning av varor för avsalu eller vid yrkesmässigt utförande av tjänsteprestationer med avseende å varor. Till uttag hänföres således icke endast ianspråktagande av varor för personligt ändamål utan även exempelvis överföring av en skrivmaskin från en skrivmaskinsförsäljares lager för användning på hans kontor.»

dels ock att 18 § 3 mom. varuskatteförordningen skulle erhålla följande lydelse:

»3 mom. För rörelse, i vilken ingår tillhandahållande av monteringsfärdiga trähus eller lättbetonghus skall skatten,

Den ekonomiska politiken m. m.

i vad avser tillhandahållande och uttag ur rörelse av sådana hus, beräknas allenast å 70 procent av den eljest skattepliktiga omsättningen.»;

3. ang. ersättning till näringsidkare för bestyret med uppbörd och redovisning av skatten

att utskottet under punkterna 4) och 5 a) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 287 av fru Hamrin-Thorell m. fl. och II: 357 av herr Kollberg m. fl. samt I: 203 av herr Ferdinand Nilsson m. fl. och II: 246 av herr Larsson i Hedenäset m. fl. måtte besluta, att 46 § 1 och 2 mom. samt 49 § varuskatteförordningen skulle erhålla följande lydelse:

46 §.

»1 mom. Preliminär allmän varuskatt förfaller till betalning den 18 i månaden närmast efter utgången av den redovisningsperiod, som skatten avser.

Vid inbetalning av preliminär allmän varuskatt må skattskyldig tillgodogöra sig kostnadsersättning genom avdrag, beräknat enligt följande grunder. För skattepliktig omsättning överstigande 4 000 kronor utgör ersättningen dels ett grundbelopp av 15 kronor, dels ock ett rörligt belopp motsvarande 3 procent av skattebelopp å omsättning överstigande 4 000 kronor men ej 30 000 kronor, 0,5 procent av skattebelopp å omsättning överstigande 30 000 kronor men ej 150 000 kronor och 0,25 procent av skattebelopp å omsättning överstigande 150 000 kronor. Kostnadsersättningen avrundas nedåt till helt kronor.

2 mom. Senast den dag preliminär allmän varuskatt förfaller till betalning skall densamma, efter avdrag av kostnadsersättning som i 1 mom. andra stycket sägs, inbetalas till statsverket genom insättning å särskilt postgirokonton.

Omfattar redovisningsperiod delar av olika beskattningsår, skall till varje sådan del hänförligt belopp inbetalas för sig. Till redovisningsperiod eller till sådan del av redovisningsperiod, som nyss sagts, hänförligt belopp erlägges i helt

antal kronor, därvid öretal bortfaller. Understiger den preliminära allmänna varuskatten 10 kronor, må inbetalning underlåtas.

49 §.

Vid debitering av statlig allmän varuskatt skall skattskyldig gottskrivas, förutom preliminär allmän varuskatt som av den skattskyldige inbetalats, sådan ersättning som i 46 § 1 mom. andra stycket sägs, ävensom sådan preliminär allmän varuskatt som jämlikt 41 § fastställts till betalning.»;

4. ang. restitution för investeringsvaror

att utskottet under punkten 6) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 286 av herr Hagberg m. fl. och II: 518 av herr Kollberg m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte till höstriksdagen framlägga förslag till bestämmelser om restitution av allmän varuskatt för varor till investeringar avseende förbättringsarbeten och nyanläggningar inom rörelse och jordbruk i så god tid att restitution kunde medgivras vid 1961 års taxering för under år 1960 köpta investeringsvaror;

5. ang. undantag för vissa fartyg

att utskottet under punkten 7 a) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 282 av herr Hagberg och II: 355 av herr Regnéll måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om samt förslag till undantagande från allmän varuskatt av samtliga fartyg, som ej vore att hänföra till s. k. lustfartyg;

6. ang. tekniska och kulturella hjälpmedel för handikappade och lytesskadade

att utskottet under punkterna 8), 9) och 10) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 115 av herr Edström m. fl. och II: 146 av fröken Höjer m. fl. samt II: 534 av herrar Svensson i Ljungskile och Wedén ävensom I: 289 av herrar

Den ekonomiska politiken m. m.

Sigfrid Larsson och Svanström samt II:359 av herr Antonsson m. fl. måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag så fort ske kunde vid höstriksdagen om undantagande från skatteplikt av de tekniska och kulturella hjälpmedel m. m. som av handikappade och lytesskadade användes i rehabiliterings- eller terapeutiskt syfte;

7. ang. den skattemässiga behandlingen av förbrukningsartiklar i produktionen

att utskottet under punkten 11 a) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I:427 av herr Sveningsson och II:519 av herr Magnusson i Tumhult i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t måtte ingående pröva frågan om förtydligande av bestämmelserna i varuskatteförordningen rörande den skattemässiga behandlingen av förbrukningsartiklar inom produktionen, så att skatteplikten icke utsträcktes till att omfatta de rörliga produktionskostnaderna, samt för riksdagen framlägga förslag till förtydligande bestämmelser i angivna syfte;

8. ang. skattefrihet för förnödenheter som är erforderliga för jordbruksdrift

att utskottet under punkterna 11 b) och 12) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I:427 av herr Sveningsson och II:519 av herr Magnusson i Tumhult samt motionen II:247 av herrar Antby och Rimås i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag snarast möjligt till sådana erforderliga ändringar i förordningen om allmän varuskatt att jordbrukarnas inköp av förnödenheter icke belastades med varuskatt;

9. ang. förtydligande av övergångsbestämmelserna i fråga om uttrycket »skriftligt avtal», m. m.

att utskottet under punkten 11 c) bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I:427 av herr Sveningsson och II:519 av herr

Magnusson i Tumhult — i den del varom här är fråga — i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till riksdagen om förtydligande av övergångsbestämmelserna till förordningen om allmän varuskatt i fråga om uttrycket »skriftligt avtal», m. m. i uti reservationen angivet syfte.

Vad utskotten hemställt föredrogs; och anförde därvid:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! De problem som berörs av här till behandling föreliggande utskottsutlåtanden och betänkanden är talrika och betydelsefulla. Jag tänker ingalunda försöka mig på den omöjliga uppgiften att här beröra ens de viktigaste av dem. Jag vill göra endast kommentarer på några enligt min mening centrala, viktiga punkter.

Emellertid vill jag inledningsvis påpeka att Sveriges anslutning till en internationell europeisk frihandelsorganisation, som beslutades i fjol och som nu håller på att genomföras, naturligtvis kräver att att den inre svenska politiken tar hänsyn därtill. Jag efterlyser från regeringens sida en förklaring att man är medveten om att friare varurörelser över gränserna knappast är möjliga och i varje fall inte kommer att medföra alla önskvärda fördelar, om inte åt den inre ekonomiska politiken ges en sådan smidighet och anpassningsförmåga att näringslivet kan till fullo utnyttja de chanser som den nya handelspolitiken ger. Jag vill dessutom upprepa en tidigare framställd vädjan till regeringen att när vi nu inträder i ett konkurrensförhållande med andra länder, som kanske blir hårdare än någonsin förr — och detta gäller även dem som är medlemmar av samma organisation som vi — att regeringen då inte underlåter att tänka på hur viktigt det är att näringslivet här i landet erhåller gynnsamma förutsättningar, så att det inflöde av utländskt kapital och utländsk teknik som alla stater såvitt jag vet är ange-

Den ekonomiska politiken m. m.

lägna om att främja, inte helt och hållet går oss förbi. Det har på regeringsbänken funnits en stämning av trött brist på intresse när det gäller att ta ställning till detta problem och där jag hoppas få en ändring. Det blir kort sagt en konkurrens även mellan regeringarna i fråga om att erbjuda goda villkor för en ekonomisk verksamhet. I den konkurrensen bör vi inte bli efter. Det är Sveriges folk, inte regeringen som kommer att få betala, om uppgiften försummas.

Herr talman! Vad skattepolitiken beträffar, som jag här huvudsakligen skall uppehålla mig vid, vill jag ännu en gång först slå fast, att regeringen före valet 1958 gav Sveriges folk det intrycket, att inga större skattehöjningar var aktuella och att man sedan genomfört den största skattehöjning som någonsin beslutats i detta land.

Mot denna bakgrund är det klart att frågan ställes: Var står regeringen denna gång? Säger man även nu att här hotar inga skattehöjningar, för att sedan kanske handla på samma sätt efter valet som man nu gjort under tiden mellan dessa båda val? Det visar sig att finansminister Sträng i den kungl. propositionen är försiktigare. Han har en brasklapp och säger att han inte vill göra några »absoluta deklarationer» om den framtida finanspolitiken. Tydligt förbehåller sig finansministern genom denna frånvaro av s. k. absoluta deklarationer — vad nu detta månde vara — rätten att ånyo höja skattetrycket. Det finns anledning för Sveriges folk att observera att herr Sträng, inför den kritik som regeringen med all rätt varit utsatt för, nu är så försiktig att han gör uttalanden av denna innebörd.

När finansministern införde omsättningsskatten, motiverade han den med en belysning av statens finansiella och det enorma lånebehovet, som uppenbarligen var missvisande. Sällan har väl här i Sverige om ens någonsin en så missvisande framställning lämnats av en finansminister som den här Sträng åstad-

kom i föl. Den saken kommer att bli belyst från annat håll här i kammaren, och jag skall därför inte ta upp den till behandling. Jag bara konstaterar faktum.

Om man nu ser på herr Strängs kalkyler, sådana de framläggs i tilläggspropositionen, finner man även här en viss önskan hos honom att situationen inte skall framstå för gynnsam och budgetöverskottet inte bli för stort. Kravet på ett arbetslöshetsanslag, som är ungefär lika stort som det som har förekommit i de senaste depressionstiderna, är under en tid av extrem högkonjunktur förbluffande. Det rör sig dock om belopp, som är mer än dubbelt så höga som de vi brukade anvisa tidigare under normala konjunkturer.

Att herr Sträng inte räknar med att någon del av lönehöjningen i de affärsdrivande verken skall avbalanseras genom rationalisering, är också märkvärdigt, eftersom de affärsdrivande verken själva uppenbarligen anser, att en väsentlig rationalisering är möjlig — på något håll har t. ex. nämnts 2 procent om året.

När jag här kritiskt belyser finansministerns egendomliga förfaringssätt, är det ingalunda någon kritik mot de affärsdrivande verken eller deras personal, utan det är en undran över att finansministern här gör andra antaganden än dem, som dessa verk själva av tidigare uttalanden att döma synes vara beredda att göra, och räknar med en försämring av deras resultat, som är praktiskt taget lika stor som lönekostnadshöjningen. Vadan denna egendomliga vilja att inte beakta rationaliseringsmöjligheterna, som herr Sträng så många gånger har talat om när det gäller enskild företagsamhet?

Det alternativ som vi i folkpartiet har framlagt visar att omsättningsskatten inte behövs för att balansera driftbudgeten, att denna t. o. m. kan visa ett ganska betydande överskott på bortåt 400 miljoner kronor utan omsättningsskatt.

Den ekonomiska politiken m. m.

Det är då egendomligt, att regeringen har insisterat på att införa och bevara denna omsättningsskatt. Man gör det trots att vi nu står inför en radikal omprövning av hela skattesystemet. Omsättningsskatten har tillkommit utan sedvanlig utredning och efter, som jag sade, en mycket vilseledande framställning. Nu skall allting annat utredas — verkar det — utom omsättningsskatten som har tillkommit utan sådan utredning! Den får inte heller utredas denna gång. Herr Sträng har ett lite svävande uttryckssätt, men andemeningen tycks vara, att omsättningsskatten skall ligga fast. Det är tydligen så, att för finansministern är omsättningsskatten helig. Jag skulle vilja kalla den herr Strängs heliga ko.

Det är klart att man inte kan studera skattesystemet på lång sikt utan att ta hänsyn till i vad mån det kan främja sparande och ekonomisk utveckling, om man kan avlägsna de negativa verkningar i dessa avseenden, som skatterna utan tvivel många gånger har. Detta grepp på skatteproblemet, som enligt vår mening är centralt, är tydligen för finansministern av direktiven att döma mycket perifert. Han snuddar vid saken utan att göra den till en central frågeställning.

Detta grepp är alltför statiskt. Att man måste se dynamiskt på frågan, hur den ekonomiska politiken kan läggas så till rätta, att den befrämjar produktionens tillväxt samt nationalinkomstens stegring och därmed medför ökade inkomster för statskassan och på lång sikt ökar möjligheterna till sänkning av skattetrycket, samtidigt som angelägna statliga behov blir tillgodosedda, det är en synpunkt som finansministern nu, när han ger sina direktiv, tycks hysa ett relativt litet intresse för.

Jag måste också, herr talman, påtala att finansministern så hårt slår fast att utredningen skall utgå ifrån nuvarande skattenivå och inte får lov att pröva alternativet av en lägre skattenivå. Finansministern tycks mena, att ett poli-

tiskt beslut skall vara avgörande för skattenivån. Men får jag påpeka, att en expertutredning mycket väl kan röra sig med olika alternativ; t. ex. nuvarande skattenivå och en eller två lägre skattenivåer. Det är ingalunda säkert, vilket tycks vara finansministerns tysta antagande, att alla skatter skall vara 5 procent lägre, om man skall ha en 5 procent lägre skattenivå. Det är väl mycket möjligt att man vid ett lägre skattetryck gör en annan avvägning mellan de olika skatteformerna. Det skulle vara mycket betydelsefullt om utredningen hade fått i uppdrag att pröva hur skatterna skall avvägas vid skattetryck av något olika höjd. Men här sticker finansministern in en käpp och säger: Nej, vi får inte räkna med en lägre skattenivå än för närvarande!

Det är tydligen ingen tillfällighet att finansministern förfar på detta sätt. När jag läste direktiven, kunde jag för övrigt inte underlåta att tänka tillbaka litet på de diskussioner som förevarit i denna kammare, när vi från något oppositionsparti påyrkat ändringar i den direkta beskattningen och vi då mötts av kritik, som man verkligen kan säga varit demagogiskt präglad, att det skulle medföra så och så stora lättnader för de högre inkomsttagarna. Den som nu läser finansministerns direktiv förstår att han har utvecklats en hel del sedan dessa diskussioner fördes. Det är en sak som jag komplimenterar honom för, även om det inte finns något klart erkännande av det i direktiven.

Herr talman! Låt mig beträffande omsättningsskatten också betona vad som i dag blivit ännu mera klart än tidigare, nämligen att införandet av omsättningsskatten den 1 januari 1960, samtidigt som arbetstidsförkortningen satte in och ATP-avgifterna började utgå, givetvis var ett utomordentligt oskickligt grepp. Därigenom har det blivit svårare för löntagarna att uppnå den höjning av timlönerna, som skulle ha medfört en sådan utveckling av deras reallöner som de väl

Den ekonomiska politiken m. m.

hade väntat sig. Och i den mån det har blivit eller kan bli en så stark höjning av den totala arbetskostnaden per timme att den blir t. ex. dubbelt så stor som produktivitetsökningen — ja, då är det klart att detta kommer att medföra kostnadshöjning och minskad konkurrensförmåga för svenskt näringsliv, något som sannerligen inte är något löntagarintresse.

När man frågar hur omsättningsskatten verkar för olika folkgrupper, skall jag tillåta mig att här nämna några siffror, som visar vad skatten betyder för olika inkomstkategorier i jämförelse med den statliga inkomstskatten. Jag tror nämligen att en sådan jämförelse, som jag har i en tabell, är ganska belysande.

Gift skattskyldig med en deklarerad inkomst på 6 000 kronor får genom omsättningsskatten en belastning, som kan uppskattas till 159 à 160 kronor, medan den statliga inkomstskatten för honom är 130 kronor. En person med 12 000 kronors inkomst får genom omsättningsskatten en belastning på något under 300 kronor, medan inkomstskatten blir ungefär 630 kronor. Och den som har 50 000 kronors inkomst får genom omsättningsskatten en kostnadsökning på något över 900 kronor, medan den statliga inkomstskatten ligger något över 11 300 kronor. Dessa relationer är väl ganska belysande för verkningarna av den skatt, som bevillningsutskotts socialdemokratiska majoritet påstår drabbar rättvist och likformigt.

Jag undrar, herr talman, om den som studerar siffror av denna art verkligen kan instämma med socialdemokraterna i utskottet i att skatten drabbar »rättvist och likformigt».

Nu har det i tidningspressen, och särskilt i regeringspressen, förekommit en del uppgifter som skall visa att inte bara högern utan även folkpartiets alternativ skulle drabba hårdare än omsättningsskatten för det stora flertalet skattebetalare. Siffrorna där är dock med förlov sagt vilseledande. Man tar

som exempel familjer med två eller flera barn och utgår ifrån att de bor i hus byggda vissa bestämda år, och sedan låtsas man att de familjerna är representativa för flertalet skattebetalare här i landet. Men jag vill påpeka att den grupp som de socialdemokratiska tabellerna tar som exempel omfattar mindre än 5 procent av skattebetalarna. Nog är det egendomligt att då försöka skapa intrycket att detta är en karakteristisk bild, den som nu valsat runt i hela regeringspressen de senaste två veckorna!

Jag kanske i det sammanhanget kan få säga något om hur regeringens förslag verkar för olika inkomsttagare, om man jämför med folkpartiets förslag. Jag tar emellertid då inte den grupp, som uppfyller de mycket speciella villkoren i den socialdemokratiska tabellen, utan grupper som är väsentligt mera representativa. Gift person utan barn, som har 8 000 kronor i inkomst, får enligt regeringens linje, enligt en beräkning som jag har fått till mitt förfogande, en belastning på 212 kronor. Man kan naturligtvis alltid diskutera de exakta siffrorna, men den ungefärliga storleksordningen är den nämnda. Folkpartiets förslag innebär för samma person en belastning på 95 kronor, alltså mindre än hälften. I varje fall rör det sig om ett hundratal kronor mot ungefär 200 kronor med regeringens förslag.

Tar jag en 12 000-kronorsfamilj, så betyder folkpartiets förslag en belastning på något över 100 kronor, medan regeringsförslaget medför en belastning på något över 300 kronor, alltså nära tre gånger så mycket. Och för en familj med 15 000 kronors inkomst blir belastningen också enligt folkpartilinjens något över 100 kronor, medan den enligt regeringsförslaget närmar sig 400 kronor, närmare bestämt 113 respektive 382 kronor. Tar jag gift person med två barn, där skillnaden blir mindre, kan jag i alla fall nämna att den som

Den ekonomiska politiken m. m.

har 12 000 kronor i inkomst, enligt folkpartilinjens får en belastning på något över 100 kronor — närmare bestämt 114 — medan det enligt regeringsförslaget blir omkring 210 kronor, alltså nära dubbelt så mycket.

Inför sådana siffror måste man verkligen konstatera, att den tablå jag här talat om är sällsynt missvisande.

Beträffande dessa jämförelser vill jag för övrigt påpeka, att herrarna — och även damerna — i regeringspartiet ju inte kan påstå att er linje är så mycket mera effektiv som köpkraftindragande och konsumtionsminskande politik och sedan i nästa ögonblick säga, att folkpartilinjens är mycket tyngre för Sveriges folk. Ni måste bestämma er. Jag hoppas att finansministern skall bestämma sig för om han vill säga att vår linje är mycket tyngre eller att den socialdemokratiska linjen är så mycket mera konsumtionsbegränsande. Man kan inte gärna säga båda delarna.

I den mån man har i tankarna att omsättningsskatten utgör en viss belastning även på företagen, får man räkna med att den är prishöjande även indirekt utöver de procentsiffror man vanligen räknar med. Är det detta som är förtjänsten hos omsättningsskatten? För övrigt måste man säga att omsättningsskatten som en metod att dra in pengar från företagen sannerligen slår så ojämnt som tänkas kan. Om det är fråga om att dra in pengar från företagen, måste man självfallet använda andra metoder.

Herr talman! Det alternativ som vi har framlagt innebär, som jag sade, ett budgetöverskott på bortåt 400 miljoner kronor. Vi anser att det i den höga konjunktur som nu råder inte bör vara någon underbalans på driftbudgeten. För budgetåret 1960/61 har vi framlagt en preliminär kalkyl som även den visar — när alltså föreslagna åtgärder fullt slår igenom — att man skulle kunna få ett mindre överskott utan antagande av någon överkonjunktur. Men låt

mig för säkerhets skull säga — eftersom det inte är något större överskott — att det blir fråga om en väl balanserad budget.

På tal om vårt alternativ, herr talman, kan jag inte underlåta att med några ord beröra vissa fakta om det från högerhåll framlagda förslaget. Jag gör det bara därför att jag nästan varje dag och många gånger varje vecka har sett i högerpressen, hur man framhåller att det egentligen bara finns ett alternativ till regeringspolitiken, och det är högerns. Detta är ju ett indirekt angrepp på de övriga oppositionspartierna, som om de inte kommit med något sådant alternativ. Jag vet inte av vilken anledning detta angrepp göres, men det är nu i alla fall så. Jag skall därför, utan att alls ingå på någon polemik, bara nämna några siffror rörande högerns alternativ och vårt, så kan ju sedan envar själv bilda sig en egen mening.

Om jag tar budgetåret 1960/61 och ett ögonblick bortser från förslaget att slopa det första barnbidraget — det betyder ju på sex månader en skattehöjning för barnfamiljerna med 165 miljoner kronor — så visar högerns budgetförslag för nästkommande år 1960/61 ett överskott på något över 400 miljoner — ungefär 426 miljoner — och folkpartiets förslag 373 miljoner — d. v. s. något under 400 miljoner. Det är belopp av precis samma storleksordning, medan centerpartiets förslag visar ett överskott som är något mindre eller 307 miljoner kronor.

Det är klart att skillnaden på några tiotal miljoner i en budget på 15 000 miljoner inte ger någon grund för att påstå annat än att här finns flera alternativ, och det vore bäst att detta bleve fullt klart.

Tar man en tolv månadersperiod 1961/62, finner man också att den ytterligare budgetförstärkning, exklusive första barnbidraget, som högerlinjen innebär, är ungefär 1 100 miljoner. Folkpartiets förslag ger en lika stor

Den ekonomiska politiken m. m.

budgetförstärkning, t. o. m. några tiotal miljoner däröver. Centerpartiet tar inte ställning till budgetsaneringsavgift och höjda punktskatter och redovisar därför bara 864 miljoner. Men lägger man till en del för dessa saker, kommer man upp i ett belopp, som ligger i närheten av de andra partiernas. Dessa överskott bör givetvis salderas mot nettoförlusten på omsättningsskatten och andra skattesänkningar.

Jag vill alltså konstatera, att det inte finns någon större statsfinansiell skillnad mellan de olika oppositionsalternativen vad själva totalsummorna beträffar, fränsett borttagandet av första barnbidraget, som jag betraktar som en skattehöjning för en viss grupp. Där emot finns ju i vissa andra avseenden väsentliga olikheter, som jag inte här behöver närmare diskutera.

Vidare vill jag omnämna, att en kalkyl, som man har gjort på vårt håll — jag vill här bara nämna några få siffror — visar att de skatteskalor, som högerpartiet föreslagit för tiden efter 1962, ger den procentuellt största sänkningen av inkomstskatten från nuvarande skattesatser i inkomstskiktet från någonting under 30 000 kronor och till omkring 50 000 kronor. De har alltså inte tonvikten lagd på inkomster mellan 10 000 och 30 000 kronor utan på inkomster som ligger mellan något under 30 000 och 50 000 kronor. Det är en rent statistisk beräkning som det inte kan råda några delade meningar om, ifall additioner och subtraktioner görs riktigt.

För att visa att rent statsfinansiellt skillnaden inte är så stor som ofta sagts vill jag påpeka, att om man tar en flerårsbudget en tid framöver, som ju både högern, vi och finansministern gör, så finner man att lånebehovet för statskassan blir av samma storleksordning enligt högerlinjen som enligt vårt förslag och t. o. m. enligt regeringens förslag. Det är viktigt att konstatera detta. Det underlättar samarbetet mellan olika

partier om man enas om de faktiska utgångspunkterna. Jag tänker därvidlag på de tre oppositionspartierna, som ju är eniga om att välja en radikalt annan linje än regeringen genom att säga nej till omsättningsskatten.

Herr talman! Jag blev verkligen en smula bedrövad när jag läste utskottsutlåtandet. Där kritiseras oppositionen för att den har förslag som drabbar barnfamiljer och sjuka. Men, herr talman, man syftar där på högerns förslag rörande barnbidragen och den längre karenstiden inom sjukförsäkringen. Från vår sida har inte framlagts några förslag som drabbar de sjuka. Man kan inte tänka på att sjukförsäkringsavgifterna ändras — det är ju en helt annan sak. Vi har inte framlagt något förslag som drabbar barnfamiljerna. Jag vill påstå att de tvärtom vinner en fördel, om vårt förslag genomförs, jämfört med om regeringens genomförs. Detta regeringspartiets grepp, herr talman, att ta fakta från ett parti och sedan låtsas som om de gällde hela oppositionen borde vi väl ändå kunna slippa åtminstone i utlåtanden, bakom vilka står ett så förnämligt utskott som bevillningsutskottet eller något annat riksdagsutskott. Om det är meningen att kritisera ett parti, säg då det och försök inte ställa andra partier i en skev dager genom att låtsas som om kritiken drabbar även dem!

Beträffande påståendet, att de som bor i vissa hus skulle få hyreshöjningar med vårt förslag, vill jag bara erinra om att riksdagen varit överens om att vi successivt skall avveckla de mera generella bostadssubventionerna. Vi i folkpartiet har ju i huvudsak följt de förslag som framlagts av besparingsutredningen, vilket bevillningsutskottets socialdemokratiska majoritet ju har anledning lägga märke till, inte minst om man tänker på att utskottsföranden var ledamot av besparingsutredningen.

Rörande folkpensionsavgiften nöjer jag mig med att konstatera att vi i de

Den ekonomiska politiken m. m.

motioner vi tidigare väckt förordar samma belopp som pensionsberedningen på sin tid och besparingsutredningen i fjol. Men vi har inte bundit oss för att avgiften skall tas ut i någon viss form, utan vi avvaktar förslag som kan framläggas. Man får lov att ta hänsyn till läget i höst när det gäller att fixera de precisa beloppen.

Pensionsavgiftens progressivitet kan ju inte diskuteras nu, eftersom vi inte vet hur den nya pensionsavgiften kommer att konstrueras. Men jag vill dock göra ett principiellt påpekande. Det är ju progressiviteten av den samlade bördan genom inkomstskatt, eventuell omsättningsskatt, andra indirekta skatter och socialförsäkringsavgifter det är fråga om. Det har herr Sträng själv många gånger sagt. Därför är jag förvånad över att han tidigare i år visat en tendens att vilja diskutera progressiviteten hos en enstaka avgift för sig, som om den kunde diskuteras utan relation till de andra. Jag behöver bara hänvisa finansministern till vad han själv tidigare understrukt. Utskottet säger att omsättningsskatten är rättvis och likformig. Jag vill påpeka att den ju som alla vet är starkt regressiv. Det finns anledning att erinra sig detta även när man diskuterar folkpensionsavgiften.

Herr talman! Innan jag slutar, skall jag säga några få ord med anledning av en annan kampanj, som har bedrivits av regeringspressen under senare tid. Regeringen säger, att den har den nationalekonomiska expertisen helt på sin sida. Hur man kunnat konstatera det, när man bara frågat ett urval av ekonomer, vet jag inte; det finns ju även andra!

Enligt en artikel i Stockholms-Tidningen nyligen angående den ekonomiska utvecklingen, alltså konjunkturpolitiken, var läget följande.

Professor Dahmén, som tidigare understrukt att omsättningsskatten är kostnadshöjande och därför verkar höjande på lönerna och inte är någon bra

metod att bromsa konjunkturen, förklarar nu emfatiskt att omsättningsskatten var ett misstag.

Professor Bent Hansen förklarar, att vi lever i en kostnadsinflation. Den måste ju ha ett direkt eller indirekt samband med omsättningsskattens kostnadshöjande verkan, även om det inte direkt åberopas. Professor Hansen säger, att »lönerna torde ha stigit en del för mycket för att prisstabiliseringen kan hålla och att det mest sannolika är att prisnivån kommer att sakta krypa uppåt under 1960 och 1961; några överdrivna vinstmarginaler som kan pressas finns knappast i någon större utsträckning». Kan man verkligen säga att detta uttalande om omsättningsskatten är något ordentligt stöd för regeringspolitiken?

Sedan talar professor Hansen om broms på företagsinvesteringar. Det är ju inte precis något förord för omsättningsskatten. Broms på företagsinvesteringar är ett konjunkturproblem, som man kan diskutera. Men det konjunkturproblemet kan vara borta om 12 månader. Inte vet jag eller någon annan om konjunkturen kan svänga nästa år. I så fall är problemet borta. Men problemet med kostnadsinflationen och omsättningsskatten står kvar!

Professor Welinder talar om högkonjunkturen. Han vill ha ett ökat budgetöverskott för att begränsa konsumtionen och eventuellt en räntehöjning. Är det detta ökade budgetöverskott genom en höjd beskattning, som drabbar konsumtionen, regeringen vill ha, om man nu säger att professor Welinder stöder regeringens politik. I så fall behöver nog herr Sträng göra ännu en brasklapp före valet rörande sin framtida skattehöjningspolitik.

Docenten Metelius vill ha en köpkraftsuppsugning bl. a. genom folklån, något som även professor Dahmén vill ha. När sådana förslag framlagts från vårt håll, har regeringen avvisat dem.

Den ekonomiska politiken m. m.

Är det detta som är regeringens stöd från en enig sakkunskap?

Vidare vill docent Metelius liksom professor Welinder begränsa konsumtionen. Men socialdemokraterna kritiserar oppositionen och säger, att våra åtgärder vilar för tungt på de breda lagrens konsumtion.

Professor Dahmén anser att statsutgifterna bör begränsas mer. Är det ett uttalande för regeringen, vilken inte vill begränsa statsutgifterna, medan oppositionspartierna föreslagit åtskilliga begränsningar av statsutgifterna. Men professor Dahmén tillägger, att det nog blir svårt att åstadkomma detta när vi nu fått en omsättningsskatt — underförstått att omsättningsskatten utgör en frestelse att hålla uppe utgifterna. Omsättningsskatten är ett hinder för den utgiftsbekärning han anser vara så viktig. Är detta uttalande ett stöd för regeringens politik? Och så har vi hans krav på en frigörelse av kapitalmarknaden. Det har rests i reservationer till bankoutskottets utlåtande från folkparti- och högerhåll. I den frågan har regeringspartiet en annan inställning.

Herr talman! Jag menar inte att någon eller några av dessa i och för sig mycket intelligenta och skickliga herrar rimligen skall åberopas som stöd för folkpartipolitiken, högerpolitiken eller centerpartipolitiken. Men det är sannernligen fördomsfritt så det förslår, när man i den socialdemokratiska propagandan kör runt och låtsas som om regeringen hade en praktiskt taget enig sakkunskap på sin sida.

Herr talman! På vårt håll — och jag har fattat det så att även de andra oppositionspartierna är av samma mening — har vi funnit det vara angeläget att få ett slut på denna period med ständiga skattehöjningar och ett ständigt ökat skattetryck. Omsättningsskatten 1960 har varit och är ett instrument att åstadkomma en fortsatt skattehöjning utöver den vi hade i fjol. Därför har det varit absolut nödvändigt att gå

emot omsättningsskatten och vidhålla denna opposition. Vad vi främst vill uppnå genom att yrka på omsättningsskattens avskaffande vid årsskiftet och genom att lägga fram en budget som är balanserad utan omsättningsskatt är just att vi vill markera, att det måste vara ett slut med de ständiga skattehöjningarna och att omsättningsskatten för närvarande är den axel, kring vilken det hela nu rör sig när det gäller att få en klart markerad omläggning av skattepolitiken till stånd.

Detta innebär naturligtvis inte att vi tar ställning vare sig för eller emot i frågan om en omläggning från direkt till indirekt beskattning. Jag vill tillägga, att den sänkning av marginalskatten i den statliga inkomstbeskattningen, som flera gånger föreslagits av oss lika väl som av de andra oppositionspartierna, gör det angeläget att pröva frågan om en övergång i viss utsträckning från direkt beskattning till bruttobeskattning och annan indirekt beskattning av olika slag. Här behövs det verkligen en förutsättningslös utredning, hur man skall kunna åstadkomma en omläggning av skattesystemet till ett mera produktions- och utvecklingsfrämjande skattesystem än det vi för närvarande har. Men detta, herr talman, bör vara en prövning och avvägning av konstruktionen av olika skatter, där den av herr Sträng och hans partivänner utan någon som helst utredning införda omsättningsskatten icke bör undantas från prövningen. En sådan rent teknisk utredning som gjordes för åtskilliga år sedan är inte vad vi i detta fall syftar till.

Här borde det tas ett opartiskt grepp. Den nya utredningen bör ta itu med dessa problem, såväl omsättningsskattens, andra indirekta och direkta skatters konstruktion bör där kunna studeras utan förutfattade meningar och utan att åt omsättningsskatten ges en privilegierad ställning.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! I den mån det finns någonting att säga om de andra partiernas budgetförslag överlåter jag till finansministern att göra det. Vi använder litet olika metodik, och därför är direkta jämförelser svåra att göra.

Omsättningsskatten behövs absolut. Omsättningsskatten behöver absolut inte höjas. Omsättningsskatten gör det möjligt att begränsa statens upplåning till vad som med dagens konjunkturperspektiv maximalt kan tolereras. Tsererna och delvis orden är finansministerns.

Det finns, herr talman, folk som har tur — hur de än siktar skjuter de alltid femettor. Finansminister Gunnar Sträng torde vara alla tiders mästergytt.

Visst behövs omsättningsskatten — om man för socialdemokratisk politik. Den saken behöver vi inte diskutera. Om man fullkomligt medvetet driver fram statsutgifter som är så höga, att det bara inte går att skaffa pengar till dem med direkta skatter, obligatoriska avgifter och punktskatter, måste man ovanpå allt detta ha en omsättningsskatt. Det är inte politik — det är matematik. Men det är också den bakgrund mot vilken man skall se finansministerns halva löfte — halva och halvhjärtade — att inom överskådlig tid inte höja omsättningsskatten. Att det löftet ges just under ett valår, är naturligtvis en ren tillfällighet.

Tydligen har finansministern haft en känsla av att en eller annan skulle ifrågasätta hans auktoritet och fråga: Håller utfästelserna denna gång och i så fall varför just denna gång? För att definitivt kunna missionera bland de otrogna har herr Sträng därför beställt en promemoria av kungl. finansdepartementet. Den bevisar att chefen för kungl. finansdepartementet har rätt. Om denna försvarsinlaga — omtänksamt nog färdigställd innan målet påropats — är bara att säga, att den redovisar fakta i målet men inte alla fakta. Den bygger på

Den ekonomiska politiken m. m.

förutsättningar som inte håller — inte kommer att hålla, nu eller i framtiden.

Vad är det regeringen lovar skattebetalarna? Jo, att hålla utgiftsökningarna inom den ram som de automatiskt växande inkomsterna sätter. Hur många gånger har samma löfte givits? Många. Har det löftet hållits någon gång? Nej, ingen.

Den gamla katekesen talar om den glädje som utbryter över en syndare, som sig omvänder och bättrar, men uppställer ett villkor: omvändelsen skall komma till uttryck i daglig ånger och bättring. Jag har sett mer ångersfulla syndare än herr Sträng.

Verkligheten är helt enkelt: fortsatt socialdemokratisk regim betyder fortsatt omsättningsskatt och snabbt stigande omsättningsskatt. Det är möjligt, att regeringen inte vill ha det så. Den blir tvungen att få det så. Inte ens en regering kan ge ut mer pengar utan att ta in mer pengar. Inte heller det är politik — också det är matematik.

I alltför het iver att bevisa mycket råkar man ibland ut för kalamiteten att bevisa för mycket. Minst tusen miljoner om året måste finansministern suga upp och suga in, säger han. Annars knakar den samhällsekonomiska balansen i fogarna. Tusen miljoner kronor — netto — ger omsättningsskatten honom. Det säger han själv. Men hundratals miljoner i pensionssparande kommer att frigöras för konsumtion både i den privata sektorn och i den offentliga — därför att regeringen vill ha det så, därför att regeringen ordnat till en pensionsreform på kredit.

Pengarna är löntagarnas. Den saken behöver vi inte diskutera. Vi för vår del tycker att det är oklokt att förvandla skattefritt sparande till marginalbeskattad kontantlön. Vi tror inte på obligatoriets överkompensation. Regeringen har motsatt uppfattning. Låt mig då ställa en direkt fråga till herr Sträng — den enda jag i dag skall ställa: Var tänker regeringen ta igen de flera hund-

Den ekonomiska politiken m. m.

ra miljoner i »åtstramningspengar» som på detta sätt glider den ur händerna? Inte hävdar väl finansministern att ett minimalalternativ, realiserat till 70 eller 60 procent, alltså är ett minimalalternativ?

Nej, den enkla sanningen är: regeringens linje hänger inte ihop. Den är inte ens som högskattealternativ något konsekvent alternativ.

Genom att högt och ljudligt tala om »den högsta räntan på mer än trettio år» lyckades myndigheterna i vintras vinna 12 000 människor som frivilligt köpte statsobligationer för 75 miljoner kronor. Genom att därefter än ytterligare differentiera räntestrukturen med oförändrade räntesatser på bankernas inlåningar och en till 6 procent höjd obligationsränta har de fullföljt operationerna. Alla emissioner har sålts och sålts snabbt. Vi är alltså inne på rätt väg. Det är bara det att vi nu — genom skattesänkningar och utgiftssänkningar och reellt minskade offentliga anspråk på kapitalmarknaden — borde underbygga en lägre marknadsmässig räntenivå. Vi borde underbygga det frivilliga sparandet och människornas benägenhet att placera detta långfristigt. På det viset skulle vi — under smidig och snabb bevakning av marknadens möjligheter — till och med orka med det hårda extrajobb som den sittande regeringen lagt på oss: att förvandla dess många hundra miljoner i luftkrediter till riktigt sparande.

Men regeringens vilja att söka sig fram den frivilliga vägen är precis vad den måste bli, när man själv inte tror på frivilligheten. Regeringen dinglar med moroten men håller piskan beredd. Den talar om frivillighet och förbereder totalreglering.

Låt oss först klara upp en sak. De s. k. frivilliga överenskommelser, som myndigheterna sluter på kredit- och kapitalmarknaden, är varken frivilliga eller överenskommelser. Låt oss i renhårighetens namn kalla detta för vad

det är. Låt oss kalla det utpressning under hot, socialdemokratisk suveränitet i praktiken.

Men nu är detta inte nog längre. De fullmakter som gjort och gör sådant möjligt räcker inte längre. Myndigheterna anser sig behöva än större möjligheter till än mer ingående kontroll och förfoganderätt över spararnas pengar. Det är numera uppenbart att man siktar på förtursrätt för staten att förfoga över 70 å 80 öre för varje krona som spararna placerar på sina räkningar eller i sina försäkringar. Detta är en indirekt skyldighet för varje sparare att köpa statens obligationer, ett indirekt tvångssparande.

Högskattepolitik, omsättningsskatt indirekt tvångssparande för regeringens räkning. Ingenting av detta kommer oss i högerpartiet vid. Vi accepterar inte det hela, inte något av leden. Vi engagerar oss inte. Vårt svar är vårt alternativ — vårt positiva alternativ:

En fri kapitalmarknad, stark, därför att den till bakgrund har ett starkt och spritt personligt sparande.

Fri konkurrens om spararnas medel utan förtursrätt för stat eller kommun, en effektivitetsfrämjande konkurrens.

Hård sparsamhet med statens utgifter, bestämd begränsning av den statliga verksamhetens omfattning.

Underbyggd lågskattepolitik, som låter det växande välståndet bli välstånd och resurser i *människornas* händer och under deras direkta och personliga kontroll.

En lågskattepolitik, som — därför att den är ett led i en politik för personlig planering, personligt oberoende och spridd personlig äganderätt — förmår mobilisera de många hundratusen till egen och aktiv insats i välståndsarbetet — nu och för framtiden.

Vi har sammanfattat förutsättningarna för och följderna av denna politik i ett budgetalternativ för nästa år, för året därpå och för ett därpå följande tredje år. Detta alternativ ger oss grund

Den ekonomiska politiken m. m.

och rätt att hävda vår tidtabell för skattesänkningar — siffermässig grund, moralisk och politisk rätt. Man kan med utgångspunkt i värderingar som inte är våra, underkänna alternativet, men aldrig förneka, att det är ett sammanhängande och klart redovisat alternativ.

Vår skattesänkningstidtabell är helt fri från omsättningsskatt. Den har inget behov av att skatlägga människornas hushållspengar. Vår tidtabell för skattesänkningar undantar ett rimligt sparande för eget hem och för amorteringar på eget hem från beskattning. Den gör ett långfristigt sparande för barnens utbildning och start i livet skattefritt. Vår skattesänkningstidtabell innefattar en reform av medborgarnas skyldighet att betala direkt skatt till staten på sina arbetsförtjänster. Den skapar ett sammanhängande skattesystem för ett modernt och framåtskridande samhälle, ty den topphugger marginalskatterna speciellt för familjeförsörjare med de nu allt vanligare löneinkomsterna.

De skattereformer, som vi i vår tidtabell givit företräde i tiden, lägger enligt vår uppfattning grunden för den reform av familjebeskattningen, som vi är beredda till inom de år, för vilka medborgarna i höst väljer riksdag. Familjer med barn får rätt att göra ett förhöjt skattefritt bottenavdrag, vars värde alltså växer med arbetsinsatsen och välfärdsstegringen. Detta avdrag kompletteras av och kombineras med barnbidrag för de allt färre barnfamiljer, som på grund av låg inkomst inte helt eller blott delvis kan utnyttja avdraget.

Om man vill ha de samhällsekonomiska och de mänskliga fördelarna av skattesänkningar, kan man inte improvisera dem. Man måste planera dem. Endast då kan man säga: Skattesänkningarna är säkra.

De, som tror sig kunna bygga en framtid för sig och de sina på generella statsbidrag, på subventioner och löften om subventioner, skall inte vända sig

till oss i högerpartiet. De, som vet eller känner på sig, att deras egna och allas våra utsikter att göra framtiden säker och givande hänger på verkligt utrymme för snabbt växande arbetsförtjänster och på rätten att själv få bestämma över mer och mer, de hör hemma hos oss.

Vad en politik är värd eller inte är värd, avgörs av de resultat, till vilka den för — resultaten för den enskilde, för de människor som all politik har till uppgift att tjäna. Vi är beredda att redovisa vår politik också från de utgångspunkterna, att redovisa den inte bara som ett statsfinansiellt alternativ till regeringens utan som ett alternativ ute bland människorna, ute i de familjer, där man vill planera inte bara för dagen utan på sikt.

Vi är beredda att med konkreta, noggrant beräknade exempel visa, att med vår politik kan hundratusentals och åter hundratusentals människor under sitt arbetsliv bygga upp personliga resurser. De kan göra det utan att efter-sätta familjeskydd eller annan personlig trygghet. De kan göra det med samma möjligheter till personlig konsumtion, som regeringens alternativ ger. När vi säger: vår politik är en politik för människor, som vill vara självständiga, skapa något eget, så har alltså detta täckning i verkligheten, i de personliga möjligheter vår politik öppnar — inte för ett fåtal utan för fler och fler.

En artonåring startar med 8 000 kronor om året. Strax efter det att han blivit myndig, stiger inkomsten till 10 000 kronor. Då han fyllt 25 år får han 12 000 om året. Därefter och under åren framöver växer arbetsförtjänsten med 2,5 procent om året — inte mer, men 2,5 procent i stabilt penningvärde.

Vi tänker inte planera för honom. Vi har bara försökt att föreställa oss, hur han planerar — under de förutsättningar vår politik skapar för honom och hundratusenden, som är i hans situation.

Den ekonomiska politiken m. m.

Vilka är då dessa förutsättningar?

De som grundar sig på våra motioner om skatter och avgifter. De skattesänkningar vi redovisar i vår tidtabell för skattesänkningar — men inga därutöver. Våra förslag till avveckling av olika bidrag träder i kraft. De högre bostadsräntor vi föreslagit tillämpas.

Då vi jämför med regeringen, utgår vi från de skatter, som gäller i dag — ingenting därutöver. Avgifterna till obligatoriet blir vid 2,5 procents standardhöjning om året minst 15 procent från 1980 och minst 20 procent från 1990. Vi räknar med de lägsta beloppen — inte mer.

Slutligen: vi utgår från, att det utrymme för personlig förbrukning som regeringspolitiken erbjuder, skall vara detsamma i vårt alternativ, år för år exakt detsamma.

Vad kan nu denna unga människa få ut för sig och de sina enligt våra alternativ?

Han kan ge sina tre barn 24 000 kronor i utbildningskapital. Han kan bygga ett eget hem för 58 000 kronor och bo där. Han kan avbetala detta egna hem, så att det vid pensionsålderns inträde bara belastas av en skuld på 10 000 kronor. Han kan i aktier eller obligationer, på bank eller i försäkringar därutöver placera ett sparkapital på 55 000 kronor. Han kan i en grupplivförsäkring skapa ett familjeskydd på 50 000 kronor. Han kan, även om han dröjer till femtio års ålder, teckna en frivillig pensionsförsäkring, som ger honom 10 000 kronor i ålderspension och hans hustru rätt till 5 000 kronor om året i änkepension.

Vad bjuder regeringspolitiken honom? En tilläggspension på 13 800 kronor, det är sant.

Vad har han alltså att välja mellan?

Denna obligatoriska tilläggspension och å andra sidan en frivillig pension på 10 000 kronor, men dessutom en minskad bostadskostnad på 1 900 kronor om året och mer än 2 000 kronor

om året i ränta på sparade medel. Därutöver har han en egen förmögenhet på cirka 100 000 kronor. Ett produktivt personligt kapital. Något att falla tillbaka på. Något som ger trygghet. Något att lämna efter sig till barnen.

Skulle inte det kapitalet ha funnits också enligt det socialdemokratiska alternativet? Möjligen! Men i så fall i statens ägo.

Vi skulle steg för steg, år för år kunna följa hur den personliga planeringen växer fram, hur den tar form och sätts i verket utifrån våra förutsättningar. Det må dock räcka med att säga, att den blir möjlig, därför att människorna själva får disponera över en växande del av växande arbetsförtjänster, därför att de allmänna skattelättnaderna frigör en stigande del av arbetsförtjänsten för sparande och därför, att den rätt till olika form av skattefritt sparande, som vår politik ger, fullt ut tages i anspråk.

Denna politik — vår politik — låter sig tillämpas för alla — lika för alla. Men — det är klart. Ju längre del av vårt liv vi tvingas leva under socialdemokratisk högskatteregim, desto färre år får vi kvar att bygga upp personliga resurser på. Desto mindre måste dessa personliga resurser bli — sammanlagt. Politiken verkar, men den verkar under färre år.

Vi konkurrerar inte heller med regeringen med att bjuda dagens medborgare i mellanåldrarna förmåner på kredit. Ett pensionssystem, där man hämningslöst diskonterar de unga och ofödda generationernas förutsatta inkomstökningar och med stöd av dessa »synetiska pengar» ger löften om väldiga pensionspresenter, det kan inte motvägas av något frivilligt sparande eller av något realistiskt program för skattesänkningar. Det medger vi utan vidare.

Många hundratusen människor, som sparar tusen kronor var om året, skapar resurser — verkliga resurser — för många hundra miljoner kronor om året.

Detta går inte, säger socialdemokra-

Den ekonomiska politiken m. m.

terna. Det håller inte. Får jag då — bara för säkerhets skull — upprepa, att vi räknat med exakt samma utrymme för konsumtion, som den socialdemokratiska politiken lämnar ledigt. Vad betyder det då, att påstå att vår linje inte håller? Att underkänna människornas intresse för sin egen framtid! Att påstå: Vanliga människor kan inte göra det, som är förnuftigt. Vi som sitter i regering, måste tvinga dem till det.

Människorna skulle alltså inte själva kunna skapa resurser av det, som de eljest skulle betala till staten i merskatt och obligatoriska avgifter! Men — sedan de bara betalt, vad en socialdemokratisk regering kommer att kräva av dem — då skulle de kunna spara! Påstår regeringen. Och vilken regering är det?

Det är engångsinflationens, smygningens och omsättningsskattens regering, som hävdar detta, som påstår sig företräda ett högre förnuft, en särskild förmåga att förvandla inkomster till resurser.

Herr talman! Högerpartiets statsfinansierade alternativ ligger öppet redovisat i alla sina enskildheter. Det uttrycker en vilja — en vilja att skapa ett samhälle för oberoende och ansvars-kännande människor, för de många, som vill stå på egna ben. Det är politikens uppgift att ge dem chansen därtill — den personliga chansen. Vår politik gör det. Vi döljer inte, att den ställer krav på människorna, men just därför har den något att ge dem.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Om en stund får vi höra finansministern säga, att det tjänar inte mycket till att diskutera besparingar vid innevarande års riksdag, eftersom de punkter där vi har velat göra besparingar redan är avgjorda. Och det kan vara sant. Men jag skulle tro att det är lika uppenbart, att det för varje oppositionsparti finns ett behov att få redovisa, hur budgeten skulle ha sett ut,

om dess förslag hade gått igenom. Det är en mycket naturlig åstundan från varje politiskt parti, och därför kommer denna debatt till mycket väsentlig del att bli en slutsummering av ställningstaganden från de olika politiska meningsriktningarna — främst i budgetfrågor — under årets riksdag. Finansministern anser att hans budget är den riktiga. Den är väl avvägd i fråga om olika utgiftsposter, den är inte mindre väl avvägd när det gäller sättet att skaffa pengar o. s. v. Finansministern har, som vi vet, fått fram ett överskott på 277 miljoner kronor och han har vidare kommit till den bestämda slutsatsen, att det var ofrånkomligt med den skattehöjning som den genomförda omsättningsskatten innebar.

Det kan då finnas skäl att erinra om de besparingsförslag som vi i centerpartiet lade fram redan under 1959 års riksdag, när frågan om omsättningsskatten var aktuell. Hade våra förslag bifallits, skulle budgeten för 1959/60 ha blivit ungefär lika stark utan omsättningsskatt. Det beror naturligtvis på att vi hade vissa förslag till besparingar men därtill också vissa punktskatter. Enligt det kombinerade besparings- och inkomstförstärkningsprogram, som centerpartiet presenterade i fjol höst, skulle budgeten för 1960/61 ha blivit väl så stark som finansministerns budget nu är. Och för innevarande år skulle vi rent av, om programmet hade följts, ha fått en överbalansering på i runt tal 200 miljoner kronor.

Omsättningsskatten med dess miljardhöjning — permanent, som det förefaller enligt finansministerns prognoser om skattetrycket — och med dess belastning — också permanent — för åtskilliga år framöver för handlare, hantverkare m. fl., är inte alls någonting ödesbestämt, någonting oundvikligt. Den borde tvärtom ha kunnat undvikas.

Finansministern framhåller att omsättningsskatten för ett helt budgetår

Den ekonomiska politiken m. m.

ger staten omkring en miljon kronor och att den har haft en mycket god inflationsbekämpande verkan. Ett sådant uttryckssätt kan vara missvisande. Det är klart att jämfört med en underbalanserad budget måste en balanserad budget, vare sig balansen har uppnåtts genom en omsättningsskatt eller på annat vis, vara att föredra i ett läge då inflationstendenser kan befaras. Om den saken lär det knappast vara någon diskussion. Men med hänsyn till både inflations-tendenserna och skattebetalarnas intressen hade det varit bättre med besparingar och punktskatter.

Centerpartiets politik skulle, såsom jag nämnde, ha medfört en inte mindre stark budget utan att det behövt ske någon lånefinansiering för driftutgifter. Samtidigt skulle den också ha inneburit en mindre stark ansvällning av den offentliga sektorn, ett större utrymme för den enskilda sektorn och något lägre skatt.

Jag har svårt att förstå finansministern när han i detta sammanhang talar om ekonomisk stabilitet. I kompletteringspropositionen anges den sammanlagda ökningen av löneutgifterna till 7 procent. Därtill kommer utgiftsökningar genom avgifterna till den lagfästa tilläggspensionen med cirka 2 procent, inberäknat då även en del gamla pensionskostnader som alltså skall betalas vid sidan av utgifterna för ATP. Den sammanlagda utgiftsökningen blir alltså ungefär 9 procent. Mot detta står en ungefär hälften så stor produktionsökning eller på 4 å 5 procent.

Införandet av den nuvarande omsättningsskatten har alltså, såsom vi ser på saken, inte varit nödvändig ur vare sig budget- eller konjunktursynpunkt. Det förslag som från vår sida framfördes vid 1959 års riksdag skulle ha medfört en väl så bra balanserad budget som den finansministern presenterade. Även vid innevarande riksdag har vi i centerpartiet inriktat oss på att åstadkomma en hållfast budget utan omsättnings-

skatt. Vi har vid upprepade tillfällen sagt ifrån att vi inte vill ha den här omsen, eftersom den innebär en ökning av skattetrycket som säkerligen kommer att bli permanent, om man inte energiskt går in för att hålla tillbaka utgiftsstegringarna. Vi menar också att en sådan form av indirekt beskattning är särskilt olycklig genom den extra belastning som den utgör för handlare, hantverkare och andra. Dessa har ju inte frivilligt åtagit sig att vara statens uppbördsmän, utan de har av lagen blivit påtvingade detta besvär och omak. Man bör inte på detta sätt lägga en extra börda på en relativt begränsad grupp av människor.

Vi i centerpartiet har emellertid inte bara föreslagit vissa besparingar, utan också anvisat möjligheter till inkomstförstärkningar i stället för omsen. Visserligen skulle inte dessa förslag ge mer än ungefär en tredjedel av vad omsen inbringar, men vi tyckte i höstas att detta var ett ganska gott första steg och vi anser alltså att så är förhållandet.

Vår strävan är alltså dels att hålla nere utgifterna, dels att inom den nuvarande utgiftsramen åstadkomma en annan fördelning än regeringen har föreslagit. Vid utformandet av våra besparingsförslag har vi undvikit sådana åtgärder som kan anses innebära direkta övervältringar av den ekonomiska bördan från staten till kommunerna. Vi har också bestämt motsatt oss sådana indragningar som närmast skulle vara att jämställa med en skattehöjning för barnfamiljerna.

För att då först säga några ord om överflyttningen av utgifter från staten till kommunerna så innebär ju en sådan i praktiken bara att man flyttar över skatt från den ena raden på skattsedeln till den andra. Skillnaden ligger däri att den kommunala skatten drabbar små och medelstora inkomster relativt hårdare än de större inkomsterna. Av dessa anledningar har vi inte velat vara

Den ekonomiska politiken m. m.

med om folkpartiets förslag till överflyttning av utgifter från staten till kommunerna, liksom vi inte heller har velat vara med om vissa andra av högerns och folkpartiets förslag. Vi har motsatt oss en minskning av skatteersättningen till kommunerna, ett förslag som framförts både av högern och folkpartiet. Samma inställning har vi haft till högerns och folkpartiets förslag om inskränkning av bidraget till läroböcker i folkskolan. Dessa och flera andra förslag innebär i själva verket ingenting annat än en överflyttning av utgifter från staten till kommunerna.

Genom sin största s. k. besparingspost — jag hoppas att man inte tar illa vid sig inom högerpartiet, om jag benämner indragningen av ett barnbidrag i varenda barnfamilj i landet en så kallad besparingspost — minskar högern statens utgifter med drygt 400 miljoner kronor per år. Vem går det ut över? Naturligtvis över barnfamiljerna. Det har faktiskt varit beklämmande att sitta i kammaren och höra hur man från högerhåll på allvar har försökt göra gällande, att denna manöver — alltså att man tar ett barnbidrag från varenda svensk barnfamilj — skulle innebära, att hela folket — även dessa barnfamiljer som mister sina pengar — skulle tjäna på affären. Sådant är litet påfrestande att lyssna till. Att högern vill dra in ett bidrag i varje barnfamilj är dess ensak — det får den försöka göra bäst den vill — men jag kan inte stillatigande åhöra hur man försöker göra gällande, att de som mister pengarna skall tjäna på transaktionen. Det är vad man har påstått.

För vår del har vi velat undvika besparingar som särskilt drabbar de svagare. Den största av våra besparingsposter gäller de generella bostadssubventionerna. Sådana utgår såväl till större som till mindre inkomsttagare, men jag tror, att en undersökning av förhållandena skulle ge vid handen, att människor med stora inkomster re-

lativt sett får mera av dessa generella subventioner än de små inkomsttagarna, helt naturligt beroende på att de håller sig med större lägenheter.

Vårt avvecklingsförslag är kraftigast beträffande hus byggda under 1940-talet och det tidigare 1950-talet. Hyreskostnaderna är ju avsevärt lägre i dessa något äldre hus, och det förefaller föga rättvist att vara frikostig med omfattande subventioner till alla som bor i dem, oavsett om de behöver pengarna eller inte. I de nya husen däremot är kostnaden — även med tillbörlig hänsyn tagen till skillnaden i standard — betydligt högre, och därför är den subventionsminskning vi härvidlag föreslår av mindre omfattning.

Centerpartiet anser, att bostadspolitiken måste tas upp till omprövning. Dess socialt motiverade delar — bostadsrabatterna till barnfamiljerna, förbättringsverksamheten och pensionärsbostadsbidragen — bör bibehållas och kanske också förstärkas. De generella åtgärderna bör inriktas på att skapa gynnsamma betingelser för produktionen av bostäder. De nuvarande generella subventionerna bör däremot avvecklas så fort sig göra låter. En omprövning i detta syfte bör komma till stånd snarast. Ur såväl statsfinansiell synpunkt som ur kapitalmarknadssynpunkt är det angeläget med en annan ordning.

Vi har också — vilket kammaren känner till — föreslagit besparingar på den allmänna sjukförsäkringen, i det att statsbidraget till ett flertal utgiftsposter till vilka bidraget nu är 50 procent skall sänkas till 25 procent. Jag vill emellertid särskilt understryka, att vi icke har förordat minskade förmåner för de sjuka utan önskar ha dem oförändrade. När vi vill minska statsbidraget måste naturligtvis pengar till de oförändrade förmånerna tas någonstans ifrån. Hur vill vi ta in dem? Jo, genom ökade avgifter.

En annan post, på vilken i dagens läge besparingar borde vara praktiskt

Den ekonomiska politiken m. m.

möjliga, är kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken. Man läser allt emellanåt uppgifter i pressen om att vårt land egentligen har den högsta tänkbara sysselsättningen. Inom centerpartiet är vi angelägna om att skapa goda sysselsättningsmöjligheter, men vi vill bedriva arbetsmarknadspolitiken något annorlunda. Det kan inte vara riktigt att avsätta mera pengar till beredskapsarbeten i dagens höga konjunktur än vi gjorde i fjol under en åtstramningsperiod. Centerpartiet menar, att åtgärderna nu i stället skall inriktas på att på allvar — så långt det allmänna kan — stärka näringslivet, särskilt på områden, där det även under nuvarande konjunktur kan finnas sysselsättnings-svårigheter.

På det sättet bör det gå att spara även på anslagen för beredskapsarbeten. Vi har därför föreslagit oförändrat anslag, 125 miljoner, till beredskapsarbeten på gator och vägar i stället för 160 miljoner som regeringen har föreslagit. Våra sammanlagda besparingar på det kommande budgetåret uppgår till 340 miljoner kronor. Vi har en utgiftsökning också att redovisa, om nu redovisningen skall bli någorlunda fullständig. Det är kostnaderna för den höjda folkpensionen. Denna utgiftspost uppgår till nära 100 miljoner. I gengäld har vi förordat en höjning av pensionsavgiften utöver vad regeringen har avsett med så stort belopp, att merkostnaden enligt vårt alternativ till fullo täcks av avgiftsökningarna.

I likhet med finansministern har vi också försökt beräkna budgetutfallet enligt vårt alternativ så långt fram i tiden som för budgetåret 1961/62, alltså det budgetår som börjar om drygt ett år. En sådan beräkning måste av naturliga skäl bli något osäkrare, i all synnerhet som ännu inte tillräckligt material har presenterats, men förutsatt att automatiska inkomstökningar och utgiftsökningar tar ut varandra skulle vår budget det året — utom omsättningsskatt, märk det

herr finansminister! — visa ett underskott på 400 miljoner kronor. Det underskottet avser vi att eliminera, i den mån det går genom ytterligare besparingar men därutöver genom inkomstförstärkningar i form av punktskatter. Härmed sammanhängande spørsmål bör enligt vår mening tas upp under höstrikdagen.

När man läser kompletteringspropositionen får man nästan intrycket att finansministern är rädd för att det skall bli något slags »julgransplundring» — han brukar visst använda det uttrycket ibland i sina kommentarer i radio — och det är ju lovvärt att han försöker sätta stopp för en serie nya utgifter, men jag vet inte om man kan utsträcka berömmet så långt som till att avse även det att finansministern förringar — jag tycker att detta är vad han gör — de ökade inkomster som konjunkturförvecklingen kan medföra. Bl. a. tar sig detta förringande uttryck i att han nedräknar inkomsterna vid de statliga verken.

Jag skall inte närmare kommentera de olika posterna. Det kan räcka med att säga att de affärsdrivande verken genom rationaliseringar borde kunna klara åtminstone en tredjedel av löneökningarna utan återverkan på slutresultatet.

Statens järnvägar intar som vi vet en särställning. Företaget har ju fått driftbidrag på 100 miljoner. Löneökningarna uppgår till 81 miljoner kronor. 11 miljoner skall täckas genom taxehöjningar, och resten vill nu regeringen täcka genom anslag från staten. Enligt vår mening har regeringen tagit till detta anslag väl kraftigt. Vi anser att det borde räcka med 50 miljoner kronor.

Låt mig så övergå till att säga några ord om näringslivets förhållanden. Hög ränta och skärpta kreditrestriktioner, det är daglig kost för näringslivet. Det gamla lågräntelandet Sverige har blivit ett utpräglat högränteland under senare år. Vi tycker att detta är tråkigt och vill vädja till alla som är intresserade av lån-

Den ekonomiska politiken m. m.

tagarnas förhållanden att försöka verka för en lägre räntesättning.

För större och äldre företag har det naturligtvis inte varit lika besvärligt som för de mindre företagen. De mindre företagen har ju inte de stora företagens möjligheter till självfinansiering och de har inte heller tillgång till någon obligations- och aktiemarknad. Det blir i första hand de mindre företagen — och bland dem framför allt de nya företagen — som drabbas hårdast av den förda kredit- och räntepolitiken. De är nämligen i större utsträckning än de stora företagen hänvisade till kortfristig finansiering i affärsbankerna.

Vi har fört fram olika förslag syftande till att skapa utrymme för en vidgad kreditgivning till de mindre och medelstora företagen. Redan på ett tidigt stadium har vi emellertid mött en negativ inställning från riksdagsmajoriteten. När det inte gått att vidga den fria lånesektorn för företagsamheten har vi velat öppna en speciell utväg och ställa ett bestämt belopp av den prioriterade delen till den mindre företagsamhetens förfogande.

Småföretagarna får ofta — som jag förut sade — lita till kortfristiga lån och krediter. Dessa kortfristiga lån är dyra vad räntan beträffar. Det är också ett mycket stort besvär för företagsamheten att skaffa växelpåskrifter hos leverantörer och köpare vid omsättningar o. s. v. Man behöver krediter av mera långsiktig beskaffenhet. Småföretagsamheten behöver ha en sundare finansieringsbas för sin verksamhet om den någorlunda ostört skall kunna bedriva sin näring. Om nu ökade medel ställs till förfogande för utlåning genom hantverks- och industrilånefonden så innebär det inte en alltigenom motsvarande ökning av nya lån. För att tala konkret — de 100 miljoner kronor som vi velat att riksdagen skulle skriva till regeringen om för en utökning av krediterna till småföretagsamheten har naturligtvis inte genomgående kommit att bli nya krediter. Det

förefaller mig som om en stor del av det beloppet har blivit rörelsekapital. Man har fått lösa in en del växlar och kommit ifrån en del annat finansiellt trasel samt fått en något lugnare tillvaro. Det var det vi strävade efter vid vår framskott här.

I detta sammanhang skulle jag också vilja stryka under, att jag tror att hypoteksföreningarna skulle vara betjänta av litet mer kreditmedel. Det är långa köer i hypoteksföreningarna som står och väntar på att få pengar. Låntagarna där hör också till den grupp, som under vintertiden fått trassla sig fram med växlar och liknande ting.

Man bör även observera, att EFTA-marknaden och de handelspolitiska omvälvningarna över huvud taget i Väst-europa säkert kommer att ställa anspråk på nya krediter för omställningar, rationaliseringar, förbättringar och utvidgningar inom företagen och då inte så litet även inom småföretagen. Det kan också behövas möjligheter att lämna en köpare någorlunda hyggliga betalningsvillkor för varor som köps från småindustrin.

Utan att närmare gå in på de förslag vi från vårt håll fört fram till förmån för näringslivet inför Europamarknaden vill jag erinra om, att lösningen av dessa problem faktiskt är en av de allra angelägnaste näringspolitiska uppgifterna i våra dagar. Man kunde faktiskt ha väntat sig ett mera positivt mottagande av vårt förslag om de 100 miljoner kronorna till lån åt dessa småföretagare än vad fallet blev. Det första man hörde av i riksdagen var att högermän och socialdemokrater bildligt talat grät vid varandras bröst — det hände inte i denna kammare men det lär ha hänt i första kammaren — över att de var ense om att den tjänsten skulle man absolut inte göra småföretagsamheten.

Om dessa glädjetårar fortsätter att strila, herr Svärd, jag ser han står här i kammaren, sedan man tänkt över hur det är ställt för den mindre företagsam-

Den ekonomiska politiken m. m.

heten är mig inte bekant. Dock förefaller det som om i varje fall på ett håll eftertankens kränka blekhet skulle ha haft en välgörande effekt — nämligen på den socialdemokratiska delen av gråtar-skaran. I går kväll kom ju meddelandet om att regeringen har tillsatt en utredning för förbättring just av den långfristiga kreditgivningen till mindre och medelstora företag. Syftet med utredningen synes vara att öppna obligationsmarknaden även för den mindre företagsamheten. Ja, så skall det låta, herr finansminister!

Från vårt håll har vi som kammaren — eller i varje fall många här — säkert erinrar sig gång efter annan gjort framstötter på detta område. Vi har väckt motioner syftande till att skapa möjligheter för de mindre företagen att låna pengar via obligationsmarknaden. Jag kan tala om att vi vid 1958 års A-riksdag väckte en sådan motion. Jag har den med mig här i kammaren om finansministern vill se den.

Hade regeringen gjort slag i saken tidigare, så hade vi inte behövt ha den situation vi har i dag. Nog förefaller det underligt när man ändå tycks vara på det klara med behovet av krediter till småföretagarna att man så här i förstone har valt en form som gör, att det skall dröja ett bra tag innan dessa får pengarna. I stället borde man i första hand ha försökt följa vår linje för att få ett någorlunda snabbt resultat.

När man på regeringshåll och bland riksdagsledamöter för någon tid sedan, troligen den 29 april, upptäckte att vi i centerpartiet för ett par månader sedan, närmare bestämt den 15 mars, hade motionerat i denna sak talade man om detta som om det vore fråga om någonting annat än vad det verkligen är. Man sade att hade det inte gällt kreditgarantier utan lån, hade det varit någon rim och reson. Men ärade kammarledamöter det var ju just lån mot ränta, som det var fråga om! Sedan reser man omkring och säger,

att detta måste väl ändå vara valfläsk från centerpartiets sida.

När vi i centerpartiet lägger fram förslag kallas det för valfläsk. Jag vet inte om regeringen också ville kalla sin framstöt i denna fråga i går kväll för valfläsk. Men — hör och häpna — motiven för talet om valfläsk hämtar man enligt TT-referatet från det förhållandet, att vi inte fört fram denna propå genom motion i riksdagen, som man bör göra enligt dessa meningsriktningar, utan — mina damer och herrar — via radion och fört fram den sedan ärendet är slutbehandlat i utskottet.

Vår motion väcktes i anslutning till propositionen angående kassareservsbestämmelserna i mitten av mars månad och sista dagarna i april talades detta om i radion. Jag vill framhålla detta för att det skall stå klart hur pass hållbara motiv man har, när man är ute och talar om att andra personer steker sitt valfläsk. Jag skall inte framföra någon motsvarande beskyllning mot regeringen för framstöten i går; jag skall bara tala om att jag är mycket tillfredsställd över att det blev något resultat. Detta gör jag inte å egna vägnar och inte å partiets vägnar utan för dessa låntagares skull, som kanske genom denna åtgärd kommer ifrån en hel del av sitt lånetrassel, slipper att springa med sina omsättningsväxlar och i stället får mera långfristiga papper. Det finns all anledning att glädja sig å deras vägnar, och det skulle jag tro att finansministern också gör — i varje fall bör han göra det.

Högerpartiets roll i denna fråga skall jag inte beröra så mycket i detta sammanhang, eftersom den har utspelats inför andra fora, nämligen första kammaren och pressen. Men nog skulle det glädja mig, om även den andra syndaren i detta fall, nämligen högern, omvänder sig, sedan socialdemokraterna har gjort det.

Centerpartiet anser att kassareservsbestämmelserna utnyttjas på ett sätt, som inte är alldeles lämpligt. Den ensidiga

Den ekonomiska politiken m. m.

prioritet, som har drivits fram med kassareservbestämmelsernas hjälp, får man nog tänka sig att successivt avveckla — jag säger successivt därför att jag vet, att det skulle vara förenat med betydande svårigheter att göra detta omgående. Vårt ställningstagande till kassareservbestämmelserna framöver kommer att bli beroende av hur de tillämpas. I det fallet fäster vi stort avseende vid möjligheterna för småföretag, inklusive jordbruk, att erhålla en rättmätig andel av kreditgivningssumman.

Låt mig så säga några ord om den skatteutredning, som nu har tillsatts. I september i fjol tyckte man att det kunde vara på tiden att byta ut lapptacket på beskattningens område mot någonting nytt. Det har tillkommit en ny skatt, då och då. Ovanpå alltihop infördes så en omsättningsskatt. Det har blivit lapp på lapp. En översyn från grunden föreföll oss nödvändig. Man skulle då också få ta ställning till förhållandet mellan indirekt och direkt beskattning. Det är klart att vi nu känner oss belåtna med att finansministern har gått till verket och tillsatt en sådan utredning. På den punkten finns väl knappast några delade meningar mellan partierna. Det torde inte heller vara så mycket att anmärka på direktiven i stort. Men när det gäller att låta preliminärskatten bli definitiv kan man fråga sig om möjligheter härtill verkligen finns. Jag tillåter mig att på denna punkt anmäla något av en skeptisk inställning.

Detta betyder inte att jag har någonting emot att frågan provas, tvärtom. Alla frågor bör provas, även de som det inte förefaller alldeles sannolikt att man kan lösa på ett lämpligt sätt. Man bör se efter om det går.

När man nu gör en sådan här allmän översyn, bör den naturligtvis omfatta hela frågekomplexet.

Till sist! Enligt vår mening bör man söka sig fram till en lättnad av skattestrycket. Vi måste försöka komma tillbaka till det skattestryck vi hade före om-

sättningsskattens införande. Att lova mer i skattelättnader än att steg för steg söka sig tillbaka till det skattestryck vi hade före omsen anser vi vara orealistiskt, men vi tycker att det kan vara en lämplig målsättning för skattereducering. Skall man nå resultat fordras det kraftiga åtgärder i besparingssyfte, i första hand då ifrån den man som har hand om nyckeln till kassakistan. Han måste naturligtvis pruta så långt som möjligt, och jag tycker att, med den moderation som vi ifrån centerpartiet iakttar när vi framför krav på skattelättnader och en återgång till det skattestryck vi hade före omsen, steg för steg i mån av krafter, då borde det även vara möjligt för finansministern att effektivt hjälpa till.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Innan jag ger mig in på själva replikväxlingen med de värderade partiledarna, skulle jag enligt gammal vana gärna vilja säga någonting om vad budgeten i stort sett rör sig om. Jag tycker att en sådan här avslutande ekonomisk debatt inte vore fullständig, om det inte fanns något av redovisning av de mera principiella ekonomiska problem, som vi ändå har att inrätta vårt politiska handlande efter. Jag tillåter mig sålunda — jag lovar att här göra det mycket summariskt — att erinra om att vi under de senaste två, tre åren haft en utveckling från lågkonjunktur till högkonjunktur och följaktligen fått pröva en rad olika ingripanden i ekonomiskt avseende för att styra landets ekonomi såsom vi önskar, nämligen en kombination av hygglig sysselsättning och en stabil ekonomi.

Vi har således bakom oss en konjunkturcykel, som har växlat ifrån 1958 fram till 1960, jag vill inte säga från lågkonjunktur men i varje fall från en påtagligt dämpad konjunktur till dagens läge med en ganska bastant högkonjunktur, dess bättre icke någon överkonjunktur.

Den ekonomiska politiken m. m.

Det är klart att åtskilliga problem uppstår för statsmakten, som i sin ekonomiska politik inte bara skall se till att det uppstår balans i budgeten. Budgeten representerar en fjärdedel av den samlade nationalprodukten och är den enda faktor som kan ingripa i det samhällsekonomiska skeendet för att nå fram till det som jag inledningsvis ville beskriva som målet för vår politik. Vi kommer att ha kvar dessa problem och svårigheter, och vi kommer förmodligen att få mycken kritik för att statens medel fortfarande är ganska trubbiga och inte så finslipade och snabbt verkande som man kanske skulle önska. Men jag vågar ändå hävda — därvidlag kan jag nog stödja mig på yttranden från dem som inte bara hör hemma bland mina personliga vänner eller har anknytning till mitt parti — att vi i vårt land har lyckats på ett hyfsat sätt att klara detta balansproblem, att stimulera när den privata verksamheten visar tydliga tecken till pessimism, och att nu med olika medel dämpa ner den privata verksamheten när denna inte bara är optimistisk utan till och med överoptimistisk. Jag har i dag i första kammaren tillåtit mig att säga — jag kan upprepa det här — att man av naturliga skäl på den privata sektorn alltid får ett överslag i pessimistisk riktning och ett överslag i optimistisk riktning när konjunkturerna går ned, respektive upp. Det är det naturligt mänskliga elementet av spekulation som ligger i all privat företagssamhet. Om man tror att det blir dåliga tider, vill man reva seglen för att inte behöva förlora några pengar, och då accentueras naturligtvis nedgångstendenserna på grund av denna spekulation. Om man tror att tiderna går uppåt, vill man hissa extra segel för att vara med i seglatsen, och det betyder också att man får en spekulationsdrivande tendens i den uppåtgående konjunkturen. Detta skall vi nu försöka styra och bromsa med de åtgärder samhället har till sitt förfogande, och jag menar att det

är över detta vi har en ganska klar kartläggning under de senare åren.

Den stimulans staten satt in under 1958 och delvis 1959 kan ju i pengar — i form av utökade offentliga investeringar — uppskattas till 500—600 miljoner kronor. Den likviditet, som släpptes i privata investeringsfonder, vilkas uppsamlade tidigare hade animerats från statens sida, kan också uppskattas till i runt tal 400—500 miljoner kronor. En ökning av bostadsbyggandet med 10 000 lägenheter representerar en injektion i det ekonomiska livet på mellan 400 och 500 nya miljoner. Det var således en mycket påtaglig och kraftig aktivitet för att nå denna stimulans. Vi kan väl så här i efterhand säga, att vi lyckats hyggligt nog. Vi kom igenom dessa svåra tider utan att behöva räkna med någon produktionsnedgång i vårt samhälle. Sverige var ett av de få länder i den västliga världen — även om jag räknar in Kanada, Amerika, Australien och Nya Zeeland — som kom igenom denna lågkonjunktur utan några steg tillbaka. Det var snarare så att vi stannade till ett tag i vår kontinuerliga framryckning.

När vi kom fram till 1959 och såg att denna situation vände, tedde sig själva upplåningen som det allra viktigaste problemet. När vi under nedgångskonjunkturen hade tvingats till en upplåning på 1 400—1 500 miljoner och dessutom genom tidigare beslut i allt samförstånd här i riksdagen hade tagit på oss utgifter, som talade för att den upplåningen avsevärt skulle stiga, då var det som omsättningsskatten aktualiserades och sedermera genomfördes i slutet av 1959.

Det sades i medkammaren här i dag, där man försökte vara kvick, rolig och raljant, att omsättningsskatten för finansministern hade blivit en jungfru som skulle bestyra allt, en Mädden för alles, som skulle klara problemet i nedgångstider och följaktligen också i uppgångstider. Om man nu inte bara vill

Den ekonomiska politiken m. m.

vara rolig utan faktiskt tänka igenom problemet, finner man att denna karaktistik är plausibel och dessutom riktig och välgrundad. Det var en lämplig politik att i det här fallet ha omsättningsskatten som en Mäddchen för alles. Det var nämligen så, att när vi på grund av konjunkturuppgången inte längre kunde låna så mycket som vi i annat fall hade behövt göra, fick omsättningsskatten sättas in.

Då kan man säga: Varför satte man inte in omsättningsskatten tidigare då man innevarande budgetår är tvingad att ta en så hög upplåning? Upplåningen är ju i kompletteringspropositionen redovisad till i runt tal 2 000 miljoner. Jag kan redan nu säga att med hänsyn till vissa åtgärder, som har vidtagits i dämpande riktning i fråga om de statliga investeringarna, tror jag att vi kanske slipper undan med något lägre upplåning än de redovisade 2 000 miljonerna — hur mycket skall jag avstå från att spå om. Herr Ewerlöf i första kamaren, som är rätt sakkunnig på dessa frågor, gissade, om jag fattade honom rätt, på något hundratal miljoner under de 2 000, och i stort sett kan jag dela hans uppfattning därvidlag. Jag utgår ifrån att det litet längre fram ges tillfälle att mera i detalj debattera den frågan, och jag skall därför inte ägna den mer uppmärksamhet just nu.

Men så mycket kan jag säga, att den upplåning, som var tolerabel i nedgångstiden, icke är tolerabel i uppgångstiden. Man kan inte heller i en nedgångstid låna hur mycket som helst, ty någonsans går ju ändå gränsen om man vill räkna med att kunna klara ekonomin i framtiden. Med naturnödvändighet kommer ju effekten av de statliga åtgärderna alltid med en viss eftersläpning. Omsättningsskatten, som lanserades redan i diskussionen i januari månad 1959, genomfördes och fick sin effektiva verkan den 1 januari 1960. Men gudarna skall veta att det inte bara är att gå ut och kommendera fram en omsättnings-

skatt just vid den tidpunkt man kan anse den vara lämplig. Man måste börja i god tid, om man skall ha möjlighet att få den genomförd, och av naturliga skäl måste ju diskussionen börja något år innan riksdagen var färdig att acceptera omsättningsskatten.

När vi ser till nästa år, finner vi att för det året redovisas en upplåning på 1 555 miljoner i kompletteringspropositionen. Det är en upplåning som, om propositionens siffror håller, är 400—500 miljoner kronor lägre än för innevarande år. Man kan säga att även den upplåningen är hög, och jag är beredd att höra det från herr Hjalmarson. Den är hög i dagens konjunktur. Vi har försökt uttrycka detta i kompletteringspropositionen genom att säga att vi har nått en sysselsättningsgrad och en ekonomi på hög nivå men utan att vi därför behöver tro att den skall slå över i inflation. Vi har goda utsikter att kunna hålla en stabil ekonomi, även om marginalerna inte är alltför stora och även om ekonomin som sagt går på en hög nivå.

Då kan man fråga sig vad anledningen är till att jag vågar vara så optimistisk. Ja, vi har under hela 1959 haft en stabil ekonomi i vårt land. Vi hade ett oförändrat levnadskostnadsindex och hyggliga bytesförhållanden med utlandet. Vår valutareserv blev inte sämre utan undergick snarare en liten förbättring. Våra exportsiffror var hyggliga, och vi hade framför allt — vilket är mycket intressant — en exceptionellt kraftig investering på den privata sidan och inom industrisektorn även under de sämre åren. Dessutom hade vi under 1959 en ökning av bruttonationalprodukten, så här i efterhand beräknad till ungefär 5 procent.

Man kan sålunda säga att den upplåning vi kostade på oss icke har varit inflationsdrivande. Och upplåningen innevarande år torde heller inte kunna betraktas som inflationsdrivande, oavsett om den kommer att uppgå till 2 000

Den ekonomiska politiken m. m.

miljoner kronor eller den blir något hundratal miljoner kronor lägre.

Det är fem veckor kvar på detta budgetår, och det har inte under den gångna tiden av budgetåret funnits några tecken som tyder på att vi håller på att komma ur balans. Vid årsskiftet hade vi en höjning av levnadskostnaderna på ungefär 2,7—2,8 procent. Den var en följd av omsättningsskatten, och vi hade beräknat den till 3 procent. Än har i varje fall inte levnadskostnadsstegringen blivit högre. Överraskande nog hade vi t. o. m. under den senaste månadsredovisningen en sänkning av levnadskostnadsindex med en enhet.

Jag menar därför att det finns rimlig anledning tro att vi även den 1 juli har en stabil ekonomi, även om sysselsättningen nu är ganska ansträngd. Antalet arbetslösa är i dag inte stort. Vi har, som jag fick höra i dag, avvecklat folk på beredskapsarbeten så när som på 5 000 man, och de siffror vi kommer att avläsa i arbetslöshetsstatistiken kommer att vara ganska låga.

Under detta budgetår kommer vi också att hålla en ekonomisk stabilitet och, föreställer jag mig, ett fast prisläge, trots att upplåningen nu nästan går upp till 2 000 miljoner kronor. Då uppstår frågan huruvida en upplåning nästa år på ungefär 1 500 miljoner kronor kommer att vara inflationsdrivande. Herr Hjalmarson anser väl det. Men jag vill säga, att när vi nu driver en politik där många olika element arbetar — kanske en mera nyanterad politik över ett vidare fält än tidigare — tror jag vi skall kunna klara stabiliteten även med den upplåning vi ser framför oss. Det har också givits uttryck för den uppfattningen i kompletteringspropositionen.

När vi då ser mot framtiden, så är det klart att det stora och väsentliga problemet för oss är att uppehålla vår ekonomiska balans och samtidigt därmed hålla en god sysselsättning. Det har jag understrukit, om inte här så i varje fall i medkammaren. Den saken har vi också

lyckats bra med hittills. Och varför skall vi inte nu, om vi samlar alla goda krafter, ha en chans även framöver?

Det har gjorts en hel del under de senaste månaderna. Den proposition som nu slutregleras visar en nedgång av den offentliga sektorns investeringar. Den är visserligen inte så stor, men det beror på att denna materia inte kan hanteras på ett sätt som tillåter våldsamma kastningar i de statliga investeringarna. De är med naturnödvändighet ganska bundna. Vidare har vi på den penningpolitiska sidan engagerat oss för en överföring av bankernas likviditet till obligationsmarknaden, och alla kan väl erkänna att de åtgärderna har givit åsyftat resultat. På riksdagens bord ligger nu också ett förslag till ändring av investeringsfonderna, som innebär att den likviditetspåspädning, som de gamla investeringsfonderna utgjorde i en högkonjunktur, nu blir dämpad. Samtidigt inbjödes företagarna att mot mycket förmånliga skattepreferenser godvilligt avsätta 100 procent till nya investeringsfonder, som skall steriliseras under åren 1960 och 1961 för att under de åren dämpa den likviditet i banksystemet, som är en följd av de dåliga tidernas statliga upplåning och som vi nu med de medel jag här beskrivit försöker behärska.

Vi räknar nu med att även 1960 skall vara ett år med en progressiv utveckling i Sveriges ekonomi. För industriproduktionen under de månader av 1960 där den nu kan avläsas ligger månadssiffrorna 7 procent högre än motsvarande siffror 1959. Det är det första kvartalets månadssiffror. Vi har tillåtit oss tro på en privat investeringsökning under 1960 som är inte bara lika hög som 1959 års utan till och med överstiger denna. Jag vill erinra om att de enkäter som gjorts ju visar en alldeles utomordentlig investeringsaktivitet hos industrien just nu. Investeringsciffrorna skulle ju 1960 ligga 30 procent högre än

Den ekonomiska politiken m. m.

under 1957, när vi hade den senaste högkonjunktursperioden.

Vi kan räkna med en privat konsumtionsökning på mellan 2 och 3 procent. Det är den prognos vi har vågat ställa. Vi räknar med en import- och exportökning på mellan 7 och 8 procent, och vi räknar även med investeringsökningar för stat och kommun, dock påtagligt lägre än på den privata sektorn, vilket är ännu ett uttryck för att samhället måste vara synkroniserat med utvecklingen inom näringslivet och på den privata sidan.

Under dessa förutsättningar har vi följaktligen nu att slutreglera den statliga budgeten. Riksdagen har under en följd av sammanträden under våren fattat beslut som i allmänhet inneburit att den accepterat regeringens förslag. Nu får vi i riksdagens slutskede den teoretiskt intressanta debatten om hur politiken skulle se ut om man i stället följt högerens, folkpartiets eller centerpartiets förslag. Jag har tidigare sagt — och jag märkte att herr Hedlund hade behov av att förekomma mig där — att hela denna debatt blir något av en hypotetisk skuggboxning, om jag så får säga, men den kan naturligtvis ha sitt teoretiska intresse. Jag skall inte alls dra mig för att vara med i den. Jag vill då först säga något om de offentliga investeringarna.

Jag har hört herr Ohlins och herr Hjalmarsons anföranden. När man läser igenom högerpartiets motion och reservation till utskottets betänkande, får man en repetition av hela den populära vokabulär som herr Hjalmarson är osträdd mästare i att framföra, ett om-döme som hans anförande i dag ytterligare bestyrkte. Man för en diskussion om den offentliga sektorn från det utgångsläget att det offentligas investeringar ställs kontra de privata investeringarna. Det är en orimlig frågeställning i och för sig, och jag tror nog att mina värderade oppositionsledare vid en mera allvarlig och icke så politiskt

inflammerad debatt, som en debatt av detta slag gärna blir, ger mig i stort sett rätt när jag säger, att de offentliga investeringarnas ansvällning är en följd av samhällets egen utveckling, att den är en nödvändig faktor, om man vill att samhällspolitiken skall drivas med det målet att människorna skall ha en tryggad sysselsättning, och att deras mera primära och elementära behov många gånger klaras bättre gemensamt än av människorna var för sig.

I alla de västeuropeiska länderna ligger skattebördorna vid mellan 25 och 35 procent av nationalprodukten. Sverige ligger alls inte i toppen. Det finns länder, bland annat Västtyskland som ju många gånger åberopas som ett föredömligt ekonomiskt skött samhälle, som i fråga om den totala skattebördan ligger avgjort över vårt land. Alla dessa länder, som man väl kan säga är representativa för avancerade industriländer, dras med en hög skattebörda helt enkelt därför att med stigande levnadsstandard och stegrad utveckling kräver det kollektiva och det gemensamma mer än i det gamla bondesamhället, det gamla agrart betonade samhället. Om ni gör en turné runt världen så finner ni inte i länder med låga skatter någon speciellt hög privat levnadsstandard. Ni kommer till er överraskning att finna att motsatsen i allmänhet är det vanliga. Varför det? Jo, därför att när människornas standard stiger, ställer de anspråk på samhället som fattiga människor inte behöver, kan eller har intresse av att ställa.

Vi har som den största posten i den svenska statsbudgeten vårt försvar. Det har kanske inte så särdeles mycket med frågan om standard och inte standard att göra; det är något vi får kosta på oss om vi vill föra en utrikespolitik av den karaktär vi för i vårt land. Men det är ändå den största posten i den svenska budgeten, den budget som skattebetalarna gemensamt skall spara ihop

Den ekonomiska politiken m. m.

till. Ingen menar ju att någon annan än kollektivet kan klara den uppgiften.

Vi satsar i vårt land 2 000 miljoner kronor årligen på den offentliga sjukvården. Den behöver inte vara en offentlig angelägenhet, men vi har i vårt land varit överens om att den bör vara en offentlig angelägenhet. Vi har sagt oss, att återställandet av arbetsförmågan hos landets medborgare både av samhällsekonomiska och humanitära skäl bör vara oberoende av den enskildes ekonomi, och därför skattefinansierar vi sjukvården i stället för att lägga kostnaderna på den som råkar bli sjuk. Det kostar i dag ungefär 75 kronor per dygn att ligga på ett modernt centrallasarett. Skulle just den som blir sjuk ta dessa kostnader, har jag en mycket stark känsla av att många människor, som skulle kunna bli reparerade på ett sjukhus, skulle tvingas att avstå härifrån av ekonomiska skäl. Vi skattefinansierar alltså sjukvården och säger, att det är en uppgift för samhället. Det är en offentlig investering, som vi i stort sett är ense om. Men det behöver inte vara det. Det *går* att driva sjukvård privat, och det gör man i vissa länder. Men vi har här valt en annan väg.

Vi har den enorma expansionen på utbildningens och skolans område. Med en höjd levnadsstandard följer krav på bättre utbildning, och för produktionen behöver vi den utbildade arbetskraften. Den utvecklingen kommer att fortsätta. Det sitter nu ett sammansatt utskott och studerar ecklesiastikministerens universitetsproposition. Efter vad det sagts mig, kommer detta utskott, där alla partier är representerade, inte att yrka på några besparingar i de förslag som regeringen förelagt riksdagen. Snarare torde väl prövningen i utskottet leda till att man kräver utbyggnader och ekonomiska engagemang utöver vad regeringen föreslagit. Jag vet inte om mitt antagande därvidlag är riktigt, men det har i varje fall sagts mig att det tankegångarna skulle föreligga.

Vi behöver den utbildade arbetskraften. Den svenska industrien och det svenska näringslivet ropar efter ingenjörer och tekniker av alla slag. De svenska skattebetalarna satsar pengar på den utbildningen och befriar industrien från att betala den. Denna utbildning kan vara en föga räntabel affär för det offentliga och staten. Men det är en mycket räntabel affär ur folkhushållets synpunkt. Med dessa utgångspunkter satsar samhället pengar på detta ändamål.

Vi diskuterade frågan om sambeskattingen för litet sedan och konstaterade då att det kostade 50 000 kronor av skattebetalarnas medel att göra en civilingenjör och 75 000 kronor av skattebetalarnas medel att göra en läkare. Vi tar dessa kostnader kollektivt, därför att vi anser denna utbildning vara av ett stort värde för samhället.

Vi behöver den utbildade arbetskraften. Jag är rädd för att många ungdomar i den utbildningsreserv, som vi nu kan ta vara på, inte skulle få någon utbildning, om inte samhället lojalt underkastade sig de enorma studiekostnader det här är fråga om.

Man kan föra detta resonemang på många olika avsnitt.

Det är klart att man kan fråga sig: Men hur kommer det sig att den offentliga sektorn har ökat i en sådan takt? Vi har haft en folkomflyttning och en strukturförvandling av vårt samhälle, där Bondesverige blivit Industrisverige. I Bondesverige krävdes i varje fall endast i ringa utsträckning, om jag går tillräckligt långt tillbaka, vatten, avlopp, elström, gas och centrala värmekällor. I bondesamhället behövdes ingen stadsplanering, inga gator och kommunikationsleder, inga reningsverk, inga tunnelbanor och inga parkeringsplatser, allt sådant som vi i dag betraktar som elementära ting för vårt vardagliga liv och som den offentliga sektorn ombesörjer.

Den ekonomiska politiken m. m.

I ett progressivt samhälle växer företag och industrier upp och expanderar snabbt. Det har åberopats i praktiskt taget varje inlägg i dag, att vi i dag står inför en ny ekonomisk situation i samband med införandet av den större Europamarknaden och frihandelsområdet. Var och en förstår att detta medför strukturförändringar i vårt samhälle. Det betyder att nya samhällen växer upp, att industrier expanderar och att andra företag går den motsatta vägen. Ett typiskt exempel på hur snabbt förhållandena kan ändra sig erbjuder samhället Oxelösund i dag. Detta samhälle, som för några år sedan hade 3 000 å 4 000 invånare, kommer att om något år ha 15 000 å 16 000 invånare, med allt vad det innebär.

Kom ihåg ni alla centerpartister som går upp här och försöker tala om att ni är företagsvänliga och företagsinställda, att vad som driver fram bostadsbyggnandet i dag är industriens expansion! Industrierna står och knackar på kommunalmännens dörrar och säger: Var snälla och se till att vi får bostäder, så att vi kan expandera och nyanställa folk! Var snälla och se till att ni ordnar alla de följdinvesteringar i gator, vägar, avlopp, markexploatering och allt vad det nu kan vara, som är nödvändigt för att det privata näringslivet skall kunna expandera och göra sin insats i samhällsekonomin!

Tala med vilken kommunalman som helst! Han står dagligen och stundligen inför dessa problem, inför dessa expansionskrav på den offentliga sektorn. Då är det ganska orimligt att man för en sådan här debatt. Jag skall inte referera herr Hjalmarson alltför länge. Jag skall bara erinra om vad han i radio spred till den eventuella miljon av Sveriges befolkning som lyssnade på vårt program häromkvällen, nämligen: Varför har vi en stor offentlig sektor? Jo, säger herr Hjalmarson, därför att vi har en socialdemokratisk regering. Varför växer den stora offentliga sektorn? Jo, säger herr Hjalmarson, därför att vi fortfa-

rande har en socialdemokratisk regering. Är detta svar på ett allvarligt spörsmål? Ett problem som varje praktiskt tänkande människa känner in på sig avfärdas med glosor. Men, för all del, detta kan vara typiskt Hjalmarsonskt. Men det är faktiskt inte värdigt en ansvarig partiledare.

Man kritiserar ibland det offentliga insatser. De är inte affärsmässigt räntabla, heter det. Detta är inte riktigt, eftersom jag inledningsvis sade att offentliga och privata investeringar inte konkurrerar med varandra utan kompletterar varandra. Jag behöver inte där nämna fler exempel.

Jag skulle måhända till allra sist här kunna inskränka mig till att citera ett par uttalanden, vilka jag tycker har sitt värde. Det ena är ett uttalande av Svenska handelsbankens direktör Tore Browaldh. Jag vet inte om herr Hjalmarson känner honom personligen. Jag utgår ifrån att han gör det, och jag utgår ifrån att han då och då tar ett samtal med honom. Jag skulle vilja rekommendera herr Hjalmarson att ta upp ett samtal om den här viktiga frågan, den offentliga sektorn, med bankdirektör Browaldh nästa gång ni träffas. Han höll nämligen ett anförande vid Handelsbankens bolagsstämma i mars, där han sade: »Man bör emellertid inte spela ut motsättningen mellan offentliga och privata investeringar för hårt. Bortsett från de nära 2 miljarder som statsmakterna lägger ned på militära investeringar» — han tar inte med den militära konsumtionen, i så fall kommer han upp till över 3 miljarder — »är den alldeles övervägande delen av de offentliga investeringarna i hög grad produktiv, vare sig det nu är fråga om kraftverk, vägar eller forskningslaboratorier. De stöder och kompletterar på en rad viktiga områden de privata investeringarna. Man behöver bara ställa den enkla frågan: Vad skulle vi göra med alla bilar om vi inte hade vägar för bilarna att gå på?»

Den ekonomiska politiken m. m.

Jag kan vidare citera ytterligare en av alla högt uppskattad nationalekonom, som har uttalat sig i den här frågan, nämligen professor Erik Lundberg. Han säger ungefär: »Egentligen bör man ju vara tacksam över att det offentliga tar de här investeringarna, som vid en snabb överblick kan synas vara oräntabla. Det är ju tack vare dessa oräntabla investeringar, som samhället gör, som de privata investeringarna kan ge sina vinstresultat och bli så pass räntabla som de är.»

Här, menar jag, har man således ett klart uttryck för sambandet mellan den offentliga och den privata sektorn, och därför är det — jag måste säga det — en vilseledande och oärlig debatt som förs när man så enträget och intensivt vill göra gällande att här har vi två komponenter som står i strid med varandra.

Jag skall, herr talman, försöka gå över till att i korthet besvara de frågor och de inlägg som har gjorts av de olika partiledarna i den tidigare debatten här i dag. Det är klart att jag i dag har gjort samma erfarenhet som jag har gjort tidigare, nämligen att kämparna på den borgerliga fronten, som skall vara det praktiska alternativet till den nu sittande regeringen, fortfarande inte kan mötas i en debatt här i riksdagen utan att riva varandra i håret på ett ganska intensivt och för alla uppenbart sätt. Jag har naturligtvis ingenting emot detta. Fortsätt gärna med det! Det är bara att önska lycka till!

Jag gjorde den iakttagelsen att herr Hjalmarson var rätt försiktig. Men han är den som har det största partiet bakom sig och det är ju en gammal fin attityd att om man är störst skall man inte luggas med den som är mindre. Men herr Hjalmarson har besvärliga bröder i kretsen, vilka inte kan se honom här i talarstolen, utan att de skall hoppa på honom och tala om hur illa han bär sig åt.

Herr Ohlin började sitt anförande

med att fråga: »Hur blir det nu med skattehöjningarna i fortsättningen? Finansministern har inte velat så där riktigt bestämt tala om vad han vill.» På s. 24 i kompletteringspropositionen gör jag följande uttalande: »Av skäl som jag i det föregående utförligt behandlat är det icke möjligt eller önskvärt att avge några absoluta deklARATIONER om den framtida finanspolitiken. Målsättningen för denna är visserligen klar men dess konkreta tillämpning måste med nödvändighet bestämmas av det vid varje tidpunkt föreliggande lägets krav. Vad som i dagens läge kan sägas är därför, att utsikterna efter den allmänna varuskattens införande ter sig gynnsamma för att under de närmaste åren utan skattehöjningar bedriva en politik som tillgodoser de väsentliga krav som människorna har rätt att ställa på det offentliga insatser i ett väl fungerande samhälle.»

Då menar herr Ohlin, att så där obestämd får man inte vara. Man skall säga: Här blir det inte några nya skattehöjningar på så och så många år.

Jag har tillåtit mig att göra den reservationen, att *om inget oförutsett inträffar*, så pekar nu de ekonomiska data på att vi för de närmaste åren, med en klok och sparsamhetspräglad budgetpolitik, skall kunna klara det hela utan nya skattehöjningar. Jag må väl också ha rätt att på detta sätt reservera mig. Blir det krig och örlog håller inte några förhandsbedömningar. Får vi en sommar av samma slag som 1955 håller inte heller några förhandsbedömningar, om jordbruksnäringen sättes i absolut ekonomiskt trångmål. Det vore alldeles orimligt att begära, att man inte skall få göra sådana reservationer som helt oförutsedda ting kan föranleda. Men eftersom herrarna har en benägenhet att rida på ord, lär man sig ju så småningom att uttrycka sig på ett sådant sätt, att ni inte skall ha det alltför lätt och behandligt framöver. Jag har tillåtit mig att säga, att om situationen är nor-

Den ekonomiska politiken m. m.

mal, skall budgeten hålla. Om vi får en inkomstlyftning, som korresponderar med en normal produktionsstegring — och det är klart att vi får det — blir det en inkomstförstärkning, som håller för de utgifter man med en försiktig politik är tvingad att acceptera. Men naturligtvis ges inte något utrymme för alltför ogenerade överbud av olika slag — det är jag angelägen att understryka.

Den 4—5-årsprognos som nu är serverad i propositionen är alltså försedd med många reservationer i det inledande resonemanget, ty den praktiska politiska verkligheten kan man inte linjera upp för alltför många år framöver och säga, att så och så kommer det under alla förhållanden att bli. Ingen seglare seglar med fasta skot — han anpassar dem efter vindförhållandena, han får rätta sig efter om det är stiltje eller blåst. På samma sätt är det med oss politiker, när vi har att handskas med våra praktiska problem.

Vidare var herr Ohlin överraskad över — och där fick han instämmande av herr Hedlund — att vi fortfarande arbetar med arbetslöshetsanslag som är så förhållandevis höga som de redovisas i regeringens förslag. Beslut i denna fråga har fattats, och om jag minns rätt var det på denna punkt ingen reservation från högerpartiets sida i år — däremot anser folkpartiet och centerpartiet att vi är för generösa med anslagen till arbetsmarknadsstyrelsen. Jag kan tala om, att vi senast i dag har haft ett samtal med ledningen i arbetsmarknadsstyrelsen och frågat: Tycker ni dagens perspektiv ger er anledning att revidera er uppfattning — den uppfattning som kommit till uttryck i socialministerns förslag till riksdagen och som riksdagen tog ställning till för några veckor sedan? Vi har fått ett nej på den frågan, och motiveringen är väl, att eftersom dessa mera rörelsebetonade åtgärder nu kommer i förgrunden och eftersom vi realistiskt får räkna med att vi när vintern kommer har en arbets-

löshet i Norrbottens län igen, så måste samhället ingripa. Och att det kostar pengar att driva beredskapsarbeten vet ju herr Ohlin och herr Hedlund lika väl som jag efter alla de debatter vi haft om dessa frågor.

Både herr Ohlin och herr Hedlund tog upp frågan om de offentliga verkens rationaliseringsmöjligheter. De säger — och saken har utvecklats mycket väl — taligt också i partimotioner — att skall de statliga verken vara sämre än vad de privata verksamhetsgrenarna är? Skall man inte kunna räkna med att de åtminstone rationaliserar bort en tredjedel av lönehöjningarna? 2 procent var den siffra herr Ohlin nämnde, och den har nämnts också i partimotionerna.

Ja, det finns bara ett fel i era besparingsaktioner på den punkten, och det är, att när verken i mars månad till kanslihuset inlevererade sina prognoser om vad de behövde för att klara sin verksamhet, så räknade de med den kontinuerliga rationalisering som de kan basera på mångårig erfarenhet. Den rationaliseringsvinsten är följaktligen inräknad i regeringens kalkyler, och då går det ju inte att begära, att man bara efter ett kommando från herrarnas sida skall ge sig på en dubbelt så stor rationalisering innevarande år. Det har verken inte möjligheter till. Herrarna har utgått från felaktiga föreställningar i sina beräkningar — i det material som ligger på bordet är rationaliseringen redan diskonterad. Härtill kommer sedan lönestegringarna, och vill man då realistiskt bedöma, hur utfallet blir, får man ju räkna med genomslag av dessa lönekostnader — såvida man inte kräver av verken att de just detta år skall ha kapacitet och möjligheter att rationalisera dubbelt så snabbt och dubbelt så mycket som de erfarenhetsmässigt orkat med under alla år tidigare.

Jag vill erinra om beträffande statens järnvägar, som är den kostsamma faktorn i detta sammanhang, dels genom driftbidraget, som vi reguljärt re-

Den ekonomiska politiken m. m.

dovisar i statsverkspropositionen, och dels genom lönekostnadsgenomslaget, som tagits upp av kommunikationsministern i särskild proposition med dess extra öknings på 70 miljoner kronor, att statens järnvägar under de senaste 10 åren rationaliserat bort 10 000 man. Jag tycker att det inte är någon dålig rationaliseringstakt. Det är den rationaliseringstakten som statens järnvägar räknat med i fortsättningen och har kalkylerat med i sina beräkningar. Jag vet inte vad det skulle få för konsekvenser, om man rationaliserade bort 2 000 i stället för 1 000 man per år. Det skulle väl medföra sådana konsekvenser som att statens järnvägar bleve tvingade att lägga ned banor i ännu snabbare takt än nu. Jag är inte säker på att herr Hedlunds alla partivänner skulle vara så entusiastiska inför det alternativet. Dessutom skall ju bannadläggning ske, synkroniserad med att man bygger vägar parallellt som kan ersätta de nedlagda bandelarna. Det finns emellertid inga pengar anvisade för de vägbyggen som skulle krävas, om man rationaliserade bort järnvägar i snabbare takt än vad som redan är beräknat.

Herr Ohlin kom med ett för mig mycket överraskande påstående. Han inledde sitt inlägg och slutade det också med att påstå, att vi hade fått en omsättningsskatt, som inte hade varit föremål för någon utredning. Det är en vådlig beskyllning mot den kommitté, i vilken har ingått ledamöter från denna kammare och som satt, om jag minns rätt, i tre eller fyra år och sysslade med problemet om hur en indirekt beskattning skulle utformas. Kommitténs förslag var sedermera föremål för ett remissförfarande, varvid i runt tal 100 olika instanser yttrade sig. När vi sedan kom dithän, att man gjort den politiska värderingen — och det var ju regeringen, som gjorde den värderingen, helt enkelt därför att den var regering — att nu var det nödvändigt med en skatteförstärkning, eftersom

upplåningen inte kunde drivas hårdare av hänsyn till konjunkturen, så var utredningsmaterialet och remissvaren genomplöjda. Då kunde man på grundval därav och efter det politiska ställningstagandet leverera en proposition till riksdagen. Så går det till. Det finns ingen anledning att tala om att denna fråga inte skulle vara utredd, om inte herr Ohlin menar — och det är väl det han avser — att man i en parlamentarisk kommitté skall utreda frågan om regeringen skall lägga fram skatteförslag. Det är emellertid ingen fråga för en utredning utan ett politiskt ställningstagande och kommer att vara det även i fortsättningen. Jag kan ge herr Ohlin samma svar med anledning av att han kritiserade att den nyligen tillsatta skatteutredningen inte fått tillfälle att pröva den totala skattenivån. Frågan om hur höga skatter vi skall ha här i landet är ingenting som man utreder i en församling av experter eller utredningsmän i övrigt. Hur höga eller låga skatter vi skall ha här i landet är ju betingat av ett politiskt ställningstagande av regeringen. Så kommer det att vara i fortsättningen, och så har det alltid varit.

Om emellertid regeringen och den politiska majoriteten i riksdagen, hur denna regering och denna majoritet än ser ut, stannar för att så här högt skall det totala skattetrycket vara, så är det inte alls oväsentligt utan tvärtom ytterst angeläget, om man kunnat resonera sig fram till på vilka vägar detta skattetryck lämpligen bör tas ut i det samhälle vi i dag har. Det är ett samhälle som ganska väsentligt skiljer sig från det gamla samhället, då vår nuvarande principiella skatteuppläggning såg dagens ljus. Jag skall inte ge mig in på hela raden sifferjämförelser om hur omsättningsskatten slår i jämförelse med folkpartiets förslag. Herr Ohlin och jag förde en debatt därom föregående höst. Jag har allt material med mig nere i väskan, så att, om det behövs, kan jag

Den ekonomiska politiken m. m.

ta upp den debatten en gång till, men jag tror inte, att den ger mer än i höstas, och därför avstår jag från att göra det.

Herr Hjalmarson överlämnade till finansministern att kommentera de övriga partiernas motioner, och det stämmer ju med vad jag nyss sade. Eftersom herr Hjalmarson är den som har ledningen i det borgerliga oppositionslägre, så är det nog klokt av honom att inte reta sina mindre bröder utan låta mig kommentera de olika motionsförslagen i stället. Jag kan erkänna att det är litet besvärligt att analysera motionerna i år. Alla tre partierna tillgodoräknar sig finansministerns omsättningsskatt för ett halvt år. Vad beträffar nästa budgetår behöver prutningarna följaktligen inte bli alltför brutala, men eftersom omsättningsskatten skall bort enligt er uppfattning, har ni även givit er på att försöka göra ett budgetalternativ för det budgetår som följer efter detta, ett naturligtvis aktningsbjudande försök, ett försök, som väl är underkastat alla de förändringar som många gånger måste bli fallet med finansministerns spådomar. Jag tror ändå att man om man skall följa herr Hjalmarsons rekommendationer och presentera de olika partiernas förslag är det riktigare att göra det på årsbas än på halvårsbas, eftersom ni, när omsättningsskatten enligt er mening skall tas bort, måste skaffa pengar som klarar årsbehovet eller den summa som per år faller bort när omsättningsskatten slopas.

Det har dessutom kanske varit litet besvärligare att analysera edra motioner i år, eftersom ni inte tar den slutgiltiga ställningen från två av partierna. Herr Hedlund säger: »All right, jag kan vänta med att spara 400 miljoner kronor till fram på hösten, och är det så att det behövs då skall jag fiffa upp alla gamla förslag jag presenterat tidigare om punktskatter och saneringsskatter och följaktligen komma med dem då.» Herr Ohlin har varit inne på samma

tankegångar, att det inte är nödvändigt att bestämma sig nu, utan att man fram på höstkanten kan göra den andra avslipningen. Däremot har herr Hjalmarson — och heder åt honom för det — vågat sig på att ta tjuren vid hornen på en gång och presenterat hela sitt förslag. Men jag har inte kunnat finna ut annat av detta än att om alternativet skall ses ur helårsperspektivet kommer herr Hjalmarson med en skattehöjning i form av höjd folkpensionsavgift på cirka 70 kronor för en inkomsttagare på 14 000—15 000 kronor. Och herr Ohlin och herr Hedlund kommer med en skattehöjning på 120 kronor för samme man i form av höjd folkpensionsavgift.

Herr Ohlin kommer tillbaka med förslaget att slopa schablonavdragen. Det är också en skattehöjning som kommer på skattsedeln på samma sätt som pensionsavgiften.

Ni kommer tillbaka med ert minskade bostadsstöd, där herr Hjalmarson skall spara bortåt 250 miljoner, herr Hedlund 215 miljoner och herr Ohlin 90 miljoner per år. Jag har tidigare redovisat vad detta betyder i kostnadsstegringar för egnahemsägaren och för den som bor i lägenhet byggd under 1940—1950-talen. Jag skall inte upprepa det.

Ni kommer tillbaka med prutningar på statens järnvägar, herr Hjalmarson med 80 miljoner, de övriga med var sina 20 miljoner.

Ni kommer tillbaka med prutningar på sjukförsäkringen, herr Hjalmarson med 125 miljoner, herr Ohlin med 240 miljoner och herr Hedlund med ett hundratal miljoner. Herr Hedlund försvarar sig med att det inte är de sjuka som blir pressade, eftersom det är de friska som skall betala. Det är att försöka förvilla begreppen — medvetet eller omedvetet vill jag låta vara osagt. Det finns inte en grupp i landet som är specifikt sjuk och en annan som är specifikt frisk. Kalle Pettersson och Johan Andersson är dess bättre i allmänhet friska, men så blir de någon

Den ekonomiska politiken m. m.

gång sjuka och skall ha sin sjukpenning. Skall de ha den som de nu är tillförsäkrade, måste följaktligen sjukkassan ha resurser. Tar man bort de resurserna från sjukkassan, måste denna höja premierna, och det kommer också på skattsedeln och innebär följaktligen en direkt skattehöjning. Jag vet inte vad det kan bli, men förmodligen blir det cirka 40—50 kronor.

Herr Hjalmarson kommer tillbaka med barnbidragsreduktionen och får på pälsen för det av herr Ohlin och herr Hedlund.

Herr Hjalmarson och herr Ohlin kommer tillbaka med förslaget att dra in skatteersättningen till kommunerna, och för detta är herr Hedlund ögonblickligen framme och ger herrarna på pälsen.

När det gäller skolan och studiebidragen tar herr Hjalmarson bort i runt tal ett hundratal miljoner. Herr Ohlin är försiktigare, men han tar i alla fall bort 15 miljoner. Skulle jag vilja vara riktigt sadistiskt elak mot herr Hjalmarson, skulle jag läsa upp alla hans specialyrkanden på skolans och kulturrens område, vilka finns i denna promemoria. Men jag skall för dagen ta på mig det goda och vänliga humöret och inte göra detta.

Ni kommer tillbaka med prutningar på diverse poster och småanslag. Vad som är nytt är affärsverken, och där utgår ni från felaktiga premisser.

Ni kommer tillbaka med ett krav på att tvinga LKAB att betala ytterligare 60 miljoner av vinstmedel till statskassan. Det betyder 60 miljoner i försämrade investeringsmöjligheter i Norrbottens län till det utbyggnadsprogram för gruvorna som LKAB har och som jag föreställer mig att man kan vara intresserad av inte bara i Norrbotten utan även på andra håll, oavsett vilken politisk mantalsskrivningsort man har. I varje fall är man intresserad härav i Norrbotten, oberoende av politisk mantalsskrivningsort.

Jag vet inte om jag med detta har tillfredsställt herr Hjalmarsons anspråk på en presentation av kollegernas — om jag får använda det uttrycket för ett förhållande som hittills i varje fall kännetecknats av djup och varaktig söndring, som det heter i äktenskapsprocesserna — motioner, men jag har i varje fall gjort ett försök.

Jag vill gärna bekänna att jag i motsats till herr Hjalmarsons vice ordförande herr Cassel, som satt nere i bänken och sov under praktiskt taget hela herr Hjalmarsons anförande, lyssnade ytterst intensivt till detta. Jag var stundtals faktiskt fascinerad av herr Hjalmarsons sätt att uttrycka sig. Vi har väl alla läst den gamla historien om Odyssevs, när han skulle fara hem till Grekland. När han seglade förbi sirenernas ö lär dessa underliga varelser ha sjungit så grant, att han måste binda sig själv fast vid masten för att inte falla offer för deras locktoner. Jag skulle, herr talman, göra mig skyldig till en betydande överdrift, om jag gjorde gällande, att jag hade behov av att binda mig fast i statsrådsbänken, när jag avlyssnade herr Hjalmarson, men som sirensång betraktat var hans inlägg något av en prestation — och naturligtvis vill jag vara den förste som skyndar fram och honorerar honom för det — men något därutöver var det sannerligen inte.

Herr Hjalmarson ställde en fråga, som jag inte kunde uppfatta. Jag frågade ett par av mina bänkkamrater vad det var han sade, men det var lika dåligt med fattningsförmågan där också. Eftersom herr Hjalmarson i sitt anförande inskränkte sig till en enda fråga, och eftersom vi är några här, som inte har kunnat fatta vad den innebar, skulle jag gärna vilja uppmana honom att ställa denna fråga ytterligare en gång, så att jag åtminstone kan såsom en ringa gentjänst svara på den. I övrigt gjorde han mig om inte glad så i varje fall fascinerad, när han framförde alla de

Den ekonomiska politiken m. m.

eleganta formuleringar, som partisekretärer Svärd har skrivit ihop.

Herr Hjalmarson yttrade vidare: »Vi kommer att presentera vår skattetabell.» Jag har nu gjort kommentarerna till herr Hjalmarsons besparingar, och jag skulle naturligtvis också kunna kommentera hans skattetabell. I herr Hjalmarsons motion finns ju en tidtabell över vad som skall ske, om herr Hjalmarson får leva och ha hälsan och politisk framgång i fortsättningen. Först skall den 1 januari 1961 omsättningsskatten försvinna utom för vin, sprit och tobak. Vidare skall det från samma dag bli andra skattereformer. Upp till vissa för alla lika belopp skall det ges skattefrihet för sparande, för egna hem, för amortering på egna hem och för ungdomens utbildning liksom också för viss avkastning av aktiesparande. Medel för att täcka det inledande inkomstbortfall, som detta kan medföra, skall avsättas i budgeten för år 1960/61. Den 1 januari 1962 träder högerpartiets nya skatteskalor i kraft och ger en sammanlagd skattelättnad på 600 miljoner kronor. Något eller några år senare skall allt detta fina ha skapat förutsättningar för ytterligare skattelättnader; en hel rad vackra saker räknas upp. Tidtabellen är litet mindre exakt ju längre fram man kommer i tiden, och det är det i och för sig ingenting att säga om; det är naturligtvis svårare att lova då.

Det kan ha sitt intresse att säga något ord om vad denna förändring av skatteskalorna betyder, som herr Hjalmarson så enfatiskt talar om. Det är enkelt att räkna ut, eftersom herr Hjalmarson presenterar tabellen i sin motion. Tjänar man 16 500 kronor — det är tyvärr en liten del av svenska folket som kommer över denna inkomstsumma; enligt Statistisk årsbok förtjänar bortåt 90 procent under 16 500 kronor — får man enligt herr Hjalmarsons skatteförslag icke mindre än 20 kronor i skattesänkning per år — om man är gift. Sedan hör det till, att kommer 10 — *Andra kammarens protokoll 1960, Nr 19*

man upp i de höga inkomsterna får man en skattesänkning, som motsvarar en årslön för flertalet av svenska folket. Detta var bara en liten blygsam komplettering till den skatteskala, som herr Hjalmarson nu skall ut och agna kroken med för att fånga vardagsmänniskor i den kommande valrörelsen.

Herr Hedlund har jag kanske delvis bemött, men det var en nyans i hans inlägg som faktiskt ger mig anledning att ställa en fråga till honom; kanske det också finns andra anledningar. Herr Hedlund tog särskilt fasta på att omsättningsskatten var olycklig därför att den belastar handlande och hantverkare. Jag vet inte, om det just är detta som gör att herr Hedlund anser, att omsättningsskatten är speciellt olyckligt konstruerad. I så fall är det frestande för mig att referera en artikel ur den schweiziska tidningen »Neue Zürcher Zeitung», i vilken en ledande man i det schweiziska industriförbundet gör några ganska intressanta uttalanden om den svenska omsättningsskatten i fråga om själva utformningen; han kan naturligtvis ha en annan uppfattning om huruvida man över huvud taget skall ha omsättningsskatt. Han säger att i jämförelse med beskattningens utformning i andra länder är det svenska systemet det enklaste och mest inbringande och därför det bästa. Den schweiziske bedömarens kan konstatera, att det svenska systemet över huvud taget har det schweiziska beskattningssystemets fördelar utan att ha dess nackdelar. Han yttrar vidare: »Klokt och suveränt» — hör och häpna! — »har Sveriges socialdemokratiska regering hittills satt sig över de invändningar, som syftar till att uppluckra systemet, och gjort kort process med de möss, som vill nagga det i kanten.»

Detta uttalande får ju vara värt vad det är. Men om herr Hedlund kritiserar själva utformningen av skatten, så tror jag inte att han riktigt står på säker mark. Däremot har han naturligtvis rätt

Den ekonomiska politiken m. m.

att säga att han över huvud taget inte gillar omsättningsskatten, och det har han ju än så länge gjort med all emfas.

Jag skulle emellertid vilja ställa ytterligare en fråga till herr Hedlund. Högern har ju inte räknat in ATP-avgifterna i statens kommande utgifter, och det är väl konsekvent eftersom högern har sagt att om man kommer till makten, skall det vara slut med ATP. I regeringspropositionen har vi på utgiftssidan inräknat ATP-avgifterna framöver, och när jag har studerat centerpartiets partimotion har jag funnit att herr Hedlund har för budgetåret 1961/62 accepterat regeringens utgiftspost för ATP. Jag vill därför ställa den frågan: Är herr Hedlund på drift emot ett accepterande även av ATP? Får man dra den slutsatsen att herr Hedlund har, såsom den kloke man han är, sagt sig att det är bäst att resignera i kampen mot ATP? Herr Hedlund har ju tillfälle att korrigera mig, om så skulle behövas. Men självfallet är vi intresserade av att inte enbart herr Ohlin med sina, jag vill minnas 18 procent av svenska folket bakom sig sällar sig till ATP-anhängarnas skara, utan att även herr Hedlund med sina 12 à 13 procent av svenska folket följer med på färden. Då har ju påståendet om de 50,5 procentens terroriserande av de 49,5 procenten ganska snabbt fått helt andra proportioner.

Herr Hedlund tog upp frågan om kassareservsbestämmelserna, och han sade vidare att Sverige nu har blivit ett högränteland. Det finns ett samband mellan dessa båda saker. När de nuvarande kassareservsbestämmelserna år 1954 infördes var herr Hedlund med i koalitionsregeringen. Maximitalet sattes då till 50 procent. Sedan har herr Hedlund både inom och utom kanslihuset troget stått vid sina gamla vänners sida och röstat för en förlängning av lagen ett år i taget med en bibehållen maximiprocent av 50.

Nu är ju det svenska bankväsendet rätt differentierat i fråga om likviditeten. Det finns banker, med vilka man

bör träffa överenskommelser om en mycket hög kassareservsprocent, och det finns andra banker, beträffande vilka det kan vara rimligt att nöja sig med en lägre procentsats. Just nu föreligger det en överenskommelse mellan riksbanken och affärsbankerna om 41 procents kassareservskvot såsom maximum; för vissa andra typer av banker ligger procenttalet lägre. Herr Hedlund har emellertid i dag hamnat på herr Hjalmarsons och herr Ohlins sida och vill endast vara med om att förlänga lagen därest maxigränsen sättes vid 35 procent. Det betyder att i en tid, när vem som helst kan omvittna att inflationsriskerna är de mest besvärliga som vi har att kämpa med, då vill man från de tre borgerliga partiernas sida skapa större likviditet hos bankerna än som för närvarande är fallet.

Jag måste säga att det är en underlig antiinflationspolitik. Med speciell adress till herr Hedlund skulle jag vilja framhålla att om man skall spela med alla olika instrument på en gång — med finanspolitiken så långt den bär och med penningpolitikens båda instrument, kreditåtstramning och ränta — ligger det farligt nära att en uppmjukning av kreditåtstramningen aktualiserar, även om man kanske inte vill det, ett kraftigare användande av ränteinstrumentet. Jag föreställer mig att herr Hedlund inte önskar en sådan utveckling, och det är för mig ganska oförklarligt att herr Hedlund och hans partifränder har i detta avseende kommit i ett så komprometterande följ.

Åren 1956 och 1957 var inflationstendenserna kanske ännu litet hårdare än i dag, och riksbanken arbetade då otvivelaktigt med lika kraftigt verkande medel som i dag, under 1957 med samma ränteläge som nu och vid sidan om kassareservsbestämmelserna även med en direkt reglering av utlåningsvolymen i begränsande riktning, sett i förhållande till en viss tidigare period. Herr Hedlund hade inte vid det tillfället någon-

Den ekonomiska politiken m. m.

ting emot att slå vakt om ränteregleringslagen och lagen angående kassareservbestämmelser, trots att herr Hedlund stod utanför kanslihuset. I dag har herr Hedlund hamnat på en annan linje, trots att situationen allmänekonomiskt och penningpolitiskt sett är densamma som då. »Andra får steka sitt valfläsk», så föll herr Hedlunds ord. Om det sekundärt innebär, att »då skall jag ha rättigheter att steka mitt valfläsk» så får vi väl ge herr Hedlund rätt till det.

Herr Hedlund argumenterar så här, att när man nu skärper kassareservsreglerna så är det de stora företagen som tar hand om banklikviditeten och de små blir utan. Därför är det rimligt att man i detta sammanhang, där det formellt inte finns underlag för herr Hedlunds yrkande i dagens situation, ställer krav på en ändring.

Ja, jag skall inte ta upp någon debatt med herr Hedlund om de valpolitiska eller sakliga motiveringarna för ställningstagandet. Jag inskränker mig till att säga, att i andra situationer, där läget penningpolitiskt och samhällsekonomiskt varit exakt lika som i dag, har herr Hedlund följt oss på denna punkt. I dag vill herr Hedlund emellertid inte var med längre. Det är riktigt att tidningarna skrivit om herr Hedlund och ifrågasatt hans ärliga uppsåt. Jag läste en rad borgerliga tidningar som hanterade herr Hedlund ganska illa i dessa frågor. Det kanske kan vara någonting av en förklaring till att herr Hedlund har litet svårt att bli sams med de andra borgerliga partiledarna.

Herr Hedlund tar upp bostadspolitiken och tycker, att kreditpolitiken är galen så länge man har prioritering av bostadssektorn och det statliga lånebehovet. Ja, det statliga lånebehovet är en följd av riksdagens beslut och jag tror att ingen på allvar vill göra gällande att vi skall sitta här i kammaren och fatta beslut och sedan stå i den situationen att vi inte har pengar tillräckligt för att effektuera besluten. Bostadspolitiken

har sin stora betydelse. När vi subventionerar bostadspolitiken efter vissa generella linjer har det — som jag många gånger tidigare diskuterat med herr Hedlund om — samma motivering som när vi subventionerar den svenska jordbruksnäringen efter vissa generella linjer. Oavsett om godsägaren behöver en subvention eller inte får han den.

När sedan herr Hedlund säger att hans energiska engagemang för småföretagen ändå resulterat i att finansministern verkligen tagit ett steg för att försöka ge småföretagen en långfristig kreditmöjlighet, så uttalar han sin glädje över detta och säger att han hoppas att finansministern är överens med honom. Ja, det är finansministern, och regeringen också. Det finns ett motiv som jag tycker är något av ett rättvisemotiv för att försöka organisera dessa speciella hypoteksinstitut för långfristig långivning till småföretag. Det har nämligen visat sig att småföretagarna inte vill gå ur ATP. Det är bara ett litet fåtal som anmält sitt utträde. Många tecken bland småföretagarna visar att man börjar få klart för sig, att ATP har ett utomordentligt värde även för dem. På samma sätt som de när det gällt sjukförsäkringen kanske vaknat litet för sent och inte blivit så glada över frivilligheten när de blivit sjuka och glömt att ta en försäkring, på samma sätt börjar de förstå att när de vaknar upp som gamla och kommer underfund med att de avstått från ATP är det något av ett sorgligt uppvaknande. Jag vågar nog tro att det kommer att bli en ganska avsevärd mängd egna företagare och småföretagare som är angelägna om att stå kvar i ATP-försäkringen. Jag tror inte att jag spår i vädret om jag säger, att en vacker dag kommer de att säga att de i fråga om ATP och mycket annat skall vara helt jämställda med löntagarna. Om denna utveckling visar sig riktig kommer dessa småföretagare att göra personliga insatser för ATP-fonderna. Det finns ett element av rättvisa i att dessa deras per-

Den ekonomiska politiken m. m.

sonliga insatser i ATP-fonderna också slussas över till dem i form av långfristig kreditgivning. Detta har varit ett av de väsentliga motiven för tillkomsten av den utredning som nu ser dagens ljus och som jag hoppas skall ge ett resultat, som både herr Hedlund och jag kan vara nöjda med.

I den mån detta kan påverka herr Hedlund och hans partivänner vill jag sedan ytterligare säga — vi har ju ännu inte röstat om kassareservsreglerna — att det i och för sig inte finns något sensationellt i att man för närvarande använder detta vapen. Jag har en rad tidningsurklipp här som visar hur man i andra länder under pressen av den konjunkturuppgång som kan avläsas, på samma sätt som vi i vårt land skärpt kassareservsreglerna. När det gäller lagstiftningen begär vi ingen skärpning utan bara ett bibehållande av den beredskapslag vi haft sedan 1954. Men det finns en rad exempel på att man, för att schacka en spirande inflation, tvingats till skärpning av kassareservsreglerna. Därför menar jag att en utveckling i överensstämmelse med reservanternas förslag i bankoutskottet är en utveckling som går tvärt emot all vettig och rimlig ekonomisk bedömning.

Ja, herr talman, efter denna långa predikan har jag sagt ungefär vad jag tror mig ha att säga. Jag vill bara sluta med ytterligare en reflexion.

När man sitter och bevitnar hur man inom den borgerliga trion attackerar varandras olika budgetförslag är det klart att man måste fråga sig: Om ni nu går ut till väljarna och försöker göra på allvar gällande, att bara socialdemokratien pressas tillbaka så skall det finnas möjligheter till ett regerings- och regimskifte; hur tänker ni er kunna regera ihop, när dessa partimotioner som serveras nu några månader före valet, på varje avgörande punkt är så disparata, motsägande och kontroversiella. Jag förstår att ni har velat väcka dessa **motioner för** att därmed täcka ett så rikt register av

väljarönskemål som möjligt före valet. Men skall ni regera ihop, så kan det inte bli på alla de program som ni nu lägger fram utan det måste bli på ett annat program. Man kan ju därför ur väljarsynpunkt fråga sig, huruvida den propaganda ni bär ut i denna valrörelse är ärlig och hederlig om ni verkligen gör gällande att ni skall kunna prestera ett alternativ till den sittande regeringen.

Under detta anförande övertog herr talmannen förhandlingarnas ledning.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Den man som lämnade denna talarstol nu och talade om ärlighet och hederlighet, han var själv medlem av en regering och ett parti som gick till val 1948 utan att tala om för Sveriges folk någonting om den koalition, till vilken man därefter gjorde inviter som vi vet åt visst håll. Han var medlem av en regering som gick till val 1950 utan att för Sveriges folk ha meddelat ett dugg om hur regeringen såg på möjligheterna att kompromissa med dåvarande bondeförbundet. Han har i denna kammare flera gånger fått höra frågan hur det kan komma sig att han ser så olika på problemen när det gäller hans eget parti än när det gäller andra partier, men han har inte kommit med något svar eller ens försökt svara. Han bara står här och upprepar samma saker. Sannerligen, man kan fråga, som han gjorde själv: Hur mycket av hederlighet ligger det bakom ett sådant framträdande?

Finansministern var tydligen mycket ledsen över en sak, det framgick tydligt. Han var ledsen över att vi som företrädar oppositionspartierna på vissa punkter hade kritiskt belyst varandras förslag. Hade vi inte gjort det, skulle han utan tvivel ha sagt: »De har olika åsikter men de tiger om dessa olikheter och vill inte att Sveriges folk skall få dem belysta.» Men nu när vi på ett sätt som jag tycker är demokratiskt rik-

Den ekonomiska politiken m. m.

tigt, klargör vissa olikheter, beskriver finansministern både i början och i slutet av sitt anförande denna mycket stillsamma diskussion så, som om vi vore fullt sysselsatta med att riva håret av varandra. Herr finansminister, titta på herr Hjalmarson som ni sade vi rev håret av, är inte han lika välkammad och oklanderlig som någonsin!

Herr finansministern talade om hur högerledarens anföranden kommer till. Det får högerledaren svara själv för, men jag gjorde reflexionen med den kännedom jag har om herr Strängs och herr Hjalmarsons anföranden — min kännedom är naturligtvis inte fullständig i någondera fallet — att herr Sträng som i denna kammare flera gånger om året serverat den ena ABF-föreläsningen efter den andra, härstammande från sekreterare av olika grader i finansdepartementet, tydligen aldrig har hört talas om att man inte skall kasta sten när man sitter i glashus.

Finansministern är däremot uppenbarligen inte i stånd till att komma med några sirensånger, det betyget vill jag ge honom, när han lägger fram fördelarna av omsättningsskatten för oss.

Herr talman! Sex minuter är inte mycket. Får jag bara i största korthet beröra ett par ting.

För det första, herr Sträng observerade ingenting rörande inflationen när han jämförde med utlandet. Om man iakttagit prisutvecklingen från 1953 — den vanliga serien från västeuropeiska länder som vi brukar anföra i diskussionerna och uppgifter från Förenta staterna — och om vi därvid går fram till februari — för alla länder är inte februari-siffrorna ännu redovisade i internationella publikationer — finner vi att de enda länder i denna krets som har större höjning av levnadskostnaderna än i Sverige är de båda länder som devalverat sin valuta, Frankrike och Finland. I övrigt tar Sverige priset och löper risk för fortskridande inflation,

enligt de experter som finansministern så gärna hänvisar till i andra fall.

Konjunkturen var herr Sträng mycket nöjd med. Jag vill bara erinra om att herr Sträng ju själv felbedömde konjunkturutvecklingen på våren 1959. Han ville införa omsättningsskatt redan då med helt annan motivering än senare.

Herr Sträng påpekar att upplåningen inte har varit inflationsdrivande hittills. Nej, men omsättningsskatten är det i år, det har från många håll omvittnats. Om herr Sträng hade bedömt konjunkturutvecklingen med mera realism, kunde man ha handlat snabbare i olika avseenden med den politik, som han talade om. Då hade vi bl. a. haft en mindre arbetslöshet t. ex. på vintern 1957/58 och vintern 1958/59.

När det gäller skattebördan talar finansministern alltid om skatterna i procent av bruttonationalinkomsten. Men man betalar väl inte skatt på avskrivningar, reparationer etc. Om man räknar skattebördan i relation till nettobruttonationalinkomsten och till det som vi verkligen förtjänar varje år finner man, att vi här i Sverige håller oss bra nära 40 procent, som varje år dras in till de offentliga kassorna. Men finansministern är nöjd!

Jag tillät mig beträffande de offentliga investeringarna att i radio säga, att dessa växer till mycket stor del på grund av en naturlig utveckling. Finansministerns kritik på den punkten drabbar i varje fall inte mig.

Får jag bara avslutningsvis, herr talman, tillägga något om avvägningen mellan offentliga och enskilda investeringar. Det är väl ändå inte så att man kan säga att exakt den avvägning, som regeringen gör, på precis miljonen eller tiotalet miljoner kronor är den lämpliga. Andra människor anser att det här är ett stort och viktigt problem, som kommer att sysselsätta också oss mycket under det närmaste årtiondet. Problemet är hur vi skall kunna göra en klok och riktig avvägning mellan

Den ekonomiska politiken m. m.

offentliga och enskilda investeringar. Den ende, för vilken detta inte är något problem, är finansminister Sträng. Han har lösningen klar: vi skall göra precis den avvägning han bestämmer, så blir allting riktigt.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Under de sex minuter, som står till mitt förfogande, skall jag försöka att svara på de frågor, som finansministern ställde under loppet av en halv timme.

Finansministern förefaller att vara förvånad över att centerpartiet, folkpartiet och högerpartiet företräder olika meningar här i riksdagen. Men det är ju i all rimlighets namn tre partier. Hade vi samma mening i alla frågor, vore partierna närmast att betrakta som ett enda parti. Trots att vi emellertid i dag företräder olika meningar, kan det väl hända att vi vid behov skulle kunna jämka samman våra uppfattningar. Det har faktiskt hänt förut utomlands och det har, herr finansminister, hänt även i detta land. Varje gång är finansministerns parti medpartner. Första gången, det var på 1920-talet, gällde det det liberala partiet, och senare har det varit en förening med centerpartiet, dåvarande bondeförbundet. Det vore väl då inte så särskilt märkvärdigt, om det vid behov skulle gå att jämka ihop ståndpunkterna och komma fram till något resultat mellan högern, folkpartiet och centerpartiet också.

Finansministern frågade varför inte centerpartiet i sina kalkyler har räknat med bortfallandet av ATP under åren 1961 och 1962. Skall jag verkligen behöva förklara anledningen härtill för finansministern? Finansministern vet att ATP-lagen inte kan upphävas, förrän både första och andra kammaren var för sig fattar beslut om den saken. Finansministern vet vidare lika bra som jag att hans parti, även efter en första kammar-upplösning, har

majoritet i första kammaren och att inte ens någon teoretisk ändring där står att vinna förrän 1963. Först då är det praktisk politik att tala om att upphäva ATP. Finansministern sade ju att han ansåg oss inom centerpartiet vara praktiskt folk. Ja, vi räknar inte med något annat än det som vi tror att det i varje fall finns någon möjlighet att klara.

Våra invändningar mot omsättnings-skatten var två. Jag sade dels att den hade ökat skattetrycket på ett betänkligt sätt och dels att formen inte var den vi önskade. Tillfälliga punktskatter var något som vi hellre kunnat fördra. Men jag kan inte med bästa vilja i världen ge finansministern samma beröm för omsen som det han säger sig ha fått från Schweiz — det var väl från någon hans partivän där, kan jag tänka mig!

Jag kommer så till frågan om anslaget till beredskapsarbeten. Är det så särskilt märkvärdigt, herr finansminister, om folkpartiet och centerpartiet säger att man i en hög sysselsättningsperiod borde kunna räkna med samma anslag till beredskapsarbeten, för vägar och gator, som det anslag vilket begärdes under ett lågkonjunkturår, alltså 125 miljoner kronor. Skulle vi missa oss — vilket vi inte tror — och det skulle visa sig behövas mera pengar, är åtminstone jag den förste att medverka till att sådana ställs till förfogande. Vi har den uppfattningen att människorna har rätt att få arbete. Det har vi i vårt parti visat under mer än 25 år — ända sedan kohandeln. Det står vi fast vid.

Sedan talade finansministern om kassareservsbestämmelserna och vår inställning till dem. Förhållandet är ju att man har mer och mer stramat åt kreditgivningen. I det läget, har vi i centerpartiet sagt, kommer särskilt de mindre företagarna i kläm, men om man kan minska de svårigheter som uppstår för småföretagarna vid kassare-

Den ekonomiska politiken m. m.

servsbestämmelsernas tillämpning, då skall vi vara med om den kassareservlag som begäres. I annat fall kan vi faktiskt inte vara med. Då måste vi se till att det finns en något större total lånevoly, så att även småföretagarna kan få lån.

Nu tycks finansministern i alla fall ha den uppfattningen att det finns behov av speciella anordningar för småföretagarna i detta sammanhang. Annars hade han väl inte satt till utredningen under gårdagen. Jag skall inte alls göra gällande att utredningens till sättande är ett försök från socialdemokraterna att steka valfläsk. Det är inte vi som känt oset av valfläsk, utan det är herr Strängs partivänner som förklarat att de känt valfläskos från centerpartiet. Det får väl stå för deras räkning. Huruvida det är ett os som kommer från närmare håll lämnar jag därhän.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Visst har vi en djup och varaktig söndring på den borgerliga sidan, men ärligt talat, herr Sträng, kan det understundom vara rätt uppiggande. På något sätt kan vi ändå ibland komma överens. Ingen bör emellertid bättre än herr Sträng veta hur svårt det kan vara att hålla ihop. Herr Hedlund förlöpte herr Sträng och föredrog det fria och farliga livet ute i oppositionen. Är det återgång i äktenskapet som herr Sträng är ute efter, eller är det bara för att samla in ett oroligt utgångsfår?

Jag frågade herr Sträng hur han skall kunna dra in 1 000 miljoner kronor i köpkraft — det är ett minimalalternativ — samtidigt som ni skall omvandla flera hundra miljoner i pensionssparande till kontantlön. Det sänker minimalalternativet med 30—40 procent. Var tänker

herr Sträng täcka bristen i sin samhälls-ekonomiska kalkyl? För det var väl ett minimalalternativ det där med de 1 000 miljonerna som skulle dras in med omsättningsskatten?

En mera nyanserad ekonomisk politik ville herr Sträng ha. Det framgick att det skulle gå så till att han skulle lägga mera vikt vid penningpolitiken än vid finanspolitiken — just efter det att regeringen skaffat sig 1 000 miljoner i nya skatter!

Vad är anledningen till denna nyansering? Det kan väl inte, herr Sträng, vara så att det enda finanspolitiska instrument regeringen i dag har kvar är en höjning av omsättningsskatten, och det är inte lämpligt att tala om.

Herr Sträng räknade upp massor av saker som det allmänna skall klara — vägar, sjukhus, skolor och mycket annat — och så säger han: Är det inte så att varenda människa vill ha mera av dessa ting? Hela detta sätt att resonera, som finansministern gång på gång återkommer till, är meningslöst, ty det finns massor av privata önskemål som är precis lika viktiga och som konkurrerar med offentliga önskemål. Vi kan inte få allt på en gång. Därför blir det en konkurrens, och en socialdemokratisk regering ger av natur och ohejdad vana alltid företräde för den offentliga sektorn. Vi vill att takten i den offentliga sektorns utbyggnad, kostnaderna för utbyggnaden och omfånget av utbyggnaden skall vägas på en fri kapitalmarknad. Det är dess utslag som skall bestämma även hur långt statsmakterna skall gå. Då får vi en utbyggnad som vid varje steg vägs mot andra önskemål som medborgare och näringsliv företräder. Det är ändå bra besynnerligt att vi har en regering som aldrig vill förstå detta, som aldrig vill medge detta, trots att i själva verket en av de avgörande gränslinjerna mellan borgerlighet och socialism går här.

Nog är det, herr talman, ändå bra underligt att just ett valår har vår nu-

Den ekonomiska politiken m. m.

varande regering aldrig något behov av skattehöjningar eller nya skatter. Desto större och mer påträngande är dessa behov de år då allmänna val inte anordnas. Under valår är budgeten antingen totalbalanserad, överbalanserad eller balanserad. Den är minst balanserad. 1958/59 års budget var balanserad med överskott i maj 1958, en månad före valet. Den förblev i detta behagliga tillstånd fram till september samma år. Men sedan började det. Överskottet i budgeten blev ett underskott på 339 miljoner. Det var då. Nu i maj 1960 är budgeten för 1960/61 balanserad. Med överskott.

Låt mig få erinra finansministern om vad som skedde i höstas när han kallade oppositionens representanter till sig för att redogöra för det statsfinansiella läget framöver. Då sammanfattade finansministern situationen ungefär så här: Varje år stiger inkomsterna automatiskt med 500 miljoner, och varje år stiger utgifterna automatiskt med 500 miljoner kronor. Inkomstökningen och utgiftstegringen på den automatiska sidan kvittar alltså ut varandra. Men däröver, sade herr Sträng, kommer erfarenhetsmässigt i den socialdemokratiska utgiftspolitikens varje år nya utgifter på 600 å 800 miljoner kronor. Det var därför som herr Sträng behövde sin omsättningsskatt. Men den räcker inte långt, herr finansminister, om vi årligen skall höja utgifterna med 1 100—1 200 miljoner kronor. Det skall bli ett stopp för detta, säger herr Sträng. Nu skall vi inte höja utgifterna mer än inkomsterna stiger. Det var det vi rekommenderade finansministern så sent som för bara några månader sedan. Då påstod finansministern att det var ett resonemang som inte kunde hålla. Om finansministern hade bestämt sig för denna kloka politik redan i höstas, hade vi aldrig behövt någon omsättningsskatt.

Då blir alltså frågan: Skall vi inte tro vad herr Sträng själv sade till oss i november, när han skildrade verkligheten

sådan den var? Skall vi tro på honom mera i dag när han skildrar verkligheten sådan den borde vara? Ja, kanske herr Sträng kan hjälpa till att ge oss ett svar. Tycker finansministern själv att regeringen varit att lita på, när den före valen lovade att inte höja skatterna efter valen?

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern tyckte att centerpartiet kommit in i ett komprometterande sällskap när det gäller kassareservbestämmelserna, eftersom vi därvidlag är inne på samma linje som högern och folkpartiet. Ja, herr finansminister, det är precis samma sällskap, som socialdemokraterna befinner sig i beträffande räntan. Såvitt jag vet är socialdemokrater, folkpartister och högermän fullt överens när det gäller högräntepolitiken, och där har alltså regeringspartiet samma komprometterande sällskap som vi i fråga om kassareserverna.

Finansministern sade vid något tillfälle här i afton, att orsaken till att han reserverade sig för än det ena och än det andra var den, att oppositionen är så benägen att tolka allting i hans yttrande alltför bokstavligt o. s. v. Han kom vidare in på vad vi sagt om att vi inte vill ta ut något extra av de sjuka. Med detta menade jag, att de sjuka enligt vårt förslag inte skall betala något mer, medan de är sjuka, alltså inte någon högre legosängsavgift och inte heller skall de ha någon längre väntetid, innan de får sjukpenningen.

För att återgå till räntan vill jag påpeka, att om man höjer räntan varje gång det är högkonjunktur och sedan låter den vara tills en ny högkonjunktur kommer och då höjer den igen, blir den ju till slut svindlande hög. Samma sak gäller beträffande skatterna. Man höjer dessa undan för undan och tar ut så mycket som är behövligt under en högkonjunktur. När sedan inkomsterna sinar, blir det som då det gällde omsätt-

Den ekonomiska politiken m. m.

ningsskatten, att man måste ta ut en ny pålaga. För att undgå denna fortgående utveckling tror jag att man måste arbeta med någon säkerhetsmarginal på detta område.

Till herr Hjalmarson skulle jag till slut bara vilja ställa en fråga. När han talar om fåren — jag vet inte om centerpartiet räknas till dem — undrar jag om han räknar in sig själv och högern bland getterna?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag vill säga till herr Ohlin, att när jag och mina partivänner och herr Hedlund och hans partivänner skrev koalitionsprogrammet, var situationen inte densamma som i dag. Partierna stod inte i harnesk mot varandra på så avgörande kontroversiella punkter, som de gör i dag. Jag behöver bara erinra om inställningen till ATP, barnbidragen och statsbidragen till kommunerna. Jag skall inte repetera hela den gamla visan igen. Jag har på dessa punkter fått mycket bestämda förklaringar, att ståndpunkterna är oförenliga.

Valet 1948—1949 lades av herr Ohlin upp under parollerna »kamp mot vanstyret» och »bort med kafferansoneringen». Innan koalitionen kom till hade vi fått bort kafferansoneringen, och jag hade då aldrig någon känsla av att jag i herr Hedlund hade samma frenetiska motståndare som i herr Ohlin när det gällde att få bort kafferansoneringen. Vanstyret hade tydligen också mildrats tills vi år 1951 skapade koalitionsregeringen. 1950 års kommunalval var mycket lugna och präglades inte av några större partipolitiska, idémässiga eller praktiska motsättningar mellan centerpartiet och socialdemokraterna. Det intressanta är dock, att de borgerliga oppositionspartierna nu är djupt oeniga i de frågor, där de stora politiska striderna har stått. Jag är ledsen, herr Ohlin, om mitt uttalande skulle

kunna fattas på det sättet, att jag framställt edra uppgörelser som om ni bokstavligen försöker riva hårttestarna av varandra. Jag tror inte det var någon annan som fattade mitt uttalande så. Det var ett bildspråk, och ur den synvinkeln håller mitt uttryckssätt i stort sett streck. Den fortsatta debatten har ju även givit belägg för det.

Herr Ohlin säger att han är irriterad av mina ABF-föreläsningar. Tyvärr har jag aldrig lyckats bli auktoriserad som ABF-föreläsare, och det är därför ett alldeles nytt och för mig mycket hugnesamt meddelande, att herr Ohlin anser mig värdig till detta inom vårt gemensamma, så svårbemästrade ämne, nämligen samhällsekonomin. Så mycket kan jag dock trösta herr Ohlin som att mina medarbetare, vilka ju i allmänhet är skolade ekonomer på detta område, använder sig av helt annat ordval än jag gör i denna talarstol.

Herr Ohlin ville vidare bryta en lans för herr Hjalmarson. Detta är i och för sig ganska onödigt. Herr Hjalmarson är en karl, som kan svara för sig, så han behöver inte någon hjälp av herr Ohlin. Men allesammans vet ju förstås, att det är mycket besvärligt att hinna med så många kvickheter i ett komprimerat anförande, som herr Hjalmarson gärna vill göra, och därför förstår man, att han någon gång är tvingad att söka hjälp på närstående håll.

Sedan vill jag säga till herr Ohlin, att om man räknar skatten i dess relation till nationalprodukten, så är det inget fel, om man konsekvent gör den beräkningen även vid andra internationella jämförelser. Man kan diskutera skatten i relation till nettoprodukten och bruttonationalprodukten, och jämförelsen länderna emellan förryckes inte, om man hela tiden — oavsett om jag beräknar den tyska, österrikiska eller norska skatten i förhållande till dessa länders nettonationalprodukt eller bruttonationalprodukt — gör samma beräkning för vårt lands vidkommande.

Den ekonomiska politiken m. m.

Herr Hedlund hade en förklaring till varför han accepterat regeringens inräkning av ATP-avgifterna i sitt budgetförslag för 1961/62. Förklaringen var att han som praktisk politiker måste ta hänsyn till första kammarens sammansättning, som gör att lagen kan ändras först 1963. Men nu diskuterar vi ju hypotetiska förslag. Alla förslag som herr Hedlund här tar fram har successivt avgjorts genom beslut här i kammaren under vårsessionen. Vi har fattat beslut om både bostadspolitiken och arbetsmarknadspolitiken. Men det hindrar inte herr Hedlund från att i detta hypotetiska resonemang servera en budget sådan han vill ha den på dessa punkter. Varför blir herr Hedlund då på en enda punkt så praktisk, när han på alla andra punkter är abstrakt, hypotetisk och teoretisk? Finns det någon logik i det?

Här serverar herr Hedlund ett önskeförslag och säger, att så här vill vi ha det, om vi får som vi vill. Och i detta önskeförslag accepterar han ATP-avgifterna för budgetåret 1961/62. Men eftersom herr Hedlund fortfarande rör sig med önskelistan, så vill jag fråga honom: Betyder detta att herr Hedlund har accepterat även ATP-reformen, eller står han fortfarande skuldra vid skuldra med herr Hjalmarson i den bestämda avsikten att riva upp ATP-beslutet? Det har ju kommit till uttryck i herr Hjalmarsons men inte i herr Hedlunds önskeförslag. Det vore mycket intressant att få ett klart och otvetydigt besked av herr Hedlund på den punkten.

Sedan vill jag varna herr Hjalmarson för att kalla herr Hedlund för utgångsfår. Vi som känner honom kan betyga att han är ett ganska bitskt får. Så var litet försiktig med liknelserna, herr Hjalmarson! I detta fall stämde inte liknelsen in på herr Hedlund.

Herr Hjalmarson sade också att det finns en mängd privata önskemål som inte kan tillfredsställas, men socialde-

mokraterna anser alltid att de offentliga investeringarna måste ha förtursrätt. Alla som tänker lugnt och objektivt i dessa frågor måste väl ändå hålla med mig om att de besvärligaste köproblemen, de strategiskt viktigaste underförsörjda områdena har vi på de offentliga investeringarnas front. På den privata sidan finns det fullt med önskemål, som ingen vettig människa kan placera in i samma angelägenhetsgrad, objektivt bedömt, som den offentliga investeringssektorn, där man verkligen lever under knapphetens kalla stjärna.

Till sist vill jag säga till herr Hjalmarson att mina ekonomiska föredragningar vid höstens förhandlingar refererades både ofullständigt och felaktigt.

Jag vill också slutligen säga till herr Hedlund att han bör ändå komma ihåg att räntan inte har bara gått i höjden. Vi sänkte den en halv procent i maj månad 1958. Man kan diskutera om det var tillräckligt, och om vi kanske skulle ha sänkt den mera, men åtgärden var ändå ett uttryck för följsamhet till konjunkturen.

Hur vi skall ha det med skatterna i framtiden får bestämmas av utvecklingen. Tills vidare tror jag det är klokt att säga att vi har välgrundade förhoppningar och anledning tro att skatterna inte inom de närmaste åren skall behöva bli högre.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det glädde mig att finansministern, när han erinrades om åren 1948 och 1951 återgick till vanlig samtalston då han talade om oppositionspartiernas uppträdande.

Det konstgrepp finansministern nu använder är att säga, att partierna inte då behövde tala om samverkan. Väljarna behövde den gången inte veta någonting, ty »partierna stod inte i harnesk mot varandra». Alla partier var tydligen då av ungefär samma mening,

Den ekonomiska politiken m. m.

menade herr Sträng. Men då vill jag be finansministern läsa om vad som sades i valkampanjen 1948 och 1950. Det är en ren efterkonstruktion, herr finansminister, att säga att det gjorde det samma om ett eller flera partier den gången stod i regeringsställning. Tvärtom talade ni om för Sveriges folk att det var avgörande att *ni* fick regera och bestämma — och sedan gjorde ni upp med ett annat parti! Mot den bakgrunden tror jag finansministern gör klokt i att avstå från det moraliska darret på rösten när han talar om oppositionspartierna.

Finansministern bibehöll den extra bolagsskatten 1958 och 1959 trots våra förslag om motsatsen. Nu erkänner han att det då var angeläget att uppmuntra de enskilda investeringarna.

Herr Sträng kunde inte heller bestrida de siffror jag angav för att visa, att regeringens linje är väsentligt tyngre för det stora flertalet människor än folkpartiets. Han svarade med att räkna upp våra åtgärder. Men att räkna upp våra förslag beträffande folkpensionsavgifterna o. s. v. är intet svar. Det gäller att addera, och gör man det finner man att regeringens politik är tyngre. Efter detta hoppas jag att vi slipper den kampanj socialdemokraterna bedriver, där de väljer ut icke särskilt typiska fall och låtsas som om de voro typiska.

Vad beträffar frågan om skattetungan så nämner aldrig finansministern när han gör jämförelser med andra länder, att dessa varit med i kriget, förstörts av kriget, haft skadestånd att betala åt olika håll, o. s. v. Kvar står väl i alla fall, att nära 40 procent av nationalinkomsten intagen till offentliga kassor i ett land, som inte varit med i kriget, är en imponerande siffra, som jag inte tycker att finansministern borde avfärda så lätt.

När vi beträffande frågan om skatterna i framtiden påtalar att finansministern inte vill göra några »absoluta

deklarationer», säger finansministern, att vi rider på ord. Nej, herr finansminister, Ni uttalar Er i dag mindre bestämt, mindre positivt mot skattehöjningar än vad statsminister Erlander gjorde före valet 1958. Det är inte fråga om att rida på ord. 1958 gav regeringen Sveriges folk det intrycket, att det inte skulle behöva befara någon skattehöjning. Man gjorde det med ord som var mindre obestämda än dem Ni använder i dag.

Det är mot bakgrunden av vad som skedde för två år sedan man får bedöma regeringens deklaration 1960.

Herr talmannen hade nu återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Hur blir det med den där frågan, herr finansminister, som jag inte fick något svar på?

Här har finansministern med stor aplomb förklarat, att han måste dra in en miljard i köpkraft, inte ett öre mindre. Det håller inte, ty sedan kommer pensionspengarna, som skall bli konsumtionsutgifter. Skulle inte finansministern kunna försöka förklara hur han tänker sig att hans ekvation skall gå ihop. Jag misstänker att vi inte får något svar förrän nästa år, och då blir det den vanliga förklaringen: det bara blev så, som flickan sa'.

De siffror som jag redovisade från vår sammankomst i november är herr finansministerns egna. Jag har för övrigt en vittnesgill person med mig. Det är herr Cassel, och jag kan försäkra herr finansministern, att herr Cassel i varje fall vid det tillfället enligt egen uppfattning var fullt vaken.

600 à 800 miljoner kronor nya utgifter varje år är inte någon märkvärdig siffra, herr Sträng. Det motsvarar utgiftstrenden i den politik, för vilken herr finansministern år efter år tagit ansvaret.

Den ekonomiska politiken m. m.

Låt mig rätta ett litet missförstånd, vilket gör att diskussionen mellan herr Sträng och herr Hedlund om ATP-avgifterna åtminstone ur vår synpunkt ter sig ganska meningslös. Vi anser att oberoende av om vi har obligatoriet eller inte — alltså även om det är kvar — det är oriktigt att staten skall betala in pensionsavgifter. Staten betalar redan nu de anställdas pensionskostnader i ett fördelningssystem, som i långt högre grad än ATP befinner sig i jämvikt. Varför i all världen skall man betala samma sak två gånger? Det är verkligen inte rimligt, i synnerhet inte som finansministern måste räkna med en höjning av kontantlönen även för de statsanställda som kompensation för att vi nu skall ordna pension på kredit.

Till min ärade vän herr Hedlund vill jag säga, att jag absolut inte räknar mig till getterna. Även jag betraktar mig som ett utgångsfår. Vad jag ville var bara, att herr Hedlund skulle stanna hos mig och inte gå tillbaka till regeringens kätte.

Får jag bara ställa ytterligare en liten fråga till herr Sträng? Hur kan en gammal och klok och erfaren förutvarande ombudsman i Svenska lantarbetareförbundet ha fått för sig att det finns får som bits?

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Man kan väl knappast begära att finansministern skall läsa alla motioner. Men om han gjorde det skulle han ha känt till centerpartiets ställning i ATP-frågan. Vi har sagt att vi befinner oss på precis samma ståndpunkt i år som i fjol, och vi har hemställt att det skall utarbetas förslag för att ersätta det nuvarande ATP-systemet med något som stämmer med vår gamla linje. Men eftersom vi inte kunnat lägga fram förslag om att det skall ske nu, kan vi naturligtvis inte börja inkassera de minskade utgifterna, vilket vi däremot kan göra när vi ställt direkta besparingsyrkanden.

Sedan några ord om räntan. 1958 sänktes räntan en halv procent, säger finansministern. Enligt vår mening borde den ha sänkts även under 1959, som var ett lågkonjunkturår. Då hade vi sannolikt befunnit oss i ett inte oväsentligt lägre ränteläge än vi gör i dag. Men vad jag framför allt är intresserad av att veta är, om finansministern kan tala om för riksdagen och svenska folket vart skillnaden mellan den under det senaste året inträffade räntestegringen på sammanlagt en procent på utlåningen och bara en halv procent på inlåningen tagit vägen. Var är den halva procenten?

Många gånger blir man förvånad över uttalanden från politiska motståndare, men jag har aldrig blivit så förvånad som när jag hörde herr Hjalmarson säga att jag borde stanna hos honom. Jag vill erinra herr Hjalmarson om vad finansministern konstaterade beträffande våra skilda uppfattningar i olika frågor. Vi är tre olika partier som arbetar var på sitt sätt. Den ene är inte hos den andre. I varje fall är inte jag hos herr Hjalmarson.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Ohlin frågade varför finansministern bevarade den extra bolagsskatten under 1957 och 1958. (Herr Ohlin: 1958 och 1959!) 1957 och 1958 har jag antecknat, men jag kan säga 1958 och 1959. Det spelar ingen roll. Svaret är helt enkelt det att det var lämpligt att avveckla den extra bolagsskatten samtidigt som vi lade på företagen avgifterna till ATP. Dessutom vill jag säga, att genom att vi hade investeringsfonderna så fullbokade och kunde släppa ut pengar därifrån så representerade denna nedgångsperiod i svensk ekonomi ändå en investeringsaktivitet på den privata sidan och inom industrien som var högre än tidigare under 1950-talet. När frågan om bolagsskatten tidigare varit på tapeten har

Den ekonomiska politiken m. m., tillika svar på fråga ang. bestämmelserna om affärsbankernas kassareserver

vi diskuterat varför den inte avvecklades tidigare. Det finns intet nytt att lägga till den debatten. Därför skall jag inte fortsätta den.

Jag kan ge herr Hjalmarson rätt i att jag möjligen kunde ha hittat någon annan art i vår rika fauna än fåret, när jag talade om egenskapen att bitas. Men jag kan till mitt försvar säga att jag var ombudsman i Svenska lantarbetareförbundet så relativt sent att fåret inte förekom i detta land annat än inom det norrländska småbruket, där man inte hade några lantarbetare, och på Skäggs gård, Västkinde socken på Gotland, och den hade jag faktiskt inte mycket att göra med. Jag tror herr Hjalmarson när han säger att fåren inte bits, men då är ju liknelsen med herr Hedlund som ett utgångsfår ytterst olämplig, ty han bits.

Herr talman! Jag skall efter detta uppfylla en kär plikt. Herr Elmwall har nämligen frågat mig om det kan anses att gällande bestämmelser beträffande affärsbankernas kassareserver för närvarande är så restriktiva att ränteläget påverkas i stigande riktning. Jag utgår från att herr Elmwall med gällande bestämmelser avser de rekommendationer som riksbanken meddelat affärsbankerna rörande de likviditetskvoter som bankerna bör uppfylla.

När interpellanten framställde sin fråga, det vill säga i mitten av januari, var bankernas faktiska likviditet i allmänhet högre än den av riksbanken rekommenderade. Utvecklingen under våren har emellertid medfört att den faktiska likviditeten för en del banker kommit att ligga under den föreskrivna nivån. Det torde därför inte råda något tvivel om att kassareservsrekommendationerna i dagens läge utövar en restriktiv effekt på bankernas utlåning.

Angelägenheten av att bankernas utlåning begränsas i nuvarande starkt expansiva konjunktursituation behöver jag icke särskilt understryka. För att nå detta mål skulle man i och för sig kun-

na ensidigt lita till räntehöjningar. Med den kombination av kassareservsföreskrifter och räntehöjning som tillämpats under 1960 uppnås åtstramningseffekten med en mindre räntehöjning än som skulle ha erfordrats utan kassareservsregler.

Under förutsättning att man verkligen vill nå en restriktiv effekt medför alltså kassareservsbestämmelser att räntan blir lägre än den annars skulle ha varit och inte — såsom interpellanten tycks förutsätta — högre.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat frågan. Jag ber vidare interpellanten om ursäkt för att jag nu går över till första kammaren för att rösta.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag inte trodde att finansministern brydde sig om huruvida jag hade något intresse för kassareserverna eller ej. Jag vill ändå tacka statsrådet för svaret på frågan, även om jag kan konstatera att väntetiden inte har berott på överensstämmelse i uppfattning.

Knapphet på en vara gör väl att priserna på denna vara stiger. Är det knapphet på pengar, blir priset på pengarna högre. Om man tvångsstyr en del av kapitalmarknaden över till vissa sektorer, måste detta med nödvändighet medföra knapphet på pengar inom andra sektorer, och pengarna blir dyrare. Anser nu finansministern att ingen sektor av näringslivet får för mycket, hyser jag däremot för min del den meningen, att vissa sektorer får för litet och att de får betala ett för högt pris. Det som kallas kassareserver lånas ju upp av staten till i vissa fall mycket låga räntor, och man måste fråga sig, om dessa pengar är mindre inflationsdrivande, om staten använder dem än om den enskilde företagaren får använda dem.

Konsumtionen har tillmötesgåtts bland annat genom att s. k. borgensfria

Den ekonomiska politiken m. m.

lån införts. När räntorna går i höjden överförs sparandet från låntagare till långivare. Kan man räkna med att långivaren använder pengarna på ett ur samhällets synpunkt bättre sätt än låntagaren?

Utvecklingen sedan jag framställde min interpellation har, såvitt jag kan se, inte varit någon annan än att kostnader och löner har stigit. Det kan inte vara relastisk politik att bibehålla kassareserverna i deras nuvarande omfattning och inte heller att genom ett högt ränteläge ytterligare driva upp kostnaderna, särskilt med tanke på den eftersträlvade gemensamma europeiska marknaden. De erfarenheter jag har av kassareservsystemet gör, att jag måste rösta mot en förlängning av ifrågavarande fullmaktslag.

Herr talman! Då statsrådet inte har tillfälle att just nu vara närvarande i kammaren inskränker jag mig till dessa få ord.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedlund talade om vår ståndpunkt i räntefrågan. Får jag bara göra den stillsamma reflexionen, att när man diskuterar räntorna efter kriget bör man hålla i minnet, att vi haft en genomsnittlig prisstegring på 4 procent. De som fått dessa räntebe-
talningar kan många gånger ha fått en negativ ränta. Även den ränta som utgår nu är, om man ser den mot bakgrunden av den genomsnittliga prisstegringen, inte så hög som det understundom görs gällande.

Finansministern medgav, att det skulle ha befrämjat näringslivets investeringar och sysselsättningen under åren 1958 och 1959, om man avskaffat den extra bolagsskatten då, som oppositionen föreslog. Finansministern sade emellertid att han tyckte det var bra att avskaffa den extra bolagsskatten samtidigt med ATP-avgiftens införande. Han offrade alltså en möjlighet att hålla uppe sysselsättningen och begränsa

arbetslösheten för att uppnå, jag vet egentligen inte vilken fördel genom att avskaffa den extra bolagsskatten samtidigt med att ATP-avgiften infördes. Detta var ett mycket klart erkännande av att finansministern inte hade upprätthållandet av en hög och jämn sysselsättning som främsta mål. Det råder intet tvivel om att arbetslösheten under 1958 och början av 1959 var vida större än vi alla skulle ha önskat, och det hade varit angeläget att söka bringa ned den.

Till sist några ord beträffande utredningen av oms. Jag sade uttryckligen att jag inte syftade på den tekniska utredningen rörande omsättningsskatten, som var väl bekant. Herr Sträng valde i alla fall att låtsas som om jag inte sagt någonting om detta. Vad jag syftade på var ju en utredning rörande omsättningsskattens verkningar, dess plats i vårt skattesystem, dess inverkan på skattetryckets avvägning för olika inkomstgrupper — problem av detta slag har ju utretts många gånger av blandade kommittéer, bestående av parlamentariker och experter. Någon sådan utredning gjorde man nu inte. Vad finansministern säger, är, att regeringen själv utredde saken. Men det har ju vi andra i den allmänna debatten inte någon glädje av. Det står fast, att man här gjorde denna utomordentligt genomgripande reform av det svenska skattesystemet utan att genom sedvanlig utredning ge möjlighet till det slag av offentlig debatt som brukar föregå även mindre genomgripande skattereformer.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Efter vad som hittills sagts, skulle det vara missbruk av tid från min sida, om jag skulle ge mig in i någon djupare argumentering till allt som har framförts här. Det skulle vara så även ur en annan synpunkt, ty i de inledningsanföranden som hölls från de tre borgerliga oppositionsledarnas sida, kunde jag inte höra ett enda nytt

Den ekonomiska politiken m. m.

argument, utan det var en upprepning av saker som förevarit i de ekonomiska diskussionerna här under de år jag tillhört denna församling.

Det hela gick ut på att försöka bevisa regeringspolitikens fördärvbringande verkningar. Den som trott på någon uppläggning efter stora linjer i de borgerliga oppositionsledarnas anföranden blev grymt besviken. Det var för herr Ohlins vidkommande mest fråga om det sedvanliga gnället, det var de vanliga patetiska, professorliga gesterna, gnället över att han inte hade mer än sex minuter till förfogande. Ändå hade herr Ohlin råd att använda en god del av dessa sex minuter till att försvara herr Hjalmarson. Man har sällan hört något så föga inspirerande som detta inledningsanförande.

Herr Hjalmarson är ju den mera käck, i sin argumentering mer gåpåraktige, och det kan därför alltid vara angenämare att lyssna till honom. Men hans argumentering är densamma som han ständigt kommer tillbaka till. Han försöker inbilla folk att de fått det sämre för varje år under den socialdemokratiska regimen. Dessa försök är dömda att misslyckas. Gå tillbaka tio år i tiden bara! Det var väl en övervägande del av vårt folk som vid den tidpunkten inte ens vågade drömma om att de tio år senare skulle kunna skaffa sig någonting utöver livets nödtorft. I dag har de i stor utsträckning bilar, TV och reser till utlandet på semestern o. s. v. Dessa vanliga »vardagsmännskor» har nu fått det betydligt bättre än förr.

Striden står i dag om hur stor del av de sammanlagda resurserna som skall avsättas för det kollektiva behovet och hur mycket den enskilde skall ta hand om. Oppositionen vill, i större eller mindre utsträckning, förvägra samhället de nödvändiga resurserna. Vi å vår sida vill ge samhället de resurser som behövs för att samhället skall kunna klara de kollektiva, nödvändiga utgifterna,

vilket så många gånger predikats inte minst från denna talarstol.

Vi har nu ett gynnsamt ekonomiskt läge. Arbetslösheten är övervunnen. Vi har en starkt stegrad produktion. Det nyligen träffade tvåårsavtalet på löne marknaden verkar stabiliserande. I och med denna uppgörelse har löntagarna lämnat sitt bidrag till den samhällsekonomiska balansen. Konjunkturen är för närvarande hög, man kanske kan säga att den är i överkant. Det finns risk för överslag. I detta läge kan man givetvis önska att statens budget vore starkare, att vi hade ett större statligt budgetöverskott än det som nu kan redovisas. Men det gäller inte bara frågan om budgetöverskott i detta sammanhang. Man kan också ställa frågan — och det är det egentliga ärendet med mitt inlägg här i kväll: Är statens beredskap tillfredsställande i det nuvarande konjunkturläget?

Man kan i stort sett uttrycka saken så, att den genom löneökningen förorsakade och väntade konsumtionsökningen bör kunna täckas genom den produktions- och produktivitetsökning, som vi utan tvekan har att räkna med. Detta bör kunna ske utan ytterligare ingrepp mot konsumtionen utöver den som omsättningsskatten utgör.

Jag tror — och den uppfattningen är jag inte ensam om, det finns i varje fall en del ekonomie professorer som har samma åsikt — att faran för balansrubbningar i den svenska samhällsekonomin för närvarande är att vänta från investeringssidan. Jag tror att det kan bli nödvändigt att vidta i varje fall förberedande åtgärder för att i ett läge, mer kritiskt än det vi för närvarande har, kunna pressa tillbaka de privata investeringarna. Risk föreligger eljest för att vi kommer att översköljas av en ny inflationsvåg via investeringssidan.

Jag anser därför att man redan nu från finansdepartementets sida bör planera åtgärder att sättas i kraft vid den tidpunkt i höst, då det kan visa sig

Den ekonomiska politiken m. m.

nödvändigt att vidta skärpta åtgärder. Givetvis kan det invändas, att man bör vänta och se i vilken utsträckning de åtgärder verkar som nu vidtagits. Hit hör strävandena att skjuta fram investeringarna till en senare tidpunkt, försöken att stimulera företagen till avsättning av sparmedel till investeringsfonder och att i övrigt undersöka, i vilken utsträckning det är möjligt att dämpa investeringsbenägenheten.

Om det emellertid visar sig att dessa åtgärder inte skulle vara till fyllest, lutar i varje fall jag åt den uppfattningen, att det kan bli nödvändigt att överväga en ny investeringsavgift, en skärpning av lagervärderings- och avskrivningsreglerna och kanske även andra åtgärder på det ekonomiska området, för att schacka en begynnande överkonjunktur.

Jag skall, herr talman, eftersom jag lovat att fatta mig mycket kort, sluta med att säga att herr Hjalmarson under ett av sina inlägg förde en argumentation som — milt uttryckt — inte stämmer med det verkliga förhållandet. Herr Hjalmarson säger att det spelar ingen roll huruvida man räknar in ATP-avgifterna i högerns budgetalternativ eller inte och att högern inte någon gång har menat att ATP-avgifterna skulle betalas in till dessa fonder. Låt mig då bara erinra om hur den verkliga gången av ärendet har varit under innevarande års riksdag.

Från högerns sida motionerades om avslag på ett förslag om att staten skulle betala avgifter till pensionsfonderna för sina anställda. Den motionen behandlades inte förrän efter det att andra lagutskottet hade behandlat frågan om försäkringen som sådan. När motionerna togs upp till behandling i statsutskottet, hade högerns representanter ett särskilt yttrande, där de, med hänvisning till vad andra lagutskottet hade föreslagit och riksdagen fattat beslut om, menade att yrkandet om att staten inte skulle betala in några ATP-avgifter inte

kunde vidhållas. Alltså medgavs då inbetalningen, vilket är liktydigt med att budgeten minskar med motsvarande belopp. Nu kommer högern och räknar återigen in dessa ATP-avgifter som en tillgång i sitt budgetalternativ.

Herr talman! Låt mig till slut konstatera att det leende som spred sig över kammaren, när herr Hjalmarson räknade upp alla de fördelar som högeralternativet skulle ge medborgarna, var mycket talande. Det finns ingen anledning att göra några kommentarer till det.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag kan hålla med herr Gustafsson i Stockholm i hans konstaterande att så mycket nytt inte kom fram av de borgerliga deklarationerna i denna fråga. Men kom det så mycket nytt fram från regeringens sida? Är det inte ett huvudintryck, att den framställning som regeringen har givit åt den ekonomiska politiken karakteriseras av perspektivlöshet? Det mesta finansministern kunde säga därvidlag var, att han trodde på högkonjunktur under 1960. Han utgår alltså från att konjunkturväxlingarna är någonting oundvikligt, något som man inte kan göra någonting åt och att den ekonomiska politikens uppgift följaktligen blir att laga efter läglighet. Men om man gör det, betyder det att man avstår från att själv försöka utveckla en politik för att bemästra dessa krafter och skapa ett perspektiv för framtiden. Det säkra i denna högkonjunktur är väsentligen, att arbetarklassens andel av nationalinkomsten fortsätter att gå ned. Men så har det ju varit också under lågkonjunkturen, och jag tror att en analys av vad som har skett på detta område under ett par årtionden kommer att ge mycket nedslående resultat ur arbetarklassens synpunkt. Inte minst den oavbrutna stegringen av investeringsandelen tyder på hur den relativa andel av nationalinkomsten som arbetarklassen erhåller blir allt mindre.

Den ekonomiska politiken m. m.

Frågan om den fulla sysselsättningen är en kärnfråga. Där har regeringen en klar målsättning, och mot den vill jag inte resa några invändningar. Så fort man kommer in på frågan om hur denna målsättning skall uppnås, möts man däremot av idel oklarheter. Där finns inte ett verkligt långsiktigt program för att möta en kommande arbetslöshet. Inom de närmaste åren kommer antalet ungdomar i arbetsför ålder att väsentligt överstiga antalet under 1950-talet. När tillströmningen av denna arbetskraft blir starkast, blir det en ökning med 40 procent. Redan det tyder på att ett arbetslöshetsproblem kommer att uppstå ganska snart, alldeles oberoende av om det är högkonjunktur eller lågkonjunktur. Jag tänker mig bara hur det skulle bli, om denna regering i sin ekonomiska politik skulle investera låt mig säga en tredjedel av de pengar, som sätts in på improduktiva militära rustningar, i en verklig, industriell utbyggnad av näringslivet. Hur mycket större möjligheter skulle man då inte ha att möta en sådan arbetslöshet, hur mycket skyndsammare skulle man inte kunna höja levnadsstandarden och hur mycket starkare värn och bättre försvarsförmåga för landet skulle det inte på lång sikt innebära för den händelse vi skulle komma in i en svår situation.

Det är betecknande för de borgerliga talesmännen i kväll att när de talar om framtiden, tecknar de denna mycket svart på grund av ett beslut som de nyligen medverkat till att genomföra, nämligen Sveriges anslutning till sjustatsmarknaden. Det är egendomligt att de mörka bilderna därvid dominerar framställningen. Jag vill inte påstå att de har fel där, men jag tycker att det är karakteristiskt för en politik som inte siktar framåt. Jag är inte så säker på att detta sjustatsblock blir mer än någonting på papperet, även om överenskommelsen är högtidligt ratificerad. Det skulle inte förvåna mig om denna konstlade skapelse inom mycket kort

tid skulle ramla sönder och samman och man stode här med sin tvättade hals.

Efter dessa kommentarer skulle jag vilja erinra om några viktiga politiska utredningar, som har tillsatts under trycket av ett utbrett missnöje — ett missnöje som inte minst vi kommunister gjort oss till talesmän för. Vi har fått beslut om en ny försvarsutredning 20 månader efter det att det långsiktiga försvarsbeslutet fattades. Vi har fått ett beslut om en utredning beträffande det militära slöseriet nio månader efter det att samma långsiktiga försvarsbeslut fattades. Vi har fått ett beslut om en ny skatteutredning, för övrigt två sådana. Vi har också fått ett beslut om utredning av de sociala avgifterna, och slutligen har vi även fått ett beslut om en utredning om den svenska storfinansens maktställning.

I och för sig betraktar jag dessa beslut som framsteg. De är säkert uttryck för ett djupt missnöje och även för regeringens vacklan i dessa frågor. Men samtidigt är de säkert försök att vinna tid, att skjuta undan besvärliga frågor till efter valet. Jag fruktar att om regeringen inte har annat än utredningsbeslut att skyla sig med, kommer dessa inte att vara särskilt användbara som fikonallöv.

Jag tror att man inte kan resonera om ekonomin utan att diskutera militärutgifterna. Jag erinrar om det faktum att om man från de direkta skatterna tar bort pensionsavgifterna, aktiebolagsskatten och förmögenhetsskatten, så återstår precis så mycket som åtgår för att klara de samlade militärutgifterna. Det är den enkla sanningen. Dessa militärutgifter och det nuvarande skattetrycket betingar alltså varandra. Perspektivet är, efter vad jag kan förstå, att vi om några år är uppe i 4 miljarder kronor i samlade militärutgifter. Under åren 1950—1959 steg de totala statsutgifterna med 62 procent. Under samma tid steg de sociala utgifterna med 70

Den ekonomiska politiken m. m.

procent, de kulturella utgifterna med 62 procent och de militära utgifterna med inte mindre än 87 procent. Den militära huvudtiteln var alltså den huvudtitel som ökade mest. De militära utgifterna fyller alltså funktionen att vara ett slags gökunge i detta budgetbo, vilken knuffar undan de svagare invånarna i samma bo. Det är klart att man ur denna synpunkt hälsade med tillfredsställelse, att det skulle bli en ny försvarsutredning. Men som jag redan sagt i ett tidigare sammanhang, är sammansättningen av denna försvarsutredning, där man inte har tagit med någon som har varit anhängare av att verkligen försöka pruta ned försvarsutgifterna och att söka en mera rationell metod för att lösa dessa svåra problem, sådan, att man måste ställa frågan om syftet är någonting annat än att konservera och eventuellt öka dessa militärutgifter.

Den tillsatta skatteutredningen är, som jag redan sagt, naturligtvis ett uttryck för att regeringen känner trycket, och jag vill gärna konstatera, att tillsättandet av denna utredning innebär en åtminstone formell eftergift för den kritik, som har rests mot skattepolitikens utveckling i vårt land inte minst från det kommunistiska partiets sida. Jag skulle här vilja erinra om en tendens som är fullt klar. Den belyses bl. a. i propositionen nr 150. Enligt denna minskar man den direkta skatteandelen av statens samlade inkomster från 55,1 procent 1951 till 50,8 procent 1958. Jag vill understryka att det inte ger en riktigt exakt uppfattning om det verkliga förhållandet, eftersom det också finns andra än direkta skatteinkomster, nämligen inkomsterna från de affärsdrivande verken, vilka under det sista jämförelseåret svarade för 9 procent av statens inkomster. Vidare vill jag erinra om att vid den senare tidpunkten spelade folkpensionsavgifterna en mycket viktig roll bland de direkta skatteinkomsterna. Därför är jämförelsen inte riktigt

rättvisande, men den pekar ändå ut tendensen. Under de tre sista åren har emellertid denna utveckling blivit betydligt mera markerad.

Om jag från de direkta skatterna tar bort folkpensionsavgifterna, representerade dessa skatter år 1958 54 procent av statens skatteinkomster. I år kan man beräkna motsvarande siffra till 37 procent. Det betyder, för att vända på saken, att under dessa tre år har de indirekta skatternas andel ökat från 46 till 63 procent.

Man talar om denna utveckling såsom något helt naturligt och anser tydligen att den skall ytterligare fortsätta. Jag behöver inte inför denna kammare erinra om argumenten mot den indirekta beskattningsformen. Alla är medvetna om dessa argument liksom om att regeringspartiet har i sina gamla parti-program haft som en mycket viktig programpunkt att slopa de indirekta skatterna. Nu utgör de indirekta skatterna snart $\frac{2}{3}$ av statens skatteinkomster.

Det är oerhört missvisande att de sociala avgifterna tas upp såsom direkta skatter, eftersom dessa avgifter till sin karaktär är fullt jämförliga med de indirekta skatterna. För att illustrera detta är det tillräckligt att hänvisa till finansministerns förklaring i fjol, att den som har 7 000 kronors inkomst får betala lika stor folkpensionsavgift som den som har 200 000 kronors inkomst.

Denna kapitulationslinje i skattefrågan har alltså fullföljts under hela 50-talet, men det har skett i accelererat tempo under de senaste tre åren. Samtidigt som vi har fått en rad indirekta skatter — de höjda folkpensionsavgifterna, omsättningsskatten och punkt-skatterna — har det genomförts en mängd skattelättnader för bolagen, de stora förmögenhetsinnehavarna och inkomsttagarna. Jag har frågat mig vad som har kunnat vara den djupaste anledningen till denna nya linje i regeringens skattepolitik, och jag har gett

Den ekonomiska politiken m. m.

mig själv det svaret, att det har varit en strävan från regeringens sida att i skattefrågan åstadkomma en borgfred med de borgerliga partierna ungefär på samma sätt som när regeringen köpte sig en borgfred i försvarsfrågan genom att tillmötesgå de mest högröstade kraven på stora militärutgifter. Av den politiska attityd, som de olika partierna har intagit inte minst i omsättnings-skattefrågan, framgår emellertid klart att försöket att åstadkomma en sådan borgfred har fullständigt misslyckats.

För vår del vill vi inte finna oss i att omsättningsskatten skall konserveras. Vi anser att den är orättfärdig och att man måste söka sig fram på andra vägar. De alternativ till omsättningsskatten, som de borgerliga partierna ställt upp, erbjuder emellertid inte några fördelar från de synpunkter som vi vill företräda. Högern önskar exempelvis spara 720 miljoner kronor på sociala och kulturella utgifter, därav 434 miljoner kronor på barnens, mödrarnas, åldringarnas, de sjukas och de arbetslösas bekostnad samt genom dyrare bostäder. Dessa besparingsförslag måste karakteriseras såsom ett cyniskt och fräckt rikemansprogram.

Folkpartiet vill spara 385 miljoner kronor på utgifter för de sjuka och arbetslösa samt på kommunernas och skolbyggenas bekostnad. Man vill öka folkpensionsavgiften från 4 till 5 procent och fördyra bostäderna. Centerpartiet vill å sin sida spara 445 miljoner kronor på färre och sämre bostadsbyggen, på sänkta folkpensioner, försämrade barnbidrag o. s. v. Man vill vidare höja folkpensionsavgifterna och genomföra en ny s. k. budgetsanerings-skatt.

I denna situation har regeringen tillsatt en ny skatteutredning, och man var då givetvis mycket intresserad av att se efter vilka linjer denna utredning skulle arbeta. Av direktiven framgår att det viktigaste är förordet för en ytterligare skärpt indirekt beskattning,

för sänkta förmögenhetsskatter och minskad progressivitet i fråga om de direkta skatterna, alltså en ytterligare avdemokratisering av skattepolitiken. Finansministern säger i direktiven att det gäller att inte rygga för långtgående reformer.

Dessa direktiv kan inte gå ihop med talet om att det bör ske en rättvis och rationell fördelning av skattebördan eller att skattetrycket inte skall öka. I själva verket kommer skattetrycket att öka oerhört kraftigt, om utredningen arbetar efter de linjer som angivits i direktiven och regering och riksdag sedan följer utredningen.

I en motion, som behandlas i ett av de föreliggande utlåtandena, har vi föreslagit att omsättningsskatten skall slopas, att förmögenhetsskatten skall höjas till 2 procent, att staten skall ta ut 5 procent av de börsförmögenheter som gjorts under förra året, att bolags-skatten skall bibehållas vid de 50 procent av nettot som gällde i fjol och att det skall göras besparingar på försvaret med 617 miljoner kronor. Två procent på förmögenheterna skulle göra 40 000 kronor på en miljon. Med nuvarande förräntning skulle vederbörande ha en mycket god slant kvar att leva av och miljonen orörd, sedan denna beskattning hade tagits ut. Jag säger inte detta för att försvara att vi är blygsamma i detta fall — vi anser att förmögenheterna skulle kunna attackeras betydligt hårdare — utan för att markera, att det inte är några omvälvande förslag som framföres av oss utan förslag som även den nuvarande majoriteten i denna riksdag borde kunna allvarligt diskutera.

Den förändring av försvarsutgifterna som vi har föreslagit — en besparing på 679 miljoner kronor, d. v. s. ungefär 21 procent — skulle innebära, att försvarsanslagen ändå skulle vara högre än de var år 1957. De skulle uppgå till 2 475 miljoner kronor på driftbudgeten. År 1957 hade vi 2 281 miljoner kronor under samma post. Även detta — det

Den ekonomiska politiken m. m.

vill jag påpeka — visar att det inte handlar om några himlastormande, omöjliga projekt utan om förslag som det skulle kunna allvarligt resoneras om.

Med hjälp av dessa besparingar skulle man kunna genomföra en skattesänkning och befria alla gifta inkomsttagare med 9 000 kronors inkomst helt från skatt. Man skulle också kunna införa skattelättnader för personer med inkomster däröver upp till 25 000 kronor med mellan 400 och 100 kronor om året.

Bevillningsutskottet vill inte gå en sådan väg. Det är betecknande, att i det utlåtande, där utskottet rekommenderar den utredning, som regeringen nu har satt i gång, vill det över huvud taget inte antyda någon möjlighet att utredningen skulle ta upp dessa projekt. Det skulle alltså, om man nöjer sig med att se parlamentariskt på saken, inte återstå något annat än att ge upp hoppet om att åstadkomma en förändring i demokratisk riktning av skattepolitiken.

I dag står som det kanske allra mest politiskt brännbara spörsmålet frågan om omsättningsskatten. Vi är motståndare till denna omsättningsskatt; vi har inte ändrat vår mening, och vi anser, att i dag, efter dessa nya signaler som ges i utredningens direktiv, finns det dubbel anledning att markera detta krav på att omsättningsskatten måste försvinna.

Finansministern tycktes ha förälskat sig i karaktéristiken av omsättningsskatten som en »Mädchen für alles». Han kanske fann något sympatiskt i det lättfotade sätt, på vilket omsättningsskatten i det ena ögonblicket kunde föreslås som medel mot en dålig konjunktur och i det andra som medel mot en alltför god konjunktur.

Denna omsättningsskatt har redan medfört en oroväckande prisstegring. Regeringens material redogör för utvecklingen från december till mars, men jag tror, att det inte riktigt är den lämpligaste jämförelsetiden; oktober till

mars skulle ha varit bättre. Redan under denna period visade det sig, att priserna på livsmedel hade stigit med 3,5 procent, på kläder och skor med 4 procent samt på inventarier och husgeråd med 4,6 procent.

Herr talman! Till slut vill jag erinra om det första utlåtande, som här behandlas. Jag kommer sedan att i samband med behandlingen av vår motion yrka bifall till densamma. I bankoutskottets utlåtande nr 26 prisar man högräntepolitiken. Både regeringens talesmän och de borgerliga partiernas reservanter är fullständigt eniga på den punkten. Hur har det gått med denna högräntepolitik, sedan den på allvar genomfördes år 1955? En vanlig hyresgäst får nu betala 1 000 kronor mer i hyra än tidigare på grund av räntehöjningen. Utlåningsräntorna i bankerna rör sig nu kring 8 procent. Det är väl inte så länge sedan man ansåg 8 procent vara en ockerränta. Detta är emellertid numera en ganska allmän och tydligen av både regeringspartiet och de borgerliga partierna accepterad räntepolitik. Vid den sista räntehöjningen med en halv procent höjde bankerna räntan med motsvarande procenttal för dem som tar lån, men för spararna blev höjningen bara en fjärdedels procent.

Det är ett typiskt exempel på hur denna räntepolitik i verkligheten främst fyller uppgiften att skaffa ökade profiter åt de som har pengarna. Jag tror inte att räntan styr produktionen. Jag har funnit, att vi haft högkonjunktur även när vi för lågräntepolitik liksom att vi kan ha lågkonjunktur vid en högräntepolitik. Jag har funnit att det är helt andra krafter som spelar in därvidlag.

Stridsfrågan i detta sammanhang är, såvitt jag förstår, att bönderna nu vill köpslå om kassareserverna. Deras krav är att man kan hålla kassareserven vid 50 procent, därest deras anspråk på 100 miljoner kronor som lån åt småföretagarna bifalles. Får inte centerpartiet

Den ekonomiska politiken m. m.

sin vilja fram i det fallet går de på högerns och folkpartiets linje, som ger ökade utlåningsmöjligheter åt storbankerna.

Enligt vad jag kan förstå är den socialdemokratiska ståndpunkten den vetigaste. Jag kan inte förstå att det kan vara ett bondeintresse att överlämna ett sådant argument åt regeringen, som innebär att man ökar utlåningsmöjligheterna för bankerna i enlighet med vad centerpartiet nu förordar. Utifrån det resonemang som bönderna själva har godtagit kan ju regeringen säga, att då återstår endast räntehöjningsalternativet om man vill åstadkomma någon som helst effekt. Jag undrar om inte bönderna har låtit lura sig av en kortsiktig önskan att göra succé bland småföretagarna.

Vi för vår del är varma anhängare av allt möjligt stöd åt småföretagarna och vi kommer inte att väja för några hinder att medverka i ett sådant. Vi kan dock inte tro att detta stöd skall ställas i motsättning till ett sådant här, låt vara trubbigt, vapen för att i någon mån hålla tillbaka en icke önskad efterfrågan.

Ja, herr talman, jag vill be att för min del — utan att godkänna utskottets motivering — få yrka bifall till punkt I i bankoutskottets utlåtande nr 26.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! När man som medlem av bankoutskottet tar del i kammarens ekonomiska debatt har man som underlag för diskussionen dels de berättelser, som riksbanken och riksgälden avger i början på året, dels vissa propositioner och motioner, som hänvisats till bankoutskottet, dels — och framför allt, får vi väl säga — tillägspropositionens avsnitt om den ekonomiska politiken.

Jag skall be att få börja med ett allmänt resonemang.

Statsverksamheten konkurrerar inte med den privata sektorn, den kompletterar den, sade finansministern för en

stund sedan. Det låter bra och gäller naturligtvis på vissa områden. Ett område, där satsen absolut inte gäller, är penningmarknaden. Där är konkurrensen hård och drivs — låt oss säga det genast — från statens sida inte alltid som fair play.

Statsverksamheten finansieras ju dels med skatter av olika slag (det är bevilningsutskottets gebit), dels med upplånta medel. Det enskilda näringslivet har som sina finansieringskällor att räkna med dels vad som efter beskattning är kvar av vinsten — en sorts skatt på konsumenterna, om man så vill — dels upplånta medel också den.

Hög beskattning — och sådan har vi som bekant här i landet — minskar näringslivets möjligheter till självfinansiering och ökar alltså företagens beroende av lånemarknaden. Rimligen borde de då kunna räkna med att staten tack vare sina höga skatteintäkter skulle kunna avstå från att i nämnvärd grad konkurrera på lånemarknaden. Sådana utfästelser har faktiskt också gjorts från finansministerhåll, men de har inte infriats. Under de senast redovisade budgetåren — låt oss t. ex. ta de sex sista — har det statliga lånebehovet svängt mellan lägst 812 miljoner och högst 1 544 miljoner. Årsgenomsnittet har varit över 1 100 miljoner. Innevarande budgetår kalkyleras ge det rekordartade lånebehovet 2 000 miljoner, och budgetåret 1960/61 beräknas också det komma att te sig väsentligt dystrare än de gångna åren. 1 600 miljoner räknar finansministern att då behöva låna upp.

När man så vet, att kapitalmarknadens utbud rör sig om knappa 3 000 miljoner om året och betänker, att detta belopp skall räcka också för bostadssektorns behov i den mån detta inte tillgodoses via statsbudgeten, för kommunernas och för näringslivets för det mesta högst angelägna och legitima behov — ja, då har man bakgrunden helt klar till vår ansträngda kapitalmarknad.

Och det är nu här, när det gällt för

Den ekonomiska politiken m. m.

staten att skaffa sig armbågsrum på den trånga marknaden, som staten tillgripit åtgärder, som vi länge kritiserat från höger- och folkpartihåll. Glädjande nog ser det ut, som om centerpartiet i vissa stycken i år skulle kunna hälsas välkommet över till oppositionssidan.

Kreditutbudet, som ytterst består av privatpersoners bank- och försäkrings-sparande och av företagens likvida tillgångar, förmedlas ju till låntagarna via banker av olika typ och via försäkringsbolagen. Här har nu staten med hjälp av lagstiftning eller administrativa ingrepp skaffat sig icke-ordinära förmåner på bekostnad av kreditinstitutens kunder i övrigt. Kassareservbestämmelserna för affärsbankerna, tillståndskravet för att ge ut obligationslån och kontrollen över försäkringsbolagens placeringar har varit statens viktigaste instrument när det gällt att skaffa sig förtur på kreditmarknaden.

Jag har här ett par siffror, hämtade ur kreditmarknadsutredningens statistiska material:

Under de tre åren 1956—1958 gick av samtliga kreditinstituts utlåning 44 procent till bostadssektorn, 27 procent till staten, 6 till kommunerna, 5 till jordbruket och 17 procent till övriga ändamål. Det blir alltså mindre än en femtedel kvar för att täcka industriens, handelns, sjöfartens m. fl. verksamhetsområdets kreditbehov. Siffran 17 kan jämföras med att motsvarande siffra åren 1944—1948 var 45.

Vill man göra en jämförelse efter andra grunder kan man t. ex. peka på att affärsbankernas utlåning till den egentliga kundkretsen från 1949 till 1959 ökade med 45 procent, vilket inte ens svarar mot penningvärdesförsämringen, medan placeringen i statspapper steg med 385 procent. Detta är resultatet för affärsbankerna av den offentliga sektorns tillväxt, som ju för driftbudgetens del rört sig om en tredubbling på senaste tioårsperioden.

Tendensen i utvecklingen har alltså länge varit tydlig och debatterna kring den har varit både många och långa. Om det är debatternas förtjänst vill jag lämna därhän, men faktiskt har man på sista tiden kommit fram till en nyttig precisering. Jag tänker på det faktum, att man nu tycks vara enig om att svårigheterna för vår penningpolitik har sitt ursprung i en felaktig finanspolitik. Statens utgifter och sättet för deras finansiering har vållat bekymmer, som inte kunnat bringas ur världen genom en än så rigorös penningpolitik.

Den första svalan var, tror jag, bankofullmäktiges i enighet utformade berättelse till bankoutskottet om riksbanksförvaltningen 1959. Det heter där, att likviditetstillskotten på marknaden »till större delen härrör ur den finanspolitiska utvecklingen» och att »korrektivet mot dem i främsta rummet» måste »ligga i finanspolitiska åtgärder».

I bankoutskottets likaså eniga utlåtande nr 7 i år preciserades de finanspolitiska åtgärderna ytterligare till »en så långt möjligt genomförd begränsning av det statliga lånebehovet».

Efter de tidigare trätorna ser ju en sådan enighet mycket tilltalande ut. Men tyvärr är det inte så lyckligt, att den gemensamma insikten om att soten sitter i finanspolitiken också skulle innebära, att man känner boten. Tvärtom är det så, att de gemensamma uttalandena om hur nödvändigt det är att ändra finanspolitiken döljer helt olika uppfattningar om hur de ändringarna skall vara beskaffade.

Regeringspartiets åsikt är: strama åt finanspolitiken genom höjda skatter. Oppositionens, och jag har väl rätt att säga särskilt högerpartiets, åsikt är: minska statsutgifterna, så att både skattetryck och statlig upplåning kan begränsas.

Av regeringspartiets recept har vi nu erfarenhet från en lång rad år. Resultaten kan mätas i kalla siffror och fakta. Högskattepolitiken har gett höga skatter

Den ekonomiska politiken m. m.

och stränga regleringar som ändå inte fört till de önskade resultaten.

Låt oss hålla oss till den senaste skattehöjningen, omsen. För mindre än ett år sedan, närmare bestämt i kammarens ekonomiska debatt den 28 maj 1959, undervisade finansministern oss om omsens förträfflighet med detta uttalande:

»En förstärkning av budgeten ger oss ju möjligheter att mera tolerant se på det penningpolitiska området. Vi behöver inte samma brutala insättning av kreditregleringar och vi behöver inte samma hårda räntepolitik, om vi via finanspolitiken lättar på ett ansträngt läge.»

Hur låter detta i dag för finansministern?

Den socialdemokratiska talesmannen för bankoutskottet — det var då herr Sköldin — endosserade villigt uttalandet, att en omsättningsskatt skulle ge förutsättningar för en lägre ränta.

Detta var alltså en av de arbetsuppgifter som herr Sträng tänkte sig, när han i omsens form städsade sin Mäddchen för alles — jag tillåter mig att ta upp förstakammarliknelsen, som tydligen vunnit finansministerns gillande. Nu skall vi se, om den lilla pigan svarat mot förväntningarna.

Herr Sträng fick som bekant sin oms, sina nya 1 000 skattemiljoner netto per år, alltifrån den 1 januari i år.

Två veckor senare ansåg sig mycket riktigt riksbanken föranlåten att ändra diskontot — men inte nedåt, som herrar Sträng och Sköldin hade förespeglat oss, utan uppåt. Nåväl, vad som skedde kunde kanske avfärdas som ödets ironi. I själva verket var det en logisk följd av skattehöjningsbeslutet. I ett samhälle, som av egna ambitioner eller tvingat av yttre omständigheter, EFTA eller vad det nu kan vara, strävar efter att upprätthålla ett fast penningvärde, i ett sådant samhälle följer det höga ränteläget det höga skattetrycket som en skugga. Förklaringen är enkel. Vad staten tar in i skatt — om ATP-avgifterna

gäller förresten detsamma — det tar den från enskilda och företag. Dessa får ju då försämrade likviditet. I den mån de tidigare varit sparare får de mindre sparförmåga. I den mån de är låntagare får de ett ökat lånebehov till följd av de minskade möjligheterna till självfinansiering. Utbudet på lånemarknaden minskar, efterfrågan ökar. Kreditpriset, d. v. s. räntan, kan kanske till en tid med diverse manipulationer hållas under kontroll men pressas till sist uppåt.

Så står man där som vi står nu med rekordhøgt skattetryck och den högsta ränta som noterats sedan 30-talets häxår. Nå, så slipper vi väl åtminstone »de brutala kreditregleringarna», som herr Sträng talade om i fjol. De skulle ju också städas bort av herr Strängs Mäddchen för alles. Men det bidde inte, som det står i sagan. Ånej, samtidigt med diskontohöjningen skärptes riksbankens krav på kreditinrättningarnas placeringar. Och inte nog med detta.

Ärade kammarledamöter! Vi har alla tagit del av kreditmarknadsutredningens förslag, avlämnat några månader efter det att omsättningsskatten infördes. Herr Strängs meningsfränder inom utredningen rekommenderar i det nya läget kreditregleringar av en art, som vida överträffar dem som herr Sträng har kallat för »brutala».

Men det återstår ännu en av punkterna i finansministerns reklam för omsen att kommentera. Jag tänker på omsättningsskattens inverkan på kostnadsläget. Också där skulle omsen göra en god tjänst, menade finansministern.

Oms kontra prisstabilitet har redan diskuterats här i kväll, bl. a. av herr Ohlin. Jag inskränker mig därför till att nämna ett par siffror.

Årets avtalsrörelse beräknas innebära en stegring av lönekostnaden per timme med 8 procent. Löntagarnas genomsnittsinkomst kan beräknas öka med cirka 6 procent per arbetstimme. Hjärtan och njurar hos förhandlarna kan vi inte rannsaka, men nog är det svårt att tro, att

Den ekonomiska politiken m. m.

inte omsens fördyring av levnadskostnaderna varit en komponent när lönekraven adderats.

I sammanhanget lägger man förresten märke till, att finansministern behändigt bakar in sin oms i priserna. Han för i tilläggspropositionen ett resonemang kring konsumenternas villkor 1960. På plussidan räknar han frejdigt upp kompensationsåtgärderna för omsen och ställer mot dem de negativa faktorerna, höjda kommunalskattesatser och marginaleffekt på inkomstökningarna. Men sina 1 400 miljoner i oms bakar han diskret in i prisutvecklingen.

Nej, nog är det väl troligt att kostnadsfördyringen och alltså risken för kostnadsinflation sällar sig till omsens bedrövliga följder i övrigt: höjd ränta och skärpta kreditrestriktioner. Herr Strängs Mädchen för alles, omsen, har nog dårat herr Sträng med andra kvalifikationer än sin goda nytta i folkhushållet. Det var synd att herr Sträng — för att knyta an till andra flickor som han också dragit in i dagens debatt — föll för sirensången.

Av de ämnen som bankoutskottet i dag diskuterat har jag, herr talman, tillåtit mig att först resonera om de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Jag ber att i enlighet med reservation nr 1, punkt V, få yrka att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört om riktlinjerna för den ekonomiska politiken, och samtidigt ber jag att få yrka bifall till samma reservation, punkt VI, som i skrivningen något skiljer sig från majoritetens yrkande.

Om jag så med några ord får gå över till utskottets behandling av proposition nr 58 med förslag att ytterligare ett år förlänga två fullmaktslagar, den om rätten till räntereglering och den om rätten att föreskriva särskild kassareserv, tror jag att jag kan bli mycket kortfattad.

Allra minst skulle det behövas mycket resonemang om ränteregleringslagen. I

enlighet med reservation nr 1, punkt II, ber jag att få yrka avslag på propositionen. Lagen tillkom i tecknet av den spikade lågräntans ideologi och har alltså för länge sedan passerats av utvecklingen. Av lagrådet har den aldrig tillstyrkts. Kunde man inte komma överens om att avföra den aldrig ikraftsatta fullmaktslagen till regleringssamhällets kuriosakabinett? Men centerpartiet är tyvärr inte med om det. Här skulle jag gärna som bredvidläsning till propositionen vilja rekommendera en artikel i tidskriften Tiden av december 1958. Denna artikel är skriven av nuvarande statssekreteraren i finansdepartementet Krister Wickman, och man får där veta en hel del som inte står i propositionen. Ränteregleringslagen är bra att ha, säger statssekreteraren, för att fastställa maximiräntor för bostadslån och minimiräntor för oprioriterade lån. Eventuellt skulle i sammanhanget läggas en särskild skatt på den oprioriterade utlåningen för att ytterligare hålla den tillbaka. Tror centerpartiet verkligen, att man gör företagsamheten här i landet en tjänst genom att bevara en sådan fullmaktslagstiftning?

Till sist återstår så förslaget om att förlänga fullmaktslagen om särskilda kassareserver. Förslaget har redan kommenterats av herr Hedlund och av finansministern. Men det behövs nog ändå ett par distinktioner. Den ordinarie banklagen innehåller till bankväsendets eget fromma bestämmelser om 25 procents kassareserv. Avsikten är att säkerställa bankernas likviditet — en teknisk fråga, där såvitt jag vet alla intressenter är överens. Överens är man också om att en speciell lagstiftning av konjunkturskäl kan vara befogad med krav på likviditet utöver den tekniskt motiverade. En sådan konjunkturpolitiskt betingad lagstiftning har vi från vårt håll accepterat. Däremot skiljer vi oss från regeringsförslaget — nu som tidigare — beträffande procentsatsens höjdpunkt. Orsaken är främst följande: Om kravet

Den ekonomiska politiken m. m.

på särskilda kassareserver drivs för långt, motverkas kravet på teknisk likviditet i banklagens bemärkelse. Om alla kreditinstitut proppas fulla av statspapper, finns det ingen som är beredd att svälja ett plötsligt utbud. Det betyder att statspapper förlorat sin egenskap av att lätt kunna förvandlas i pengar och därmed också förlorat sitt värde som likviditetsreserv. Detta vill vi inte riskera. Vi har stannat vid 35 procent som lämplig översta gräns för konjunkturpolitiskt betingade kassareserver.

Sedan finns det, och det är viktigt att observera, en tredje art av kassareservbestämmelser. Det är sådana som är konstruerade för att tillförsäkra staten viss prioritering på lånemarknaden. Med tanke på deras nedbrytande konsekvenser för lånemarknad och creditsystem skulle jag vilja kalla dem för tredje gradens kassareservbestämmelser.

På samma sätt som obefogat höga särskilda kassareservbestämmelser kan motverka syftet med de banklagfästa, tekniskt betingade kassareserverna, motverkar statslåneprioriterande kassareservbestämmelser meningen med de konjunkturstyrande kassareserverna. Vad som borde ha varit en likviditetsuppsugning ger i stället en påspädning av likviditeten. När man i konjunkturdämpande syfte anmodar bankerna att hålla allt högre andel av sina tillgångar i statspapper, så har det sin inflationsbekämpande verkan bara om staten underlåter att sätta de upplånade medlen i rörelse — steriliserar dem, fryser ner dem eller vad man vill kalla det. Den disciplinen har staten inte ålagt sig utan har disponerat pengarna. Småningom har de så återvänt till bankernas utlåningsräkningar, där de bildat underlag för ny utlåning. För att säkra statsupplåning må systemet vara behändigt, men konjunkturmässigt verkar det i rakt motsatt riktning mot vad man velat göra gällande.

Detta, herr talman, är inget hjärnspeke hos oppositionen. Ur ett riksbanksutlåtande, som alltså har gillats av

bl. a. herr Sköld, beskrivs konsekvenserna av en statsupplåning i banksystemet så här: »Även om en mycket hög räntenivå kombinerades med direkta ingrepp för att hålla nere kreditvolymen, kunde en fortskridande ökning av allmänhetens likviditet inte förhindras.»

Hur man i ljuset av sådan kunskap kan förorda tvångslagstiftning för att ge staten ökade lånemöjligheter i banksystemet är ganska oförståeligt.

Men förståelsen för sammanhangen sprider sig efter hand. I år kan vi välkomna centerpartiet över till högerens och folkpartiets linje. Man har till sist fått klart för sig vad tredje gradens kassareservbestämmelser betytt i fråga om minskade lånemöjligheter för näringslivet och i fråga om press uppåt på ränteläget. Kanske är det så, att kreditmarknadsutredningens förslag om ytterligare skärpt beredskapslagstiftning, utsträckt bl. a. också till jordbrukskreditkassorna, tjänat som väckarklocka.

Kassareservkrav på upp till 50 procent motverkar direkt våra strävanden att dämpa högkonjunkturen. De innebär en orimlighet precis som en statsbudget, som i läge med fara för inflation arbetar med våldsamma totala underskott.

Herr talman! Det är anledningen till att vi som står för reservation nr 1 anser det vara en synnerligen viktig angelägenhet, att den särskilda kassareservlagstiftningen begränsas till siffran 35 procent. Jag ber slutligen att få yrka bifall även till reservationen i detta stycke.

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Först skulle jag vilja begagna tillfället att rätta en liten sak i reservation nr 1. Den kan synas vara mycket egendomlig, ty på s. 15 (andra radens sista ord) står »livets». Detta ord skall helt utgå, då det torde ha tillkommit genom ett rent korrekturfel. Det har aldrig förekommit i utskriften av vår reservation — detta sagt bara som en formell inledning.

Den ekonomiska politiken är av den

Den ekonomiska politiken m. m.

allra största betydelse för en gynnsam samhällsutveckling, och det är ganska naturligt att vi med utgångspunkt från vår grundinställning till hithörande problem tillkännager olika uppfattningar. Så sker också i föreliggande utlåtande från bankoutskottet.

Den sena timmen gör att jag starkt vill begränsa mitt anförande. Låt mig först beträffande det nu upprepade regeringsförslaget om förlängd giltighet för ränteregleringslagen få hänvisa till alla tidigare debatter i samma fråga. Jag vill erinra om den särskilt starka kritik, som bestods förslaget om stiftandet av denna lag vid remissbehandlingen. Lagrådet avstyrkte också förslaget, och i reservation nr 1 av herr Ewerlöf m. fl. yrkar vi även nu avslag på den föreslagna förlängningen. Lagen har ju för övrigt aldrig använts, och om den sattes i kraft skulle detta komma att verka svårt desorganiserande på kredit- och kapitalmarknaden och allvarligt försvåra marknadens normala funktionsätt.

Jag övergår härefter till regeringens förslag om förlängd giltighet för lagstiftningen om bankernas kassareserver. Som herr Regnéll redan sagt gäller det nu frågan om procentsiffran 35 eller 50. Det är riktigt, att en högre kassareservkvot än 35 procent har rekommenderats av riksbanken med stöd av hittills gällande lag, men detta är enligt vår uppfattning inget bevis för att kvoten bör vara högre än 35 procent.

Vi har i såväl motionerna som reservation nr 1 framfört den uppfattningen, att en för hög kassareservkvot inkräktar på bankernas möjlighet att smidigt fylla sin funktion som förmedlare av kredit till näringslivet. Vi har också fäst uppmärksamheten vid det förhållandet, att kassareservvapnet blir ett huvudmedel i stället för ett hjälpmedel inom penningpolitiken, om procenttalet är för högt. Genom det sätt på vilket lagen om kassareserv har använts har en prioritering av statens upplåning ge-

nom bankerna uppstått. En ökning av likviditeten i samhällsekonomin har på detta sätt uppkommit.

Riksgäldskontorets upplåning i mars månad detta år visar klart, att det är möjligt att få till stånd en likviditetsabsorbering på ett annat och naturligare sätt.

Centerpartiets representanter i utskottet har i fråga om kassareservens storlek nu intagit en annan ståndpunkt än tidigare och ansluter sig till en maximering till 35 procent.

Att som från detta parti föreslagits gå med på en kvotsiffra av 50 procent under förutsättning av en skrivelse från riksdagen till regeringen med anhållan om förslag angående utökning av lånegivningen till de mindre företagen genom hantverks- och industrilånefonden, har vi inte kunnat godkänna. Först och främst är det formellt stridande mot arbetssättet i riksdagen, att en angelägenhet som vanligen realbehandlas i statsutskottet nu skulle upptagas såsom ett kompensationsärende i bankoutskottet. Och dessutom är jag av den uppfattningen, att olägenheterna av bestämelsen om 50 procents kassareserv inte skulle undanröjas genom en anhållan hos regeringen om förslag beträffande ett utökat anslag på 100 miljoner kronor.

Om riksdagen nu mot vår — och numera tydligen också mot centerpartiets — önskan skulle godkänna regeringens förslag om 50 procents kassareservkvot, så har vi enligt det särskilda yttrandet att förvänta ett yrkande från centerpartiets sida om en utökning av långivningen genom hantverks- och industrilånefonden med 100 miljoner kronor. Av skäl, som jag här tidigare anför, måste jag i detta läge rösta mot ett sådant yrkande. Helt naturligt kan detta ställningstagande ej tolkas såsom ett bristande intresse för de mindre företagens lånebehov från folkpartiets sida. En granskning av folkpartiets inställning till de mindre företagens lånebehov i det förflutna och centerpartiets

Den ekonomiska politiken m. m.

olika reaktioner torde vara belysande för det verkliga förhållandet.

I vår reservation har vi starkt understrukit hur viktigt det är, att penningvärdet bevaras vid full sysselsättning.

Spararnas berättigade intressen på uppskattning för sin samhällsviktiga insats tillgodoses bäst genom att penningvärdet bevaras.

I majoritetsutlåtandet talas om undersökningar om de lämpligaste formerna för att ytterligare popularisera obligationssparandet — detta för att tillgodose småspararnas intresse av högre förräntning. Det får då inte gälla en sådan upplåning som våra gamla statliga premieobligationer, där spararna nogsamtidigt erfårit vilken dålig affär köp av sådana varit. Från folkpartiet har vi föreslagit värdesäkra sparformer!

Att vi i vårt land har ett högt kostnadsläge är ett faktum. Det är fullt naturligt, att löntagarnas organisationer strävar efter att få högsta möjliga utdelning vid avtalsförhandlingarna. Men att gå för långt straffar sig. Det finns många i vårt land, som anser att den senaste löneuppgörelsen i sin slutgiltiga utformning innebär ett högre uttag än som är förenligt med en sund samhällsekonomi. Jag vill inte uttala någon bestämd uppfattning i denna fråga, men så mycket är säkert — efter de betydande kostnadsökningar vårt lands näringsliv i år påföres är det angeläget att en mera företagsvänlig politik föres. Kapitalmarknaden måste möjliggöra viktiga investeringar för att motverka den nackdel vi har gentemot utlandet. Minskningen av valutorna med över 400 miljoner i år är härvid ett allvarstecken, som förtjänar beaktande. Majoritetsuttalandet om förbättring av balansen gentemot utlandet bör kompletteras med en uppgift om att denna förbättring endast uppgick till några få tiotal miljoner, vilket bör ses i jämförelse med den stora försämringen under de första månaderna i år. Den vidgade marknaden och de problem som särskilt reser sig i samband där-

med har vi i reservationen behandlat särskilt utförligt. Jag vill särskilt trycka på vad vi har sagt i det näst sista stycket före reservationens klämmor, där vi har redogjort för de viktiga synpunkter, som legat till grund för vår uppfattning. Jag skall inte ta kammarens tid i anspråk med att läsa upp vad som står där.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 1 av herr Ewerlöf m. fl.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens sammanträde kl. 10.00.

§ 2

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att andra lagutskottets utlåtanden nr 43, 44 och 46 i nu nämnd ordning skulle uppföras närmast efter bevillningsutskottets betänkande nr 62 samt statsutskottets utlåtande nr 136 sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 3

Till bordläggning anmälades

tredje lagutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden m. m.; samt

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för utbyggande av universitet och högskolor m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag för budgetåret 1960/61 till handelshögskolan i Göteborg jämte i ämnet väckta motioner.

§ 4

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till handelshögskolan i Stockholm;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Handelshögskolorna: Stipendier;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Familjebidrag;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befälsordningen vid armén m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1960/61 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrade bestämmelser om värnpliktslån m. m.;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående riktlinjer för ordnande av utbildningen av lärare i vissa yrkesämnena m. m.;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående stiftskansliernas organisation m. m., i vad propositionen avser förenkling av stiftsmyndighetersnas arbetsformer m. m.;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1960/61 till Bidrag till framställning av blindskrift och talböcker för blind;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1960/61 till nornadskolor m. m.;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar rörande försöksverksamheten med nioårig enhetsskola m. m. samt statens försökskola i Linköping;

nr 298, i anledning av väckta motioner angående anslag till en musikskola i Härnösand m. m.;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av en barn- och ungdomspsykiatrisk klinik vid lasarettet i Lund;

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1960/61; och

nr 302, i anledning av riksdagens år 1959 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

från bankoutskottet:

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad organisation av Aktiebolaget Industri kredit jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;

från första lagutskottet:

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 kap. 16 § strafflagen, m. m.; samt

från andra lagutskottet:

nr 255, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Vidare anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa ändringar i lantbruksstyrelsens och lantbruks-

nämndernas organisation, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar rörande vissa norrlandsfrågor jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 311, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets

område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 5

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 1.09 på natten.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 25 maj

Kl. 10.00

§ 1

Herr talmannen meddelade, att herr Andersson i Storfors, som vid kammarens sammanträde den 10 maj med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Anställdes, jämlikt § 65 riksdagsordningen, omröstningar över följande av statsutskottet i dess memorial nr 137 och av jordbruksutskottet i memorialet nr 34 föreslagna, av riksdagens båda kamrar godkända voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

1:a omröstningen

(enligt statsutskottets memorial nr 137)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att motionerna I: 28 och II: 34 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren, i anledning av

motionerna I: 28 och II: 34, beslutat, att ur förslagsanslaget till *Folkskolor m. m.: Bidrag till driften av folkskolor m. m.* skall för budgetåret 1960/61 utgå statsbidrag med 10 000 kronor till en estnisk skola i Göteborg.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 92 Ja och 123 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 83 Ja och 60 Nej, vadan, då därtill

lades andra kam-
marens röster

eller 92 Ja och 123 Nej,

sammanräkningen

visade 175 Ja och 183 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Den ekonomiska politiken m. m.**2:a omröstningen**

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 34)

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 224 och II: 277 till *Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm* anvisa ett anslag av 210 000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 224 och II: 277 till *Bidrag till den praktiskt vetenskapliga verksamheten å Weibullsholm* å riksdagen för budgetåret 1960/61 under niönde huvudtiteln anvisa ett anslag av 310 000 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, verkställdes omröstningen medelst omröstningsapparat, och utföll densamma med 105 Ja och 113 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . . . 80 Ja och 67 Nej, vadan, då därtill

lades andrakammarens röster

eller 105 Ja och 113 Nej,

sammanräkningen

visade 185 Ja och 180 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Önnarp (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag röstade nej, men tavlan markerar att jag avstått.

§ 3

Föredrogos, men bordlades åter tredje lagutskottets memorial nr 29 samt särskilda utskottets utlåtanden nr 1 och 2.

§ 4**Den ekonomiska politiken m. m. (Forts.)**

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebodelags kassareserv, m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område, statsutskottets utlåtanden nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om avsättning av kommunalskattemedel till budgetutjämningsfonden för budgetåret 1960/61, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående underskott å statens järnvägars fond för budgetåret 1960/61 jämte i ämnet väckta motioner, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1960/61 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar, nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande garanti för banklån till Stockholms kapplöpningsällskap, och nr 142, i anledning av motioner, väckta i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag till riksstat för budgetåret 1960/61 m. m., samt bevillningsutskottets betänkanden nr 63, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av skattesystemet, m. m., nr 60, angående beräkning av bevillningarna för

Den ekonomiska politiken m. m.

Budgetåret 1960/61, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och nr 62, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varus katt, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid, jämlikt förut gjord anteckning, ordet till

Herr ELIASSON i Sundborn (cp), som anförde:

Herr talman! Den ekonomiska utvecklingen har hittills kunnat fortgå utan allvarligare rubbningar i den samhälls-ekonomiska balansen, men risken för en kostnadsinflation är mycket påtaglig. Konsumentprisinivån har höjts med 3 procent på grund av omsättningsskatten, och vi har säkerligen ytterligare prisstegringar att vänta på grund av avtalsrörelsens resultat.

Från centerpartiets sida varnade vi för denna utveckling, när omsättningsskatten infördes. Vi påpekade att därutöver skulle lönerörelserna och kostnadsläget komma att påverkas av arbetstidförkortningen och företagens skyldigheter att betala in ATP-avgifter. Lönerörelsen har givetvis påverkats av dessa faktorer, och företagens marginaler är på många områden inte sådana, att de ökade lönerna och ATP-avgifterna kan täckas utan prishöjningar. Man måste därför, som jag sade, räkna med en kostnadsinflation.

Den kritik som centerpartiet framfört riktar sig främst mot kreditpolitiken — i januari i år höjde ju riksbanken diskontot från 4½ till 5 procent. Vidare har de tidigare kreditrestriktionerna skärpts. Genom att bankerna måste placera en stor del av de inlånade medlen i statspapper och dessutom bostadsbyggandet har företrädesrätt på obligationsmarknaden, blir det staten och bostadsbyggandet som gynnas på bekostnad av näringslivets kreditbehov. Och eftersom bankerna tvingas att hålla en större del av sina medel i skattkamarväxlar och obligationer, som ger lägre ränta än andra utlånade medel, har

man åberopat detta för att genomföra en ökning av räntemarginalen. Man försöker på detta sätt att ta igen på gungorna vad man förlorar på karusellen. Därför har utlåningsräntan höjts med i allmänhet ½ procent, medan inlåningsräntan enligt riksbankens bestämda krav endast höjts med ¼ procent.

Härigenom missgynnas enligt vår uppfattning både spararna och låntagarna, som i realiteten genom dessa operationer måste ge bankerna kompensation för att staten lånar pengar till lägre ränta. Det bör i detta sammanhang noteras att marginalen mellan bankernas in- och utlåningsränta ökat med i allmänhet ½ procent sedan början av 1957. Från centerpartiets sida kan vi inte finna att detta sätt att utnyttja kassareservbestämmelserna är rättvist mot spararna och de skuldsatta.

Från olika håll försvarar man denna räntehöjning och denna ökning av räntemarginalen med att det nya statliga obligationslånet blev en stor framgång. Till detta är emellertid att säga att man i propagandan för detta lån kunde locka med att räntan var den högsta på trettio år. Detta tycker jag borde ge en och annan — i varje fall inom regeringspartiet — en tankeställare med hänsyn till den uppfattning man tidigare haft i räntefrågan. Jag konstaterar också att av de ungefär 1 100 miljoner kronor som tecknades på detta statslån kom bara 6,2 procent på enskilda personer. Resten tecknades av försäkringsbolag, statliga och enskilda institutioner, banker m. fl. Drygt 12 000 privatpersoner bidrog till teckningen med 67 miljoner kronor. Skaran av privatpersoner som tecknade på är större än tidigare, men den är ytterst ringa när man jämför den med de hundratusentals småspararna i banker och lånekassor, som missgynnas av den räntesättning som kreditinstituten tvingas till.

Vi har nu som sagt den högsta räntan på trettio år, ett ränteläge som är

Den ekonomiska politiken m. m.

utomordentligt pressande, särskilt för jordbruken och de mindre företagen i övrigt. Detta bekräftar våra farhågor att en s. k. rörlig ränta lätt leder till högräntepolitik. Centerpartiet har hävdade, bl. a. i ett bankoutsittsuttåtande som tidigare i år behandlats här i kammaren, att man i början av 1959, då vi hade en arbetslöshet på över 70 000 registrerade arbetslösa — den största arbetslöshetssiffra för övrigt efter andra världskriget — borde ha genomfört en räntesänkning för att stimulera näringslivets investeringar och därmed främja dess konkurrenskraft liksom även öka sysselsättningen. Om denna räntesänkning då hade genomförts skulle en senare räntehöjning till nuvarande höga nivå inte ha behövt göras.

När omsättningsskatten infördes i höstas fick man det intrycket — såsom också herr Regnéll påpekade — att en omsättningsskatt skulle lösa praktiskt taget alla problem och bl. a. onödiggöra en räntehöjning. Resultatet har blivit det vi befarade, nämligen att vi fick både omsättningsskatt och höjd ränta.

Som vi framhållit i reservationen vill vi inom centerpartiet inte frångåna räntevapnet och kreditpolitiken i övrigt en viss betydelse som konjunkturpolitiskt medel. Men vi måste hävda den uppfattningen att i vår samhälls-ekonomi är räntan ett mycket trubbigt vapen med relativt ringa verkan i fråga om utvecklingen i stort. En räntehöjning eller andra kreditpolitiska åtgärder påverkar ju i endast ringa grad den statliga och kommunala verksamheten, som vuxit kraftigt under senare år. För statens del innebär en räntehöjning praktiskt taget endast ökade utgifter för upplåningen och för bostadssubventionerna.

Med nuvarande politik kommer dessutom hela bostadsbyggandet, som årligen kräver cirka 3 000 miljoner kronor i krediter, i stort sett icke att påverkas av en räntehöjning. Därtill kommer att en räntehöjnings inflationsbekämpande

effekt lätt motverkas av de kompensationsåtgärder, som intresseorganisationerna har möjlighet att genomföra; i vårt genomorganiserade samhälle har ju dessa intresseorganisationer en helt annan och starkare ställning än i det gamla samhället.

För några årtionden sedan kunde ju de som makten hade genomföra en kraftig räntehöjning, och när den mognade ut i en omfattande arbetslöshet och man inte längre ansåg att några inflationsrisker förelåg, kunde man återgå till ett lägre ränteläge. Men i dag är alla överens om att vi inte kan tolerera en arbetslöshet av t. ex. 1930-talets omfattning. Och ställer man upp som ett gemensamt mål att ha en hög och jämn sysselsättning, reduceras också räntans roll högst väsentligt. Inte heller den privata konsumtionen kan sägas påverkas nämnvärt av kreditpolitiken och räntepolitiken.

Allt detta gör att kreditpolitiken får sin mest framträdande effekt just för det enskilda näringslivet. De större företagen har ofta en god likviditet — så är fallet även i dagens situation — och därför blir det framför allt de mindre företagen med svagare likviditet som drabbas. Från centerpartiets sida har vi vid många tillfällen framfört dessa synpunkter i kammaren, men jag tror att det ändå finns skäl att upprepa dem i denna debatt.

I nuvarande läge — och alldeles särskilt med tanke på de omställningsproblem vårt näringsliv möter genom den handelspolitiska utvecklingen; jag tänker närmast på sex- och sjustatsmarknaderna — är det nödvändigt att underlätta företagens strävanden att effektivisera produktionsapparaten. Det pressande ränteläget och den företrädesrätt till krediter, som staten och bostadsbyggandet har, försvårar näringslivets nödvändiga investeringar. Det ligger i sakens natur att de mindre företagen, som inte har möjlighet att i större utsträckning skaffa sig kapital på obliga-

Den ekonomiska politiken m. m.

tionsmarknaden, på aktiemarknaden eller på annat liknande sätt, måste lita till mera kortfristiga bankkrediter, och därmed får de högre räntekostnader. Det är därför enligt vår mening nödvändigt att företagen får de krediter som är nödvändiga för en effektivisering och rationalisering av produktionsapparaten, att de får ökat utrymme på kreditmarknaden och att en räntesänkning genomförs. Vi anser också att den nuvarande prioriteringen av bostadsbyggandet på kreditmarknaden bör successivt upphöra och att räntepolitiken bör utformas på ett sätt som inte missgynnar småspararna och låntagarna.

Med tanke på det sätt, på vilket kassareservbestämmelserna utnyttjats, anser centerpartiet att en förlängning av nuvarande beredskapslag om kassareserver inte bör ske, om inte den mindre företagsamhetens kreditmöjligheter förbättras. Vi har därför begärt att statens hantverks- och industrilånefond skulle förstärkas med ytterligare 100 miljoner kronor. På detta sätt skulle de mindre företagen bl. a. kunna omplacera lån och få kredit på rimligare villkor än när det gäller kortfristiga bankkrediter. Om man inte kan mildra verkningarna av kreditåtstramningen för de mindre företagen är vi inte beredda att medverka till en förlängning av kassareservbestämmelserna. När vi inte inom utskottet från något håll fått stöd för vår begäran har vi anslutit oss till ett motionsyrkande om ett maximalt för kassareservkvoten av 35 procent. För den händelse kammaren skulle bifalla utskottets förslag och fastställa maximalt till 50 procent, kommer jag att ställa särskilt yrkande i anslutning till våra partimotioner om ökade medel för utlåning till den mindre företagsamheten inom hantverk och industri.

Låt mig i detta sammanhang med tillfredsställelse notera att regeringen nu tillsatt en utredning i syfte att skapa ett hypoteksinstitut för den mindre fö-

retagsamheten. I direktiven för utredningen konstateras att det föreligger starka skäl för att bättre ordna tillgången på långfristig kredit. Det är ju ganska märkligt att denna utredning tillsätts några dagar efter det att vi från centerpartiets sida förgäves här i kammaren sökt få sådana bestämmelser för AB Industrikredit, att de mindre företagen inte skulle uteslängas från möjligheterna till långfristig kredit. Jag finner det också högst märkligt att regeringspartiet kostar på sig så mycken möda att kritisera centerpartiets begäran om ökade anslag för att möjliggöra en vidgad utlåning från hantverks- och industrilånefonden, samtidigt som regeringen tillsätter en utredning om förbättrade kreditmöjligheter på detta område. Regeringen traskar patrullo, men vi har ingen anledning att i och för sig beklaga, att man efter en eller annan vecka accepterar våra förslag. Kanske kan vi nu också hoppas att hypoteksföreningarna för jordbruket skall få möjlighet att minska kön av lånesökande.

Vad gäller ränteregleringen vill jag säga att vi på denna punkt godtagit propositionsförslaget om en förlängning av lagen för ytterligare ett år. Vi räknar med att ett mera principiellt ställningstagande i denna fråga aktualiseras vid nästa års riksdag, när kreditmarknadsutredningens betänkande kan tänkas bli föremål för behandling.

I det sammanhanget vill jag säga till herr Regnéll att de uttalanden han citerade ur en artikel i tidskriften Tiden, författad av statssekreterare Krister Wickman, får stå för dennes egen räkning. Dem tar vi inget ansvar för.

I ett par högermotioner har begärts att riksdagen snarast skulle föreläggas ett samlat förslag om den ekonomiska politikens utformning med hänsyn till det förändrade läget för svensk export. Från centerpartiets sida har vi, som säkert de flesta erinrar sig, tidigare tagit upp dessa problem i olika samman-

Den ekonomiska politiken m. m.

hang och begärt en belysning av de omställningsproblem, som främst sjustatsmarknaden aktualiserar, och de näringspolitiska åtgärder som kan behöva vidtagas. Tyvärr har vi inte fått gehör för de förslagen. Nu pågår bl. a. inom kommerskollegium och exportstödsutredningen vissa undersökningar, som vi hoppas skall kunna redovisas för riksdagen inom en nära framtid. I detta sammanhang har vi också i reservationen fäst uppmärksamheten på den motion som har väckts från enskilda centerpartister, där man bl. a. tar upp tanken på ett näringslivets kreditråd. Den frågan kan förtjäna att uppmärksammas, men vi reser anser att ett sådant råd, även om det kan vara av värde, knappast behöver komma till stånd genom att staten ingriper. Ett sådant råd kan inrättas av näringslivet och kreditinstituten utan statens medverkan.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den med 2) betecknade reservationen. Vidare yrkar jag, därest kammaren under mom. I skulle antaga utskottets förslag om ett maximital för kassareservkvoten av 50 procent, under mom. III att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 536 och II: 663 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om förslag till årets riksdag om ett investeringsanslag till Statens hantverks- och industrilånefond på tilläggsstat för budgetåret 1960/61 av ytterligare 100 miljoner kronor och om ändring i samband därmed av lånebestämmelserna, så att maximigränsen för företagarföreningarnas direkta långivning till en och samma företagare generellt höjes till 80 000 kronor.

Vidare yttrade:

Herr ANDERSSON i Ronneby (s):

Herr talman! När vi i dag flyttar ner debatten på utskottsnivå efter all den skarpskjutning som försiggick här i går

skall jag trots de många bonuskotten försöka begränsa mig till att något beröra de problem utskottet sysslat med. Innan jag börjar därmed vill jag dock säga till herr Eliasson i Sundborn med anledning av hans uttalande om den artikel, som statssekreterare Wickman skrivit i tidskriften Tiden, att jag tror att denne är tillräckligt stark att stå för innehållet i artikeln själv, utan att centerpartiet skall behöva besvara sig med den saken.

En av följderna av den expansiva politiken under konjunkturavmattningen var de stegrade budgetunderskotten. Den konjunkturstödjande politiken kom därmed att i arv efter sig lämna en betydande likviditetsökning, som gjorde den svenska ekonomin känslig för impulser i inflatorisk riktning. En skärpning av penningpolitiken har därför varit ett naturligt och nödvändigt led i anpassningen av den ekonomiska politiken i det förändrade läget.

Den räntestruktur, som efter diskontohöjningen i januari utbildades med större höjning av obligationsräntorna än av bankernas inlåningsräntor, har bidragit till en betydande överflyttning av medel från bankernas inlåningsräkningar till obligationsmarknaden. Åtgärderna har sålunda medfört en markant vidgning av den långa marknaden och en avsevärd åtstramning i banksystemet, även om näringslivets likviditet alltså är hög. Resultaten av åtgärderna har varit synnerligen gynnsamma och bekräftar riktigheten i riksbankens penningpolitiska åtgärder. Hittills i år har sålunda emissionerna av långa obligationer med över en miljard kronor överstigit fjolårets emissioner under samma period. Största uppmärksamheten har härvid givetvis det långfristiga statslånet i mars tilldragit sig. Detta obligationslån är med sina 1 075 miljoner kronor det största långfristiga statslån som någonsin utgivits i vårt land. Men även näringslivet och kommunerna har i ökad utsträckning

Den ekonomiska politiken m. m.

fått tillgång till upplåning på obligationsmarknaden.

Till den önskvärda penningpolitiska åtstramningen har också kraftigt bidragit skärpningarna av riksbankens rekommendationer rörande kreditinrättningarnas placeringar. Genom dessa skärpningar har det beräknade medeltalet för de rekommenderade likviditetskraven stigit till omkring 40 procent. Då samtidigt bankernas genomsnittliga likviditetskvoter under de senaste månaderna minskat, har medeltalet för de faktiska likviditetskvoterna för en del banker kommit att ligga under den föreskrivna nivån. Vid utgången av mars var sålunda tredjedelen av antalet banker, representerande cirka två tredjedelar av inlåningen, underlikvida. Det synes därför uppenbart att kassareservrekommendationerna i dagens läge är erforderliga för att en restriktiv effekt på bankernas utlåning skall uppnås.

Med hänsyn till de risker som föreligger i nuvarande expansiva konjunkturläge framstår det som synnerligen angeläget att bankernas utlåning begränsas. För att uppnå detta mål bör man inte ensidigt lita till räntehöjningar. Den restriktiva effekten nås nämligen med en mindre räntehöjning vid den kombination av kassaföreskrifter och räntehöjningar som tillämpats i år.

I det nuvarande konjunkturläget är det därför nödvändigt att det vid sidan av räntan finns andra kreditpolitiska medel, varigenom kreditinstitutens förmåga att lämna krediter direkt kan påverkas. Giltighetstiden för den nu gällande kassareservlagstiftningen bör därför förlängas ytterligare ett år på oförändrade grunder, såsom föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 58. Enligt utskottsmajoritetens mening bör härvid maximitalet för kassareservkvoten, vilket alltsedan 1954 utgjort 50 %, bibehållas oförändrat. Att, som föreslagits från den borgerliga sidan, i nuvarande konjunkturläge sänka maximi-

talet till 35 procent och därmed beröva lagstiftningen den avsedda effekten vid en eventuell tillämpning, rimmar illa med de samtidigt uttalade strävandena att värna om prisstabiliteten.

När det gäller centerpartirepresentanterna i bankoutskottet framstår ståndpunktstagandet än mer märkligt, då man från det hållet dels tidigare medverkat till en förlängning på exakt samma grunder som nu föreslagits, dels också så starkt förfäktar angelägenheten av en låg ränta. Herr Eliasson i Sundborn gjorde det alldeles nyss här ifrån denna talarstol. Under förutsättning att man verkligen vill uppnå en restriktiv effekt i nuvarande konjunkturläge medför ju kassareservrekommendationerna att räntan blir lägre än den annars skulle ha varit och inte högre. Det är ett ganska märkligt förhållande att den högsta politiska visdomen på borgerligt håll alltid tycks vara att man skall ligga 10—15 procent under vad regeringen föreslagit i fråga om kassareservbestämmelserna.

Vid en bedömning av förslaget om förlängd giltighetstid för den gällande beredskapslagstiftningen bör man också komma ihåg att kassareservbestämelsen ingår som ett viktigt element i de flesta länders penningpolitik. I dag har sålunda ett 60-tal länder reservkvotsystem som tillåter variationer i kassakvoten, likviditetskvoten eller båda. På senaste tiden har man också i syfte att begränsa räntehöjningarna och få en snabb penningpolitisk åtstramningseffekt skärpt kraven på banklikviditeten i såväl Västtyskland som England. Den västtyska centralbanken har således nyligen i kreditåtstramande syfte beordrat bankerna i Västtyskland att öka sina kassareserver hos centralbanken med 15 procent av siffran för oktober i följ. Tidigare har minimibeloppet för de kassareserver som bankerna skall hålla i centralbanken höjts tre gånger sedan i höstas. I England har bankerna ålagts att sät-

Den ekonomiska politiken m. m.

ta in en del av sina tillgångar på särskilt spärrkonto i syfte att skärpa kravet på deras likviditet. Att Sverige — som befinner sig i ungefär samma konjunkturläge som dessa andra länder — skulle vidtaga åtgärder som skulle verka i rakt motsatt riktning förefaller minst sagt föga välbetänkt.

Att högerns och folkpartiets representanter inte har något emot en penningpolitik som ensidigt lutar till räntehöjningar är väl i och för sig inte överraskande. Men att centerpartiets representanter i utskottet kommit att hamna i samma position genom sina politiska ambitioner är verkligen överraskande.

Vill man värna om småföretagsamheten bör man väl inte minst eftersträva att räntenivån hålls så låg som möjligt. Nu har visserligen i centerpartimotionen föreslagits ett godtagande av Kungl. Maj:ts förslag om en förlängning av gällande beredskapslagstiftning men endast under förutsättning av att den statliga långivningen till småföretagsamheten utökas med 100 miljoner kronor och att den statliga lånegarantien vidgas med samma belopp. Dessa krav har av övriga partiers representanter i utskottet inte kunnat accepteras.

I detta sammanhang kan för övrigt erinras om att frågan om kreditförsörjningen för de små och medelstora näringsföretagen kommit att tilldraga sig ökad uppmärksamhet.

Aldrig har småföretagsamheten blomstrat så i vårt land som den gör i dag och aldrig har den visats en sådan omsorg av någon sittande regering som av den som nu sitter. Från statens sida har sedan lång tid utgått kreditstöd åt dessa företag i olika former. Med den omläggning, som riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t i år beslutat, kommer för utlåning från företagarföreningarna tio miljoner mer än i fjol att stå till förfogande som stöd för de mindre företagens utveckling. Samtidigt har de

statliga lånegarantibeloppen till de mindre företagen höjts.

Vidare har riksdagen antagit förslag om ändrad organisation av Aktiebolaget Industrikredit. Genom detta förslag skapas ökade resurser för utlåningsverksamhet till småföretagen. På längre sikt kan dessutom den långfristiga långivningen till småföretagsamheten väntas ytterligare utökas, när den i dagarna av finansministern tillsatta utredningen om inrättandet av ett hypoteksinstitut för långfristig kreditgivning till mindre och medelstora företag redovisat sitt utredningsarbete. Det förhåller sig inte alls så, herr Eliasson, att vi här traskar patrullo efter centerpartiet.

Centerns 100 miljoner kronor ter sig för alla politiskt kunniga människor i detta land som synnerligen anmärkningsvärda. Hade centern menat allvar i detta avseende, hade den säkert inte glömt att motionera i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition, när denna vårriksdag öppnades. Propositionerna i centerns bud om en höjning från 4 miljoner kronor till 104 miljoner kronor ställer väl hela förslaget i dess rätta belysning. Det behöver faktiskt inte sägas mer. Om jag vore i herr Eliassons kläder, skulle jag vara mycket försiktig med att tala om det ställningstagande, som centern gjort här. Det är inte av sådant slag, att det i och för sig uppmuntrar till en fortsättning här i kammaren, ty det skulle i hög grad förrycka kvaliteten på riksdagens arbete.

I de motioner, som väcktes i anslutning till propositionen, har också förfäktats den synpunkten, att den förda kreditpolitiken inneburit, att pengar dirigerats från det produktiva näringslivet till staten och till bostadssektorn. Prioriteringen av den statliga upplåningen och bostadslånen vill man därför slopa. I detta sammanhang finns det anledning att erinra om att utbyggnaden av vårt näringsliv, vilken sär-

Den ekonomiska politiken m. m.

skilt under de senaste åren skett i en utomordentligt snabb takt, självklart ställer stora anspråk på näringslivets kapitalförsörjning. Den faktiska utvecklingen visar också, att finansieringsproblemen icke utgjort något avgörande hinder för näringslivets utbyggnad och rationalisering. Innevarande år synes sålunda industriens investeringar komma att ligga drygt 30 procent över nivån år 1957. I dagens läge torde problemet snarast vara att förmå industrieföretagen att skjuta på sina omfattande investeringsplaner, så att inte efterfrågetrycket blir för starkt i samhällsekonomin.

Vad så gäller frågan om statens och bostadsområdets kapitalbehov förefaller argumenteringen minst sagt egenomlig. Måste man inte utgå från att riksdagen genom sina beslut om statens budget och om bostadsbyggandets omfattning också har angivit, att pengar till dessa ändamål skall skaffas fram? Staten är inte någon specifik institution vid sidan av riksdagen.

Beslutar man sig för vissa utgifter, måste man också se till att det finns pengar för att täcka dem, antingen nu pengarna anskaffas genom skatter och avgifter av olika slag eller genom upplåning. Lika självklart torde för alla vara att det statliga upplåningsbehovet skulle bli större, om den nuvarande varuskatten slopades, såsom man från den borgerliga sidan påyrkar.

Skulle den minskning av bostadsbyggandet, som ifrågasatts från olika håll, realiseras, kommer det att uppstå en kraftig försämring av läget på bostadsmarknaden. Härigenom skulle också bostadsförsörjningen i framtiden äventyras, till förfång för framför allt de unga och familjebildningen. Under 1960-talet kan nämligen familjebildningen väntas bli särskilt omfattande genom att de stora ungdomskullarna från 1940-talets början då har nått giftasvuxen ålder. En kraftigare nedskärning av bostadsbyggandet är inte heller förenlig med

den önskvärda utbyggnaden av vårt näringsliv. Bostäderna utgör i många fall den verkligt trånga sektorn vid den starka expansion som sker inom industrien.

I sitt utlåtande har bankoutskottet också behandlat en högermotion om vissa åtgärder på den offentliga ekonomiska politikens område. Enligt motionärerna borde Kungl. Maj:t snarast till riksdagens prövning framlägga sammanhängande förslag rörande de grundsatser för den ekonomiska politiken, vilka föranleds av det nya läget för svensk export, samt för dessa grundsatser tillämpning på den ekonomiska politikens skilda avsnitt.

I likhet med flertalet remissinstanser anser sig utskottet böra avstyrka denna motion. Såsom framhållits i flera remissyttranden torde osäkerheten om de handelspolitiska förutsättningarna i dagens läge omöjliggöra några mera detaljerade analyser av det slag som beröres i motionerna. Vidare pågår en omfattande statlig och privat utredningsverksamhet beträffande dessa frågor. Bl. a. skall långtidsutredningen enligt sina direktiv särskilt uppmärksamma verkningarna för utrikeshandeln och därigenom för den svenska ekonomin i stort av de västeuropeiska integrationssträvandena och övriga handelspolitiska förändringar. Först när detta utredningsmaterial föreligger — tillsammans med från andra håll framlagda utredningar och beräkningar — torde det finnas underlag för en mer ingående bedömning av problemen.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har gjort några anteckningar ur herr Anderssons i Ronneby anförande och ber att få göra ett par kommentarer.

Herr Andersson var inne på kassareservbestämmelserna och sade: »I nuva-

Den ekonomiska politiken m. m.

rande konjunkturläge är det nödvändigt att bankernas förmåga att lämna krediter direkt påverkas.» Det är riktigt, men då får man inte glömma, att de miljoner, som staten för sin verksamhet eller för bostadssektorn lånar upp i banksystemet och sedan använder, är inflationsdrivande i minst samma utsträckning som om de hade disponerats inom den privata sektorn. Någon mening med kassareservbestämmelserna blir det först, om de pengar, som inte lånas ut till näringslivet, lägges undan och inte tas i anspråk av den statliga sektorn.

Så raljerade herr Andersson i Ronneby litet över att vi från vårt håll väl kan vara med om en konjunkturpolitisk kassareservlagstiftning men skiljer oss från regeringen i fråga om procentsatsens höjd. »Den högsta politiska visdomen på den borgerliga sidan tycks vara att ligga 10—15 procent under regeringsförslaget», yttrade han. Det förhåller sig nog så, att för mycket och för litet skämmer allt. Här har vi ett förslag från regeringen om en för hög procentsats, som definitivt skulle förstöra effekten av den konjunkturpolitiska kassareservlagstiftningen. En så hög siffra ökar marknadslikviditeten i stället för att minska den.

Herr Andersson i Ronneby sökte stöd i internationella jämförelser och nämnde bl. a. Storbritannien och Västtyskland som länder, där man arbetar med konjunkturpolitiskt motiverad kassareservlagstiftning. Det gör man, men sätter vi oss litet in i hur denna kassareservlagstiftning är uppbyggd, finner vi där stöd för den borgerliga argumenteringen, inte för regeringens.

I Storbritannien ligger det till så, att bankerna sedan länge självmant har ålagt sig ett likviditetstal av omkring 30 procent. Nu har man för någon månad sedan kunnat konstatera, att detta tal legat vid 31 procent. Vad gör då Bank of England? Man inför en lag om att 1 procent av insättningarna skall hållas på

s. k. »Special Deposits» hos Bank of England — 1 procent!

Talen i Tyskland rör sig om något sådant som — varierande efter bankernas storlek — mellan 13 och 10 procent av insättningarna. Det är alltså helt andra siffror än vad det är fråga om hos oss.

Herr LÖFGREN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Regnéll har tagit upp en del av vad jag också tänkte säga beträffande kassareservkvoterna. Om förtroende för penningvärdet hade funnits på grund av en annan ekonomisk politik, hade givetvis spararnas pengar kanaliserats till en längre upplåning på ett naturligare sätt, utan att man behövt använda så höga siffror i kassareservbestämmelserna. Vi har både tidigare i debatten och i olika andra sammanhang redovisat vår synpunkt, varför man kan och bör ha en lägre procentsats för kassareservkvoterna.

I en kort replik kan jag bara beröra en annan synpunkt. Herr Andersson i Ronneby försökte måla ut den nuvarande regeringen såsom den verkliga värnaren om småföretagens intressen. Herr Eliasson i Sundborn har förut energiskt försökt tävla med honom på den punkten. Efter dessa framstötar förtjänar det att kommas ihåg, att båda de partier, som de representerar, tidigare har varit ganska njugga mot de framställningar, som från folkpartiets håll har gjorts som stöd åt småföretagsamheten. År 1953 kunde man acceptera en höjning av anslaget med 1 150 000 kronor, men det ansågs inte ansvarsmedvetet att höja anslaget med ytterligare 500 000 kronor. År 1954 kunde man godta en höjning av anslaget till 3,5 miljoner kronor. År 1955 ansågs det tillräckligt med 2,5 miljoner kronor; det var oansvarigt med varje ytterligare höjning. På våren 1956 kunde man gå med på en höjning av högst 1,5 miljon kronor. Att sträcka sig längre var oansvarigt, ansåg man gemensamt från de båda partiernas sida.

Den ekonomiska politiken m. m.

Sedan träffades på hösten samma år överenskommelsen om ett anslag på 30 miljoner kronor, och i år har centerpartiet föreslagit ett anslag på 100 miljoner kronor utöver de 4 miljoner kronor som regeringen föreslagit.

Det är givetvis bra att man ändrar sig, men det kan gärna redovisas hurudan utvecklingen varit på denna punkt.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Löfgren vill jag bara säga att om vårt parti har ändrat mening till det bättre, hur kan det då komma sig att herr Löfgrens parti nu går emot oss när det gäller våra strävanden att genomföra förslagen? Jag tycker att herr Löfgren skulle fundera litet över den saken.

Vidare vill jag säga några ord till herr Andersson i Ronneby. Jag har liksom herr Hedlund i går redovisat skälen till att vi inte anser att kassareservsbestämmelserna har utnyttjats på det sätt som man haft anledning räkna med. Vi har pekat på kreditsvårigheterna för den mindre företagsamheten, och regeringen har de facto erkänt att vårt ståndpunktstagande därvidlag är riktigt. Tre, fyra dagar efter det att vi förgäves hade begärt att institutet för långfristiga krediter, AB Industri kredit, skulle få lämna lån utan en undre gräns av 150 000 kronor, kom regeringen till det resultatet att det fanns speciella skäl att ordna en sådan långfristig kreditgivning. Jag kan inte heller förstå att det är felaktigt av oss att begära 100 miljoner kronor till hantverkslånefonden, när regeringen är på det klara med att någonting måste göras härvidlag.

Rent allmänt vill jag framhålla att om vårt parti tidigare har godtagit en kassareservskvot av 50 procent, behöver det väl inte innebära att vi i alla tider skall göra detta, alldeles oberoende av hur bestämmelserna utformas och vilken kreditpolitik som föres. Vi har nu sagt ifrån att vi endast kan godta en förläng-

ning av kassareservslagen på det villkoret, att småföretagsamhetens kreditvillkor förbättras. Från regeringens sida har man inte velat gå med på detta. Man säger att om kassareservskvoten sänkes och det blir mera pengar att låna ut, så stiger räntan. Ja, men i så fall betyder det ju också att socialdemokraterna hellre tar risken av en högre ränta än att ge småföretagarna de 100 miljoner kronor som vi har föreslagit. Man kan, herr Andersson i Ronneby, på det sättet vända på steken.

Inom utskottet har emellertid inte vi i centerpartiet från något håll fått stöd för vår uppfattning, och därför har vi måst gå in för maximitalet 35 procent.

Det förhållandet att regeringen trasar patrullo framgår väl av sammanhanget när det gäller de långfristiga krediterna, och jag tycker inte att vi behöver spilla flera ord på den saken.

När herr Andersson i Ronneby talar om att sällskapet med högern och folkpartiet i fråga om dessa kassareservsbestämmelser är komprometterande för centerpartiet, undrar man om inte herr Andersson också skulle kunna reflektera över vilket sällskap han befinner sig i när han försvarar det nuvarande ränteläget och den ökning av räntemarginalerna som skett. Vi har nu den högsta ränta vi har haft på 30 år.

Låt mig säga — jag skall inte använda hårda ord — som svar på herr Anderssons i Ronneby tal om de politiskt kunniga, att herr Andersson väl kunde nöja sig med att vara högräntepolitikens försvarare och inte åtaga sig uppgiften att vakta riksdagsmoralen.

Herr ANDERSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om det beror på att herr Eliasson har ägnat ett alltför ingående studium åt möjligheterna att i detta sammanhang försöka klara centerpartiets ställningstagande, så att han har fått mycket litet tid över att tränga in i sakfrågorna, eller

Den ekonomiska politiken m. m.

om det har andra orsaker, att han nu framträder med en hel del underligheter.

Herr Eliasson anser tydligen att kassareservbestämmelserna är ett betydligt effektivare och mera snabbverkande vapen att tillgripa i kreditåtstramande syfte än vad en räntehöjning är. Samtidigt förordar han åtgärder som innebär kraftig räntehöjning. Vi däremot försvarar inte högräntepolitik i någon form. Vi önskar använda andra medel för att landet skall kunna vända tillbaka till ett lägre ränteläge.

Herr Regnéll behandlade en mycket väsentlig sak, som vi får återkomma till.

I går uttryckte herr Hjalmarson saken så, att vi bedrev utpressning under hot. En så kraftig formulering använde inte herr Regnéll, ty det gör vi inte i södra delen av detta land, men innehållet var faktiskt exakt detsamma.

Jag tror att det skulle vara bra om vi finge tillfälle att diskutera hur man i detta avseende bär sig åt i de länder som har borgerlig regering. Det kunde kanske ge herr Regnéll perspektiv på frågan.

Nu redovisade inte herr Regnéll det engelska systemet i dess helhet. Där föreskrives dels en kassakvot på 8 procent och dels en likviditetskvot på 30 procent. Dessutom måste man sterilisera en procent av sina tillgångar hos Bank of England. I England användes alltså exakt samma vapen som i Sverige.

I Västtyskland är trenden ännu mera markerad. Där har de obligatoriska kassareserverna hos centralbanken ökat med 15 procent av det belopp som var föreskrivet i fjol. Det är väl en tillfällighet att siffrorna stämmer ganska väl med de skillnader vi här diskuterar. Tidigare har minimibeloppen för de kassareserver som skall ligga inne hos centralbanken höjts tre gånger sedan i höstas, fr. o. m. 1 november och fr. o. m. 1 januari, vid varterda tillfäl-

let med 10 procent och fr. o. m. 1 mars med 20 procent i förhållande till vad som gällde den 1 oktober i fjol. Den tyska lagstiftningen är alltså inte mildare än den svenska utan hårdare. Bankerna i Tyskland tvingas att hålla medel räntelösa i centralbanken. I Sverige får ju bankerna hygglig ränta på kassareserverna. Är det inte skäl att iakttä hur dessa förhållanden är ordnade i olika länder innan man bestämt uttalar att ränteändringar är tillräckliga för att åvägabringa den balans vi behöver på penningmarknaden.

Vad herr Löfgren sade ber jag att få återkomma till.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Dessa tre minuter till replik känns alltid som ett band.

Herr Andersson i Ronneby ville dra upp en diskussion kring de tyska och engelska förhållandena och jämföra dem med de svenska. Jag har ingenting att ta tillbaka av det jag sade. Däremot skulle jag kunna lägga till rätt mycket. Jag har studerat dessa frågor ganska grundligt de senaste dagarna därför att jag visste att de skulle komma upp till diskussion här.

Sammanfattningsvis vill jag säga, att den skärpa i restriktiviteten som vi har här i Sverige inte har någon motsvarighet vare sig i Storbritannien eller i Tyskland.

Det var sedan en annan formulering hos både herr Eliasson i Sundborn och herr Andersson i Ronneby som jag ville bemöta. Herr Eliasson i Sundborn talade om att högern och folkpartiet jämte socialdemokraterna var högräntepolitikens försvarare. Herr Andersson i Ronneby hade några liknande formuleringar. Han sade att det var naturligt för högern och folkpartiet att enbart vilja lita till en hög ränta. Båda uppfattningarna är felaktiga och de har gång på gång bemötts här i kamraren. Det höga ränteläge vi har är bl. a. ett resultat av den höga kassa-

Den ekonomiska politiken m. m.

reservkvoten. Det är också ett resultat av den nyinförda omsättningsskatten.

De höga kassareservkvoterna röstade herr Eliasson i Sundborn och hans parti för, när detta spörsmål senast var aktuellt. Det gläder oss att de tydligen inte kommer att göra det i dag. På den punkten har alltså centerpartiet tänkt om. Vi hoppas att det så småningom skall tänka om även beträffande ränteregleringslagen.

Jag citerade i natt ett uttalande i tidsskriften Tiden av nuvarande statssekreteraren i finansdepartementet där han påpekar, att ränteregleringslagen är ytterligt lämplig för att hålla nere räntan på lånen till bostadssektorn samt hålla räntan uppe för utlåningen i övrigt. Denna lag kan dessutom användas till — skriver han — att införa en speciell beskattning på den fria, oprioriterade utlåningen för att hålla denna nere. Jag frågar nu på samma sätt som i natt: Anser centerpartiet verkligen att det kan vara ett intresse för företagsamheten att bevara en sådan lagstiftning?

Herr ANDERSSON i Ronneby (s) kort genmäle:

Herr talman! Trots all den propaganda som under mycket lång tid förts om att vi befinner oss i en stark inflationsutveckling skulle jag vilja framhålla för herr Löfgren, att vi nu som väl är har en balanserad ekonomi med t. o. m. en sänkning av konsumentprisnivån med en enhet. Är det då så särskilt klokt att envetet fortsätta med att inge människorna den föreställningen, att vi har en stark inflationsutveckling och att det inte lönar sig att spara — samtidigt som ni framhåller nödvändigheten av en ökad kapitalbildning? Skulle man inte kunna hålla isär de sakliga sammanhangen och de politiska möjligheterna som ni tror kan ligga i detta förhållande? Ni har inte lyckats övertyga medborgarna

i detta samhälle att tillståndet är så som ni utmålar det.

Den livliga teckningen på det senaste obligationslånet tyder faktiskt på att människorna tror på en balanserad utveckling i landet och på att regeringens starka insatser mot inflationen skall bära frukt. Det vore annars inte möjligt att man i ett så långt statslån skulle ha placerat 1 075 miljoner kronor, ett belopp som saknar motstycke i landets ekonomiska historia. Jag tror att detta skall bli ett verksamt bidrag till det allmänna intresset för en stabilisering av ekonomin och sparandet. Det finns ingen anledning att försöka komma med talet om inflation. När det gäller sparandet. Ni har försökt så länge och ni måste erkänna att ni inte har lyckats särskilt väl. Kan ni inte välja några andra operationsmarker?

Herr Löfgren! Vi skall inte diskutera om ni föreslagit hundra tusen, tvåhundra tusen eller en miljon mer än regeringen. En regering kan aldrig konkurrera med oppositionen. Vad regeringen än bjuder, så bjuder ni över. För mig är det avgörande, att klimatet för småföretagsamheten blivit bättre och bättre för varje år. Aldrig har statens insatser tillnärmelsevis varit av den omfattning som nu. Vi gläder oss mycket åt den blomstrande småindustri som vi har i vårt land.

Till herr Eliasson i Sundborn vill jag säga, att Industrikredit är ett speciellt institut som vi behandlade här i förra veckan. Jag tror inte att vi skall fresta kammaren med att åter försöka utreda den speciella struktur som detta institut har. Det kommer att fylla sin plats i framtiden. Hade vi följt herr Eliassons linje skulle det ha inneburit, att detta kreditinstitut inte hade haft något berättigande. Småföretagarna är synnerligen angelägna om att framhålla, att den utformning Industrikredit nu har bättre kommer att tjäna deras intressen. Om finansministern ytterligare ville underbygga detta med en utred-

Den ekonomiska politiken m. m.

ning och delvis vandra andra vägar för att hjälpa småföretagsamheten, då skall inte herr Eliasson i Sundborn sätta några blommor i hatten, även om vi nu har den sköna månaden maj.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag blir nödsakad att replikera. Jag blev uppfordrad av de båda senaste talarna.

När herr Regnéll frågar om centerpartiet anser det vara ett intresse att bevara kassareservlagstiftningen om den skulle utnyttjas på det sätt som statssekreterare Wickman har tecknat, vill jag svara: Högern och folkpartiet, regeringspartiet och centerpartiet är ju överens om att vi skall ha denna beredskapslagstiftning. Frågan är fel ställd. Diskussionen gäller om man skall ha kassareserver på upp till 35 procent eller 50 procent. Jag kan aldrig höja mig till dessa ideologiska rymder. Det är väl en praktisk fråga var gränsen skall gå. Det beror väl på vad man avser att utnyttja kassareserverna till. Vi har ställt villkor för att medverka till att förlänga lagen.

Om herr Regnéll känner sig illa berörd av den nya konstellation av högern, folkpartiet och socialdemokraterna såsom försvarare av en hög räntenivå, som jag har konstaterat, är detta inte mitt fel.

Vad herr Andersson i Ronneby anförde om Industrikredit är ett tämligen svagt argument. Vi hade möjlighet att utan svårighet ordna saken när vi behandlade AB Industrikredits ställning. Då fanns det inte intresse för saken. Nu, fyra, fem dagar efteråt, blir man på det klara med att man måste göra någonting åt saken. Stod inte herr Andersson här i kammaren och sade att om vi skall låna ut småbelopp som 40 000—50 000 kronor då måste man höja räntan på lånen därför att det blir så höga förvaltningskostnader!

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet för att i första hand få fullfölja ett resonemang beträffande budgetsiffrorna, ett resonemang som jag vid ett par tidigare tillfällen varit inne på. Jag vill erinra om hurudant läget var förra våren, då finansministern lade fram budgeten för 1959/60. I den budgeten förutspåddes ett underskott i driftbudgeten på 735 miljoner kronor och ett lånebehov — d. v. s. ett underskott i den s. k. totala budgeten — på 2 836 miljoner. Finansministern hade ju då inte några slutgiltiga förslag om hur denna situation skulle ordnas. Han lovade att komma igen efterföljande höst.

Folkpartiet förde ett mera nyanserat resonemang om statsverkspropositionen än något av de andra partierna gjorde. Vi framhöll att man kunde tolerera någon underbalansering, ifall konjunkturen var dämpad. I april—maj förra året hade vi ännu inte några riktigt säkra tecken på att läget hade ändrats, i varje fall inte för statsfinansernas del.

Vi framhöll vidare att om det skulle bli en bättre konjunktur, borde dels utgifterna för arbetslöshetens bekämpande bli mindre, dels borde inkomsterna öka. När vi hade föreslagit vissa besparingar, kom vi för vår del till den slutsatsen att siffrorna i statsverkspropositionen för 1959/60 i och för sig inte utgjorde något dominerande problem. Det väsentliga var enligt vår mening hur utsikterna tedde sig för nästa budgetår. När sedan vissa samtal mellan regeringen och oppositionspartierna ägde rum förra våren, framfördes dessa synpunkter, och sedan vi resonerat en del, framkastades tanken att det kanske vore bättre ifall man träffades senare, före utarbetandet av 1960/61 års budget; då kunde man från regeringen få en redovisning för hur utsikterna tedde sig för 1960/61. Självfallet förutsattes också att man skulle eftersträva en balanserad driftbudget, om konjunkturen blev normal.

Den ekonomiska politiken m. m.

Längre kom vi inte förra våren. Vi fick ett löfte av regeringen att vi skulle träffas senare och se litet närmare på de här sakerna. Under mellantiden hände det — fränsett den propaganda som pågick — inte någonting annat än att bokslutet för 1958/59 blev oväntat gynnsamt. Detta borde ha varit ett kraftigt observandum, men det viftades hastigt bort ur debatten. Finansministern klarade den saken med ett enda föredrag, varefter han återvände till dagordningen och på nytt började tala om hur illa det var ställt med statsfinanserna.

När man åter träffades i kanslihuset under tiden 30 september—2 oktober, hade regeringen sammanställt en del material, som visades upp för oppositionspartiernas representanter. Jag ber, herr talman, att till protokollet få läsa in de slutsatser som denna utredning ledde fram till, eftersom jag tror att det kan vara av värde att de finns med. Regeringen nämnde sammanfattningsvis: »Av sammanställningen framgår att myndigheternas äskanden för budgetåret 1960/61 (inkl. vissa av kommittéer och utredningar framlagda förslag som nu är färdigberedda) på driftbudgeten överstiger de i besparingsutredningens prognosmaterial beräknade egentliga statsutgifterna med 400 miljoner, medan äskandena på kapitalbudgeten understiger besparingsutredningens siffror med 75 miljoner kronor. Om man räknar med samma antagande beträffande inkomster, statsskuldräntor och bostadsavskrivningar som besparingsutredningen och gör samma schablonmässiga tillägg för höjda löner m. m. skulle ett bifall till myndigheternas äskanden resultera i ett driftbudgetunderskott på ca 2 700 miljoner kronor samt ett totalbudgetunderskott och därmed behov av ny upplåning på ca 4 600 miljoner kronor. Därest emellertid inkomsterna i enlighet med en förnyad preliminär inkomstberäkning uppräknas med ca 500 miljoner kronor och några bostadsavskrivningar inte heller under budget-

året 1960/61 anses erforderliga skulle ett bifall till myndigheternas äskanden — med tillägg för en marginal av ca 100 miljoner kronor för ytterligare tilläggsstater utöver löner — resultera i ett driftbudgetunderskott på ca 2 200 miljoner och ett totalbudgetunderskott på ca 4 250 miljoner kronor. Motsvarande underskott för budgetåret 1959/60 kan nu beräknas till i runt tal 900 resp. 3 000 miljoner kronor.»

Detta var vad vi fick till livs vid informationen i kanslihuset. Jag skulle emellertid vilja be eventuella läsare av detta citat att observera, att finansministern här utgår från myndigheternas äskanden och besparingsutredningens prognosmaterial. För egen del höll sig finansministern anspråkslöst i skymundan, och det fanns inte någon som helst chans att få statsrådet att säga någonting vid sidan av dessa siffror. Det var tydligen avsikten att hamra in dessa slutsiffror i det allmänna medvetandet och få klargjort att man, om inte omsättningsskatten infördes, behövde låna 3 000 miljoner kronor för nu löpande budgetår och 4 250 miljoner för nästa budgetår, d. v. s. sammanlagt 7 250 miljoner för två år. Det var detta som finansministern hade förkunnat varje söndag — och även en del söckendagar — under hela sommaren. Det gällde att gång på gång bara upprepa siffrorna, så att de gick in i det allmänna medvetandet!

Herr Sträng sade i går, att man inte utan vidare kan kommendera fram en omsättningsskatt. Nej, det förstår vi och det har vi förstått länge. Det var en i god tid planlagd, omsorgsfullt förberedd propagandaaktion, som föregick knäckandet av det gamla socialdemokratiska skatteprogrammet.

Jag försökte under samtalen i kanslihuset att sammanfatta några synpunkter. Jag nämnde då att under de 40 år, som jag lyssnat till vad som förekommit inom svensk politik, kunde jag inte erinra mig något tidigare tillfälle, då

Den ekonomiska politiken m. m.

myndigheternas petita hade lagts till grund för en statsfinansiell debatt. Jag sade också för vår del, att »detta material är konstruerat på ett sådant sätt, att man med utgångspunkt från det inte ens kan föra en fruktbar diskussion, än mindre lägga det till grund för några förhandlingar». Men det gick, som jag förut sade, inte att få några ytterligare uppgifter. Herr Sträng var inte alls intresserad av besparingsutredningens förslag till besparingar, men han var mycket intresserad av den tämligen lösliga framtidsprognos beträffande utgifterna, som han »flaggade» med hela summaren.

Nu är det ändå ganska underligt, att denna propagandakampanj kunde lyckas så bra som den gjort. Jag vill understryka vad jag tidigare sade — det är tyvärr sant — att de socialdemokratiska åtgärderna nog aldrig skulle ha kunnat lyckas så bra, om inte högern hade accepterat dessa siffror och försökt göra dem ännu litet värre än vad de var. Vid överläggningen i kanslihuset tycktes högerpartiets ledamöter vara intresserade av att om möjligt spåra upp ytterligare poster på något 10-tal miljoner kronor eller dylikt här och var, som kunde läggas till denna utgiftsprognos för att få den att se sig ännu litet mörkare. Över huvud taget har högerns framställning av lånebehoven och av de svenska statsfinanserna varit sådan, att den har stärkt den socialdemokratiska propagandan. Man har sagt detsamma, bara från skilda utgångspunkter.

Så hände det underliga — och låt mig säga ur demokratisk synpunkt nedslående — att bankdirektörer, nationalekonomer och ekonomiska tidskrifter accepterade dessa petitaskrivelser som grundval för utredningar och diskussioner om 1960/61 års statsfinanser. Man observerade alltså inte att man i själva utgångspunkten hade med någonting helt annat att göra än vad vi i vanliga fall har haft. Detta är ganska nedslående med hänsyn till möjligheterna att föra

en ekonomisk debatt, som kan ge vägledning åt allmänheten. Det är bl. a. mot denna bakgrund som jag tror att det kan vara nyttigt att repetera vad som har förekommit.

Nu befinner vi oss i det läget, att vi nästan är färdiga att dra noten i land när det gäller 1959/60 års budget. Denna budget skulle ju enligt beräkningarna ha ett underskott på driftsidan av 900 miljoner kronor, och i fråga om totalbudgeten skulle upplåningsbehovet vara cirka 3 000 miljoner kronor. I den föreliggande tilläggspropositionen uppskattas nu det sammanlagda upplåningsbehovet till cirka 2 000 miljoner kronor. När vi den 26 november i fjol diskuterade denna sak i samband med införandet av omsättningsskatten, yttrade jag att jag trodde att lånebehovet för ifrågavarande år skulle bli 1 600 à 1 800 miljoner kronor, utan tillskott från omsättningsskatt.

Jag har försökt att följa vad som sedan dess hänt och jag tror inte jag har någon anledning att ändra denna bedömning. Man kan inte säga exakt hur det kommer att ligga till i slutloppet, men det finns inget som talar för en ändring. Nu ger ju omsättningsskatten netto för detta halvår 375 minus 105 miljoner, alltså 270 miljoner kronor. Med nuvarande inkomstflöde skulle alltså lånebehovet stanna någonstans mellan 1 300 och 1 500 miljoner kronor. Nettouplåningen är för dagen, räknad från 1 juli i fjol, cirka 1 000 miljoner kronor, vilken siffra emellertid inte bör ryckas loss ur sitt sammanhang, då upplåningen kommer att öka igen före bokslutet. Den pekar emellertid närmast i den riktningen att finansministerns uppskattning av lånebehovet även i denna regleringsproposition är för hög och att det inte hade behövt vara några särskilt stora problem 1959/60. Med målmedveten sparsamhet och anpassning av politiken skulle det inte ha varit omöjligt att klara finanserna utan omsättningsskatt.

Den ekonomiska politiken m. m.

Beträffande reservationsmedelsförbrukningarna vill jag bara nämna en detalj i marginalen. Några poster kan man tydligen tycka nästan vad man vill om i förväg. Vid detta budgetårs början ansåg finansministern att reservationsmedelsförbrukningen skulle öka med 150 miljoner kronor, men i den sista beräkningen hade den minskat med samma belopp. Bara på den posten förekom alltså en förskjutning på 300 miljoner kronor. De rörliga krediterna är en annan sådan post, och finansministern påstod när han ville bortförklara föregående bokslut att det var en tillfällighet att de rörliga krediterna gått ned så långt. Nu har de gått ned litet till. Dessa stora svårberäknade budgetposter kan man i förväg inom stora marginaler anse nästan vad som helst om och på så sätt få siffror som pekar i ena eller andra riktningen.

För nästa budgetår förutser finansministern ett lånebehov på 1 555 miljoner kronor, vilket onekligen är avsevärt mindre än 4 250 miljoner kronor, även om man lägger till omsättningsskattens nettobelopp på mellan 900 miljoner och 1 miljard kronor. Jag skall inte gå närmare in på 1960/61 års budget. Mycket beror av den fortsatta konjunkturen. Tre saker kan man emellertid säga.

Den första är, som jag sagt förut, att i de utgiftssiffror finansministern propagerade med förra hösten fanns en luftpost på drygt tusen miljoner kronor. Finansministern sade att det var myndigheternas anslagskrav men gjorde inte någon som helst ansats att säga något om utgifterna, utan denna utgiftspost bara hamrades in i medvetandet.

Det andra är att finansministern mycket starkt underskattade den förbättrade konjunkturens inverkan på inkomsterna. När det under de s. k. förhandlingarna i höstas från riksräkenskapsverket kom fram en alternativ uträkning av inkomsterna, förklarade finansministern att denna uträkning var så orealistisk att han inte ville ha ut

siffrorna i den allmänna debatten, vilket han emellertid ville med utgiftssiffrorna.

För det tredje kan man mot bakgrund av vad som sagts i riksdagen i höst, i remissdebatten och nu, säga att det finns möjligheter att med vissa besparingar och vissa mera tillfälliga och principiellt annorlunda justeringar av vissa poster i budgeten ersätta omsättningsskattens nettobelopp. Man kan diskutera alla möjliga detaljer i det sammanhanget, men man kan inte förneka att möjligheterna finns.

Finansministern sade här i går att det var nödvändigt med en inkomsthöjning, eftersom upplåningen inte kunde öka. Det var själva besvärjelsepunkten i den av regeringen konstruerade motiveringen för en omsättningsskatt, alltså att en ny och väsentlig inkomstpost måste till för att kunna hålla upplåningen på rimlig nivå. Och om de siffror som finansministern flaggade med förra sommaren och hösten hade varit riktiga, så skulle den slutsatsen givetvis ha varit fullkomligt odiskutabel. Ty mot bakgrunden av de siffrorna hade det varit svårt att ordna upp budgeten med måttliga ingripanden. Men utvecklingen har visat att denna huvudtes inte håller. Det hade inte mött några oöverstigliga hinder att bemästra de två budgetåren 1959/60 och 1960/61 utan omsättningsskatt. Oppositionspartierna har i något varierande förslag visat att detta är möjligt. Och det hade givetvis varit oerhört mycket lättare för regeringen, om den hade velat ta ledningen, ty regeringen kunde ju ha tagit upp förslag från vilket oppositionsparti som helst och tillsammans med detta parti fått majoritet för det förslaget.

Vi har alltså haft ett sådant läge, politiskt och psykologiskt sett, att regeringen i det fallet kunde ha handlat fullkomligt suveränt, om den hade velat göra en anpassning av statsutgifterna efter den föreliggande situationen. Men det var det regeringen inte ville.

Den ekonomiska politiken m. m.

Där ligger skiljelinjen i dagens politiska situation.

Vi har bakom oss en reformperiod, som sträcker sig från krigets slut fram till i dag, alltså 15 år. Under den tiden har många och stora åtgärder genomförts, särskilt på sociallagstiftningens område. Vi har i stort sett varit överens om dem, och de har i huvudsak varit anpassade till det politiska, folkpsykologiska och ekonomiska läget efter kriget. Jag bagatelliserar inte då de nyanser som alltid kan diskuteras i sådana sammanhang. Men åtgärderna har lett till att skattetrycket ökat från 25 till nära 40 procent av nationalinkomsten. Där står vi nu efter en intensiv reformperiod under 15 år. Och vi står också inför ett nytt årtionde, som av allt att döma kommer att bjuda på en hel del nya problem. I det läget har vi ansett det vara rimligt att modifiera den svenska finanspolitiken och att som närmaste mål uppsätta en anpassning av utgifterna efter de gamla skatternas avkastning. Med litet tolerans i fråga om tiden och med beaktande av att vi 1960/61 står inför en utgiftspuckel hade detta inte varit omöjligt, men regeringen har beslutat sig för att inte ändra sin finanspolitik i den riktningen. Det är tydligen den grundläggande hållningen från regeringens sida.

Vidare har regeringen konstaterat att det inte går att fortsätta en expansiv utgiftspolitik och då bygga på direkta skatter — och så satte man i gång aktionen med den allmänna omsättningsskatten och vad som ytterligare kan följa.

I detta sammanhang vill jag också säga, att när högern har intagit en ståndpunkt som ingivit allmänheten föreställningen att man inte kan skapa ett alternativ utan mycket hårda ingrepp i socialpolitiken, så har högerpartiet genom att göra sitt alternativ osmakligt för folkmajoriteten gjort regeringsalternativet mera attraktivt.

Sedan vill jag också säga några ord om en annan sak, som herr Hjalmarson

i olika sammanhang i går drog fram. Han vände sig då med skärpa mot att kapital och förmögenhet skall överföras till statens ägo. Men när högern ställer så stränga krav på budgetbalanseringen att de i själva verket innebär att även en del räntabla investeringar skall betalas med skattemedel, så medför ju detta att man ökar statens förmögenhet — och det gör socialdemokraterna ganska bra själva utan herr Hjalmarsons hjälp.

För att vara rättvis, och med hänsyn till vad herr Eliasson i Sundborn nyss yttrade här, skall jag också säga ett par ord om centerpartiet. Jag skulle vilja anknyta till ett uttalande som herr Hedlund gjort i remissdebatten den 21 januari 1958. Även det uttalandet anser jag bör få gå in i protokollet än en gång. Det är värdefullt och därför bör det vara lätt att återfinna. Herr Hedlund sade så här:

»I huvudsak beror nog det nuvarande läget på att vi har skyndat för fort med utgifterna. Inkomsterna har inte hunnit med. Partierna har gått för långt i sin tävlan att bereda förmåner av skilda slag.»

Litet längre fram heter det vidare:

»Vi bör säga oss, att vi inte får fortsätta att besluta om utgifter eller ge löften om reformer förrän vi har gjort klart för oss, varifrån pengarna skall tas. Nej, låt oss vara överens om en paus beträffande mera kostnadskrävande reformer och låt oss titta på den här tanken om en verklig besparingsaktion. Vi får helt enkelt inte för jämnan låta utgifterna ligga en hästlängd före inkomsterna. Här behövs samarbete och samförstånd mellan de olika partierna, och ett sådant samförstånd når man inte genom att försöka skjuta skulden på varandra, dividera om vem som har den största skulden. Alla partier har medverkat i långdansen kring den gyllene kalven i förhoppning att härigenom behaga väljarna.»

Dessa uttalanden är ju tänkvärda.

Den ekonomiska politiken m. m.

Det händer emellertid ett och annat som gör att man ställer sig en smula frågande inför tillämpningen. Ett exempel härpå var den 21 mars 1959, då herr Hedlund och hans partikamrater hade råkat godkänna en jordbruksuppgörelse, vars innehåll på en punkt enligt min och även enligt många jordbrukares uppfattning var ganska betänklig. Då steg herr Hedlund fram och förklarade att om vi skall gå över på jämförelse av inkomster från basjordbruk till normaljordbruk, bör alla jordbruk under 20 hektar erhålla åtminstone 1 500 kronor var av statens småbrukarhjälp. Detta strök centerpartiets riksdagsgrupp under i ett uttalande strax efteråt. Det har inte blivit mycket av dessa tydligen i hast gjorda uttalanden. Här saknas, tycker jag, något av den där lugna betänksamheten som herr Hedlund själv, med all rätt, rekommenderade.

Beträffande pensionerna kan väl herr Hedlund anses ligga en hästlängd före ibland, och detsamma kan väl sägas när det gäller vissa kreditanslag. Det är mycket som kan diskuteras i detta sammanhang, om man får tid att ordna det hela på ett förnuftigt sätt.

Herr Eliasson i Sundborn sade om det sista problemet att om »vi nu har bättrat oss behöver vi väl därför inte komma i motsatsförhållande till folkpartiet». Vi i folkpartiet har inte tagit tillbaka någonting av vad vi tidigare har påyrkat utan har följt med ett gott stycke när det gällt höjda anslag. Vi har inte trott att det var varken möjligt eller riktigt att gå fram på det sätt som centerpartiet föreslagit. Hur vore det om man inom centerpartiet satte upp herr Hedlunds nyss citerade uttalande 1958 som en hustavla? Man kunde väl ägna en tyst minut åt detta principuttalande en och annan gång, så att det inte faller i glömska.

Till sist, herr talman, vill jag bara säga att jag inte ser utpräglat optimistiskt på den ekonomiska situatio-

nen. Att jag i viss mån har tagit som en uppgift att, som jag tycker, rätta till en del felaktiga siffror i den här debatten, kan lätt ge intryck av att jag personligen tycker att allting är väl beställt här och att ingen fara är för handen. Jag har inte den uppfattningen. Jag har tidigare sagt detta och vill även stryka under det i detta sammanhang: Att en uppåtgående konjunktur medför väsentliga bidrag till statsinkomsterna, är bara den ena sidan av saken. Ty det visar å andra sidan att vid en nedåtgående konjunktur blir inkomstbortfallet också betydande. Över huvud taget är dynamiken på det ekonomiska området nu så stor, att man har anledning att gå försiktigt fram. Men en sådan uppfattning tycker jag är väl förenlig med den hållning som folkpartiet har intagit.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag gav under gårdagens debatt ett halvt löfte om att jag var beredd att kommentera de budgetberäkningar, som i herr Ohlins debattinlägg annonserades sedermera skulle komma och som vi nu har fått lyssna till. Det kan naturligtvis ha sitt intresse att repetera och diskutera historie-skrivningen över vad som skedde under fjolåret, när vi talade om detta på våren här i riksdagen och på hösten i kanslihuset. Utgångsmaterialet för våra diskussioner var de bedömningar över budgetutfallet, som besparingsutredningen hade sammanställt, och vidare — som herr Svensson i Ljungskile helt riktigt har anfört — petitaframställningarna från statliga verk och myndigheter. Herr Svenssons påpekande, att finansministern inte i det läget kunde presterat något annat material än besparingsutredningens prognoser och verkens petitaframställningar, är fullt korrekt. Jag kan dock inte inse, att det skulle kunna utgöra något underlag för en anmärkning mot finansministern,

Den ekonomiska politiken m. m.

att han inte före budgetarbetets början var beredd att uttala sig om dess resultat. Arbetet går inte till på det sättet, att man redan under hösten gör några bestämmingar av den kommande budgetens utformning. Vore det så, skulle man ju kunna göra en genomgripande omorganisation av Kungl. Maj:ts kansli. Om man inbillade sig, att det räckte med att i förväg mäta ut inkomster och utgifter och sedan punkt och slut, varför skulle man då behöva ha departementschefer och ansvariga verk, som vart och ett skall bevaka sitt område? Även om man är finansminister måste man naturligtvis lyssna till skäl, och därest det vore orimligt och dumt att avvisa dessa skäl, får man naturligtvis acceptera dem, trots att det kan komma att kosta en del.

Det finns helt enkelt inte möjligheter att ge besked om det slutliga budgetresultatet, innan budgetbehandlingen i vanlig ordning genomförts, och den skulle ju utföras av regeringen och inte av den förhandlingskommitté, som på ett mycket preliminärt stadium diskuterade förutsättningarna för budgetpolitiken.

Utvecklingen blev sedan gynnsammare än jag tror att någon av oss räknade med, när vi diskuterade prognoserna både under våren och hösten.

Under efterkrigstiden hade vi i medeltal en produktionsstegring på 3, i bästa fall 3,5 procent. Vi hade under budgetåret 1958—1959 en lågkonjunktur bakom oss, under vilken produktionsstegringen varit praktiskt taget plus minus noll. Jag presenterade då en kalkyl, som innebar en återgång till medeltalet. Nu vet vi att det blev mera i produktionsstegring. Vi hade en lönerörelse och en inkomstförstärkningsprognos, som byggde på att 2 procent skulle avsättas till tjänstepensioner och att arbetstiden skulle reduceras med 1 timme per vecka, vilket kan evalveras till 1 à 2 procents lönestegring. Arbetsgivarsidan bedömde tydligen vid sista

avtalsuppgörelsen situationen mera optimistiskt än regeringen gjorde. Om vi till de 3,5 procenten i lönestegring lägger 2 procent i tjänstepensionsavgifter och kompensationen för arbetstidsförkortningen förstår man, att de löneförbättringar, som arbetsgivareföreningen i år gått med på, är betingade av konjunkturuppgången, som varit starkare än någon av oss vågade gissa, när vi förra året diskuterade dessa frågor.

Detta är alltså förklaringen till att det material, som då stod till vårt förfogande, i dag i efterklokhetens belysning inte har slagit in. Utvecklingen har blivit gynnsammare än vi räknat med.

Allt detta kan ha sitt historiska värde att utreda, men det har inte något praktiskt intresse, eftersom vi nu bedömer konjunkturerna rätt lika var och en på sitt håll. Budgetutfallet har blivit sådant, att finansministern har kunnat redovisa en upplåning på i runt tal 2 000 miljoner under detta budgetår och 1 555 miljoner för nästa budgetår. Alla övriga partier har i dagens konjunkturläge bedömt budgetpolitiken från i stort sett samma utgångspunkter som regeringen gjort.

Det stämmer därför inte, när den föregående talaren säger, att man hade kunnat slippa omsättningsskatten genom en försiktig budgetpolitik och genom några besparingar här och där. Vad är resultatet av herr Svenssons, herr Ohlins och deras partivänners ansträngningar att skapa ett budgetalternativ? Jo, att budgeten skulle förstärkas med ungefär samma belopp som det regeringen anger, i runt tal 1 miljard. Man kan diskutera huruvida folkpartiet i sitt alternativ kommit upp till denna miljard eller inte, men i varje fall redovisade herr Ohlin här i går ett budgetalternativ, som var lika starkt som regeringens, sett mot bakgrunden av vad samhällsekonomin kräver av budgetpolitiken i dag. Vi kan diskutera om den snö som föll i fjol och herr Waldemar Svensson kan uppträda som de poli-

Den ekonomiska politiken m. m.

tiska prognosernas speciella vaxholmsgubbe hur många gånger som helst — i sak är ändå slutresultatet det, att vi har velat sanera budgeten med en miljard via omsättningsskatten och att de övriga partierna har velat sanera budgeten med ungefär samma belopp men med andra metoder.

Då är vi tillbaka i den gamla och av oss alla kända och diskuterade frågeställningen: Hur bör budgetsaneringen lämpligast ske? Socialdemokratien har som sagt valt omsättningsskatten, och ni andra vägar, som vi tycker är sämre. Herr Waldemar Svensson gör sig till talesman för en politisk filosofi som i och för sig är intressant och kanhända karakteristisk för herr Waldemar Svensson och hans partivänner vid bedömningen av ett politiskt problem. Herr Svensson säger: Vi behöver inte omsättningsskatten — finansministern hade kunnat nappa ett förslag från centerpartiet, ett förslag från folkpartiet och ett förslag från högern; då hade han varit garanterad majoritet för sina synpunkter och följaktligen även kunnat få förslagen genomförda, och vi hade sluppit ifrån omsättningsskatten.

Detta betraktelsesätt probarades ju under den svenska parlamentarismens förfallperiod, i slutet på 1920-talet, och kallades då allmänt för vågmästarpolitik. Det väsentliga är med denna utgångspunkt att man får majoritet — om det bakom ligger en genomtänkt politisk linje eller ett förslag, är sekundärt enligt dem som har uppfattningen, att detta är ett föredömligt sätt att driva politik. Jag betraktar den tid, då detta system prövades, som en den svenska politikens förfallperiod, och jag och mina partivänner vill inte ha någon come back härvidlag, även om herr Svensson och hans partivänner anser en sådan helt naturlig. Förklaringen till att vi valde den väg vi valde — vilket innebar risker, därom råder intet tvivel — är att vi politiskt agerar på det sättet, att vi tänker igenom en uppfatt-

ning och sedan är beredda att driva den. Vi hade, när vi framlade vårt förslag, det goda samvetet att vi inte gått på ackord, vi hade inte sålt vår själ bara för att lyckas skaffa oss majoritet tillsammans med det eller det eller det partiet. Att skapa majoritet på sådant sätt är däremot tydligen herr Waldemar Svenssons framtidsmelodi, när han betraktar denna viktiga principiella fråga.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Waldemar Svensson apostroferade mig och citerade även ett uttalande av herr Hedlund den 21 januari 1958 — ett som jag tycker mycket väl formulerat inlägg, beträffande vilket det inte finns anledning att anmäla någon ändrad inställning. Utta-landet gick ut på att vi väl alla mer eller mindre har ansvar för att utgifterna rakat i höjden ganska fort, så att inkomsterna inte riktigt hunnit med, och att vi måste sikta till att veta var pengarna skall tas, när utgifterna beslutas.

Får jag säga beträffande de 100 miljonerna — jag vet inte om det var dem herr Svensson syftade på — att det är ju fråga om pengar som skall lånas ut mot ränta, och det är alltså inte fråga om anslag på driftbudgeten. Vi har också skapat utrymme för ökad kreditgivning genom att föreslå minskning av bostadsbyggandet.

Eller var det folkpensionerna herr Svensson syftade på? Jag vill då påpeka, att vi i vårt budgetalternativ föreslagit en höjning av folkpensionsavgiften, som täcker utgiften för folkpensionshöjningen både detta och nästa budgetår. Vi har liksom folkpartiet sökt visa hur budgeten genom besparingar och inkomstförstärkningar kan täckas, när omsättningsskatten fallit bort. Vi i centerpartiet behöver alltså inte, herr Svensson, ägna denna fråga någon tyst minut. Huruvida folkpartiet kan ha behov av att ägna pensionsfrågan en tyst

Den ekonomiska politiken m. m.

minut skall jag inte yttra mig om, men det är klart att många frågar sig, om det i så fall räcker med *en*.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först konstatera att finansministern inte hade någonting att anmärka på av mig relaterade fakta, och därmed kan väl framställningen av eventuella läsare av protokollet anses bevitnad och godkänd.

Finansministern tycker inte man skall syssla med det som varit — det har bara historiskt intresse. Jag får säga, att om man inte kan hålla fast utgångspunkterna från höst till vår, går det över huvud taget inte att föra en vettig politisk debatt. Att som finansministern gjorde i går stå och hålla en allmän föreläsning om den offentliga och den enskilda sektorn, om försvar, vägar, sjukvård etc. och i lång följd slå in öppna dörrar är ju inte att föra en politisk debatt. Jag tycker det vore bättre att hålla fast utgångspunkterna och fullfölja en diskussion än att komma med dessa propaganda-skott i den politiska stratosfären, som både herr Hjalmarson och herr Sträng ägnar sig åt, när det inte passar dem att komma ihåg vad som var för sex månader sedan.

Finansministern återopade vidare besparingsutredningens bedömningar, men tar jag inte alldeles fel säger besparingsutredningen mycket eftertryckligt, att den icke bedömt detta material. Utredningen hade fått det från herr Strängs departement och satt in det i en tabell utan att ta ståndpunkt till detsamma; herr Gustafsson i Skellefteå kanske kan rätta mig om jag tar miste härvidlag.

Det är alltså fråga om finansministerns egna siffror, d. v. s. det råmaterial som transformerats via besparingsutredningen och sedan använts i den allmänna debatten under besparingsutredningens skylt. Så säger finansmi-

nistern att det inte är möjligt att ge något besked om budgetarbetet innan det börjat. Men, herr finansminister, Ni har väl aldrig drömt om att acceptera de sammanlagda petitaskrivelsernas slutresultat och det har ingen annan finansminister gjort heller. Jag hänvisar till konjunkturutredningens remissyttrande i höstas. Den kunde ju bedöma saken ganska klart och sade ifrån, att dessa siffror vore ingenting att föra in i debatten.

Men om nu statsrådet själv inte hade några siffror och inte kunde bedöma någonting, varför reste då statsrådet runt som handelsresande hela sommaren och propagerade för besparingsutredningens siffror — som icke kunde bedömas? Det är ju där som udden i min anmärkning ligger; den ligger där med all rätt och däri finnes intet av efterklokhet.

Statsrådet sade att alla partier försöker ju lösa samma problem: att skaffa 1 000 miljoner. Ja, men statsrådet glömmar då att 1 000 miljoner redan är borta ur den utgiftssumma, som han använde i sin propaganda förra sommaren och hösten. Det var således en luftpost på 1 000 miljoner kronor i besparingsutredningens utgiftskalkyl som flöt in i den allmänna propagandan och som utgjorde den effektfulla bakgrunden till hela propagandakampanjen.

I går sade finansministern två gånger att man skall inte uppträda vilseledande och oärligt i debatten, och han frågade om oppositionen verkligen för en hederlig propaganda. Ja, ingen politiker med någon intelligens för ut uppenbara osanningar i propagandan. Om uppgifter är vilseledande, kan detta emellertid exempelvis bero på att man sammanställt ett material som ger allmänheten ett felaktigt intryck. Hur det i detta avseende förhåller sig med finansministerns propaganda, överlåter jag åt honom själv att fundera på.

Den ekonomiska politiken m. m.

Vad spekulatiönerna över parlamentarismen beträffar skulle det kanske föra för långt att gå in på den saken i detta sammanhang. Om regeringen hade velat anpassa utgifterna efter de förutvarande skatternas avkastning, med vissa modifikationer i övrigt av budgeten, så är det väl riktigt att man för en sådan politik kunde ha fått anslutning, inte bara från kommunisterna utan även från andra håll. Det står väl regeringen fritt att ge det hela den genomtänkta inriktning som regeringen hade velat. Regeringen ville inte detta utan önskade en fortsatt expansiv politik med varaktig stegring av skattetrycket. Det är där skillnaden i fråga om bedömningen av den politiska situationen ligger.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Trots att jag under många år avlyssnat herr Svensson i Ljungskile, har jag — det måste jag bekänna — sällan märkt att han varit så trängd som han just nu är. I sitt andra inlägg i dag hade han ingenting annat att falla tillbaka på än sin gamla, av kammaren kända trätlystnad.

När jag använde uttrycket besparingsutredningens bedömning, var det inte därför att ifrågavarande siffror — jag skall villigt erkänna att herr Svensson korrekt har återgivit dem — förelåg i besparingsutredningens betänkande. Men det är ju finansministerns siffror, invände herr Svensson. Om herr Svensson studerat detta material så noga som man skulle ha anledning begära, då han nu diskuterar det, vet han också att myndigheternas siffror granskats av fackdepartementen och sedan sammanställts för besparingsutredningens behov.

Några andra siffror har vi inte att arbeta med. Alla dessa siffror är prognoser, och skall man prognosticera för en tidsperiod som ligger 18 eller 24 månader framåt i tiden, i en konjunk-

tur som växlar från typisk nedgång till typisk uppgång, är dessa siffror naturligtvis behäftade med alla de svagheter man måste reservera sig för. Herr Svensson sade själv i sitt första anförande att det var inte bara finansministern, som använt dessa siffror i den offentliga debatten, utan också en lång rad ekonomer. Även de som tillhörde besparingsutredningen publicerade ju artiklar och höll tal — till herr Svenssons stora förtrytelse — och använde då också detta material.

Han måste använda det material som finns. Jag undrar vilken reaktionen skulle bli, om finansministern vid diskussion om dessa frågor sade: Dessa siffror skall ni inte alls tro på, ty myndigheter och fackdepartement är sannerligen ingenting att lyssna på! Ja, man kan naturligtvis låta bli att säga någonting alls, men eftersom varken herr Svensson i Ljungskile eller jag bedriver vår politiska verksamhet genom att gå omkring och knipa käft, måste man självfallet använda de siffror som finns och använda dem med de reservationer som måste göras.

Jag återkommer så till vad denna historieskrivning har att betyda i sak, om den inte är endast ett uttryck för herr Svenssons obotliga trätlystnad. Vi har ju kommit fram till att vi alla, när vi i dag bedömer det ekonomiska läget, är överens om att det behövs en budgetsanering. Vi var överens härom i höstas, när partierna presenterade sina första partimotioner. Det finns ett parti i denna riksdag som anser, att den budgetsaneringen bör vara ännu starkare. Det finns t. o. m., om jag skall vara vänlig, två partier, ty i de motioner som ligger som alternativ till omsättningsskatten har herr Hjalmarson hamnat på bortåt 1 400—1 500 miljoner i förstärkning och herr Hilding Hagberg på 1 400 miljoner, medan däremot herr Ohlin och herr Hedlund nöjer sig med i runt tal de cirka 1 000 miljoner som finansministern har stan-

Den ekonomiska politiken m. m.

nat vid. Sådant bedömer man alltså läget vara. Skillnaden ligger i på vilka vägar man skall nå en budgetsanering. Vi har valt vår väg, ni har valt edra vägar. Detta är sakfrågan i dag, och sedan är det ett sterilt pratande, om man skall försöka göra en stor politisk fråga av det hypotetiska och prognosmässiga resonemang som fördes under fjolåret mellan regeringen och partiledarna.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att någon som lyssnat till denna debatt kunnat undgå intrycket att herr Svensson har rätt när han säger, att det var en klart vilseledande propaganda som finansministern förde i fjol, när han talade om ett lånebehov på över 4 000 miljoner kronor och därvid bortsåg från det faktum som han mycket väl kände till, att varje regering på ämbetsverkens anslagsäskanden prutar väsentliga belopp på många hundratals miljoner, kanske upp till 1 000 miljoner kronor. — Att våra och regeringens bedömningar nu skiljer sig mindre än i fjol, beror på att verkligheten har vederlagt herr Strängs siffror från i fjol.

Nu säger herr Sträng: »Vad tjänar det till att diskutera vad som hände i fjol!» Herr talman! Regeringen säger varje gång det utkräves ansvar t. ex. för att den, som i detta fall, fört en vilseledande kampanj före en stor och genomgripande åtgärd: »Tala inte om det som skedde i fjol! Vi tycker inte om att diskutera detta vårt ansvar för vad som har varit.» Jag har sagt många gånger förut att det skulle vara välkommet, om man någon gång sluppe undanflicker av den arten. Det är i varje parlamentarisk styrelse en faktor av stor betydelse, att oppositionen utkräver ett ansvar av regeringen för vad som har förekommit och också kritiserar de planer regeringen lägger fram för framtiden.

Får jag sedan påpeka, herr Sträng, att besparingsutredningen åtminstone ville spara, ville beskära en hel del utgifter. Men ni har inte accepterat dessa förslag. När vi i folkpartiet håller fast vid en del av dessa förslag, t. ex. förslaget rörande de allmänna bostadssubventionerna, sätter Ert parti i gång en propaganda över land och rike av det mest vilseledande slag. Skulle vi ändå inte kunna enas om att besparingsutredningens av framstående socialdemokrater godkända förslag borde behandlas på annat sätt?

Herr Sträng talade om den svenska parlamentarismens och politikens förfall på 1920-talet. Det framgick fullt klart, att herr Sträng, när han talade om hur man skall lägga upp en genomtänkt politik, räknade med att det socialdemokratiska regeringspartiet i dag kan genomföra sina förslag utan något sådant stöd från annat parti som herr Svensson rekommenderade. Finansministern är tydligen omedveten om att han, när det gäller beslut i denna kammar i lagfrågor, är beroende av stöd från andra partier. Även när det gäller utgiftsfrågor och gemensamma voteringsröster är han beroende av sådant stöd. Regeringen regerar ständigt med stöd från det ena eller det andra partiet. Men herr Sträng bryter fullkomligt staven över det förfaringsätt som är grunden för hans egen regerings verksamhet. Han säger till herr Svensson, att det är alldeles orimligt att tänka sig, att regeringen skulle ha genomfört ett besparingsprogram genom att ta upp de bästa av de alternativ som kommit från andra partier. Jag undrar vilken psykisk kris herr Sträng en dag skall genomgå, när det går upp för honom att arbetsförutsättningarna i Sveriges politiska liv måhända många år framåt kan vara sådana, att alla partier får räkna med andra förutsättningar än dem herr Sträng önskar och, märkligt nog, tror finns i dag.

Den ekonomiska politiken m. m.

Herr SVENSSON i Ljungkile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka för upplysningen att jag var så förfärligt trängd i denna debatt. Det var egentligen den enda nyheten i finansministerns senaste inlägg. Jag hade inte själv observerat detta förhållande.

Sedan sade finansministern beträffande de siffror jag nämnde, att de är prognoser. De är inte några prognoser för det samlade utgiftsbehovet. Jag har sagt förut och jag kan upprepa det, att det finns väl ingen finansminister som tror, att de sammanlagda petitaskrivelserna är ett uttryck för den kommande budgetens utgiftssida. Det är ungefär som om man i en familj skulle lägga fram en julklappslista och tro att kostnaderna för julklapparna skulle bli så stora som listan utvisar. Men så blir det ju inte utan man gör ju ett urval från listan. Så säger herr Sträng: Inte kan jag gå och säga att vad ämbetsverken sagt i sina petita är fel. Nej, men finansministern säger att detta är vad ämbetsverken begärt men de kan självfallet inte få alltsammans på grund av statens finanser.

Jag skall be att få läsa själva slutklämman i besparingsutredningens redovisning av siffrorna. Den lyder: »Det bör dock ånyo understrykas, att dessa siffror framräknats på grundval av mycket schablonmässiga antaganden och att någon budgetprövning av de redovisade utgiftsbehoven inte gjorts inom de olika departementen.» Det är med detta råmaterial som Sveriges finansminister drev en kampanj under hela sommaren och hösten för att hamra in i svenska folket siffror som inte hade någon relevans. Ärligt!

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! De siffror som regeringen redovisade i fjol har vi på vårt håll uppfattat som ett uttryck för den av socialdemokratien planerade utgifts-

politiken, om detta parti finge fortsätta sin maktutövning i framtiden. Regeringen försöker nu att ge oss intrycket, att den skall åstadkomma en begränsning i dessa sina tidigare framförda utgiftsplaner.

Jag vill, herr talman, understryka, att vi på vår sida inte har någon större tilltro till regeringens förmåga i detta avseende. Jag vågar säga det mot bakgrunden av de erfarenheter vi under flera år i följd gjort här i riksdagen.

Till sist vill jag framhålla att det i vårt alternativ redovisade överskottet i driftbudgeten för 1960/61 på cirka 400 miljoner vill vi reservera för att ha ett säkert utrymme för de av oss förordade skattesänkningarna, särskilt de skattesänkningar, som direkt tar sikte på att underlätta det personliga sparandet.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag skall i all vänskaplighet ge herr Svensson i Ljungkile det rådet att inte vara fullt så onyanserad i sina inlägg. Jag tror att det är orättvisa mot våra ansvarskännande ämbetsverk, som vi många gånger sätter stort pris på för deras självständighet och för den omsorg med vilken de ryktar sitt ämbete, att utan vidare jämställa dem med de små oansvariga barnen som upprättar julklappslistor. Det får stå för herr Svenssons räkning. Det är nog inte så många som är beredda att skriva under det påstående.

Herr Ohlin, som nu skyndar fram till herr Svenssons undsättning i hans besträngda situation, säger, att regeringen måste ta sitt ansvar. Ja, visst har regeringen gjort det. Vi har tagit ansvaret, och resultatet har redovisats i det budgetförslag, som herr Ohlin utifrån allmänekonomiska bedömningsgrunder har bedömt ungefär likadant som regeringen. Han vill emellertid gå andra vägar och använda andra metoder för att klara situationen.

Sedan tar herr Ohlin alldeles opåkal-

Den ekonomiska politiken m. m.

lat upp frågan om att besparingsutredningen framlagt en rad besparingsförslag och att regeringen har nonchalerat dem och i stället gått fram med sitt förslag om omsättningsskatt. Jag kan gärna ta upp en diskussion med herr Ohlin på den punkten, men det är inte därom diskussionen rör sig nu. Hittills har vi diskuterat prognoserna och bedömningarna som låg bakom besparingsutredningens uttalande, med alla de reservationer som finns där och som legat bakom finansministerns yttrande när han givit besked på dessa punkter.

Om herr Svenssons i Ljungkile modell att sköta politik — han säger, att han kan ta ett förslag där, ett annat där och ett tredje där — vill jag säga att det visserligen är en politik men en politik som är en hotch-potchsoppa med många gånger diametralt motsatta idéer i botten. Vill man däremot driva en politik, om vilken man kan säga att här finns en linje och här står regeringen bakom den linjen, så kan man inte använda denna metod. Jag vet inte om det var herr Ohlin som gjorde gällande att det vore klart, att regeringen alltid funderade över hur riksdagen komme att reagera på den ena eller andra punkten. Emellertid är icke sådana funderingar avgörande. Vi visste hur riksdagen skulle reagera i fråga om omsättningsskatten, men vi valde ändå den vägen, ty vi ansåg, att det var den riktiga vägen, och vi var beredda att sätta regeringens existens på spel, om vi inte skulle få gehör för förslaget i riksdagen. Metoden att höra sig för med partierna vad de vill har jag försökt en gång i en liten och obetydlig fråga, nämligen beträffande omsättningsskatt på begagnade bilar. Det försöket inbjuder inte precis till något upprepande.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det har finansministern verkligen rätt i att det försöket att binda partierna utan normal utskottsbehandling på det sätt som han

försökte den gången, inte inbjuder till fortsättning. Den senare utvecklingen har väl också visat finansministern hur galen metod det var han då försökte introducera.

Finansministern anser fortfarande att det inte är av något intresse att tala om hur regeringen lade politiken till rätta i fjol och de felbedömningar som låg bakom propagandan för omsättningsskatten. — Finansministern försökte också smita undan regeringens felbedömningar beträffande konjunkturpolitiken med att säga, att inte någon av oss då kunde bedöma hur stark högkonjunkturen skulle bli. Självfallet inte, men från vårt håll fanns en annan konjunkturbedömning än finansministerns, och inte ens herr Sträng vill väl förneka att vår var riktigare än hans. Hade han i tid handlat efter denna konjunkturbedömning, hade den ekonomiska politiken blivit riktigare.

Nu säger emellertid finansministern — det var egentligen därför jag begärde ordet — att herr Ohlin helt opåkallat här tar upp, att regeringen inte har följt besparingsutredningen. Men herr Sträng har ju själv den ena gången efter den andra talat om att regeringen har *sin* metod och oppositionspartierna *sin* metod för att balansera budgeten. I regeringens metod ingår ju att man på väsentliga punkter *inte* vill följa besparingsutredningen. Att tänka på att göra sådana besparingar är tydligen, även om besparingarna har rekommenderats av en f. d. kollega till herr Sträng, något så otrevligt eller främmande för herr Strängs tankevärld, att han inte kan finna någon annan replik till mig än att det var opåkallat att jag tog upp saken i debatten här.

Ett sådant förfaringsätt som att regeringen skulle ta hänsyn till andra partier och när det gäller utgifterna försöka se efter om inte även sådant, som har det stora felet att det föreslagits av ett annat parti än herr Strängs eget parti, kanske skulle passa in i en

Den ekonomiska politiken m. m.

återhållsam finanspolitik, det är herr Sträng alldeles fjärran. Det är verkligen upplysande att få höra något sådant, när det gäller ett förfaringssätt som är det naturliga och vanliga i ett demokratiskt land både när regeringen har egen majoritet och när den inte har det. Regeringarna runtom i demokratiska länder är stolta över att använda detta förfaringssätt just för att det bör vara så, att om man har majoritet gör man som man vill, och för att man vill visa vilja att ta hänsyn till opinionen även utanför det egna partiet. Detta förfaringssätt fördömer Ni, herr finansminister.

Herr förste vice talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Regeringen har gjort en felbedömning som gav oss omsättningskatten, säger herr Ohlin. Om jag skulle tro herr Ohlin och herr Waldemar Svensson, gjorde ni däremot en riktig bedömning som sedan i budgetsaneringssyfte givit samma resultat som omsättningskatten. Det är alltså bara formen av sanering, som vi träter om och beträffande vilken vi alla har vår egen uppfattning.

När jag hävdade den meningen att det var opåkallat att ta upp frågan om besparingsförslagen i denna diskussion, som rörde sig om den historiska beskrivningen och bedömningen av finanspolitiken, sade jag uttryckligen att jag var beredd att ingå även på en debatt om besparingsfrågorna, därest herr Ohlin så önskade. Men om man håller på att varje sak skall debatteras för sig, så kan jag inte komma ifrån, att vad vi här sist bevittnat var en av herr Ohlins rätt vanliga avledningsmanövrer.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag beklagar att jag måste återföra diskussionen till banko-

utskottets utlåtande nr 26. Jag hade begärt ordet med anledning av att det i reservation nr 1 riktas vissa förebråelser mot riksbanksledningen, förebråelser som jag för min del finner helt ogrundade. Jag ville därför åtminstone till kammarens protokoll ha inlagt ett par gensagor. Men innan jag går in på den saken skulle jag vilja göra en liten precisering i vad gäller orsakerna till den stegrade banklikviditeten, detta med anledning av vad herr Regnéll yttrade någon gång sent i natt.

Banklikviditeten stegras genom en ökad upplåning i banksystemet, både från den enskilda och den offentliga sektorns sida. Vilken av dessa sektorer som verkställer upplåningen är ur banklikviditetens synpunkt likgiltigt; verkningarna blir i alla fall desamma. Men denna ökade banklikviditet, som särskilt vid konjunkturuppgångar är det farligaste hindret för ett bevarat penningvärde, måste givetvis i ett sådant läge kraftigt motarbetas genom den statliga finanspolitiken. Det statliga upplåningsbehovet bör följaktligen vid konjunkturstegring bli föremål för en begränsning. Herr Regnéll välkomnade nu att det hade blivit enighet i princip om detta. Det välkomnar jag också. Det verkade på herr Regnéll, som om denna enighet hade bestått däruti, att socialdemokraterna numera anslutit sig till den uppfattning, som högern och folkpartiet tidigare hade haft. Är det inte att ställa saken på huvudet, herr Regnéll? Under den tid då jag var finansminister försökte jag hålla driftbudgeten överbalanserad för att minska det statliga lånebehovet. Denna strävan motarbetades ständigt av den dåvarande oppositionen, högern och folkpartiet. Herr Sträng gick till sitt arbete som finansminister med samma intentioner. Hans tal om en balanserad totalbudget var ett uttryck för samma tanke. Hur mycket ovetat har inte herr Sträng fått för att han förde fram denna idé! I den nuvarande högkonjunkturen är det

Den ekonomiska politiken m. m.

bara en part som har lyckats att få ett förslag genomfört, som leder till en minskning av den statliga upplåningen, och det är regeringen. Ur riksbankens synpunkt är det inte väsentligt huruvida en minskning av statsupplåningen sker på grund av ökade statsinkomster eller på grund av minskade statsutgifter; det väsentliga är att något blir gjort.

Efter detta skulle jag vilja gå in på de anmärkningar, som reservanterna tillåter sig att rikta mot riksbanksledningen. Först påstår de, att riksbanksledningen felaktigt har utnyttjat kassareservbestämmelserna för en prioritering av den statliga upplåningen. Riksbanksledningen tillämpar kassareservlagen, sådan den är avfattad och beslutad av Sveriges riksdag. Lagen innefattar bestämmelser om vilka placeringar som skall betraktas såsom likvida och få ingå i kassareserven. Dessa tillgångar hos bankerna består väsentligen av statspapper och hypoteksobligationer. Jag skulle vara mycket intresserad av att få veta hur riksbanksledningen skulle kunna tillämpa lagens bestämmelser utan att de verkar på detta sätt prioriterande för den statliga upplåningen.

Det är ganska märkligt att när herr Löfgren under den föregående natten talade, påpekade han, att det stora, lyckade statslånet härförleden hade visat, att det finns naturligare sätt att åstadkomma en kreditransonering än genom kassareservbestämmelserna. Vad var det som skedde? Det var att man lyckades få en hög teckning på ett statslån. Det gör detsamma, herr Eliasson, vilka det var som köpte obligationerna, om det var enskilda eller institutioner. Resultatet av inköpen blev att köparnas konton i affärsbankerna gick ned och bankernas kassa minskade. Varthän gick dessa pengar? Gick de inte till staten? Blev inte denna operation också ett led i prioriteringen av den statliga upplåningen? Det skulle vara mycket lärorikt att få höra hur man skulle kunna få kassareservbestämmelser, som är så be-

skaffade att de icke medför en dylik prioritering. Herr Regnéll har nog i förtäckta ordalag gett svaret i sina tidigare inlägg. Han tänker sig tydligen en renodlad kassakvot, vilken — såsom herr Andersson i Ronneby anmärkte — innebär en insättning från bankernas sida i riksbanken utan räntegottgörelse. Om riksdagen nedbringar det statliga lånebehovet väsentligt och förbjuder riksgäldskontoret att låna pengar i riksbanken eller riksbanken att låna ut pengar till riksgäldskontoret, är det ju mycket sannolikt, att en sådan kassareservbestämmelse kan bli effektiv. Jag undrar emellertid, när riksdagen vill uppfylla villkoren för tillämpandet av en sådan anordning och, herr Regnéll, vad bankerna skulle säga om det. Jag har ju haft ganska mycket med bankmän att göra, och jag måste säga, att nätt upp det värsta de vet i kassareservsväg är en renodlad kassakvot. Det kan hända att herr Regnéll, som ju är bankdirektör, har en annan uppfattning, och det är ju intressant att få veta. Jag vill alltså slå fast, att det inte kan vara rimligt att rikta den anklagelsen mot riksbanksledningen, att den har felaktigt tillämpat kassareservlagen till förmån för en prioritering av den statliga upplåningen. Den har följt lagen så som denna är skriven.

Herr Hedlund förklarade under gårdagens debatt att hans parti önskade en avveckling av kassareservbestämmelserna. Varför? Jo, för att han på det sättet skulle kunna få bort prioriteringen av den statliga upplåningen. Han ville emellertid göra avvecklingen på det sättet, att han skulle sänka kassareservbestämmelsernas maximum från 50 procent till 35 procent. Jag vill inte förneka att en sådan ordning i någon mån kan verka begränsande av prioriteringen. Hade det emellertid inte varit mera rimligt, om centerpartiet hade föreslagit ändrade grunder för placeringarna av medlen i kassareserverna? Då hade man gått direkt på det mål man

Den ekonomiska politiken m. m.

försökte vinna i stället för att tillgripa medel som får andra konsekvenser — vilka jag strax skall komma till — och som har ganska allvarlig innebörd.

Det andra jag här skulle vilja peka på är reservanternas påstående att riksbanksledningen för mycket har litat till begränsningen av banklikviditeten i stället för att vid sidan av räntevapnet utnyttja marknadsoperationer i likviditetsbegränsande syfte.

Det skulle vara väldigt mycket att säga om detta. Hela registret av marknadsoperationer är ju så vidlyftigt och så svåröverskådligt, att jag för min del inte vill gå in på det och inte heller på själva tekniken. Jag nöjer mig med att som exempel ta det man vanligen avser med en marknadsoperation. Därmed menar man i allmänhet, att om riksbanken vill ha en begränsning av bankernas kassa, så säljer riksbanken ut statspapper ur sitt förråd och lockar därmed institutioner och allmänhet att köpa dessa papper. För att betala dem tar folk ut pengar från bankräkningar. På det sättet når man fram till en minskning av bankernas kassa.

Så var det i den gamla goda tiden, t. ex. under guldmyntfotens tid. Det är dock inte så nu. I praktiskt taget alla länder med marknadshushållning har affärsbankerna nu ett så stort förråd av kortfristiga statspapper, att om riksbanken försöker sälja ut sina papper och även tar på sig stora kursförluster — givetvis med ränteuppdrivning som följd — så spelar detta inte någon större roll för bankerna. Bankerna kan bara sitta med armarna i kors och avvakta att deras korta skattkamarväxlar skall förfalla till betalning. På den vägen får man då in pengar i sin kassa. Om riksbanken skulle välja en sådan metod, då kunde riksbanken sälja en del av sina obligationer för att i stället få överta en motsvarande del skattkamarväxlar från bankerna — skattkamarväxlar som riksgäldskontoret inte hade någon möjlighet att inlösa utan

att begära få låna pengarna i riksbanken. På detta sätt kommer skattkamarväxlarna dit i stället.

I det nuvarande läget blir därför resultatet av marknadsoperationerna praktiskt taget lika med noll. Detta har ju gjort — såsom herr Andersson i Ronneby påpekat här — att man praktiskt taget i alla länder med marknadshushållning tvingats gå över till system med likviditetskvoter, kassakvoter eller, som vi kallar det med ett gemensamt namn, kassareserver. Alla måste tillämpa detta system för att vid sidan av räntevapnet få en möjlighet att begränsa banklikviditeten.

I detta sammanhang kanske jag kunde erinra om att herr Regnéll var så förfärligt säker i korken när han här berättade om sina studier rörande det engelska och det västtyska kassareservsystemet. Han kom till det resultatet, att det inte fanns något land som har ett så skärpt system som det svenska. Herr Andersson i Ronneby hade motsatt mening. Jag måste säga till herr Regnéll — eftersom jag också varit i tillfälle att studera dessa frågor — att jag måste ge herr Andersson i Ronneby rätt. Jag är ganska säker på att herr Regnéll kommit till sin slutsats därför att han inte riktigt kommit underfund med den verkan som den renodlade kassakvoten har på banksystemet. Jag tror att herr Regnéll först skall försöka tränga igenom det problemet innan han försöker slå fast, att det han säger i detta avseende är riktigt.

I detta sammanhang kommer jag tillbaka till herr Löfgrens naturliga begränsning av banklikviditeten genom ett statslån. Jag vill bara påpeka, att det statslånet lyckades därför att man kunde utnyttja en breddad marginal mellan räntorna på korta och långa pengar. Detta är ju dock mer eller mindre en engångsföreteelse. Man kan inte göra den marginalen hur bred som helst. Därför får man inte lita på att man

Den ekonomiska politiken m. m.

på den vägen kan komma fram till några storartade resultat.

Det är riktigt, som herr Regnéll här sade, ehuru kanske i litet för bestämda ordalag, att kassareservsreglerna verkar som ett tryck uppåt på räntan. Men det gör ju marknadsoperationerna också, i minst lika hög grad. Det ligger i sakens natur. Man kan väl inte som herr Regnéll här gjorde betrakta ränteläget såsom en isolerad företeelse. Jag tror att ekonomerna och även de praktiska bankmännen är överens om att tillämpningen av kassareservsreglerna i vår form verkar modererande på ränteförändringarna. Om en räntehöjning och likviditetskvotshöjning kombineras, kan räntestegringen göras mindre än om man bara skall lita till räntevapnet. Och säg mig, vilka vapen har man annars kvar? Kassareservsregleringar är man motståndare till, och jag har visat att i nuvarande läge är marknadsoperationer ingen ersättning för kassareservsregleringar. Ingen skall få oss att tro att inte en kombination av kassareservsregleringar och ränteförändringar — förutsett naturligtvis att man önskar kamp mot penningvärdeförsämringen — ger mindre räntestegring, än vad man skulle få om kassareservsregler icke funnes. Jag kan såsom en rent personlig deklaration säga att om vi vid senaste årsskiftet inte hade haft möjligheten till en skärpning i kassareservssystemet, så skulle jag i riksbanksfullmäktige ha röstat för högre räntesats än den som nu blev beslutad. Jag ansåg nu inte detta behövt med hänsyn till att man kunde fördela verkningarna mellan dessa två olika medel.

Nu är det i själva verket så, och det är det som är det märkliga i situationen, att även reservanterna i princip accepterar kassareservssystemet. De godtar kassareservslagens placeringsprinciper precis sådana de är och vill sålunda bibehålla den prioriteringsverkan som lagen ger. Vad reservanterna kräver är i stället att maximum för kassareserverna

i affärsbankerna skall sänkas från 50 till 35 procent. Detta gör man samtidigt som den rekommendation, som för närvarande är grundval för bankernas placeringar, för de största bankernas vidkommande anger gränsen till 43 procent. Om riksdagen nu fattar beslut om en ny lag som innefattar sänkning av gränsen till 35 procent, hur skall då förfaras med den rekommendation vi har? Är det då reservanternas mening att riksbankens politik har varit för stram, att riksbanken inte hade behövt gå så långt för att upprätthålla penningvärdet. Ja, vad på centerpartiet ankommer — det intrycket fick jag av herr Eliassons i Sundborn anförande som jag noga hörde på, men det var kanske inte så illa menat som det lät — behövs det inga kassareserver och ingen ränta. Centerpartiet önskar praktiskt taget full avrustning på penningpolitikens område. Men för dem som inte anser att vår penningpolitik är alltför stram inställer sig väl nu frågan: Vad blir resultatet om man sänker kassareservsmaximum från 50 till 35 procent, d. v. s. 8 procentenheter under den rekommendation som i dag gäller? Skall riksbanken då vända sig till bankerna och säga att eftersom riksdagen bestämt att kassareserven får vara högst 35 procent, så måste rekommendationen göras om, så att också där anges 35 procent, och skall riksbanken då enligt reservanternas mening i stället höja räntan för att motverka den ökning av bankernas likviditet som uppstår genom minskningen av kassareserver? Det är väl den frågan som får ställas, om reservationen innebär en inbuds till inflation? Jag tycker för min del att förslaget i det nuvarande läget verkar mycket ansvarslost. Om riksdagen vill ta på sitt ansvar att genom bifall till reservationen försvaga riksbankens medel att tygla högkonjunkturen, kan ingen göra något åt detta, men det bör dock här sägas, att man i ett högkonjunkturläge i så fall genomför en myc-

Den ekonomiska politiken m. m.

ket prononcerad nedrustning av penningpolitiken.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som det här har sagts, att jag i går nämnde någonting om nödvändigheten av att minska den prioritering av krediterna som nu äger rum. Vad jag då syftade till var att näringslivet faktiskt måste få litet mera av de lånemedel som finns tillgängliga, även om en förutsättning härför skulle vara att man fick pruta av något på takten i bostadsbyggandet och även om man finge finna sig i att på det ena eller andra sättet något minska den statliga upplåningen. Men det är klart, att en sådan minskning av prioriteringen inte går att åstadkomma på en gång, och därför har vi från centerpartiet krävt, att det skall ordnas med speciella lånemöjligheter för den grupp inom näringslivet, som vi tror har det besvärligast när det gäller att få lån, nämligen de mindre företagarna. Detta var bakgrunden till vår framstöt om de 100 miljoner kronorna.

Det tycks inte finnas möjligheter att för närvarande få gehör för vår tanke på denna punkt, och då nödgas vi falla tillbaka på den sista utvägen, nämligen att försöka öka den totala ramen av de pengar som är disponibla för lån. Detta sker naturligtvis genom att sänka kassareservprocenten. Om vi vill ha fram en sådan sänkning, är vi tvungna att gå på ett förslag i fråga om kassareservbestämmelserna, som i fråga om procenttalet ligger väsentligt under det som regeringen har gått in för. Det är beklagligt att det har blivit nödvändigt för oss att ta detta steg. Vi betraktar det som den sista utvägen. Vi hade i första hand velat gå på de direkta lånemöjligheternas väg för just den speciella grupp som jag här talar om, men när det inte går att få gehör för den saken måste vi beträda den sista utvägen. I den mån det kommer

att bli fråga om ett ansvar får vi dela detta med dem som motsatt sig de speciella lånemöjligheterna för den mindre företagsamheten.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall börja med en truism. Man lyssnar alltid till herr Sköld med stort intresse, bra ofta nickar man instämmande, ja, det händer rentav att man i sitt hjärta gömmer och begrundar vissa ord av honom. Det finns till och med sådana som man gärna citerar i den politiska upplysningsverksamheten, t. ex. de som han för något år sedan fällde — jag tror att det var på tal om de höjda barnbidragen — att det måste vara felaktigt att fatta beslut om utgifter utan att ha deras finansiering klar. Sådana uttalanden är för visso tacknämliga.

I andra sammanhang kan det vara litet svårare att acceptera herr Skölds tankegångar. Som ordförande i riksbanksfullmäktige har han nu kommenterat en hel del av de problem som bankoutsnittet sysslar med och, inte överraskande, kritiserat den borgerliga reservationen och vad som i debatten sagts kring denna.

En förebråelse riktas i reservationen mot riksbanksledningen — det har herr Sköld rätt i — i det avsnitt där vi efterlyser en mera likviditetsbegränsande penningpolitik. Vi anser att riksbanken inte dragit konsekvenserna av den insikt som den visar sig ha genom sin deklaration i början av året. Sådana operationer kan lyckas. Nationalbanken i Danmark har sålt statsobligationer till marknaden med framgång. Där kan man tydligen göra som man gjorde på den gamla goda tiden, för att använda herr Skölds eget uttryck. Att den gamla goda tiden hos oss tycks vara en saga blott, beror inte det, herr Sköld, just på att man här i alltför hög grad förlitat sig på kassareservlagstiftningen?

Så kommer vi till den andra punk-

Den ekonomiska politiken m. m.

ten, i fråga om vilken herr Sköld var så känslig på riksbankens vägnar, nämligen där reservanterna säger att det är felaktigt att utnyttja kassareservbestämmelserna för att prioritera statsupplåningen. Såvitt jag förstår är adressaten här emellertid inte riksbanken utan regeringspartiet och de som överhuvud taget stöder vad jag kallar »tredje gradens» kassareservbestämmelser.

Men det må vara hur som helst. Det viktigaste är själva sakfrågan. Av herr Sköld fick jag veta att jag var säker i korken, d. v. s. jag fick en indirekt uppmaning att vara mindre säker i korken. I stället för att försöka gå en match mot herr Sköld, ber jag därför att få matcha honom mot en annan riksbank, i detta fall Danmarks Nationalbank. I Nationalbankens redogörelse, som lämnades i början på året, finns ett par uttalanden, som jag noterat och som jag i korthet ber att på följande sätt få referera. Man talar om konkurrensen mellan den offentliga och den enskilda sektorn och säger, att avvägningen dem emellan inte bör påverkas av den omständigheten, att de offentliga organen disponerar speciella finansieringsmöjligheter. Hur stor del av de totala resurserna som skall passera statskassan är en politisk fråga, men när man tar ställning, säger Nationalbanken, bör målet sökas på ett sätt som respekterar samhällsbalansen.

Det är också ett sådant där ord som är värt att gömma i sitt hjärta.

Herr Sköld ironiserar över mina jämförande studier beträffande utländska förhållanden. Här kan jag hänvisa till en bankman med betydligt större erfarenhet än vad jag har, nämligen bankdirektör Thunholm, som anlitats i många statliga utredningssammanhang. Han skrev ett par artiklar i Svenska Dagbladet, när kreditmarknadsutredningen publicerade sitt betänkande, och där sade han precis detsamma som jag i natt tillät mig säga, nämligen att den

restriktivitet som uppnås genom diverse ingrepp här i landet är väsentligt hårdare än i andra länder.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ta upp den fråga, som herr Sköld berörde, nämligen om privatpersoner som tecknat på det nya statslånet. Jag har inte velat göra gällande, herr Sköld, att dessa teckningar inte skulle ha medfört minskningar på inlåningssidan hos bankerna. Vad jag framhöll var närmast riktat till utskottets majoritet, som hade ansett att småspararna inte blev missgynnade, därför att man genom detta lån populariserade obligationssparandet. Jag gjorde då de reflexionerna, att det ändå bara var 12 000 personer, som tecknat på detta statslån, och att detta inte var någon stor grupp utan en mycket liten sådan i jämförelse med de hundratusentals småspararna i banker och jordbruksskassor. Dessa senare förlorar alltså på räntemarginalen, eftersom bankerna hänvisar till att placeringen av inlånade medel i större utsträckning måste ske i statspapper och korta obligationer, vilket motiverar en ökning av räntemarginalen.

Sedan har jag inte heller uttryckt mig så som herr Sköld förmodade, att alla kassareservbestämmelser etc. skulle helt bort. Vad jag gick in på i mitt anförande var att räntan spelar en mycket mer begränsad roll som konjunkturpolitiskt medel i vår tid än för några årtionden sedan. Statens och kommunernas investeringar är ganska okänsliga och hela bostadsbyggandet med dess prioritering ligger utanför. Vidare har de likvida företagen mycket liten kännning av ränteförändringarna. Det blir de små företagen som drabbas.

Vidare vill jag till herr Sköld säga, att jag inte kan finna någonting som ger anledning att säga annat än att centerpartiets bedömning av räntepolitiken inte har kunnat bestridas. Det var

Den ekonomiska politiken m. m.

möjligt att sänka räntan i början av 1959, då vi hade den största arbetslösheten efter kriget. Hade man gjort det, hade en eventuell senare räntehöjning inte fört oss upp till det högsta ränteläge som vi haft på 30 år. Det är litet märkligt att riksbanksfullmäktige anser det riktigt med en sådan hög ränta. Detta är så mycket märkligare som det sker under ledning av en tidigare finansminister, om vars argumentation i det förflutna för en helt annan räntepolitik vi skulle kunna få veta åtskilligt, om väggarna här kunde tala.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tänker inte fortsätta diskussionen med herr Eliasson i Sundborn. Beträffande vad han senast sade, att det hade varit lämpligt att göra en räntesänkning i början av 1959, vill jag erinra om att vi diskuterade den saken under remissdebatten. Det spelar ingen roll hur många gånger jag bemöter herr Eliasson. Herr Eliasson kommer, eftersom det stämmer med hans partis taktik, att fortsätta med detta tal, oavsett vilka skäl jag än anför. Bankerna må skylla på prioriteringen som ett skäl för en högre ränta för den enskilda sektorn. Men riksbanken reglerar inga räntor, inte ens statslåneräntorna. Räntorna på statslån bestäms med hänsyn till marknadsläget och utsikterna att sälja obligationerna till den ränta och med de villkor i övrigt, under vilka de erbjuds. Anpassningen till dessa räntor blir sedan en fråga om bankernas traditioner i detta avseende.

Vad herr Regnéll yttrade ger mig inte anledning till några vidare kommentarer. Det skulle väl vara mycket enkelt också för den svenska riksbanken att liksom den danska nationalbanken visa, att den både har sålt och köpt obligationer. Men det är, som jag sade, på det sättet att i nuvarande läge — med affärsbankernas starka uppladdning med statspapper — kan mark-

nadsoperationerna aldrig få någon effekt. Man måste då först komma fram till ett läge, där banksystemets tillgång på s. k. korta statspapper blivit i hög grad reducerad.

Tredje gradens kassareserver, herr Regnéll, är ju något som herr Regnéll själv godkänner genom att tillstyrka kassareservlagen i den avfattning den har. Det enda herr Regnéll vill ha ändrat är maximum för procenttalet.

Till sist vill jag bara till herr Hedlund säga, att riksdagen har fattat beslut om bostadsbyggandet och om statens investeringar. Berövar man i det läget riksbanken medel att föra en stram penningpolitik, har man också motverkat möjligheterna att föra en aktiv penningpolitik. Att säga att när man inte får som man vill har jag inte längre något ansvar, är en orimlig ståndpunkt.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett ord för att bemöta herr Sköld när han säger att oppositionen i och med att den accepterat tanken på särskild kassareservlagstiftning också accepterat vad jag tillåtit mig kalla »tredje gradens» kassareservlagstiftning. Eftersom jag införde en ny och föga teknisk term är jag kanske skyldig att redovisa den på nytt. Med normal kassareservlagstiftning menar jag den som finns i banklagen. Alla är överens om att en sådan bör finnas med tanke på bankernas egen verksamhet. Sedan har vi de extraordinära kassareservbestämmelserna som kan träda i kraft efter fullmaktslagstiftning. Även vi reseranter anser det vara riktigt att man med hjälp av en sådan extra kassareservlagstiftning skall kunna styra konjunkturerna. Däremot skiljer vi oss beträffande procentsatsens höjd. Vi har för vår del stannat vid 35 procent och menar att vad som går därutöver i stället för att dämpa konjunkturerna leder till att likviditeten i samhället ökar och därmed

Den ekonomiska politiken m. m.

överkonjunkturen. Vad som ligger över de 35 procenten — siffran som sådan kan naturligtvis diskuteras — tillät jag mig kalla »tredje gradens» kassareservbestämmelser, därför att de rådbåkar marknaden och samhällsekonomin och direkt motarbetar det syfte man tror sig tjäna.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Tjänar det någonting till, herr Sköld, att föra debatten på det sättet som herr Sköld gör. Herr Sköld säger så här: När vi i riksdagen fattat beslut om bostadsbyggandets storlek och om de utgifter som överhuvudtaget föranleder statsupplåning, så är det i år inte mycket att göra åt den saken. Ja, det var ju just det jag framhöll, att när det är klart går det inte att komma fram på den vägen utan man måste välja en annan. Vi försökte först en speciell väg och sedan en generell, och någondera vägen måste man gå fram på för att få dessa pengar.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte gå in på centerpartiets filosofi. Den är mycket mer avancerad än den uppgörelse med bondeförbundet jag var med om att göra 1933.

Till herr Regnéll vill jag säga, att jag kan väl inte ha misstagit mig när jag i natt antecknade, att det som herr Regnéll betraktar som »tredje gradens» kassareservkvoter är kassareservkvoter som består av statspapper, vilka innebär en prioriterande utlåning till staten. Det är inte fråga om de ligger vid 35 procent eller 43 procent. Var gränsen går för tredje graden, andra respektive första graden, blir ju med detta betraktelsesätt oerhört subjektivt att bedöma.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Vi diskuterar här siffror och tekniska termer. De aktuella siffrorna är kanske inte alltid det vik-

tigaste, utan det viktigaste är vad som ligger bakom dem, d. v. s. i vilken anda partierna vill lösa de olika samhällsproblemen. Vi var inne på dessa saker redan i går, och t. o. m. herr Hedlund var då illa berörd av den mentalitet som kom fram från högerhåll i fråga om det s. k. sparande, som barnfamiljerna skulle betala. Frågan om mentaliteten är emellertid viktigare, när vi vänder oss till folk utanför dessa väggar än de tekniska diskussioner vi för. Dessa är visserligen nödvändiga, men det är även nödvändigt att komma till rätta med den mentalitet, som särskilt högerpartiet just nu söker sprida ikring sig; annars kommer vi att få svårt att hävda oss i de tekniska diskussionerna.

Huvudargumentet för högerens ekonomiska politik kan sammanfattas i den populära form som herr Hjalmarson brukar begagna sig av när han säger: »Du vet bäst själv vad du vill använda dina pengar till. Staten skall hålla tassarna borta. Vardagsmänniskan klarar sig bäst på egen hand.» Det låter bra och många människor följer herr Hjalmarson på grund av de argument som han i detta fall skänker dem.

Vi fick i går en beskrivning på hur den ideala vardagsmänniskan skall vara beskaffad. Från det hon börjar arbeta vid 18 års ålder och vid 25 års ålder kommer upp till 12 000 kronors inkomst skall hon sedan arbeta ihop 24 000 kronor till sina tre barn i skolbidrag. Hon skall även arbeta ihop 58 000 kronor till ett eget hem. Innan hon pensioneras skall hon ha betalat det, så när som på 10 000 kronor. Hon skall dessutom äga 50 000 kronor i aktier, 50 000 kronor i livförsäkringar samt 10 000 kronor i frivillig pensionsförsäkring. Jag fattade det också så, att hon därutöver skulle ha en förmögenhet på 100 000 kronor.

Förutsättningen för att dessa ideal som vardagsmänniskan skall uppfylla blir uppnådda är att herr Hjalmarsons skattesänkingsförslag går igenom. Lägre skatter skall ge människorna möjlig-

Den ekonomiska politiken m. m.

heter att behålla dessa pengar, trots den relativt låga genomsnittliga inkomst av 12 000 kronor som herr Hjalmarson har räknat med. Vi hörde i går att skattesänkingsförslaget låg på 20 kronor per inkomsttagare, genomsnittligt sett, enligt herr Hjalmarsons tabeller. Det är många 20-kronorsbelopp som måste läggas ihop för att man skall komma upp till den angivna förmögenheten — men herr Hjalmarson räknar kanske med en mera gynnsam ränteutveckling än vi har för närvarande.

Det räcker inte med enbart låga skatter för att få ihop denna förmögenhet, att skänka barnen 24 000 kronor o. s. v. Det fordras också att vardagsmänniskan är frisk. Är inte inkomsttagaren i familjen frisk, så blir det inga inkomster. Och om barnen eller hustrun drabbas av sjukdom, så blir det inte heller någon förmögenhet över att deklarera vid 67 års ålder.

Det finns också nya behov för de pengar som sparas. Herr Hjalmarson vill ta bort bl. a. naturastipendierna till de fattigaste och mest begåvade barn, som fortsätter att läsa, och då får föräldrarna givetvis träda till med egna pengar i stället. Och 24 000 kronor låter mycket, om man ser det som en kort-siktig inkomst, men som bidrag en gång för alla till tre barn som skall läsa vidare räcker det inte så långt. Naturastipendierna ligger nu vid 4 000 å 5 000 kronors värde. Det betyder att 24 000 kronor räcker i sex år, d. v. s. i två år per barn. Men om man tar bort naturastipendierna och sätter till sina 24 000 kronor i stället, vad har man då vunnit? Ingenting! Då får man bara betala stipendierna själv. Och det kan man bara göra under förutsättning att hela familjen får vara frisk. Har inte inkomsttagaren kunnat arbeta som vanligt och han därför inte har kunnat avsätta dessa 24 000 kronor till barnen, vad skall de då studera på, om inte naturastipendierna finns? Det problemet har vi inte fått belyst ännu av herr Hjal-

marson. Det kommer kanske i nästa omgång?

Om vardagsmänniskan skall kunna samla dessa pengar, skall han ha arbete. Hur skall vi kunna vara säkra på att han får det? Och hur går det för arbetare i industrier på tillbakagång? Textilindustrin har under 1950-talet förlorat en tredjedel av sina anställda. Hur skall de i liknande framtida fall få arbete på andra håll? Man får hoppas att andra industrier skall gå framåt och att arbetarna skall kunna övergå till dem. Men om detta är omöjligt, hur går det då med sparandet och de 24 000 kronorna till barnen, som herr Hjalmarsons linje utlovar? Vad skall vardagsmänniskan göra, om vi får flera fall av modell Valdemarsvik?

Vardagsmänniskan, som herr Hjalmarson är så intresserad av — särskilt i valtider — blir ibland betraktad som för gammal, när han kommer upp i 40-årsåldern och måste söka sig ett nytt arbete. Vart skall han då ta vägen? Vad skall t. ex. en textil- eller läderindustriarbetare då göra? Jo, han skall omskolas. Och vem skall göra det? Det skall arbetsmarknadsstyrelsen. Och hur skall vi betala arbetsmarknadsstyrelsen? Jo, enligt herr Hjalmarson skall vi göra det med sänkta anslag. Då får väl den arbetslöse ta en del av barnens pengar för att bekosta sin egen omskolning. Om herr Hjalmarsons skattesänkingsförslag skulle gå igenom, får en arbetslös löntagare i textil-, läder- och andra industrier betala omskolningen själv, innan han kan räkna med att få ett annat arbete.

Det osympatiska med högerens politik är att man spelar ut människorna mot varandra. Till dem som har arbete säger man: Du klarar dig själv. Men hur går det med dem som inte har arbete? Och man vädjar till de friska och säger: Du vet bäst hur du vill använda dina inkomster. Men hur går det med de sjuka? Man vädjar till dem som är i arbetsför ålder och säger: Du vet bäst

Den ekonomiska politiken m. m.

hur du vill sköta dina pengar. Men hur går det med de gamla som saknar inkomster? Hur går det med de ungdommar som skall studera eller lära sig ett yrke?

Man vädjar till familjer utan barn och spelar ut dem mot barnfamiljerna. Tre fjärdedelar av medborgarna har inga barn, och en fjärdedel har barn i bidragsberättigad ålder. Därför har man en chans att nå majoritet genom att driva den linje som herr Hjalmarson gör.

Om man satsar på bristen på solidaritet människor emellan, har man chansen att vinna röster. Det är den linjen högern arbetar på, och det är denna, i ordets reella bemärkelse, asociala väg, som jag tycker är det allvarligaste draget i högerpartiets verksamhet.

Det är riktigt att vardagsmänniskan bör rösta på högerpartiet — men bara under vissa förutsättningar. Vardagsmänniskan skall befinna sig i sina bästa år, ha en bra utbildning, bra arbete och bra bostad. Vidare skall familjen vara frisk, och man skall inte ha några större bekymmer för sina medmänniskor, t. ex. sådana som söker efter bostäder. Om man befinner sig i sådana lyckliga omständigheter, så kan man spara pengar och inte betala ut någonting för gemensamma välfärdsanordningar inom samhällets ram, på det sätt vi nu gör, t. ex. när det gäller att lösa bostadsfrågan, utbildningsfrågan, hjälp åt de sjuka o. s. v.

Högerpartiet vädjar till dem som har det bra i olika hänseenden. Men hur går det med »de andra», »de andra» som alltid för ögonblicket är någon annan än en själv? På litet längre sikt inträffar det underliga, att varje människa kommer i dessa situationer, som »andra» människor nu befinner sig i. En del är unga, en del gamla; alla har varit unga, alla blir gamla om de får leva; de friska kan bli sjuka. Det går inte att ställa den ena människogruppen mot den andra i samhället, utan varje människa råkar under sitt liv ut för dessa svåra situationer, där hon inte har för-

måga att klara sig. Jag skulle vilja veta hur många år herr Hjalmarsons vardagsidealmänniska är sjuk under sin livstid. Hur många månader eller år är det? Är hela familjen alltid frisk? Hur många familjer har det så? Även om det inte är så många som blir sjuka så frågar jag: Vad händer med dem? De ger inte så många röster för ögonblicket, så högerpartiets chef behöver inte ta hand om dem. Det är väl så han resonerar?

Det är givet att om människorna betalar mindre för gemensamma utgifter, så blir det mera över för dem själva. Det är nog en riktig psykologi när högern vädjar till osolidariteten och egoismen. Många människor tänker inte när de är friska på att de kan bli sjuka och när de är unga på att de kan bli gamla. Detta är en riktig linje från högerns synpunkt, när det gäller att vädja om röster för det val som förestår. Men den innebär, att man fördärvar de gemenskapskänslor, som samhället vilar på och som det är betydligt svårare att bygga upp än att riva ned. Det är ingen konst att spela ut de familjer, som inte har barn mot dem som har barn eller att säga till de gamla: Klarade inte ni er utan barnbidrag? Varför skall då barnfamiljerna nu ha barnbidrag? Men samtidigt håller man tyst med frågan om hur föräldrarna till dessa, som klarade sig utan barnbidrag, levde när de kom upp i pensionsåldern. Levde de som dagens pensionärer? Gick det bra för barnfamiljerna förr i världen att klara sig utan barnbidrag, så borde det väl gå bra — i konsekvens med högerns agitation mot barnbidragen — för folkpensionärerna att klara sig utan pension, ty folkpensionen fanns inte heller förr i världen? Den frågan behöver högern inte ta upp i valkampanjen. Det räcker med att sätta barnfamiljerna i skottgluggen och tala om för folkpensionärerna, att man skall spara på barnfamiljernas bekostnad. Då får man alltid någon folkpensionärs röst med sig. På detta sätt fortsätter man att fördärva de

Den ekonomiska politiken m. m.

solidaritetskänslor, som måste finnas i ett samhälle mellan unga och gamla, mellan friska och sjuka, mellan dem som har arbete och dem som är arbetslösa.

Högerpartiet säger i sin motion, att erfarenheterna ute i världen pekar i den riktning högern föreslår. Låt oss se något närmare på den punkten. Vad säger den konservativa regeringen i England? Jo, till stora industrier med tusentals anställda säger den: Ni är för små; ni måste samarbeta i större grupper. Den engelska regeringen sade till flygindustrien i höstas: Ni tolv företag inom flygindustrien har ingen chans att klara er i framtiden i konkurrens med flygindustrien ute i världen om ni inte samarbetar. Dessa tolv företag har nu sammanförts till tre grupper, som samarbetar inbördes, men de är fortfarande för små. Nästa steg blir att dessa industrier, som sysselsätter tiotusentals anställda, börjar samarbeta med flygindustrien i Förenta staterna, Frankrike, Tyskland o. s. v.

Hur är det med andra industrier? Den engelska konservativa regeringen gjorde på samma sätt, när det gäller rationaliseringen av textilindustrien. Den sade: Ni klarar er inte på egen hand; vi måste få fram en effektivare textilindustri, så att vi inte förlorar hela textilmarknaden och så att så många textilarbetare som möjligt får sysselsättning. Den engelska regeringen gick alltså in i industrien. Den väntade inte på att vardagsmänniskorna själva skulle lösa problemen.

Nu diskuteras frågan, om regeringen skall se till att också de brittiska varven läggs om till en effektivare produktion för att klara sin sysselsättning i framtiden.

Man säger alltså inte, att staten skall hålla bort tassarna och att vardagsmänniskorna själva skall kunna skaffa sig sysselsättning genom att bygga upp egna varv eller egna flygindustrier eller egna textilfabriker.

I Frankrike, med den konservativa

regim som finns där, är det likadant. De tio à tolv stora varv, som ligger längs Atlantkusten skall enligt ett meddelande från franska regeringen reduceras till tre à fyra mera effektiva företag. De andra skall försvinna. Man satsar på dem, som kan leva vidare.

Vad vi ser ute i världen är alltså: samarbete mellan industriföretag inom länderna. Men dessutom samarbete på ett vidare plan. Tyskland klarar inte sina ekonomiska och industriella problem på egen hand, inte heller Frankrike, Italien och Benelux. Dessa länder samarbetar i sextatsgruppen. Vi som är utanför, samarbetar i sjustatsgruppen. Men även dessa samsarbetsgrupper är för små. De sex och de sju måste samarbeta inom Europa, och Europa måste samarbeta med de underutvecklade länderna, om vi vill ha fred och om vi vill att utvecklingen i världen skall gå i positiv riktning. Samarbete inom länderna, mellan länderna, mellan världsdelenarna — annars kan vi inte lösa våra problem! Så är det ute i världen.

Här hemma skall emellertid vardagsmänniskan vara ensam och allena och själv lösa alla problem i frågor om sin sysselsättning och utkomst för framtiden! Högerpartiet driver en orimlig linje. Deras smicker gentemot vardagsmänniskorna håller till dess vardagsmänniskorna på grund av sjukdom, arbetslöshet eller ålderdom råkar i den situationen, att de inte kan klara sina bekymmer. Men då är det för sent att börja lösa dessa problem. Det måste ske genom att lösningar förbereds årtal i förväg.

Med den destruktiva och asociala politik som högern bedriver i dessa frågor, rivs känslan av gemenskap ned. Möjligheterna att tillsammans bygga upp vårt samhälle och ta vara på vårt lands resurser minskas. Det går inte att föra en samsarbetspolitik inom ett land, om man från reaktionärt håll piskar upp känslorna och säger att det är fel, om vi försöker lösa våra problem

Den ekonomiska politiken m. m.

gemensamt och att människorna i stället skall klara sig själva.

Vad behöver vi här i landet? Vi behöver samarbete bl. a. mellan konsumenter och producenter. Detta är väl bondeförbundet medvetet om? Konsumenterna bidrar till att landsbygdens befolkning skall kunna leva under så tillfredsställande förhållanden som möjligt. Det sker genom direkta stöd åt jordbruket, men också genom att ett högt tullskydd upprätthålles, ett tullskydd som ligger på 40 och i vissa fall på 50 procent av varupriserna. Detta betyder att konsumenterna är med och betalar ungefär 1 000 miljoner kronor till producenterna på landsbygden. Det behövs samarbete mellan tätorternas konsumenter och landsbygdens producenter för att detta system skall kunna fungera. Därför är det med beklagande man ser att bondeförbundet slår in på samma väg som högern är inne på och säger att staten skall hålla tassarna borta. Ännu mer beklagligt är det att bondeförbundet, när konsumenterna i tätorterna ville lösa sin pensionsfråga genom tjänstepensionering, gick ut med sådana slagord i herr Hjalmarsons stil som att »löntagarna inte skall sitta i Farbror Statens knä», detta samtidigt som man bör ha varit medveten om att konsumenterna i tätorterna genom den jordbrukspolitik, för vilken man samarbetar, bidrar med ungefär 1 000 miljoner kronor för att höja levnadsstandarden för landsbygdens producenter.

Vi behöver samarbete mellan konsumenter och producenter. Det är bara att fortsätta den politiken. Vi behöver också samarbete för att kunna möta sysselsättningssvårigheter i framtiden. Även om de inte blir så svåra, som under 30-talets kris, kan dock sysselsättningssvårigheter uppstå. Fallet Valdemarsvik visar att sysselsättningssvårigheter kommer att dyka upp i framtiden bl. a. på grund av strukturrationalisering. Vad skall då den stackars vardagsmänniskan göra, om hon inte är

den som har sålt fabriken och sitter med miljonerna på fickan utan är en vanlig löntagare, kanske i 40-årsåldern, med en yrkesutbildning som inte passar i den uppkomna situationen? Var skall hon då skrapa ihop 100 000 kronor åt sig själv och 24 000 till barnen, herr Hjalmarson?

Det är beklagligt, att bondeförbundet slagit in på samma reaktionära väg, som högern sedan länge är inne på. I fråga om t. ex. tjänstepensioneringen var brytningen fullständig. Samarbetet mellan konsumenter och producenter behövs således inte bara ur landsbygdsbefolkningens synpunkt. Även tätorternas befolkning har nytta av sådant samarbete t. ex. i bostadsfrågan. Eftersom folk flyttar från landsbygden till tätorterna måste man bygga bostäder på de orter dit de flyttar. Då får man inte på landsbygden resonera som så, att det här är inte vårt problem, detta vill vi inte vara med om. Man kan inte räkna med att tätorternas konsumenter bara skall vara med om att betala utan att få motsvarande stöd för att lösa sina problem: tjänstepensionsfrågan och bostadsfrågan och andra stora frågor.

Vilken är vår uppgift för den närmaste tiden? När konjunkturen för några år sedan gick ned, var vår uppgift att försöka hålla i gång en så stor produktion som möjligt, att ta vara på de resurser av människor, maskiner och råvaror, som på grund av arbetslösheten låg outnyttjade, och sätta in dem i produktivt arbete; uppgiften var således att bygga upp näringsliv och samhälle under lågkonjunkturen i avvaktan på en kommande högkonjunktur. Nu har vi högkonjunktur. Vad skall vi göra? Nu bör vi förbereda oss på att det inte alltid kommer att förbli som nu, då »allt bär sig», då allt som produceras ganska lätt blir sålt. Vi skall förbereda oss på att svårigheter kommer att uppstå för de svagaste företagen, när denna konjunktur är över.

Den ekonomiska politiken m. m.

Vissa branscher kan råka värre ut än andra. Vi bör nu försöka ställa om näringslivet i tid på samma sätt som man gjort i de exempel, som jag nämnt från England, Frankrike m. fl., så att de effektiva företagen kan utveckla sig och få hand om största delen av arbetskraften. Därigenom bör det bli möjligt att upprätthålla full sysselsättning även i en ogynnsammare situation än dagens och vi ökar våra möjligheter till fortsatt standardstegring.

Sådana omställningsprocesser som den vid läderfabriken i Valdemarsvik skall vi försöka påbörja under högkonjunkturen och inte sedan lågkonjunkturen har kommit tillbaka och då det blir svårt att placera människor på andra arbetsuppgifter. Skall sådan omställning göras bör det ske nu, när det går att slussa över människor till andra arbetsområden. Arbetsmarknadsstyrelsen bör få pengar för att kunna göra den insats som är möjlig. För att komplettera arbetsmarknadsstyrelsens insatser fordras ansträngningar både från staten, arbetsgivarna och fackföreningsrörelsen.

Vi skall inte begära att vardagsmänniskan här i landet skall kunna lösa sina egna problem med hänsyn till sin framtida sysselsättning, när inte ens de stora industrierna ute i världen klarar den saken utan behöver ett vidgat samarbete. Det måste betraktas som oförlätlig propaganda, när man från högerhåll smickrar vardagsmänniskorna med att säga, att de kommer att klara dessa problem på egen hand. Det gör de inte. I andra länder, där man har en konservativ regering vid makten, tror man heller inte, att den linje, som högern här med tanke på valrörelsen driver, är realiserbar.

Det är svårt att bygga upp en gemenskapskänsla i en förening — i en ideell förening, en sportförening, en fackförening. Det är lika svårt att bygga upp en gemensamhetskänsla i samhället. Det är betydligt lättare att vädja till snål-

heten och egoismen och säga: Du vet bäst själv hur du vill använda dina pengar. Alltför många tror på detta så länge de har det bra. Vad inträffar sedan?

Vi måste ha samarbete mellan människor i ett samhälle, samarbete mellan individer inom ett företags ram, mellan människor i ett företag och människor inom ett annat företag, mellan människor i en kommun och i en annan kommun, mellan människor i en stat och i en annan stat. Vi behöver samarbete mellan människorna individuellt, företagsmässigt och samhällsmässigt.

Får jag nämna ett exempel som visar vad det är fråga om, mätt i pengar. För att skapa en arbetsplats, som skall sysselsätta en industriarbetare, måste man skaffa verktyg, maskiner och lokaler för omkring 50 000 kronor. Det är en genomsnittssiffra — det finns industrier och arbetsplatser där det kostar betydligt mera. 50 000 kronor skall industrien presentera med eller utan statsbidrag. Därutöver behövs 50 000 kronor till bostad för den familj, vars löntagare skall arbeta i fabriken. Det gör tillsammans 100 000 kronor. Men det räcker inte med att man har en fabrik och en bostad, utan dessutom måste det finnas gator, vatten, avlopp, skolor, sjukhus, pensionärshem och mycket annat för att samhället skall kunna fungera. Den kommunala servicen måste byggas ut, och det kommer att kosta betydligt mer än ytterligare 50 000 kronor.

Av de 150 000 kronor och mer, som det kostar att ha en löntagare insatt i arbete, svarar industrien för högst en tredjedel och samhället alltså för åtminstone två tredjedelar. Är det fel att samhället skaffar fram bostäder, så att industrien kan få folk till sina företag? Är det fel att det finns vägar mellan bostaden och fabriken? Hela den kommunala servicen kostar pengar. Samhället kostar pengar. Samhället är

Den ekonomiska politiken m. m.

en lika nödvändig förutsättning för industrien som industrien för samhället.

Därför är det en destruktiv politik, som högern propagerar för, när den vill riva ned gemenskapskänslan i samhället i stället för att bygga upp den. Det är beklagligt att högern slagit in på denna väg att motarbeta de gemensamma ansträngningarna i stället för att söka bidra till dem. Högern spelar på motsatsställningen mellan människorna inom samhället — får de friska att glömma de sjuka, får de arbetsföra att glömma dem som kan råka i svårigheter.

Men detta kanske hör till goda tider. Under goda tider börjar människorna tro, att det inte finns några dåliga tider och att de klarar sig själva, att de inte behöver tänka på framtiden och att allt kommer att förbli som det är i dag. Goda tider för kanske med sig reaktionära vindar, och det är möjligt att bondeförbundet bedömt situationen rätt, när man försöker segla i samma vind som högern och eftersträvar att utnyttja i den kommande valrörelsen de reaktionära känslor, som odlas bland människorna. Det är beklagligt att bondeförbundet har så lätt att glömma bort det samarbete, som behövs mellan tätorternas konsumenter och landsbygdens befolkning. Vi får hoppas att människorna en dag vaknar upp efter det hjalmarsonska smickret om att vardagsmänniskan här i landet skall kunna lösa sådana problem, som t. o. m. stora stater är för små — enligt sitt eget bedömande — för att kunna lösa själva.

Låt oss hoppas, att den hjalmarsonska linjen möter samma öde, som herr Ohlins linje mötte för några år sedan, efter det att den haft sin uppgång.

Herr talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! När jag begärde ordet

för en replik mot herr Hagnell fanns det de som avrådde mig och sade att det inte fanns någon anledning begära replik, ty det är ändå ingen här i kammaren som bryr sig om vad herr Hagnell säger. Jag kan instämma däri — jag har funnit att det bara är herr Hagnell själv som inte begriper den saken.

När herr Hagnell upprepar den gamla tesen om att det svenska jordbruket är subventionerat med 1 000 miljoner kronor tar jag upp den saken, inte för att herr Hagnell nämnde detta utan därför att denna uppgift sprides även i sådan tidningspress, som man trodde skulle vara vederhäftigare.

Jag skall nu endast helt kort sammanfatta vad jag på den punkten yttrade i går. Det finns icke ett sådant livsmedelsöverskott på världsmarknaden, att det kan fylla vårt behov på detta område. Detta medför i sin tur, att vi för att få vårt livsmedelsbehov tillgodosett måste konkurrera på marknaderna inom de olika länderna. Inom sjustatsunionen ligger livsmedelspriserna 2 procent över de svenska. Vi hade nödgats söka täcka vårt behov från denna marknad, om vi velat handla med dessa länder, och hade då sannolikt måst betala än högre priser än man har inom sjustatsländerna. Det är inte så, att man kan fylla sitt behov av något »världsmarknadsöverskott» att betalas till »världsmarknadspriser».

Vi är väl alla överens om — med undantag av herr Hagnell förstås — att vi måste driva en nationell jordbrukspolitik i vårt land liksom i andra länder. Vill vi alltså detta måste vi skaffa den arbetskraft som skall producera livsmedlen. Detta är vårt mål och sedan får gränsskyddet rättas därefter.

Jag hoppas att herr Hagnell bättre begriper annat han talar om här i kammaren än jordbrukspolitiken, som han nu gav sig in på.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet mycket väl att

Den ekonomiska politiken m. m.

kammaren föredrar att lyssna till partiledare och statsråd och inte alltid bryr sig om att lyssna till vanliga ledamöter, oberoende av vilket parti de tillhör. Detta förhållande kan herr Hansson i Skegrie inte ändra på.

Jag har inte sagt, att vi inte behöver föra en nationell jordbrukspolitik. Jag har sagt att vi drivit en sådan, alltsedan 1930-talet. En dylik politik kan föras med hjälp av införselavgifter eller tullar, som konsumenterna får betala. Att man sedan, såsom herr Hansson i Skegrie, inte vill tala om vad detta kostar är en annan sak. Jag förstår att ni inte vill nämna några siffror i det sammanhanget. Ni jämför livsmedelspriserna här hemma med hemmamarknadspriserna i det ena eller andra landet. Men ni måste väl medge, att det exempelvis finns ett 50-procentigt tullskydd för socker här i landet. Vem får betala det? Konsumenterna naturligtvis, genom högre jordbrukspriser. Man kan dock lagra socker, om det är för krig man bereder sig.

Konsumenterna är villiga att betala för en nationell jordbrukspolitik. Men om man från jordbrukarhåll räknar med att konsumenterna skall vara villiga att betala fiolerna, kan man inte gång på gång gå emot berättigade konsumentintressen i andra frågor och ovanpå sin förmånliga ställning egoistiskt fordra ytterligare förmåner.

Det behövs ett samarbete mellan tätorternas konsumenter och jordbrukets producenter i fortsättningen också, men då får vi hoppas att bondeförbundet inte allför mycket seglar upp i höger vinden.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Högerens allmänna politik var i går föremål för diskussion mellan finansministern och herr Hjalmarson. Jag tror därför inte att kammarens ledamöter tar illa upp om jag låter bli att bemöta herr Hagnells nå-

got röriga och överdrivna kritik av högerens allmänna politik utan i stället går direkt över till vad vi har att behandla, nämligen bevillningsutskottets tre betänkanden.

Inledningsvis vill jag då konstatera, att när vi förra året vid den här tiden behandlade kompletteringspropositionen förelåg endast ett fullständigt förslag till riksstat, nämligen det som framlagts av högerpartiet. Stridande mot all praxis och hävd ansåg sig regeringen icke då kunna förelägga riksdagen något fullständigt statförslag utan ville skjuta detta till hösten 1959. När vi nu i dag behandlar årets kompletteringsproposition så finner man av tillgängliga handlingar, att åtminstone två fullständiga statförslag föreligger — regeringens och högerpartiets. Jag konstaterar med tillfredsställelse att finansministern tagit lärdom av den kritik, som riktades mot honom förra året för att han icke lade fram en fullständig riksstat förrän det aktuella budgetåret redan hade börjat. Att skjuta på denna sak till höstriksdagen *var* och *är* inte lämpligt.

Till grund för dagens debatt ligger de förslag, som de olika partierna framlagt som alternativ till regeringens inkomst- och utgiftspolitik. Dessa förslag har behandlats av olika utskott. Min uppgift är här endast att kommentera de av högerpartiets förslag som behandlats av bevillningsutskottet. Jag kommer emellertid inte att beröra omställningsskatten och dess detaljer, vilka herr Magnusson i Borås kommer att framföra högerpartiets synpunkter på.

Till grund för bevillningsutskottets behandling av högeralternativet beträffande skattepolitiken har främst legat högerpartiets partimotioner från riksdagens början, nämligen motionerna I: 513 och II: 404 samt de i anslutning till årets kompletteringsproposition väckta motionerna I: 686 och II: 843 av herr Hjalmarson m. fl. Dessutom har vi från högerpartiets sida till denna

Den ekonomiska politiken m. m.

riksdag framfört olika förslag rörande vårt skattesystem, som också — även om jag inte i dag skall beröra dem — kommer med i bilden när högerpartiets alternativ i hela dess vidd skall diskuteras.

En uppfattning, som genomgående bär upp högerpartiets initiativ och förslag på beskattningens område, är att de erfarenheter, som vunnits under efterkrigstiden, bekräftar att en statsfinansiellt underbyggd lågskattepolitik är ett ofrånkomligt led i en progressiv stabiliseringspolitik. En lågskattepolitik befordrar aktiviteten i arbetslivet, den stärker sparviljan och ökar därigenom motståndskraften mot inflationsstörningar. Även på kapitalmarknadens område skulle säkerligen en lågskattepolitik sätta positiva spår. Kapitalmarknadens bristproblem löses inte genom regleringar och prioriteringar. Begränsningar i utgifterna på den offentliga sektorn tillsammans med åtgärder, som stimulerar och gör det möjligt att nyspara, måste till.

Det är mot denna bakgrund vi får se både de motioner från högerpartiets sida, vilka redovisas i de olika utskottsutlåtanden som vi nu diskuterar, och de motioner som tidigare varit redovisade vid denna riksdag liksom även de motioner som är uppskjutna till höstriksdagen.

För att skattesänkningar skall få sin fulla produktiva verkan krävs, att de underbyggs, samordnas och planeras. Reduceringar av tidigare beslutade utgifter och sträng återhållsamhet i fråga om nya utgifter är nödvändiga förutsättningar för bestående skattelättnader. Det krävs också, att man redan från början gör upp en tidtabell, som i varje särskild situation och inför varje anspråk på statsmedel är vägledande och normerande.

I motionerna I: 686 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 843 av herr Hjalmarson m. fl. har högerpartiet presenterat sitt budgetalternativ. Vi högerreservanter

finner att detta är sakligt underbyggt, både såsom helhet och i sina detaljer. Högerpartiets alternativ innebär för budgetåret 1960/61 en betydande budgetförstärkning, i det allra väsentligaste uppnådd genom besparingar. Beräkningar som redovisas i motionerna ger ytterligare vid handen, att ett realiserande av de i motionerna sammanfattade förslagen skulle medge de framtida skattesänkningar som högerpartiet under innevarande riksdag aktualiserat och som vi sammanfattat i den skattesänkningstabell som framgår såväl av motionerna som av reservation II till bevillningsutskottets betänkande nr 60, vartill jag hänvisar. Jag skall inte ta upp kammarens tid med att läsa in denna tabell i protokollet. Vi högerreservanter ansluter oss helt till denna skattesänkningstidtabell samtidigt som vi ansluter oss till yrkandet om omsättningsskattens slopande fr. o. m. ingången av år 1961. Tills vidare bör emellertid enligt vår uppfattning omsättningsskatten bibehållas i fråga om vin, sprit och tobaksvaror.

I högerpartiets partimotioner I: 404 och II: 513 har bl. a. framförts förslag om nya skatteskalor för den statliga inkomstskatten fr. o. m. ingången av år 1962. Dessa skatteskalor presenterade vi första gången redan vid 1956 års riksdag och de har sedan dess årligen varit föremål för diskussion här i riksdagen, varför jag här endast i allra största korthet skall framlägga några synpunkter på dessa av oss föreslagna skatteskalor. Först vill jag då framhålla att vid en uttagningsprocent av 100 skulle dessa skatteskalor medföra en *rejäl skattelättnad* för alla personer, en skattelättnad som vi skulle kunna genomföra om högerpartiets utgiftspolitik fick ligga till grund för riksdagens handlande. Vidare skulle dessa skalor medföra att vi fick bort den starka *progressiviteten*, som finns i de nuvarande skatteskalorna i skiktet närmast över en beskattningsbar in-

Den ekonomiska politiken m. m.

komst på 10 000 kronor. Vi skulle med andra ord få bort den s. k. *puckeln* i skatteskalorna. Slutligen vill jag peka på att tillämpningen av dessa föreslag-na skatteskalor väsentligen skulle höja gränsen för *tudelningsprincipens* tillämpning. Jag vill i detta sammanhang peka på att sambeskattningsrevisionen enhälligt uttalat att en höjning av denna tudelningsgräns är önskvärd och att vissa skäl kan anföras för att tudelningsprincipen genomföres fullt ut. Finansministern säger också i propositionen nr 76 till årets riksdag, att han i likhet med sambeskattningsrevisionen finner en reform i denna riktning i och för sig önskvärd.

Ja, herr talman, vissa av de skattereformer som vi omnämnt i vår skattesänkningstabell kommer att bli föremål för behandling först vid höstriktsdagen. Så blir bl. a. fallet med avdragsrätt för studiekostnader. Jag har därför ingen anledning att nu gå in på dessa våra förslag, varför jag nu ber att få yrka bifall till reservationerna nr I och nr II av herr Hagberg i Malmö m. fl. som är fogade till bevillningsutskottets betänkande nr 60.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Vi har ju fått två nya skatteutredningar som skall på ett genomgripande sätt undersöka vårt nuvarande skattesystem. Från folkpartiet har vi gång på gång här i riksdagen givit till känna att vi menar, att tiden nu är inne för en ordentlig översyn av skattesystemet. Vi är glada för att man nu nått enighet kring denna tanke och att här skall ske en ordentlig utredning.

I bevillningsutskottets betänkande nr 63 behandlas en motion från folkpartiet, i vilken vi har begärt en allmän översyn av skattereglerna i syfte att utarbeta ett förslag, att föreläggas riksdagen, till reformer som kan vara ägnade att främja arbetsvilja, sparande

och produktionsstegring samt medföra förenklingar. I sitt betänkande hänvisar utskottet till att Kungl. Maj:t ämnar tillsätta en utredning — utredningarna var då ännu inte tillsatta — som allsidigt och förutsättningslöst skall pröva frågan om skattesystemets utformning i hela dess vidd, varvid utskottet förutsätter, att de i motionerna framförda synpunkterna blir föremål för prövning. Det stämmer överens med vad finansministern utlovat i kompletteringspropositionen, där han sagt, att han komme att tillsätta en utredning som allsidigt och förutsättningslöst skulle pröva frågan om skattesystemets utformning i hela dess vidd.

Nu har direktiven offentliggjorts. I dessa säger finansministern bl. a. följande: »Frågan om skattebördans fördelning bör med angivna utgångspunkter prövas förutsättningslöst. Härvid bör man inte rygga tillbaka för långtgående reformer. Det bör inte betraktas som självklart att just det nuvarande svenska skattesystemet som framvuxit under historiskt betingade omständigheter är det som bäst passar morgondagens samhälle.» Det tycker vi är friska fläktar. Det verkar lofvande inför de kommande utredningarna. Man skall inte rygga tillbaka för långtgående reformer. Man skall pröva frågorna förutsättningslöst. Men på ett annat ställe i direktiven säger herr Sträng, att enligt hans mening skall den nuvarande omsättningsskatten liksom energiskatten vara ett bestående element i det framtida skattesystemet. Alltså, å ena sidan säger herr Sträng, att man skall pröva förutsättningslöst och allsidigt, och å andra sidan, att enligt hans mening måste omsättningsskatten och energiskatten vara bestående element.

När man nu står inför ett utredningsarbete, tror jag att det är riktigast om utredningsmännen lägger större vikt vid att prövningen skall vara allsidig och förutsättningslös och att de tar

Den ekonomiska politiken m. m.

hänsyn till vad bevillningsutskottet enhälligt uttalat — nämligen att de synpunkter som finns i bland annat folkpartiets motioner skall prövas av utredningen — än vid herr Strängs tydligen privata mening att omsättningsskatten måste vara ett bestående element, hur skattesystemet som sådant än ändras. När jag personligen har tillfälle att gå med i detta utredningsarbete, kommer jag att göra det från de förutsättningar jag här deklarerat.

Herr talman! Vi har ytterligare ett utskottsutlåtande att ta ställning till, nämligen bevillningsutskottets betänkande nr 62 beträffande ändringar i omsättningsskatten. Jag vet att herr Kollberg kommer att ta upp de reservationer som finns knutna till detta. Jag skall därför nöja mig med att uttala min glädje över att utskottet nått enighet på två punkter, nämligen för det första att tidskrifter, som utges av ideella organisationer, bör vara fria från omsättningsskatt, och för det andra att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder för att från omsättningsskatt befria de målningar o. d. som konstnärerna själva säljer. Denna uppmaning kommer riksdagen, om den fattar beslut i enlighet med utskottets förslag, att ställa till Kungl. Maj:t, och jag väddar till finansministern att han verkligen gör något i det avseendet och att han gör det snabbt.

Till sist vill jag gå över till bevillningsutskottets betänkande nr 60 som gäller bevillningarna. Där kräver vi tillsammans med centerpartiet och högerpartiet att omsättningsskatten skall slopas. Motiveringarna härför har framförts tidigare under denna debatt, och jag nöjer mig därför med att yrka bifall till reservation I till bevillningsutskottets betänkande.

Vidare finns ett yrkande från folkpartiet om en omedelbar förändring av skatteskalorna. När en viss förändring vidtogs i den statliga inkomstskatten i samband med omsättningsskattens in-

förande, medförde detta en skärpning av marginalskatterna i vissa inkomstskikt, där många löntagare befinner sig. Detta uppmärksammades bl. a. av TCO-direktören Valter Åman, som inlämnade en motion i ärendet. Vi har i år återkommit med en motion som sammanfaller med herr Åmans och där det yrkas att skatteskalorna skall revideras så, att denna skärpning av marginalskatten tages bort. Detta yrkande finns upptaget i vår reservation III. Dessutom har vi ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t som skall innehålla två punkter. Först hemställs att den nya skatteutredningen skall få i uppdrag att framlägga förslag avseende sänkning av det totala skattetrycket. Finansministern sade i går att detta inte är någon uppgift för utredningsmän på skatteområdet utan att det är politiska bedömningar. Häremot kan man invända att finansministern har sett till att representanter för politiska partier kommit med i denna utredning. Dessutom vill jag framhålla vad herr Ohlin i går sade, nämligen att om man skulle nå fram till ett skattetryck som är 5 à 10 procent lägre än det nuvarande, är det inte alls säkert att man kan uppnå denna sänkning genom en likformig sänkning av alla skatter. Det borde därför vara naturligt att utredningsmännen utarbetar alternativa förslag beroende på vilket skattetryck som avses.

Vi för vår del vill arbeta för att man steg för steg skall kunna sänka skattetrycket. Det är av den anledningen som vårt yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t dessutom innehåller att man skall hos Kungl. Maj:t hemställa att den statliga budgetpolitiken upplägges med sikte på att skapa förutsättningar för reformer inom beskattningen, som till gagn för alla folkgrupper uppmuntrar den enskilde till produktiva insatser, utbildning och sparande samt främjar en gynnsam utveckling av näringslivet och stärker vårt lands konkurrensför-

Den ekonomiska politiken m. m.

måga inför de kommande stormarknaderna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservaton III vid bevillningsutskottets betänkande nr 60.

Från folkpartiets sida har vi lagt fram förslag till en alternativ budget, där vi inte har föreslagit några utgifter för vilka det inte finns täckning utan där det t. o. m. finns ett budgetöverskott. Vi lovar att ta bort den omsättningsskatt som herr Sträng införde och som har visat sig ha så stora nackdelar. Vi ger inga stora löften om ytterligare skattesänkningar under den närmaste tiden. Vi kommer inte med grant uppgjorda skattesänkningstabeller, som utlovar stora skattesänkningar inom de närmaste åren. Varför gör vi inte detta? Jo, därför att vi menar att man inte skall föreslå andra skattesänkningar än sådana som man vet kan genomföras under den närmaste tiden. Med den ekonomiska politik och finanspolitik, som vi rekommenderar, lägger man däremot grunden för en sund ekonomisk utveckling som gör det möjligt att i framtiden steg för steg minska skattetrycket. Utöver borttagandet av omsen utlovar vi — som jag sade — inte några stora skattesänkningar. Däremot finns det i vår budget täckning för en revidering av sambeskattningsreglerna, och jag hoppas att våra vänner inom högern så småningom skall finna det möjligt att ansluta sig till det konkreta förslag som vi framlagt i detta avseende. Vi har vidare framfört förslag om resultatutjämning inom näringslivet, om amortering av studiekostnader, om avdragsrätt för gåvor till allmännyttiga ändamål och om möjlighet att göra skattefria avsättningar på skattesparkonto.

Man kan säga att detta är små reformer, men det är viktiga reformer, och det finns täckning för dem vid den alternativa politik som folkpartiet föreslår.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Alldeles lagom till denna ekonomiska debatt har vi ju fått den utredning eller rättare sagt de utredningar om en översyn av skattesystemet som begärts från olika håll. Regeringen har ådagalagt en föredömlig fermitet i handlandet, eftersom utskottets begäran om denna översyn, bakom vilken det ligger motioner även från centerpartiet, först nu finns upptagen på kammarens föredragningslista. Vi får nu hoppas att samma friska beslutsamhet skall känneteckna utredningsarbetet. Skulle de, som spår att det skall ta fem, sex år för utredningen att komma fram med sina förslag, få sina farhågor besannade, så lär inte förslagen få någon betydelse i den aktuella situationen.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att erinra om att skattebesluten under de gångna åren i mycket stor utsträckning kännetecknats av improvisation. Jag vill erinra om att vi för några år sedan sänkte statsskatten med 10 procent, vilket skulle betyda 375 miljoner kronor mindre i skatt. Ganska kort tid därefter enades vi om ett beslut i försvarsfrågan. Det fanns emellertid inte pengar tillgängliga för att effektuera detta beslut, och man måste därför ordna med punktskatter som ökade statens skatteinkomster med bortåt 400 miljoner kronor. För några år sedan tog vi oss före att höja de kommunala ortsavdragen. Förutsättningen för denna åtgärd, som var rättvis och riktig, var emellertid att kommunerna kompenserades för det skattebortfall som uppkom för deras del. Detta kostade staten uppemot 600 miljoner kronor om året. År 1958 trodde inte regeringen på några risker för skattehöjningar, men år 1959 var det färdigt med omsättningsskatten.

Hur gick det då med de människor som skulle ha haft den största glädjen av kommunalskattereformen, d. v. s. i första hand de mindre inkomsttagarna?

Den ekonomiska politiken m. m.

Jo, de fann ganska snart att omsen tog mer än vad kommunalskatten skulle ha minskat — i verkligheten blev det ju inte någon kommunalskattesänkning, eftersom kommunerna i stor utsträckning var tvungna att öka utdebiteringen. Vad staten den gången förlorade på gungorna, tog den alltså igen på karusellen. Resultatet blev inte någon rättvisare fördelning av skattebördan, utan snarare det motsatta, även med hänsyn tagen till de kompensationsåtgärder beträffande barnfamiljer och andra som genomfördes.

Med detta vill jag bara ha sagt att, skatteutredningar i all ära, så blir det i verkligheten dock på det sättet, att när man behöver pengar höjer man skatterna.

Även från centerpartiets sida har vi hävdat att statens utgifter måste hållas tillbaka och att alla möjligheter i den vägen bör tillvaratas. Vi har också redovisat var besparingarna enligt vår mening bör sättas in. Jag skall inte här redogöra för dessa förslag, utan jag hänvisar till de motioner och framställningar som från vårt håll gjorts både i år och föregående år.

Nu finns det emellertid områden, på vilka vi inom centerpartiet bestämt motsätter oss nedskärningar. Det gäller beträffande statens åtaganden gentemot barnfamiljerna, emot folkpensionärerna och emot kommunerna. I dessa avseenden kan vi inte följa våra vänner inom högern och folkpartiet. Framför allt skulle högerns politik gentemot kommunerna innebära mycket stora övervältringar av utgifter från staten på kommunerna. Folkpartiet har i detta fall inte gått så långt. Vi menar, att sådana övervältringar är en felaktig politik, eftersom alla tecken tyder på att, hur väl man än sköter finanserna i kommunerna, får man räkna med fortsatta, ganska betydande utgifts- och utdebiteringshöjningar. Under sådana förhållanden kan det inte vara riktigt att staten minskar sina insatser, som i alla

högsta grad är tillkomna för att åstadkomma en nödvändig skatteutjämning de olika kommunerna emellan.

Vi förväntar oss alltså, att vi nu skall få en kartläggning av skattefrågorna, en allsidig belysning av frågan om förhållandet mellan direkt och indirekt beskattning samt bl. a. också en prövning av uppslaget från centerpartihåll om en beskattning på utgifterna. Direktiven förutsätter, att utredningarna skall komma in även på sådana spörsmål.

Med dessa korta reflexioner, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen nr IV) vid bevillningsutskottets betänkande nr 60.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! I fråga om varuskattens avskaffande från den 1 januari nästa år ber jag att få instämma i de tidigare anföranden, som hållits i denna fråga av talare från folkpartiet.

Bestämmelserna om varuskattens tillämpning är i vissa delar otillfredsställande utformade. Även om varuskatten avskaffas den 1 januari 1961 är det därför nödvändigt att bestämmelserna redan under detta år blir ändrade på några punkter. Ändringsyrkanden har framförts i ett mycket stort antal motioner, som har behandlats av bevillningsutskottet i dess betänkande nr 62.

I egenskap av reservant i utskottet vill jag i korthet motivera reservationen. I första hand kommer jag att uppehålla mig vid tre områden, där varuskatten enligt reservanternas åsikt får en produktionsfientlig effekt och hämmar konkurrensen. Jag åsyftar då varuskatt på investeringar och på förarbetade byggnadsvaror samt vidare det s. k. materialbegreppet.

I fråga om varuskatt på investeringsvaror har utskottet avstyrkt det yrkande, som har framställts i motioner rörande denna sak. Dessa går ut på att man skulle införa ett restitutionsförfarande. Jag vill kraftigt understryka vad som anförts i motionerna, nämligen att

Den ekonomiska politiken m. m.

ökade investeringar inom näringslivet utgör grundvalen för vårt ekonomiska framskridande. Det är vår bestämda uppfattning att varuskatt på investeringsverksamheten måste få en hämmande effekt på investeringsverksamheten och därigenom motarbeta rationalisering och mekanisering. Dessa faktorer måste i dagens läge betraktas som utomordentligt betydelsefulla med hänsyn till det ostridiga faktum, att näringslivet nu inför sjustatsmarknadens genomförande måste sätta till alla klutar för att hävda sig i den ökande internationella konkurrensen.

Jag kan inte finna, att utskottets skäl för sitt avstyrkande är bärande. Motiveringarna är nämligen i huvudsak av rent fiskal natur och utgör inte något sakligt bemötande av vad som framförts i motionerna. Man måste väl säga att om man skall låta enbart fiskala synpunkter vara bestämmande kan man ju lägga på medborgarna praktiskt taget vilka skatter som helst, oavsett hur de verkar. Inte heller från konjunkturpolitisk synpunkt är ett system med permanent belastning av investeringarna ändamålsenligt. Beskattningsåtgärder vidtagna i syfte att dämpa investeringsverksamheten har hittills givits en starkt tidsbegränsad varaktighet. Varuskattens utformning är däremot fastlåst.

Utskottet och reservanterna är ense om att ett undantagande av investeringsvaror från skatteplikt skulle medföra tekniska komplikationer. Däremot är det praktiskt genomförbart att ordna ett restitutionsförfarande, så att investeringsvaror i efterhand befrias från varuskatt. Förslag därom har framlagts av reservanterna. Jag ber att få hänvisa till punkt 4 i reservationen.

Redan vid 1959 års riksdag motionerades från olika håll om ändrade bestämmelser i fråga om beskattningen av förbearbetade byggnadsvaror. I motionerna anfördes, att utformningen av denna beskattning kunde komma att medföra en allvarlig snedvridning av

konkurrensförhållandena inom byggnadsbranschen och vore ägnad att motverka rationaliseringen på byggnadsområdet. En på byggnadsplatsen framställd produkt — t. ex. betong — belastas med varuskatt endast i ringa omfattning, men om motsvarande vara framställs fabrikmässigt, drabbas hela den färdigtillverkade produkten av skatt.

Detta senare medför att även arbetslöner och material beskattas alldeles oavsett om materialet i och för sig är skattefritt.

I årets motion har i den här frågan förordats, att man låter beskattningen inträda ett led tidigare för den som fabrikmässigt framställer förbearbetade byggnadsvaror och att därefter vid försäljning av den färdigbearbetade byggnadsvaran någon skatt icke skall utgå. Härigenom blir konkurrensförhållandena återställda. Vidare bör monteringsfärdiga lättbetonghus erhålla samma behandling i varuskattehänseende som trähus. Jag kan redan nu nämna, att man i utlandet, t. ex. Finland, där en liknande beskattning har tillämpats, fick erfara, att betong- och betongvaruindustrien drabbats utomordentligt hårt av en sådan här beskattning. Förhållandena var alltså på sin tid där samma som de vi för närvarande har i Sverige.

Utskottet har i det här fallet inte kunnat undgå att erkänna att beskattningens utformning i fråga om byggnadsvarorna medför en viss snedbelastning men har sagt att konsekvenserna härav i regel blir av begränsad art.

Under intryck av den utredning jag varit i tillfälle att ta del av, vill jag bestämt hävda att konsekvenserna *inte* blir av begränsad art, och jag kan inte underlåta att påpeka det anmärkningsvärda i att utskottet här helt och hållet underlåtit att ta hänsyn till föreliggande fakta.

För övrigt tyder utskottets skrivning just på den här punkten på att utskottet i sak ger motionärerna rätt — ut-

Den ekonomiska politiken m. m.

skottet anser att utvecklingen på området bör följas med vaksamhet. Vi anser att utvecklingen redan givit belägg för att utformningen av skatten på den här punkten måste ändras. Jag ber att få hänvisa till reservationen, *punkt 2*.

I några motioner har yrkats att material, som används i produktionen och inte ingår i den producerade varan, skall vara skattefritt och att följaktligen verktyg, slitgods o. d., som förbrukas vid produktionen, skall hänföra till icke skattepliktiga varor.

En lämplig avgränsning av dessa varugrupper borde ske gentemot anläggningstillgångar. Såväl tekniker som företagskonomer har en klar uppfattning om dessa förbrukningsartiklar och deras karaktär. Förordningens ordalydelse är också i och för sig tämligen klar. Där sägs att vad som förbrukas i den egentliga bearbetnings- och förbrukningsprocessen skall vara fritt från skatt. Vissa uttalanden i förarbetena till varuskatteförordningen är emellertid förvillande.

Nu gällande bestämmelser har därför föranlett betydande tolkningssvårigheter, och riksskattenämnden har efter framställning lämnat en anvisning om tolkningen av begreppet material.

Nämndens tolkning går ut på att tillsats- och förbrukningsmaterial skall vara fritt men att s. k. förbrukningsverktyg skall hänföras till skattepliktiga varor, därest de har längre fysisk varaktighet än en å två veckor. Sveriges industriförbund har i skrivelse till Kungl. Maj:t begärt författningsändringar innebärande bl. a. att gränsdragningen göres vid ett år.

Denna fråga är av mycket stor praktisk betydelse. Riksskattenämndens tolkning medför, att den effektiva varuskatten blir varierande på olika varor, därför att förslitningstiden är olika i olika processer.

Utskottet har utan annan motivering än hänvisning till de skiftande förhållandena förklarat, att någon ändring av

författningstexten icke bör vidtagas i den av motionärerna önskade riktningen. Utskottsmajoriteten borde ha tagit allvarigare på detta problem och icke blott förklarat, att tolkningsspörsmål ligger utanför utskottets domvärjo. Frågan är emellertid av så stor vikt att vi föreslagit skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag ber att få hänvisa till *punkt 7* i reservationen.

Utskottet har inte heller försökt att lösa de varuskatteproblem av likartad natur, som uppstått för jordbruket. Majoriteten har ansett motionerna med yrkande om skattefrihet vid inköp av förbrukningsvaror för jordbruksdrift besvarade med ett allmänt uttalande att Kungl. Maj:t bör framlägga förslag till ändringar, *därest* en kraftigare snedvridning av konkurrensförhållandena uppstår.

Enligt min mening måste här samma regler gälla som för andra producenter och jag hänvisar till reservationen, *punkt 8*.

I fortsättningen vill jag ta upp några andra frågor, där meningarna inom utskottet varit delade.

I en motion har frågan om skriftliga avtal, slutna före den 16 oktober 1959, tagits upp. Gällande bestämmelser säger ju att sådana avtal i vilka vederlaget blivit till beloppet fastställt skall medföra att skyldighet att erlägga varuskatt inte skall inträda.

Nu har ju riksskattenämnden givit den där bestämmelsen en tolkning som icke överensstämmer med gällande och vedertagen handelskutym. I vår reservation har begärts att denna fråga måtte närmare utredas av Kungl. Maj:t och för riksdagen framläggas de förslag som erfordras för att övergångsbestämmelserna skall kunna tillämpas på allmänt vedertaget sätt. Jag hänvisar till reservationen, *punkt 9*.

Nästa fråga rör skattefrihet för vissa fartyg. Utskottet har här bara åberopat sitt uttalande vid 1959 års riksdag, som hade att ta ställning till samma yrkan-

Den ekonomiska politiken m. m.

de. Vi som reserverat oss i utskottet anser inte, att detta åberopande är en tillfredsställande motivering för majoritetens ståndpunkt. Vi har med stöd av i motionerna framförd motivering begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t. Jag hänvisar till reservationen, *punkt 5*.

En annan fråga är skattefrihet för tryckta skrifter. I olika motioner har yrkats, att tryckta skrifter — alltså böcker och samtliga tidningar och tidskrifter skall undantagas från varuskatt.

Utskottsmajoritetens avstyrkande grundar sig här beträffande tidningar och tidskrifter på den principiella åsikten, att alla andra tidningar än nyhetstidningar bör omfattas av skatten; endast för någon ideell organisation kan skattefrihet tänkas, men den frågan behandlas i annan ordning.

Vi hävdar bestämt, att en varuskatt på tryckta skrifter inverkar skadligt ur synpunkten av den fria opinionsbildningen. En beskattning av böcker ter sig dessutom synnerligen olycklig ur allmän kulturell synpunkt. Bl. a. drabbas skatten skol- och utbildningsväsendet. Jag hänvisar till reservationen, *punkt 1*.

Frågan om frihet från varuskatt för de tekniska och kulturella hjälpmedel som användas av handikappade och lytesskadade behandlades redan av 1959 års riksdag, och ett yrkande om skrivelse till Kungl. Maj:t blev bifallet av andra kammaren. Som exempel på vilka varor som avses må nämnas rullstolar, proteser, hörapparater och talböcker m. m. Utskottet har anfört, att en skattefrihet för de här föremålen skulle innebära ett avsteg från varuskatteförordningens principer. Dessutom har utskottet anfört att de handikappades behov av bistånd bör tillgodoses på annat sätt. Här vill jag påpeka, att då det gäller ett ur humanitär synpunkt uppenbart ömmande ändamål av stor betydelse bör man icke krypa bakom ett principiellt resonemang.

Jag ber att få hänvisa till reservatio-

nen, *punkt 6*, och till de olika motioner som väckts i denna fråga.

Till sist vill jag ta upp ett ur handelns synpunkt viktigt problem, som sammanhänger med varuskatten. Det rör frågan om ersättning för den uppbörd, som nu utan gottgörelse för statens räkning handhas av landets cirka 200 000 handelsutövare.

Utskottets majoritet har mot motionsyrkandena endast kunnat anföra, att det står handeln fritt att göra skattemedlen räntebärande för egen räkning innan de redovisas och att ersättning för handelns arbete torde kunna tas ut genom prishöjning på varorna, varav följden blir att det blir konsumenterna som drabbas av uppbörds- och redovisningskostnaderna.

Jag kan inte finna dessa skäl bärande. Uppbörden av skatten är en statlig uppgift och den har delegerats till handelsidkarna — det är då fullt rimligt att ersättning skall utgå för arbetet. En övervältring av kostnaderna på konsumenterna genom en större prishöjning än som orsakas av själva varuskatten bör ovillkorligen undvikas.

En sådan konsekvens är otillfredsställande både ur allmän synpunkt och med hänsyn till näringsidkare och konsumenter. Jag ber att få hänvisa till reservationen, *punkt 3*.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till samtliga punkter i den vid bevillningsutskottets betänkande nr 62 fogade reservationen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det har tidigare under denna debatt från högerpartiets sida framställts yrkande om att omsättningsskatten skall försvinna från den 1 januari 1961. Jag vill för min del livligt instämma i detta yrkande.

Vi har kraftigt reagerat mot denna skatt beroende på att man ovanpå det tidigare mycket hårda skattetrycket även lade denna omsättningsskatt. Det finns all anledning för oss att uppmärk-

Den ekonomiska politiken m. m.

samma det förhållande som rått på skatteområdet under den senaste tiden. När man t. ex. får bevittna, att man från det ena året till det andra beräknar ökningen av statsinkomsterna genom skatter till 2 000 miljoner kronor, då finns det anledning för oss att reagera.

Vi i högerpartiet vill framhålla att den minskning, som måste till i statens utgifter, får man också helt enkelt ta på sig. Jag tror att man från regeringens sida i dag också är på det klara med att det direkta skattetrycket nått sin maximala höjd. Det går därför inte att få ut mera den vägen. Det progressiva skattesystemet är i dag en realitet för de flesta i detta land. Jag tror att många av de människor, som nu får ut sina retroaktiva lönetillägg från den 1 januari, får klart för sig vad detta verkligen betyder, när det visar sig, att en mycket stor del av detta lönetillskott skall behållas av det allmänna. Regeringen måste därför dölja de nya skatteuttagen genom att den tar pengarna i form av en indirekt beskattning. Det är detta som vi reagerat mot. Så länge denna omsättningsskatt består är det angeläget, att man försöker hyfsa till den så att den blir litet lättare att hantera för människorna. Olika förslag härom har också framlagts i motioner. Dessa har resulterat i reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 62. Herr Kollberg har talat en hel del om dessa olika yrkanden. Jag kan fatta mig ganska kort, eftersom vi har förenat oss i en gemensam reservation. Jag vill emellertid understryka att en av de viktigaste punkterna i denna reservation just gäller avsnittet investeringar. Genom denna skatt ökar man, som herr Kollberg sade, kostnaderna för vår produktion. Det är ytterligt farligt att så sker. Det kommer bl. a. att innebära, att våra exportvaror blir dyrare, och det kommer i längden att bli svårare att kunna höja eller upprätthålla vår standard.

Man talar om att vi har en omsätt-

ningsskatt på 4 procent, men genom att skatten även uttas på skatt blir det 4,2 procent. Då skatten uttas även på investeringsvaror, blir den genom de kumulativa verkningarna i själva verket betydligt högre. Många gånger är den säkerligen flera procent högre än den förefaller vara för konsumenterna. När man därför försöker göra gällande att detta är en skatt, som skulle betalas ifrån näringslivets sida, tror jag att det är en felaktig framställning. Det förhåller sig nog så, att det blir konsumenterna som i det långa loppet kommer att få svara för kostnaderna i form av dyrare varor.

Jag kan förena mig med herr Kollberg beträffande hans uttalande om vissa förbrukningsartiklar, det s. k. slitgodset, som användes inom produktionen. Jag kan inte finna annat än att de riktlinjer, som är uppdragna i det fallet, är alldeles för snäva.

När det gäller ersättning till företagen för det bestyr, som de har med denna skatt, är det ganska egendomligt att man så hastigt kan göra ett stort antal medborgare i detta land till skatteindrivare och begära att de skall fullgöra denna skyldighet utan någon som helst ersättning. Man ålägger dem ett straffansvar för den händelse de inte kan sköta uppbörden på ett riktigt sätt. Om detta är i och för sig ingenting att säga. Men det är orimligt att begära att de skall svara för uppbörden utan ersättning. Man har i detta samhälle under senare tid genomfört arbetstidsbegränsning, men det är tydligen inte meningen att småhandlarna skall få bli delaktiga av denna.

Vi har också reagerat mot att man lägger skatt på det tryckta ordet. Det är en så väsentlig del av en demokratis främsta funktioner, att jag inte kan finna att skatten på dessa alster bör bibehållas.

I vår reservation förekommer också en punkt, som behandlar de artiklar invaliderna nödvändigtvis måste ha för

Den ekonomiska politiken m. m.

förflyttning eller över huvud taget för att kunna utföra sitt arbete. Omsättningsskatten på dessa varor innebär att även invaliderna måste hjälpa till för att få balans i statens utgifter.

Herr Kollberg nämnde också någonting om övergångsbestämmelserna. Han avsåg de kontrakt, som skrevs före den 16 oktober 1959. Jag vill i likhet med herr Kollberg säga, att det är egendomligt att man här försöker att koppla bort vad som är brukligt enligt gammal köpmannased. För att dessa avtal över huvud taget skall berättiga till frihet från erläggandet av denna skatt, skall de vara bekräftade från båda sidor. Det är inte brukligt att man går till väga på det sättet ute i näringslivet. Det förekommer ofta att orderbekräftelse lämnas bara från den ena sidan men att ordern ändå betraktas som bindande. Jag ifrågasätter hur det över huvud taget skulle vara möjligt för de människor, som upprättade sådana avtal före den 16 oktober, att känna till att statsmakterna senare skulle besluta om den förordning som vi nu fått.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande nr 62 fogade reservationen.

Herr TALMANNEN:

Jag får meddela, att jag har för avsikt att fortsätta genomgången av föredragningslistan utan middagsrast och att därvid slutföra behandlingen av de ärenden som nu debatteras samt andra lagutskottets utlåtanden nr 43, 44 och 46.

Herr SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Det har tillämpats en berömvärd tidsbegränsning under debatten om bevillningsutskottets betänkande nr 62. Jag måste emellertid be om överseende om jag nu, eftersom jag är ensam talesman för utskottet och har haft fem väldiga opponenter mot mig,

nödgas ta i anspråk några fler minuter än övriga talare.

Jag skall börja med att beröra varuskattn. Som utgångspunkt för mitt resonemang vill jag anföra varuskattens allmänna grundprinciper. Det är en skatt av generell karaktär och omfattar konsumtionsvaror, investeringsvaror och vissa tjänster. Undantagen är sparsamma och har samlats i 10 § i förordningen. På grund av lagens universella karaktär har det varit möjligt att åstadkomma en låg procentsats, en enhetlig redovisning samt jämlikhet och rättvisa i tillämpningen. Det är nödvändigt att man är synnerligen sparsam med undantagen, och man måste behandla varje framställning om uppmjukning och förändring av lagstiftningen mycket restriktivt.

Jag skall i allra största korthet säga några ord om de olika punkterna i den reservation, som herr Magnusson i Borås och herr Kollberg har pläderat för.

Den första reservationen gäller tryckta skrifter. Det är klart att man kan åberopa många skäl, även kulturella sådana. Tryckfriheten har inte aktualiserats i det här sammanhanget men den ligger på lur. Vidare har framhållits orimligheten i att religiösa och ideella skrifter skall beskattas. På den punkten kan vi vara lugna av det enkla skälet att det nu har framlagts en proposition med anledning av riksdagens skrivelse vid föregående riksdag. Denna proposition går i positiv riktning och kommer att behandlas av riksdagen i höst.

Vad gäller övriga publikationer och böcker har det numera visat sig, att farhågorna i vad gäller dessa varit överdrivna. Omsättningsskatten har säkerligen i det här fallet inte vållat något avbräck i försäljningen eller åstadkommit de övriga olägenheter som man befarat. Det finns sålunda ingen som helst anledning att nu bevilja skattefrihet för dessa varor. Det skulle för

Den ekonomiska politiken m. m.

övrigt vara stötande att lägga skatt på mjölk men t. ex. skattebefria veckotidningar och andra skrifter.

Reservation 2 rör byggnadselement, monteringsfärdiga hus av lättbetong, vars användbarhet och ställning i produktionen herr Kollberg har skildrat. Till detta vill jag bara säga att utskottet inte bestrider att det härvidlag finns ett problem, men det finns ingen anledning att nu vidta några åtgärder. Man får vänta och se hur utvecklingen gestaltar sig. Utskottet betvivlar emellertid att detta har föranlett någon förändring av användandet av byggnadselement som är fabriktillverkade eller att det skulle utgöra något avbräck för de husbyggen det här är fråga om.

Beträffande ersättningen för uppbörden vill jag erinra om att det i författningen förutsättes att den kostnad för skatteuppbörd som företagen får vidkännas skall betalas av konsumenterna. Det är en kostnad för handeln som självfallet skall inkalkyleras i priset. Emellertid finns det vissa ersättningar som likväl nu förekommer. Den räntevinst på uppbörden som det har talats om är inte stor men inte heller så obetydlig. Jag ber att få rekommendera kammarens ledamöter att räkna ut hur mycket denna blir, om omsättningen i en affär är t. ex. 2,5 miljoner och detta belopp fördelas på sex olika redovisningstillfällen och en månad av varje period kan anses innebära en ränta på den uppbörd som skall ske den 18 varje månad. Räntevinsten vid varje uppbördstillfälle blir så stor att den säkerligen betalar den arbetskraft som behövs för redovisningen, åtminstone vid det tillfället.

Jag förmodar att kammarens ledamöter också känner till att för varje krona som är skattebelagd förtjänar uppbörds mannen en visserligen mycket blygsam summa, 32/1 000 öre på varje krona. Summan kan anses löjligt liten, men många bäckar små gör en stor å

och sammantaget på hela uppbörden blir det en halv miljon kronor.

Jag skall också erinra om att man vid prissättningen självfallet höjer ojämnt öretal till närmast högre jämnt sådant. Detta kan också synas vara en mycket blygsam sak, men det är ändå på hela den samlade uppbörden och hela omsättningen en icke obetydlig summa som tillfaller uppbörds mannen. Jag vill inte på något sätt säga att detta är ersättning. Jag har bara velat påpeka att det inte utan vidare är givet att hela ersättningen måste tas ut genom prishöjningar.

Sedan kommer en mycket större och viktigare sak, nämligen restitution för investeringsvaror. Det skulle vara alldeles uteslutet att undanta investeringsvaror. De representerar ungefär 30 procent av hela skatteuppbörden. Om vi skulle undanta dem, skulle vi få höja uttagsprocenten med en tredjedel för att uppnå samma summa. Nu har herr Kollberg sagt att man kan kringgå de tekniska svårigheterna genom att konstruera ett restitutionsförfarande. All erfarenhet visar att restitutionsförfarandet inte är att rekommendera i sådana sammanhang. Det har varit en ständig tvist om och ständiga tvivel på ändamålsenligheten av de restitutioner på bensin och andra varor som vi tidigare har tillämpat. Jag tror att det skulle bli samma förhållande här. I varje fall är det så att även om man väljer ett restitutionsförfarande eller avskaffar skatten på investeringsvaror, bortfaller 30 procent av skatteintäkterna. Det är detta förhållande som är avgörande för att vi inte kan gå med på att undanta dessa varor från omsättningsskatt. För övrigt är det en fråga om avvägning mellan konsumtion och investeringar, och det skulle vara ganska egendomligt om man helt skulle frita investeringsvarorna från skatt, när man belägger hela konsumtionen med skatt.

Beträffande bogserbåtar och flod-

Den ekonomiska politiken m. m.

sprutor får jag säga att utskottet redan tidigare har avvisat skattebefrielse. Enligt min erfarenhet är bogserbåtar inga välgörenhetsinrättningar. Jag förmodar att de får så pass stora ersättningar för sina uppdrag att de kan utärda en omsättningsskatt.

Jag kommer därefter till en del tolkningsfrågor som herr Kollberg har berört. För min del vill jag säga att vi inte skall lägga oss i tolkningstvister. Riksskattenämnden är till för att ge vägledande anvisningar inom lagens ram, men det är överflödigt att vi skall lägga oss i dylika tolkningar. Det skulle bara åstadkomma ökade svårigheter och måhända ännu tvivelaktigare tolkningsresultat. Jordbruket erhåller avdrag i den omfattning som framgår av bestämmelserna i tionde paragrafen och vidare i överensstämmelse med riksskattenämndens anvisningar. Utskottet anser att det inte finns skäl för att gå utöver detta och har sålunda även avvisat dessa yrkanden.

Tolkningen av begreppet skriftligt avtal i övergångsbestämmelserna är också en fråga som det vore ganska olämpligt för riksdagen att ta ställning till.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande på denna punkt. Jag vill till det bara knyta en reflexion. Det är märkligt att så stor möda nedlagts på att genomföra dessa förändringar när skatten skall avvecklas den 1 januari 1961. Jag tolkar det så att, ehuru oppositionspartierna förutsätter att den skall avskaffas, de likväl är på det klara med att den kommer att stanna.

Herr talman! Jag övergår nu till bevillningsutskottets betänkande nr 60. Jag skall självfallet inte gå in på någon konjunkturbedömning och inte heller på möjligheterna till budgetbalans i vidare mån än att konstatera, att alla partier är eniga om att en budgetbalans är önskvärd. För att uppnå denna balans vill vi emellertid gå olika

vägar. Vi anser att en varuskatt i den omfattning som här föreligger är nödvändig. Oppositionen är av annan mening och vill avskaffa den. Den anser att man i stället skall begränsa utgifterna och på andra vägar än medelst omsättningsskatt förstärka inkomsterna. Mot den metoden skall jag inte polemisera. Min erfarenhet här från riksdagen säger mig emellertid att när det gäller att minska utgifterna på de vägar oppositionen föreslår eller öka inkomsterna är det lätt att säga »tulipana-ros», men att genomföra dessa förändringar är mycket svårare.

Jag skall inte trötta många minuter, men jag kan inte underlåta att nämna några exempel från den »golgatavandring» som besparingsutredningens förslag gjort här i riksdagen.

Mödrahjälpen avser en utgiftsminskning. Besparingsutredningen föreslog att den skulle vara en kommunal hjälpform. Utskottet avstyrkte och ville ha den kvar. I enlighet därmed beslöt andra kammaren med 138 röster mot 77 att behålla mödrahjälpen.

Utredningen föreslog även att man skulle höja folkpensionsavgiften från 4 till 5 procent. Utskottet och Kungl. Maj:t hänvisade till pågående utredning och ville vänta. Högern reserverade sig för en höjning till 4,5 procent. Folkpartiet ville ha ett principuttalande till förmån för en höjning. Vad hände? Med 131 röster mot 40 avslogs högerens reservation.

För budgetåret 1960/61 vill högern öka pensionsavgiften med 30 miljoner, folkpartiet med 75 miljoner och centerpartiet med 100 miljoner kronor. Finns det någon här i kammaren som tror att detta kommer att genomföras? Fyra förslag kommer att föreligga och under sådana förhållanden lär det vara mycket svårt att uppnå majoritet för någon höjning.

En omstridd fråga är bidragen till kommunerna. De är onekligen en besparing för statsverket men naturligtvis

Den ekonomiska politiken m. m.

inte för skattebetalarna. I denna fråga framlade utredningen en ny plan. Utskottet ville ha oförändrade villkor och folkpartiet reserverade sig för utredningens plan. Den samlade 97 röster men förkastades med en majoritet på 136 röster. För budgetåret 1960/61 vill folkpartiet minska ersättningen till kommunerna med 51 miljoner och högern med samma belopp. Inte heller för det ändamålet torde det vara möjligt att uppbringa majoritet här i riksdagen, och jag fruktar att samma öde kommer att drabba alla de propåer till utgiftsminskningar och inkomstökningar som förekommer i högerns, folkpartiets och centerpartiets motioner, vilka slutar på mycket stora belopp. Jag tvivlar på att det här kommer att bli något nämnvärt resultat.

Jag kommer sålunda till det resultatet att den enda vägen att uppnå budgetbalans är att behålla den allmänna omsättningskatten. Därför kan utskottet självfallet inte gå med på förslaget att den skall avskaffas den 1 januari 1961.

Sedan vill jag bara göra en kort allmän reflexion, nämligen den att tanken att inskränka statens verksamhet i någon nämnvärd omfattning troligen inte har framtiden för sig. Det är ingenting som tyder på att det är möjligt att minska det allmännas engagemang till medborgarnas fromma.

Vi kommer inom några dagar att anta ett förslag om utökad forskning, som inom några år kommer att dräa en kostnad på en halv miljard kronor. Denna forskning kommer att kräva enorma insatser från det allmännas sida. Jag vill här endast erinra om att man genom ökad medicinsk forskning nu har kommit fram till behandlingsmetoder, som i vissa speciella fall medför legosängsavgifter på 200 kronor per dygn. Om det skall vara någon mening med forskningen, skall den givetvis inte bara bestå i insamlande av död kammarlärdom, utan dess resultat skall givetvis omsättas

i praktiken och nyttiggöras för den allmänna kulturutvecklingen. Dessutom skall den naturligtvis bidra till en bättre försörjning och en högre standard för hela vårt folk. Men för att detta skall vara möjligt fordras att vi inte bara satsar på själva forskningen utan att vi också för forskningens resultat ut i det praktiska livet. Och enbart detta kommer att kräva så stora utgifter, att de besparingar vi till äventyrs kan göra — och jag har självklart ingenting emot att de göres — inte på långa vägar kommer att räcka till för att finansiera ens denna del av den ökade statliga verksamheten.

Jag tror därför vi gör klokt i att inte invagga oss i några illusioner om vare sig högerns, folkpartiets eller centerpartiets förmåga och möjligheter att realisera sina enligt mitt sätt att se fullkomligt orealistiska budgetalternativ.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till bevillningsutskottets betänkande nr 60.

Herr MAGNUSSON i Borås (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte trötta kammaren med att här ta upp någon debatt med herr Sundström om vad jag yttrade. Jag vill bara helt kort säga, att när herr Sundström gör sig till tolk för uppfattningen att det inte går att bromsa de statliga utgifterna, så är detta något som det finns all anledning att notera. Om det nämligen skulle bli så att socialdemokratien får bestämma även i fortsättningen, så måste svenska folket i dag bereda sig på ganska kraftiga ytterligare skattehöjningar i framtiden. Men vi har från högerpartiets sida visat att det finns möjligheter att skära ned statens utgifter och därigenom minska skattetrycket.

Sedan undrade herr Sundström varför vi lägger ned så stor energi på att få en ändring av omsättningsskatteförordningen till stånd. Jo, det gör vi, herr Sundström, på just de punkter där

Den ekonomiska politiken m. m.

vi finner verkningarna alldeles speciellt farliga.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag glömde faktiskt att säga, att mina farhågor att det inte går att sänka statsutgifterna är helt oberoende av vilken regering som kommer att sitta efter höstens val. Jag är säker på att om herr Hjalmarson — som nu kommit tillstådes i kammaren och som jag alltid lyssnar på med mycket stort intresse — den 24 september i år blir statsminister, så får han inte då heller några som helst möjligheter att genomföra sitt sparprogram. Han kommer att få finna sig i att hans finansminister lägger fram en budget av ungefär samma typ som vi har behandlat i år. Herr Hjalmarson kommer inte att kunna genomföra några av sina skattesänkingspropåer utan får säkert acceptera även den allmänna varuskatten.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström har nu i två anföranden försökt visa att det är omöjligt att sänka statsutgifterna. Han har tagit exempel från besparingsutredningen, som lade fram ett enhälligt förslag, och pekat på att dessa förslag i alla fall inte genomförts. Men vad är anledningen till detta, herr Sundström? Anledningen till att besparingsutredningens enhälliga förslag inte genomförts är att man på socialdemokratiskt håll har sagt att vi sedan vi fått omsättningsskatten inte alls har samma behov av att spara som tidigare. Detta är ett bevis på omsättningsskattens förödande verkningar.

Det är inte alls bevisat att det inte går att spara, men det kanske är bevisat — och det är det herr Sundström sitter fast i — att en socialdemokratisk regering och en socialdemokratisk riksdagsmajoritet för närvarande inte har möjlighet att spara. Det får vi väl ta herr Sundströms ord på. Han säger ju att det

är så. Svenska folket har anledning att observera detta och se till att det blir en ändring i höst, så att de som verkligen vill spara och som vill sätta in all sin kraft på att hejda utgiftsstegringen får visa att de kan göra det.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte uttalat någon som helst motvilja mot att sänka statsutgifterna. Är det bara möjligt att göra det så är jag den förste att hälsa det med tillfredsställelse på grund av min ytterst sparsamma natur. Men jag vill fråga herr Gustafson i Göteborg: Hur skall högern under budgetåret 1960/61 kunna sänka utgifterna för barnbidragen med 210 miljoner kronor? Och hur skall folkpartiet kunna övertyga riksdagen om det riktiga i att sänka bidragen till sjukförsäkringen med 120 miljoner kronor? Och hur skall centerpartiet kunna få igenom sitt önskemål att höja folkpensionsavgiften med 100 miljoner kronor? Dessa tre exempel är alldeles tillräckliga för att visa att här förs ett resonemang som har bra litet med verkligheten att göra.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundström frågar mig hur högern skall kunna dra in det första barnbidraget. Det skall han inte fråga mig om. Jag kommer att motsätta mig ett sådant förslag.

När det gäller folkpartiets förslag säger herr Sundström att det är fråga om att sänka bidragen till sjukförsäkringen. Jag vill för att undvika varje missförstånd slå fast att det inte är meningen att försämra villkoren för de sjuka, utan att i större utsträckning övergå från skattefinansiering till avgiftsfinansiering av sjukförsäkringen. Vi skall dock ha kvar bidragen till dem

Den ekonomiska politiken m. m.

som har små inkomster. Detta tror jag, herr Sundström, skall gå alldeles utmärkt att övertyga riksdagen om riktheten i, om vi får en majoritet som är inställd på att sätta stopp för utgifts-expansionen.

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsons yttrande illustrerar min tankegång. Besparing-
en på 210 miljoner kronor på barnbidragen kommer folkpartiet att motsätta sig i en regering där alla de tre borgerliga partierna är representerade. Bidraget till sjukförsäkringen åter kommer antagligen högern att sätta sig emot, ty de vill inte gå så långt i det avseendet. Vad gäller den ökade avgiftsfinansieringen av sjukförsäkringen så tror jag inte heller att de tre borgerliga partierna kan bli ense. Det är det som är krusket.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att fråga herr Sundström en sak.

Jag hoppas att herr Sundström och hans parti även i fortsättningen skall vara beroende av andras röster och att de inte ensamma skall kunna driva igenom sina förslag. Om den situationen kommer att bestå, att herr Sundströms parti inte ensamt dominerar kammaren, hur skall *ni* då kunna genomföra allt vad *ni* har på ert program, när *ni* måste be andra om biträde?

Herr SUNDSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie menar att jag skall upplysa om vilket regeringsprogram en eventuell ny socialdemokratisk regering eller en borgerlig regering kommer att framlägga efter valet. Jag saknar profetians gåva i så hög grad att jag avstår från att göra någon prognos i det avseendet.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tolkar herr Sund-

ströms oförmåga att svara på det sättet att han inte är van att svara på frågor men väl att ställa frågor till andra.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Det är egentligen bara i ett enda fall som bevillningsutskottet i sitt betänkande nr 62 har uttalat sig för slopande av omsättningsskatten. Det är skönt att kunna konstatera denna enighet, när det råder så stor oenighet i många andra avseenden.

Bevillningsutskottet har uttalat sig för min motion — motsvarande motion har väckts av herr Källqvist i första kammaren — och visat full förståelse för att konstnärerna skall befrias från varuskatt på sina egna förstaförsäljningar av konst. Det har man nu inte bara gjort genom allmänna talesätt, utan utskottet har enhälligt visat full förståelse för saken och sagt, att man förutsätter att Kungl. Maj:t vidtar åtgärder i denna riktning. Men inte nog med det; utskottet har också gett Kungl. Maj:t fria händer att vidta ändringar i anvisningarna just i detta fall, och regeringen skulle alltså icke behöva ytterligare vända sig till riksdagen.

Det må tillåtas mig att uttala min tillfredsställelse över att bevillningsutskottet så klart uttalat sin uppfattning om att konstnärerna utgör ett värdefullt inslag i vårt kulturliv och att konstnärerna icke bör hindras i sin vällovliga näring, vilken vi samtliga här måste anse vara av ett stort värde för vårt kulturliv.

Jag hoppas att finansministern mycket snart utfärdar de av bevillningsutskottet föreslagna ändringarna i varuskatteförordningen.

Sedan vill jag säga några ord om en annan konst, nämligen husbyggnadskonsten. Herr Kollberg har redan varit inne på den frågan och visat, att varuskatteförordningen på denna punkt innehåller en ganska egendomlig konstruktion. Om man blandar grus och sand med cement, så får man betong.

Den ekonomiska politiken m. m.

Görs denna fabriksmässigt och transporter till byggnadsplatsen, då blir det en fabriksgjord vara, och den blir varuskattebelagd. Däremot är enbart grus och sand fria varor. Genom denna konstruktion kommer man att dämpa den rationaliseringsiver som finns inom byggnadskonsten och främja äldre och mindre rationella metoder.

Utskottsmajoriteten och regeringen borde beakta de förslag som oppositionen framlagt i detta fall, så att byggnadskonsten ges möjligheter att vidareutveckla sin rationalisering. Jag tror att varuskattens nuvarande konstruktion är ett olyckligt grepp härvidlag, och tekniskt skulle man kunna komma ifrån detta mycket enkelt.

Jag skulle slutligen också vilja säga några ord beträffande frågan om ersättning till dem som har att inkassera varuskatten, en ersättning som vi ansett vara ofrånkomlig. Regeringen och utskottsmajoriteten anser icke, att handlare och hantverkare och andra, som herr Hedlund brukar säga, skall ha någon ersättning för sitt arbete. Det är, säger man, en kostnad som man får lägga på varan. Detta är emellertid en form av service, som köpmännen ger samhället på uppdrag av staten, och då skall också staten betala kostnaden.

Herr Sundström sade, att uppbörds-männen, d. v. s. köpmännen, har trettio-två tusendels öre i ersättning för varje krona som levereras in. Detta är en helt teoretisk konstruktion och den är — om jag får använda herr Sundströms eget uttryckssätt — fullkomligt orealistisk. Man kan nästan säga, att den visar en stor brist på vetskap om de förhållanden som gäller när man kalkylerar inom detaljhandeln. Jag hävdar att staten, som begärt att köpmännen skall ta in denna varuskatt, också skall ge dem ersättning härför.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till de reservationer till bevillningsutskottets betänkande nr 62, som avgivits av herr Hagberg m. fl.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! En kort förklaring är kanske på sin plats med anledning av en motion som några ledamöter i denna kammare väckt och som nu behandlas. Det gäller den skatteskärpning av V 5-spelet som här föreslagits. Det torde vara angeläget att lämna denna redovisning, då bevillningsutskottet på grund av hetsen vid riksdagens slutspurt säkert inte kunnat ta del av alla de sakskalet som borde legat till grund för ärendets bedömande. Det kan påpekas att motionen inlämnades häromdagen kl. 16.30 i samband med plenum. Kl. 19 eller strax därefter var utskottet klart att avstyrka motionen.

För det första koncentrerar sig motionen i huvudsak på galoppsporten, där vi begärt att höjningen av skatten på vinster vid V 5-spel skall begränsas till en höjning från 20 till 30 procent i stället för, såsom föreslås i propositionen, till 35 procent, d. v. s. samma procentsats som Kungl. Maj:t nu föreslår för travet.

För det andra begärs i motionen att vinstavdraget vid det konventionella spelet skall sänkas till 25 procent.

För det tredje innehåller motionen en hemställan att både för trav och galopp uppfödning- och avelspremierna till organisationerna får en sådan storlek att uppfödningen av dessa hästar kan göras lönsam.

Från trav- och galoppsportens sida har man naturligtvis ingenting emot att detta spel i likhet med andra blir föremål för beskattning, men den bör utformas på sådant sätt att den rimmar med denna sportgrens speciella förhållande.

Det låter egendomligt för den oinvidge att t. ex. galoppsporten inte skulle kunna klara den föreslagna skattehöjningen med 15 procent. Men det förhåller sig så att inte ens nu räcker inom denna sportgren premierna och priserna till för att klara uppfödningen av hästarna.

Den ekonomiska politiken m. m.

Avsikten med vårt förslag är att avelsarbetet, som dock indirekt beröres, inte skall spolieras genom alltför höga skatter. Det är dock fråga om ett avelsarbete som inte bara ger staten stora inkomster genom skatteintäkterna från totalisatorspelandet, utan det tjänar också ridsporten i vårt land.

Galoppen är den lilla sportgrenen i förhållande till travet. Omsättningen förhåller sig ungefär som 1:14 och endast tre banor står till förfogande för galoppen. Denna gren är mycket mer ansträngande än travet, man har färre hästar och varje häst kan endast delta åtta—tio gånger per säsong. Under de senaste åren har aveln mycket starkt reducerats, bl. a. därför att det inte funnits utrymme för tillräckligt stora premier. Statens bidrag till dessa kommer kanske genom totalisatorutredningen att försvinna. Detta är nu under ett övergångsår satt till 50 000 kronor för både trav och galopp. 50 000 kronor av de 50 miljoner man tar in!

Genom V5-spelet, som infördes av galoppsporten, gavs större möjligheter att öka dessa nödvändiga premier. Vad man är rädd för är att den alltför höga beskattningen, samtidigt som V-5 tenderar att gå tillbaka efter en kanske tillfällig hausse, skall försämra premiemöjligheterna. Jag tycker det riktiga hade varit att vänta med den större skattehöjningen till dess man haft tillfälle att något längre följa utvecklingen.

Jag skall inte uppta kammarens tid ytterligare utan slutar med att säga att mina kamrater och jag, som motionerat i denna fråga, efter utskottets behandling av motionen inte kan göra annat än uttala den förhoppningen till departementschefen och kammaren att man, om man ser att det blir en nedgång som resulterar i en ytterligare försämring för uppfödarna, snabbt ändrar på det beslut som i dag kommer att fattas. Detta gäller för närvarande främst för galoppsporten, men det gäl-

ler också för travet på de små travbanorna i vårt land, där V5-spel inte kan bedrivas på grund av att det är för dyrbart. För finansministerns del betyder en tillbakagång reducerade inkomster. Uppfödarnas ersättning för nedlagt arbete kommer trots allt att stå i paritet med herr Strängs inkomster.

Herr talman! Något yrkande kan jag tyvärr inte finna det lönande att ställa.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Liksom herr Lothigius vill jag framföra några synpunkter på förslaget om höjning av vinstavdraget vid det s. k. V5-spelet. Först vill jag med några ord motivera utskottets yrkande om avslag på herr Lothigius' motion med förslag om lägre vinstavdrag för V5-spel vid galopptävlingar än vid travtävlingar.

V5-spelet är en ny spelform som på kort tid fått en mycket stor omfattning och den totala omsättningen vid trav- och galoppbanorna har också ökat kraftigt på sista tiden. Beskattningen för V5-spelet har hittills skett med samma procentuella vinstavdrag som gäller för det traditionella vinnare- och platsspelet. När nu förslag framlagts om ett för denna nya spelform särskilt avpassat vinstavdrag, där hänsyn tagits till spelets karaktär och omfattning, anser utskottet i likhet med departementschefen att några skäl ej talar för en lägre beskattning vid galopptävlingar än vid travtävlingar. Skillnaden är endast att det är olika tävlingsformer men samma spelform, där insatserna i största utsträckning sker vid s. k. förtidsvad och inte av besökare vid tävlingarna.

Vad herr Lothigius anfört om behovet av ökat stöd åt den professionella hästsporten föranleder ingen annan kommentar från min sida än vad utskottet anfört om att riksdagen tidigare i år tagit ställning till denna fråga.

Utöver vad jag här sagt med anledning av herr Lothigius' anförande vill

Den ekonomiska politiken m. m.

jag emellertid också göra en kort kommentar till det föreliggande förslaget om höjning av vinstavdraget vid V5-spel. Den frågan har väckt stor uppmärksamhet och har diskuterats i pressen liksom också i televisionen. Förslag har dessutom framförts om såväl högre som lägre vinstavdrag än det som departementschefen föreslår. Av propositionen framgår att finansministern ansett skäl tala för ett högre vinstavdrag än 35 procent. Även utskottet har kommit till samma uppfattning bl. a. av den anledningen att V5-spelet även efter den föreslagna höjningen av vinstavdraget kommer att vara lågt beskattat i jämförelse med andra av staten godkända spelformer.

Den spelform som V5-spelet lämpligast kan jämföras med är fotbollstippningen, som det av staten ägda AB Tipstjänst bedriver. Båda spelformerna bygger sin verksamhet på förtidsvad som göres hos auktoriserade ombud landet runt. I båda spelformerna kan man tippa en rad med låg insats men man kan också satsa stora penningssummor genom s. k. systemtips.

35 procents vinstavdrag vid V5-spelet — vilket också kan kallas skatt — är den enda beskattning som förekommer vid denna spelform, men detta innebär inte att den summa de 35 procenten representerar inlevereras till statsverket. Det är nämligen så att de organisationer som anordnar tävlingarna får göra avdrag för kostnader i samband med tävlingarna efter vissa regler. Den summa som staten får motsvarar omkring 28 procent av insatsbeloppen. Dessa 28 procent motsvarar den totala skattebelastning V5-spelet får vidkännas efter höjningen. Vinnarna vid V5-spelet betalar nämligen inte någon s. k. vinstskatt, vilket de gör som vinner på tips eller på lotteri. En gårdagstidning kunde berätta, att en spelare på V5 under kort tid gjort tre vinster på respektive 550 000, 330 000 och 197 000 kronor. Den spelaren be-

talade ingen vinstskatt när han lyfte beloppen på grund av att skatten anses vara erlagd i förväg genom det s. k. vinstavdraget.

Inom tipset, som man kan jämföra med, kostar varje rad 40 öre. 5 öre per rad utgör skatt, som direkt inlevereras till statsverket. Av den insatssumma som är kvar sedan radskatten frånräknats står 50 procent till vinnarnas förfogande. De återstående 50 procenten inlevereras efter avdrag för omkostnader till staten och redovisas som nettovinst för bolaget. Nettovinsten utgjorde för Tipstjänsts senaste verksamhetsår drygt 31 procent av insatserna.

Dessutom får tipsvinnarna betala 30 procents vinstskatt till statsverket. Till statsverket inbetalades genom radskatt, vinstskatt och nettovinst från bolaget det senaste verksamhetsåret 57 procent av insatserna på fotbollstippningen, vilket skall jämföras med de 28 procent jag förut nämnde för V5-spelet.

En annan jämförelse som man bör göra är den, att till vinnarnas förfogande står vid tippning efter avdrag av skatt och omkostnader 31 procent. Vid V5-spelet är motsvarande siffra 65 procent. Denna jämförelse visar att V5-spelet jämfört med tippningen är mycket lågt beskattat och att skäl finns för ett betydligt högre vinstavdrag. Utskottet har ändock accepterat departementschefens förslag om 35 procent på grund av att V5-spelet är en ny spelform och man inte vet, hur spelet kommer att utveckla sig i framtiden. Dessutom pågår totalisatorutredningen, och den har sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor. Utvecklingen bör följas, ty om allmänheten i ännu större utsträckning skulle gå över från exempelvis tippning och penninglotteri till V5-spel på grund av att beskattningen av den sistnämnda spelformen är så lindrig, får staten vidkännas stora inkomstbortfall. Varje miljon som överföres i insatser från tippningen till V5-spelet, för att ta ett exempel, innebär

Den ekonomiska politiken m. m.

ett inkomstbortfall för staten på inte mindre än 280 000 kronor.

Herr talman! I den mycket aktuella diskussionen om beskattningen av V 5-spelet har jag ansett det angeläget att inför kammaren visa, att V 5-spelet har en betydligt lindrigare beskattning än andra av staten godkända spelformer. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan, vilket innebär avslag på herr Lothigius' motion.

Herr LOTHIGIUS (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Allard liksom utskottet håller före att beskattningen av totalisatorspel är liberal vill jag invända att man bör betrakta denna sportgren med tanke på dess speciella förhållanden. Galopphästägarna driver denna verksamhet med ganska stor förlust. Intäkterna i form av penningpriser var 1959 något över 1,8 miljoner kronor på galoppsporten, medan utgifterna — träningsavgifter, ridarvoden, ryttarprocent o. s. v. — uppgick till ungefär 3,2 miljoner kronor. Det finns i vårt land 200 hästägare, och utredningen visar, att galopphästägarna årligen förlorar i genomsnitt 7 000 kronor per häst.

Genom V 5-spelet fanns möjlighet att ge en större utdelning i form av priser för att kunna hålla denna verksamhet i gång på galoppsidan. Nu befarar man att denna möjlighet kommer att försvinna. På sina håll anser man kanske att det inte är någon förlust att fullblodsaveln och galoppsporten över huvud taget försvinner. Jag för min del tycker att det vore en förlust, om denna trevliga sport skulle vara tvungen att försvinna. Den har ju också en viss betydelse som skattekälla för herr Sträng.

Om man gör en jämförelse mellan ridporten och annan idrott, får idrotten i vårt land med sina 500 000 ungdomar ur fonden för idrottens främjande 11 miljoner kronor. Det blir ungefär 22 kronor per ungdom som bedriver idrott.

Ridsporten däremot, som utövas av cirka 20 000 ungdomar, har att dela på 265 000 kronor som utgår i särskilt anslag till ridfrämjandet. Det blir cirka 13 kronor per ungdom som utövar ridsport. Jag tror att man bör se reellt på dessa frågor.

Herr ALLARD (s) kort genmäle:

Herr talman! I en skrivelse, som bevillningsutskottet fått taga del av från Travsportens Centralförbund, framhålles bl. a. att den publik som är intresserad av hästsport spelar på de traditionella s. k. vinnar- och platsspelen, medan representanterna för travsporten karakteriserar V 5-spelet med uttrycket »hasardspel». Vad vi här diskuterar är alltså avvägningen av en skatt för ett spel som av företrädarna för sporten benämnes som hasardspel. Jag anser att en skatt, som tillför staten 28 procent av insatserna vid sådant hasardspel, är en låg beskattning jämfört med de 57 procent som gäller för fotbollstippningen.

Beträffande de förluster som hästägarna påstår sig ha kan jag inte göra något uttalande. Jag kan endast hänvisa till den debatt som i söndags kväll ägde rum i televisionen, där en representant för hästägarna framförde liknande synpunkter som herr Lothigius nyss gjorde. En representant för lantbruksstyrelsen, som också är ledamot av totalisatorutredningen, ifrågasatte därvid riktigheten av de förlustsiffror som hästägarna i detta sammanhang presenterat.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att med några få ord beröra huvudsakligen den fråga som blev aktuell redan i höstas i samband med omsättningsskattens genomförande, nämligen regeringens då genomtrufade förslag att höja marginskatten för vissa inkomstgrupper. Den höjningen ansågs av de fackliga sammanslutningarna —

framför allt av TCO, SACO och SR — vara ett synnerligen egendomligt grepp på frågan om skattesystemets avvägning i Sverige. I samma ögonblick som man introducerar en allmän omsättningsskatt och därvid bl. a. motiverar den åtgärden — liksom man från regeringshåll motiverar dess kvarblivande — med att man vill ha ökad indirekt beskattning, vidhåller man tydligen alltjämt från regeringshåll att man skall bibehålla denna skärpning av marginals-katten för inkomstagare från 14 000 kronor upp till 39 000 kronor. När man sedan läser direktiven för de nu tillsatta utredningarna i detta avseende i fråga om avvägningen mellan direkt och indirekt beskattning, finner man även där vittnesbörd om att regeringen anser, att marginals-katterna är för höga, att man inte kan komma längre på den direkta beskattningens väg o. s. v.

Från oppositionens sida delar vi uppfattningen att den direkta skatten är för hög. Vi kan alltså inte — från folkpartiets sida har vi särskilt betonat detta i vår reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 60 — vara med om att låta denna skärpning från i höstas av marginals-katten stanna kvar för denna grupp inkomstagare. Vi har också i vårt budgetalternativ täckt in det inkomstbortfall på 25 miljoner kronor, som skulle bli följderna av ett borttagande av denna skärpta marginals-katt.

Jag skall sedan med några ord beröra statsutskottets utlåtanden nr 139 och 142.

Utskottsutlåtandet nr 139 gäller anslaget till täckandet av förlust på statens järnvägars fond för nästa budgetår. Såsom tidigare har sagts här behöver statens järnvägar på grund av löneuppgörelsen en ytterligare subvention för att klara sin ekonomi. Från oppositionssidan har vi haft den uppfattningen att det belopp på 70 miljoner kronor, som regeringen äskar, är alltför högt tilltaget. Vi har nöjt oss med

Den ekonomiska politiken m. m.

att föreslå 50 miljoner kronor, vilket framgår av en vid utskottsutlåtandet fogad reservation, till vilken jag yrkar bifall. Motiveringen är bl. a. den, att vi anser att vissa ytterligare rationaliseringar på detta område bör kunna genomföras.

Dessutom tillkommer att vårt alternativ ju även innefattar borttagandet av omsättningsskatten. Denna beräknas innebära en merkostnad för statens järnvägar på 15 miljoner kronor.

Man kan också säga, såsom framhållits i motion nr 850 i denna kammare, att den beräkning som vederbörande departementschef har gjort i fråga om inkomstutvecklingen vid statens järnvägar är alltför pessimistisk och att man för nästa budgetår bör kunna räkna med en avsevärt större inkomstökning, bl. a. beroende på den förbättrade fraktkonjunktur, som redan kan konstateras.

Slutligen vill jag under hänvisning till vad som har förekommit i debatten här i går och i dag yrka bifall till folkpartiets reservation till statsutskottets utlåtande nr 142. I denna reservation sammanfattar vi i korthet vårt budgetalternativ och hemställer, att riksdagen skall hos regeringen anhålla om förslag till höstsessionen om vissa besparingar, subventionsminskningar och andra liknande åtgärder för att stärka budgeten utan omsättningsskatt.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! I samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts äskanden under sjätte huvudtiteln i vad gäller anslag till driftbidrag till statens järnvägar har riksdagen tidigare avslagit en motion om minskning av anslaget till dessa driftutgifter med 30 miljoner kronor. Till statsutskottets utlåtande nr 139 är fogat ett särskilt yttrande av herr Virgin m. fl., som hänvisar till att om det motionsyrkandet godkännts, så hade vi nu ifrån högerpartiets sida kunnat stödja Kungl. Maj:ts förslag. Då

Den ekonomiska politiken m. m.

emellertid riksdagen avvisat detta yrkande, kommer vi i stället att stödja reservationen av herr Ivar Johansson m. fl., som innebär att anslaget för täckande av underskottet på statens järnvägar skulle minskas med 20 miljoner kronor till 50 miljoner kronor, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr talman! Jag tillåter mig också att yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande nr 142 fogade reservationen av herr Virgin m. fl., som innebär ett budgetalternativ med besparingar.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Det är ett par åtgärder för att komma ur bostadsbristen som också förtjänar litet uppmärksamhet i detta sammanhang. Om dessa åtgärder råder det praktiskt taget enighet inom alla politiska partier. Den ena är att man på mycket bättre sätt än som för närvarande sker skall ta till vara redan befintliga fastigheter. Den andra är att man effektivare än som nu sker skall stimulera ägare av flerfamiljshus, bostadsrättslägenheter och egnahem att amortera sina lån, inte bara topplånen utan också bottenlånen, så att kapitalet inte fryser fast utan kommer tillbaka till lånemarknaden och kan användas för ny utlåning.

Låt oss då ett ögonblick se på hur de nu tillämpade prioritetsreglerna verkar när det gäller tillgodoseendet av dessa önskemål. Hur verkar det till en början på strävandena att vidmakthålla och utnyttja de äldre fastigheterna? Låt mig ta ett vanligt exempel. Ett par ute i Bromma eller Nockeby byggde för 20 år sedan en villa. Nu har den villan blivit litet sliten, värmeledningssystemet bör bytas ut, det vore skönt att slippa eldningen, man vill gärna lägga in en oljepanna. Var skall man ta pengar? Man har amorterat på sina in-teckningslån och kan utan vidare erbjuda prima säkerhet för ett lån på 4 000—5 000 kronor som upprustningen

skulle kosta. Men ett sådant lån är inte prioriterat och därför mycket svårt att få.

Makarnas barn har vuxit upp och villan börjar bli för stor. De skulle gärna vilja sälja den, men eftersom de har amorterat så mycket på sina lån får de inga köpare, därför att kontantinsatsen blir för stor. En spekulant som inte har pengar måste märkvärdigt nog i detta land bygga sig en alldeles ny villa. För att kunna köpa en gammal villa måste man vara välsituerad, ty den som skall överta en gammal villa får inga lån. Sådana lån är inte heller prioriterade. Följden blir att de gamla makarna blir kvar, medan den barnfamilj som gärna skulle vilja överta villan inte kan få den.

Låt mig sedan gå över till amorteringsfrågan. Alla tycker ju att det vore vettigt, om ett par makar när pensionsåldern nalkas, hade hunnit amortera färdigt sina lån, så att de på gamla dagar kunde bo någorlunda räntefritt. Många skulle vilja göra det, men det kan de inte göra, om inte det kapital som de lägger ned i villan blir rörligt, inte fastlåst. Man måste kunna ta fram pengarna igen, om man behöver dem vid sjukdom eller andra svårigheter. Detta att skapa en reserv i sin egen fastighet borde man i högsta grad uppmuntra. Men då måste reserven vara tillgänglig i det ögonblick den behövs, och det är den inte, därför att sådana lån inte heller blir prioriterade.

Jag har endast velat säga detta för att fästa uppmärksamheten på hur systemet ur vardagliga synpunkter verkar. Hur mycket vettigare vore det inte att låta kapitalmarknaden fungera fritt.

Jag ser dess värre att finansministern inte är här, men jag skulle ändå vilja ge honom ett litet välmenande råd, nämligen att han när allt detta bråk och väsen i riksdagen så småningom är över, kopplar av en kväll och hör på en symfonikonsert t. ex. Han skall då fin-

Den ekonomiska politiken m. m.

na att här och var i bänkarna sitter en del människor med slutna ögon och drömmande anleten. När han ser detta skall han inte göra sig skyldig till samma misstag som i går. Dessa människor sover inte, de njuter intensivt av en konstnärs prestation.

Även finansministern njöt enligt egen uppgift i går av att lyssna till vad han kallade sirenen Hjalmarson. Hur fjärran står inte, ärade kammarledamöter, herr Gunnar Sträng från skalden Alfred Vestlund. Ni kommer kanske ihåg hans vackra strof: »Nej, tyst siren och låt mig nu få sova på sångmöns arm, en lycklig nöjd poet som tackar Gud för ödmjukhetens gåva, den bästa som jag näst min harpa vet.»

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! I debattens slutskede vill jag göra en kort deklaration. Det i reservation till bevillningsutskottets betänkande nr 60 framställda yrkandet om upphävande av den allmänna varuskatten får mitt stöd. Den är inte blott en skatt på konsumtion utan — då priserna per varuenhet varierar i olika delar av landet — även en skatt på långa avstånd och hårt klimat. Jag är samtidigt angelägen att framhålla, att jag ifrågasätter det lämpliga i att därför från LKAB fordra ytterligare några miljoner kronor per år. Uppenbart är att LKAB har att till staten inleverera uppkommande vinster. Kraven därvidlag får dock inte ställas så höga, att företagens rekonsolidering och expansiva utvecklingstrend blir lidande. Dessa saker måste komma i första hand.

Herr talman! Jag har härmed deklarerat, att jag inte kan biträda punkten d) i reservationen 1) vid statsutskottets utlåtande nr 142. Vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 60 kommer jag under återopande av här anförda motivering att ge mitt stöd åt den vid utlåandet fogade reservationen med förslag om den allmänna varuskattens avveckling.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag inskränker mig till att yrka bifall till reservation nr 1 av herr Ivar Johansson m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 142. Motiveringen till denna reservation är tidigare anförd.

Herr talmannen återtog förhandlingarnas ledning.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Den debatt som nu står inför sin avslutning har varit klarläggande i åtskilliga avseenden. Alla de politiska partierna har förklarat att de bedömer konjunkturläget tämligen likartat. Man har konstaterat att vi befinner oss i en sådan ekonomisk situation, att det är nödvändigt att söka göra den statliga upplåningen så liten som möjligt. Om detta inte lyckas, är läget så bemängt med inflationsrisker, att det kan inträffa olyckor för vårt land och näringsliv.

Men enigheten går, herr talman, ett stycke längre. Man är t. o. m. överens om att den minskning av den statliga upplåningen, som är önskvärd, bör vara ungefär en miljard kronor. Enigheten omfattar alltså inte bara frågans kvalitativa sida utan även dess kvantitativa.

Vi har haft olika recept på hur denna miljard i förbättrad balans skall anskaffas. Intet av de politiska partierna har lyckats vinna några anhängare utanför det egna partiet för sina speciella förslag. Högern står isolerad när det gäller att vidta en kraftig skattehöjning för barnfamiljerna. I den andra stora frågan, som gäller bostadspolitiken, är också splittringen mycket betydande.

Vi kan som sagt ha olika meningar om hur denna miljard skall anskaffas och det är dessa olika alternativ som här diskuterats. I dag är emellertid, ärade kammarledamöter, vägarna stäng-

Den ekonomiska politiken m. m.

da för alla andra alternativ än regeringens. Alla andra alternativ innebär nämligen att vi skulle gå mot en ökad statlig upplåning, något som av alla bedömes som ödesdigert för vårt land.

Om man då vill undvika en demonstration av att Sveriges riksdag står maktlös, villrådlig och handfallen i ett läge, vars beskaffenhet vi alla bedömer ungefär likartat, borde det inte resas alltför mycket kritik mot den enda väg som nu står öppen, nämligen en inkomstförstärkning genom bibehållande av omsättningsskatten. Motsatsen innebär just en demonstration av oförmåga till samling, av kraftlöshet och av villrådighet.

Jag har innan omröstningarna sker velat säga att om riksdagen vid de kommande voteringarna skulle demonstrera denna orkeslöshet, så är icke den sittande regeringen beredd att ta ansvaret för att expediera denna politik, utan kommer att avgå.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Den motivering som statsministern här anförde för att regeringen ställde ett ultimatum till, såvitt man kan förstå, det kommunistiska partiet föranleder mig att göra en mycket kort kommentar.

Jag vill först och främst konstatera att den linje för de statsfinansiella problemens lösning, som vi i folkpartiet har rekommenderat riksdagen att följa, icke skulle ha lett till en större upplåning än den som blir resultatet av regeringens politik. Erfarenheten och de siffror, varom alla är överens, visar hur oriktig den bild var som regeringen i fjol målade upp för Sveriges folk såsom motivering för påståendet att det inte fanns någon annan väg att gå än att införa en omsättningsskatt. Ingen vågar i dag bestrida att det fanns en annan väg som man mycket väl kunde gå, nämligen den väg som har kommit till uttryck i folkpartiets alternativ och

även i de alternativ som de andra oppositionspartierna har föreslagit.

Den grund, på vilken regeringen i fjol byggde upp sin finanspolitik, har alltså visat sig icke vara hållbar. I ett läge, då man går att pröva hela vårt skattesystem, hade det självklart varit naturligt, att regeringen med hänsyn till de föreliggande omständigheterna hade gått in för att klara det statsfinansiella problemet genom besparingar och andra inkomstförstärkningar men icke genom den nykonstruktion och väldiga skattehöjning, som omsättningsskatten innebär.

Om regeringen nu enligt sin egen mening har stängt de andra vägar, som vi här har förordat, skall den inte därefter komma och lägga ansvaret på de andra partierna för att vi vidhåller vår bestämda opposition mot den politik, som regeringen företräder och som redan i olika avseenden har haft ogynnsamma verkningar. Det är regeringen och den allena som får lov att ta ansvaret för den finanspolitik, som den söker genomdriva med ett indirekt stöd av det kommunistiska partiet.

Herr **HJALMARSON** (h):

Herr talman! Bidrag kan aldrig ersätta skattelättnader. Uppgiften är tvärtom att förvandla bidrag till allmänna skattelättnader i kombination med skattebefrielse för personligt sparande. Mäniskorna får ut väsentligt mycket mera för sin egen och familjens räkning av en sådan produktiv politik. Med övertygande klarhet har det framgått av debatten både här i riksdagen och utanför dess kamrar, att också människor i högst vanliga inkomstlägen i ett samhälle även med en relativt långsamt stigande inkomstnivå till sista öret själva får betala sina statliga bidrag.

Statsministern yttrade, att vägarna nu skulle vara stängda för alla andra alternativ än regeringens. Ingalunda, herr statsminister! Beslut om statens utgif-

Den ekonomiska politiken m. m.

ter är preliminära till dess att statsregleringen definitivt fastställts. Det är alltså fullt möjligt för riksdagen att klara en balanserad budget, om den vill.

Statsministern slutade sitt korta inlägg med att framföra ett hot om regeringens avgång, för den händelse den inte får gehör för en fortsättning av politiken med den allmänna omsättningsskatten, högskattepolitikens symbol. Låt mig, herr statsminister, säga, att vi på vårt håll inte uppfattar detta som ett hot. För oss skulle det kännas som en lättnad, om detta uttalande sedermera bleve förverkligat.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Under fjolåret blev det uppenbart för oss alla, att vi befann oss i en statsfinansiell kris. Utgifterna översteg som bekant inkomsterna med 1 000 miljoner kronor. Man kunde naturligtvis tvista om hur detta bristläge hade uppkommit. För egen del skulle jag kort vilja karakterisera situationen som en det bristande förutseendets kris. Vi hade inte sett oss för tillräckligt, och helt plötsligt visade det sig, att det under någon tid befarade underskottet var en hel miljard kronor.

Situationen måste naturligtvis klaras upp och jag ger statsministern fullständigt rätt i att meningarna går isär huvudsakligen beträffande frågan hur man skall åstadkomma jämvikt mellan utgifterna och inkomsterna. Regeringen har föredragit sin väg — att införa en omsättningsskatt som täcker hela detta underskott. Från centerpartiets sida har vi inte varit med om det. Vi har i stället föreslagit vissa besparingar och därutöver punktskatter för att på det sättet täcka underskottet.

Jag skall inte gå närmare in på de fördelar som vi anser att vårt alternativ skulle ha inneburit, men jag vill dock framhålla, att om statsministerns uttalande här var adresserat till centerpartiet, så tycker jag att det är för mycket begärt att vi — sedan vi nu kämpat för

vår linje — skulle acceptera den linje som vi har bekämpat. Den linjen får genomföras av förslagsställarna utan vår medverkan.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Om reservationen mot omsättningsskatten segrar, innebär det i alla fall att regeringen under det kommande halvåret kommer att ta in 700 miljoner kronor i omsättningsskatt. Under det nästkommande halvåret — alltså det sista halvåret för det nya budgetåret — kommer regeringen att kunna räkna in ungefär 400 miljoner kronor genom efterredovisningar. Detta skulle alltså innebära att regeringen — om den lider nederlag i omsättningsskattefrågan — skulle ha bekymmer med några hundra miljoner kronor. Vi har dock en höstriksdag och vårriksdagen börjar den 10 januari nästa år. Jag måste verkligen efterlysa allvaret och ansvaret hos regeringen inför dess uppdragsgivare — den svenska arbetarklassen — när den i en sådan tänkt situation bollar med hypotesen om ett regeringsskifte, överlämnande av styret till de borgerliga partierna. Detta är sakens ena sida.

Den andra frågan är, att vi nu står inför en rad avgöranden. Vi har också ställt förslag. Det utgår ifrån att omsättningsskatten skall slopas. Vårt förslag avser dock ett senare skede än det datum som den här framlagda reservationen talar om. Som ett alternativ har vi också lagt fram en annan skattepolitik. I denna kammare bryr man sig inte om att ta upp en polemik mot kommunisternas förslag. Det är lättare att marschera och inte resonera, att klubba ned allvarligt menade förslag om hur man skulle kunna lösa dessa ekonomiska problem.

Nu står vi inför den situationen, att en rad olika förslag skall avgöras; regeringens förslag samt de borgerliga partiernas gemensamma och skilda förslag, den föreliggande reservationen i om-

Den ekonomiska politiken m. m.

sättningsskatten och de förslag vi själva ställt. Nog är det väl ganska provokatoriskt, att före dessa avgöranden presentera ett demissionshot från regeringens sida. Jag har svårt att ta det på allvar.

Det är ytterligare en sak som gör att vi betraktar skattefrågan så allvarligt. I direktiven för den nya skatteutredningen har regeringen låst fast sig för att fortsätta på den indirekta beskattningens skadliga väg. Dessa direktiv innehåller tre huvudpunkter: fortsatt skärpt indirekt beskattning, lindringar i den progressiva beskattningen och lindringar i förmögenhetsbeskattningen.

Jag fattar dessa direktiv som ett slag i ansiktet inte bara mot det parti jag företräder och de väljare vilkas intressen jag vill bevaka, utan också mot hela det socialdemokratiska partiet självt. Man har tidigare betraktat såsom fullständigt självklart att det socialdemokratiska partiet skulle gå emot en sådan linje. Att i denna situation komma och vifta med ett demissionshot övertygar mig om hur allvarlig kapitulationen är och hur nödvändigt det är att ännu mera skärpa ansträngningarna för att tvinga över regeringen från den linje den nu slagit in på.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det är inte min avsikt att ta upp en ny ekonomisk debatt efter den diskussion vi här fört under nära två dygn. Jag vill med anledning av partiledarnas deklarationer bara säga, att herr Hagberg misstar sig om han tror, att det är en lek vi nu talar om. Det är i hög grad en sak som beror på det ansvar vi känner gentemot våra uppdragsgivare och det ansvar vi känner för hela vårt lands näringsliv. Vem som helst kan ju konstatera — intet av de borgerliga partierna har ett ögonblick vågat sätta det i fråga — att vägarna till de andra alternativen är stängda. Det finns bara ett parti som har ett alternativ som kan genomföras

för att nå det mål som Sveriges riksdag anser vara önskvärt att nå, nämligen bättre balans mellan utgifter och inkomster. Det är det parti som för närvarande bär upp regeringen. Vårt förslag har vi visst inte lagt fram därför att vi tror att det är så populärt utan helt enkelt därför att vi tror att det är nödvändigt och att det är det förslag som den nuvarande situationen kräver.

Man skall inte skylla regeringen för den djupgående splittring som finns inom det borgerliga läget. Herr Ohlin påstod att det var regeringens fel, att man inte kunnat komma fram på andra vägar. Det kan dock inte vara vårt fel, att de övriga partierna står så djupt splittrade som de gör i dagens situation.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Statsministern åberopar att regeringen och hans parti har gjort allt vad de kan göra för att stänga andra vägar än regeringens och säger så till oppositionen: »Nu måste ni gå vår väg, ty vi har stängt de andra.» Nej, herr statsminister, detta är ett orimligt krav, vi måste ha rätt att hålla fast vid de vägar vi finner vara bättre än Er.

Dessutom är Ert påstående att alla andra vägar är stängda, att det i dag inte finns några andra möjligheter, inte hållbart. I föl valde regeringen frivilligt, utan att kunna åberopa regeringskris eller liknande omständigheter, att uppskjuta fastläggandet av en budget för året till hösten. Nu baserar statsminister Erlander hela argumenteringen på att om riksdagen icke i dag fattar beslut efter regeringens linjer så försätter sig riksdagen i ett läge där man inte kan finna någon lösning på problemen.

Nej, herr statsminister, så är det inte. För övrigt får ni som har skött de statsfinansiella problemen ta ansvaret för om den svenska riksdagen nu inte skulle anse sig ha en annan väg att gå än att fälla regeringens förslag och sedan i höst ta upp de statsfinansiella problem

Den ekonomiska politiken m. m.

som i så fall då kan återstå. Dessa återstående problem blir det, eftersom omsättningsskatten under alla omständigheter består till den 1 januari och ger pengar även i början av nästa år, inte oöverkomligt att lösa. De problemen hinner lösas under höstriktsdagen. Det finns ingen grund för statsministerns argumentering i dag — lika litet som det fanns grund för regeringens förklaring i fjol att vi måste införa en hög extra bränslebeskattning, något som avisades av riksdagen och som regeringen ju har klarat sig utan. Vi förstår mycket väl allesamman att hela detta resonemang om att det bara återstår en enda väg är kamouflage, kamouflage för att statsministern velat ge det kommunistiska partiet en varning. Det kanske inte är så tilltalande om chefen för socialdemokratiska partiet ger en sådan varning naket, och det är därför det som kamouflage har kommit till en motivering som uppenbarligen icke är grundad.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Så långt kan jag förstå statsministern, att det för regeringens prestige vore olyckligt om den led nederlag på denna fråga. Men vi har här en budget, som, kapitalbudgeten inberäknad, rör sig om 15 miljarder. Därtill är driftbudgeten överbalanserad. Under det kommande budgetåret skulle det kunna bli en summa på ett par hundra miljoner kronor som skulle fattas för regeringen, därest beslutet beträffande omsättningsskatten skulle gå i för regeringen ogynnsam riktning. Alltså: någon procent av den fantastiskt stora budgeten gäller det under kommande budgetår, och jag kan då inte beteckna det som annat än svek, om regeringen inför eventualiteten av detta »nederlag» talar om demission.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Om regeringen går på omsättningsskatten, uppkommer en ny

politisk situation. Självfallet måste då budgeten tas under omprövning. Det finns icke någon som helst anledning för statsministern att ifrågasätta att inte oppositionen i det läget skulle förstå sitt ansvar.

Statsministern glömmar också ytterligare en sak: Om några månader får vi tillfälle att gå till val, och det blir då möjligt att presentera ett alternativ till regeringens politik till bedömande och avgörande av dem som i sista hand är berättigade att bestämma vilken regering och vilken politik vi skall ha här i landet, nämligen de röstberättigade medborgarna.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Jag vill stryka under vad som nyss antydde, nämligen att det i första hand blir svenska folket som i höst skall bestämma hur det kommer att gestalta sig därest omsättningsskatten tas bort från 1 januari. Vi har alltså god tid på oss att fundera, inte bara vi politiker, utan också hela svenska folket har möjligheter att säga hur man vill ha det.

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Herr Hjalmarson säger att det inte kan finnas några större svårigheter om bara regeringen går. Då får man ju riva upp alla de utgiftsbeslut som är fattade. Sveriges riksdag skall då gå fram till en realprövning av barnbidragen, bostadspolitiken etc.

Jag behöver väl inte säga mer för att finna hur orimlig tanken är. Under hela vårriksdagen har ni misslyckats att samla er kring ett alternativ till regeringspolitiken. Regeringshotet och risken att ta ett ansvar skulle hastigt framkalla den sinnesändring som skulle förmå er att övervinna splittringen. Så enkelt var det. Det är synd att de borgerliga partierna inte tidigare kommit på den lösningen.

Jag vill bara säga att vi självfallet är

Den ekonomiska politiken m. m.

beredda att ta vårt ansvar. Vi har lagt fram dessa förslag och vi är beredda att ta ansvaret för dem, men vi vill också tala om att vi inte är beredda att ta ansvaret för en politik i villrådighetens och splittringens tecken.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! När statsministern reste sig för att som jag trodde avsluta denna debatt, kunde han inte avhålla sig från att än en gång antyda att det som oppositionen vill genomföra är beslut i pliktförgätenhetens tecken. Det är bara regeringen och regeringspartiet som vill föra en politik som leder till landets bästa. De som vill ha en annan politik stämplas på det sätt som statsministern här i dag har försökt göra.

Nej, herr statsminister, jag tror sannerligen icke att det är ett uttryck för den ansvarsmedvetenhet på vilken Ni här gör anspråk för egen del, om Ni vrider förhållandet mellan opposition och regering i den riktning som ett sådant yttrande antyder.

Statsministern sade också att oppositionen ämnade riva upp alla de omstridda utgiftsbeslut som riksdagen i år har fattat. Men 1960/61 blir ju, om omsättningsskatten avskaffas och regeringen avgår, under alla förhållanden ett övergångsår. Höstriksdagen behöver inte riva upp alla utgiftsbeslut för att det skall bli möjligt att göra upp en ny budget. Det måste självklart bli en budget som bär prägel av att vara tillkommen för ett övergångsår. Att upprätta en sådan är ingen omöjlighet, som statsministern velat göra gällande, inte heller innebär det att riva upp alla eller flertalet av de omstridda besluten. Utanför en politik som gör skäl för den karaktéristiken finns det möjligheter för ett politiskt handlingssätt, som åstadkommer sunda statsfinanser även under detta övergångsår. För den sakens skull behöver vi inte någon omsättningsskatt. Jag måste tillägga, med hänsyn till det sätt på vilket statsminis-

tern har lagt upp debatten, att för den sakens skull behöver vi inte heller den nuvarande regeringen.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Jag har inte alls riktat någon anklagelse mot någon medlem av denna kammare för att han inte skulle känna sitt ansvar inför landet. Det är verkligen en högst förbluffande beskyllning, som herr Ohlin nyss riktade mot mig. Vad jag har velat säga är endast, att det gäller för Sveriges riksdag att kunna övervinna splittringen i ett läge, då det endast finns en väg, nämligen den av regeringen föreslagna, att övervinna den på. Det finns inga moraliska omdömen i detta konstaterande.

Vad beträffar upprivande av fattade beslut var mitt inlägg bara ett utdragande av herr Hjalmarsons skildring av hur lätt det skulle gå att komma fram till en samling, bara man nu finge ta under omprövning de preliminära beslut, som redan var fattade. Jag delar helt herr Ohlins mening, att herr Hjalmarsons propå var helt verklighetsfrämmande och orimlig. På den punkten är alltså herr Ohlin och jag ense.

Herr **HJALMARSON** (h):

Herr talman! Jag kanske bara får erinra herr statsministern om att när vi i fjol diskuterade frågan, hur man skall bedöma den konstitutionella karaktären av fattade utgiftsbeslut, hade vi på vår kant ett starkt stöd — även utanför våra egna led och utanför riksdagen — för uppfattningen att man inte skall uppfatta utgiftsbesluten som definitiva, förrän statsregleringen har blivit fastställd.

Det kan knappast heller vara obekant för herr statsministern, att man för närvarande inom författningsutredningen arbetar utifrån detta betraktelsesätt. Sakerligen känner också stats-

Den ekonomiska politiken m. m.

ministern till att man tillämpar samma princip i en rad utländska parlament. Det finns inte någon anledning till att inte också vi här i Sverige skulle ha samma frihet som man har i andra demokratiska länder.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Den lilla debatten mellan herrar Hjalmarson och Ohlin bör ha lämnat ett intressant uppslag till samtalsämnen under första delen av de resonemang, som skall följa när det gemensamma alternativet skall skapas.

Överläggningen var härmed slutad.

Bankoutskottets utlåtande nr 26*Mom. I*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de vid utlåtandet fogade reservationer 1) och 2), och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bankoutskottets hemställan i mom. I) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit de vid utlåtandet fogade reservationerna 1) av herr Ewerlöf m. fl. och 2) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående om-

16 — Andra kammaréns protokoll 1960. Nr 19

röstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 110 nej, varjämte 4 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då sålunda de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr *Vigelsbo* ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla nej.

Kammarén hade alltså fattat beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll och bifallit de vid utlåtandet fogade reservationerna i förevarande del.

Ordet lämnades på begäran till

Fru **LINDBERG** (s), som yttrade:

Herr talman! Jag anmäler att jag råkade rösta fel.

Mom. II

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller bankoutskottets hemställan i mom. II) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Ewerlöf m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning.

Den ekonomiska politiken m. m.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 140 ja och 82 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III, såvitt avser prioritering å kreditmarknaden för bostadssektorn

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. III) i utskottets utlåtande nr 26, såvitt avser prioritering å kreditmarknaden för bostadssektorn, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes.

Därvid avgåvos 143 ja och 55 nej, varjämte 26 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III, såvitt avser utökning av långivningen till de mindre företagen genom hantverks- och industrilånefonden

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. IV

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. IV) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. V

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ewerlöf

Den ekonomiska politiken m. m.

m. fl. avgivna reservationen 1); samt 3:o) bifall till reservationen 2) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade dock herr Eliasson i Sundborn votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. V) i bankoutskottets utlåtande nr 26 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ewerlöf m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 40 nej, varjämte 98 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaran bifaller bankoutskottets hemställan i mom. V) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Ewerlöf m. fl.

Sedan kammarans ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 82 nej, varjämte 31 av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VI

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Ewerlöf m. fl. avgivna reservationen 1); samt 3:o) bifall till reservationen 2) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade dock herr Eliasson i Sundborn votering, i anledning varav efter given var-

Den ekonomiska politiken m. m.

sel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. VI) i bankoutskottets utlåtande nr 26 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ewerlöf m. fl. avgivna, med 1) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herrar Mattsson och Eliasson i Sundborn.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. VI) i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Ewerlöf m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat

för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 101 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Statsutskottets utlåtande nr 138

Utskottets hemställan bifölls.

Statsutskottets utlåtande nr 139

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 139, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 110 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Statsutskottets utlåtanden nr 140 och 141

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Statsutskottets utlåtande nr 142*Mom. I*

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottet hemställen i mom. I) i utskottets utlåtande nr 142, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 1) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 30 nej, varjämte 78 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 2); och

Den ekonomiska politiken m. m.

fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Malmberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. II) i utskottets utlåtande nr 142, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 2) av herr Anders Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr andre vice talmannen Malmberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 35 nej, varjämte 74 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. III)

Den ekonomiska politiken m. m.

i utskottets utlåtande nr 142, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen 3) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 115 ja och 45 nej, varjämte 64 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Bevillningsutskottets betänkande nr 63

Utskottets hemställan bifölls.

Bevillningsutskottets betänkande nr 60

Punkterna B 1 a), B 2 a) och B 3), såvitt avser upphävande av förordningen om allmän varuskatt utom i vad gäller sådan skatt å vin- och spritdrycker samt å tobaksvaror

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen I) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Nilsson i Svalöv och Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 60, såvitt avser upphävande av förordningen om all-

män varuskatt utom i vad gäller sådan skatt å vin- och spritdrycker samt å tobaksvaror, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 115 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) i förevarande del.

Punkterna B 1 a), B 2 a) och B 3), såvitt avser upphävande av förordningen om allmän varuskatt i vad gäller vin- och spritdrycker samt tobaksvaror

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I) i nu förevarande del.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna B 5), B 6) och B 7). Ändrad omsättningsskatt å motorfordon

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen I) i denna del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Den ekonomiska politiken m. m.

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 60, såvitt avser ändrad omsättningsskatt å motorfordon, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl. i förevärande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 110 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna B 2 b) och B 4). Ändringar i skatteskalorna för den statliga inkomstskatten den 1 januari 1961

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen II) i förevärande del; samt 3:o) bifall i motsvarande del till reservationen III) av herr Spetz m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen

nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskade dock herr Gustafson i Göteborg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 60, såvitt avser ändringar i skatteskalorna för den statliga inkomstskatten den 1 januari 1961, antager det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. avgivna, med II) betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen III) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 54 ja och 39 nej, varjämte 130 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 60, såvitt avser ändringar i skatteskalorna för den statliga inkomstskatten den 1 januari 1961, röstar

Ja;

Den ekonomiska politiken m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen II) av herr Hagberg m. fl. i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 136 ja och 45 nej, varjämte 43 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten B 2 c). Ändringar i skatteskalorna för den statliga inkomstskatten den 1 januari 1962

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen II) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 60, såvitt avser ändringar i skatteskalorna för den statliga inkomstskatten den 1 januari 1962, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

den vid betänkandet fogade reservationen II) av herr Hagberg m. fl. i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 148 ja och 45 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten A 1), avseende det procenttal, varmed statlig inkomstskatt skall ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen II) i förevarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 60, såvitt avser det procenttal, varmed statlig inkomstskatt skall ingå i preliminär skatt för budgetåret 1960/61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen II) av herr Hagberg m. fl. i förevarande del.

Den ekonomiska politiken m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 151 ja och 44 nej, varjämte 27 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna B 8) och B 9), avseende en allsidig översyn av skattesystemet m. m.

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till de vid betänkandet fogade reservationerna III) och IV); och fann herr talmannen den förre propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 60, såvitt avser en allsidig översyn av skattesystemet m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de vid betänkandet fogade reservationerna III) av herr Spetz m. fl. och IV) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han

funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 70 nej, varjämte 46 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna A) och B) i övrigt
Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten C). Beräkningen av bevillningarna

Ordet lämnades på begäran till

Herr **SUNDSTRÖM** (s), som yttrade:

Herr talman! Med hänsyn till kammarens beslut att slopa den allmänna varuskatten inskränker jag mig till att yrka bifall till punkt C i utskottets hemställan med undantag för inkomstposten allmän varuskatt. Denna post, som av utskottet upptages till 1 400 miljoner kronor, bör nedräknas med det belopp som föranledes av beslutet om slopande av den allmänna varuskatten.

Vidare anfördes ej.

Herr talmannen gav propositioner på bifall till 1:o) det av herr Sundström framställda yrkandet; 2:o) den med II) betecknade reservationen i nu förevarande del; 3:o) reservation III) i samma del; samt 4:o) reservationen IV) i motsvarande del; och biföll kammaren den under 1:o) angivna propositionen.

Bevillningsutskottets betänkande nr 62

Punkterna 1 och 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i reservationen av herr Hagberg m. fl. under 1) gjorda hemställan; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Den ekonomiska politiken m. m.

Punkten 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i reservationen under 2) gjorda hemställan; och biföll kammaren utskottets förevarande hemställan.

Punkterna 4 och 5 a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i reservationen under 3) gjorda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna 4) och 5 a) i utskottets betänkande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i reservationen under 3) gjorda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 106 ja och 114 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den i reservationen under 3) gjorda hemställan.

Punkten 5 b

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den i reservationen under 4) gjorda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 6) i utskottets betänkande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i reservationen under 4) gjorda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 110 ja och 110 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då sålunda de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Rylander ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla nej.

Kammaren hade alltså bifallit den i reservationen under 4) gjorda hemställan.

Punkten 7 a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den

Den ekonomiska politiken m. m.

i reservationen under 5) gjorda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 7 a) i utskottets betänkande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i reservationen under 5) gjorda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 111 ja och 111 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då sålunda de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnen en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Jacobsson i Sala ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befunns den upptagna sedeln innehålla ja.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 7 b

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 8—10

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i dessa punkter, dels ock på bifall till den i reservationen under 6) gjorda hemställan; och fann herr talmannen

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna 8—10) i utskottets betänkande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den i reservationen under 6) gjorda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 105 ja och 116 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den i reservationen under 6) gjorda hemställan.

Punkten 11 a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt, dels ock på bifall till den i reservationen under 7) gjorda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 11 a) i utskottets betänkande nr 62, röstar

Den ekonomiska politiken m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den i reservationen under 7) gjorda hemställan.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 111 ja och 111 nej, varjämte en av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Då sålunda de avgivna rösterna voro lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr *Stenberg* ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befanns den upptagna sedeln innehålla ja.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11 b och 12

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i dessa punkter, dels ock på bifall till den i reservationen under 8) gjorda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Kollberg* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna 11 b) och 12) i utskottets betänkande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den i reservationen under 8) gjorda hemställan.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 110 nej, varjämte en av kammarans ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaran hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 11 c

Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i reservationen under 9) gjorda hemställan; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Magnusson* i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaran bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 11 c) i utskottets betänkande nr 62, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaran bifallit den i reservationen under 9) gjorda hemställan.

Sedan kammarans ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarans ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr *Magnusson* i Borås begärde emellertid

Mönstringsförfordning m. m.

rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 112 ja och 110 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 11 d—19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr förste vice talmannen tog ånyo ledningen av förhandlingarna.

§ 5**Mönstringsförfordning m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförfordning) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 124, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden,

dels anhängit om riksdagens yttrande över förslag till förordning om registrering och mönstring av sjömän (mönstringsförfordning),

dels ock föreslagit riksdagen att godkänna de förslag i övrigt om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

I anslutning till propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 643 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 793 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*,

2) de likalydande motionerna I: 664 av herr *Hansson, Nils, m. fl.* och II: 820 av herr *Nyberg m. fl.*, samt

3) de likalydande motionerna I: 665 av herr *Källqvist m. fl.* och II: 819 av fröken *Karlsson m. fl.*

I motionerna I: 643 och II: 793 hemställdes, att riksdagen måtte besluta »att det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen skall tillkomma sjöfartsstyrelsen», samt »att sjömanshuset i Marstrand skall bibehållas».

I motionerna I: 664 och II: 820 hemställdes, att riksdagen måtte besluta »att sjömanshuset i Sölvesborg skall bibehållas» samt »att sjömanshuset i Karlskrona bibehålles i avvaktan på beslut rörande omorganisationen av örlogsvarvet».

I motionerna I: 665 och II: 819 yrkades, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte »dels hemställa att sjömanshusen underställes sjöfartsstyrelsen som administrativ chefsmyndighet, dels uttala att i mönstringsförfordningen bör intagas stadganden om provisorisk sjöfartsbok för nybörjare och om rätt för Sveriges fartygsbefälsförening att i sjömansnämnd företrädas av två representer, dels ock giva till känna vad i övrigt anförts» i motionerna, nämligen att till sjömanshusombudsman borde endast ifrågakomma person med erfarenhet från längre tids tjänstgöring i chefsställning till sjöss, att sjömanshus borde kunna bibehållas jämväl i Strömstad, Lysekil, Trelleborg och Västervik samt att anställning ombord å fartyg icke måtte anvisas vid sjömansförmedlingarna sådan person, beträffande vilken undersöknings- och bestraffningsnämnden meddelat avstängningsbeslut men för vilken sjömansnämnden icke utfärdat påmönstringsförbud.

Utskottet hemställde

A. att riksdagen i anledning av det i förevarande proposition, nr 124, framlagda förslaget till förordning om registrering och mönstring av sjömän samt med avslag å motionerna I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avsåge nämnda förordning, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anförte; samt

B. att riksdagen i anledning av propositionen i övrigt samt med bifall till

Mönstringsförrättning m. m.

motionerna I: 643 och II: 793 samt I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avsåge frågan om det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, och med avslag å nämnda motioner i återstående delar ävensom motionerna I: 664 och II: 820 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anförde.

Vid B. i utskottets hemställan hade reservationer avgivits

I

av herrar *Strand, Nils Elowsson* och *Axel Svensson*, fru *Carlqvist*, herrar *Nilsson* i Göteborg och *Bengtsson* i Varberg, fröken *Sandell* och herr *Carlsson* i Göteborg, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionerna I: 643 och II: 793 samt I: 665 och II: 819, såvitt motionerna avsåge frågan om det administrativa huvudmannaskapet för sjömanshusen, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad reservanterna anförde;

II

av herrar *Sunne* och *Eric Carlsson*, fröken *Nordström*, herr *Ringaby*, fröken *Wetterström* samt herrar *Gustavsson* i Alvesta, *Königson* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 643 och II: 793, såvitt de avsåge frågan om sjömanshus i Marstrand, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad dessa reservanter anförde.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Efter en två dagar lång ekonomisk debatt tjänar det nog inte mycket till att ingående redovisa vad andra lagutskottet här föreslagit. Utskottet har ju redovisat sina motiveringar. Emellertid finns det här en reservation av herr Strand m. fl. som gäl-

ler frågan om huvudmannaskapet för sjömanshusen.

I propositionen föreslås att arbetsmarknadsstyrelsen blir administrativ chefsmyndighet, vilket även reservanterna finner vara den bästa lösningen. Även om på ett visst avsnitt skäl talar för att sjöfartsstyrelsen blir huvudman för det nya organet, så väger dock de skäl tyngre som departementschefen anförde för att arbetsmarknadsstyrelsen skall bli chefsmyndighet.

Den stora fördelen av att sammanföra sjömanshusen och arbetsförmedlingarna kommer i dagen genom den smidigare personalorganisationen. Arbetet är ju i hög grad säsongbetonat. Vid en gemensam organisation blir det lätt att flytta personal mellan arbetsförmedlingen och sjömanshusen allteftersom arbetsbelastningen varierar. Följer vi detta förslag innebär det också, att vi gör högst betydande besparingar för verksamheten. Propositionens förslag innebär besparing på cirka en kvarts miljon kronor, vilken summa rederinäringen kan räkna sig till godo. Sjöfartsstyrelsen förlorar ej greppet om de frågor som för närvarande sorterar under styrelsen. Den skall fortfarande få meddela instruktioner och direktiv i alla de frågor den tidigare handlagt. Styrelsen är därtill även besvärinstans.

Alla skäl här talar sålunda för att kammaren följer reservanternas förslag, till vilket jag härmed yrkar bifall.

Beträffande indragningen av vissa sjömanshus, där verksamheten är av ringa omfattning, kommer bl. a. sjömanshuset i Marstrand i förgrunden. Utskottet har här anslutit sig till departementschefens förslag. Men det föreligger en reservation, enligt vilken sjömanshuset i Marstrand bör bibehållas. Reservanternas motivering för bibehållandet av sjömanshuset på denna ort grundar sig på att, som de anförde i reservationen, Marstrand har det största antalet mönstringsförrättningar per år av de sjömanshus som föreslås indrag-

Mönstringsförrättning m. m.

na. Det ligger i detta avseende närmast Härnösands sjömanshus, som också var tänkt att indras men som departementschefen sedan av vissa skäl föreslog skulle bibehållas.

Vad gäller antalet ärenden, som sjömanshuset i Marstrand har att handlägga, utgör de något över 1 000. Detta förhållande är inte något skäl, anser utskottet för sin del, för att bibehålla sjömanshuset. Det blir inte mer än tre förrättningar om dagen.

Herr talman! Med detta skall jag be att få yrka bifall till reservation nr I av herr Strand m. fl. samt avslag på reservation nr II av herr Sunne m. fl.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Kungl. Maj:ts föreliggande förslag till omorganisation av sjömanshusen och sjömansförmedlingen har andra lagutskottet i stort sett inte haft något att anmärka på. Utskottet har emellertid när det gäller det administrativa huvudmannaskapet funnit, att det är riktigare att detta läggs hos sjöfartsstyrelsen än hos arbetsmarknadsstyrelsen. Vi menar också att departementschefen själv har anfört så starka skäl för att det skall ligga hos sjöfartsstyrelsen, att det räcker att hänvisa härtill. Departementschefen anför på sidan 111 i propositionen: »För egen del vill jag understryka betydelsen av att sjöfartens speciella intressen beaktas vid de olika frågornas lösning. Sjöfarten är en i många avseenden särpräglad näring.»

Det är alldeles riktigt, att sjöfarten i många avseenden är en särpräglad näring. När sjöfartsstyrelsen inrättades framhölls också att detta skedde för att man där skulle samla alla sjöfartsfrågorna. Utskottet finner därför inte anledning till att nu splittra denna koncentration och lägga en del av sjöfartsstyrelsens frågor under arbetsmarknadsstyrelsen.

Handelsministern säger vidare i propositionen, att till sjömanshusen skall

höra en hel del speciella angelägenheter, som arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingen inte kan sköta. Han anför som exempel kontrollen av den ekonomiska uppgörelsen mellan arbetsgivare och arbetstagare, samt medling mellan dem och uttalanden om deras rättigheter och skyldigheter ävensom att mönstringsförrättaren är skyldig att ta befattning med bemanningsfrågor. »Dessa förhållanden — som medfört att sjöfartens sociala frågor i viss utsträckning handläggs av sjöfartsmyndigheterna i stället för av de rent sociala instanserna — ställer jämväl särskilda krav på tjänstemännen», säger handelsministern. Jag menar att detta är en mycket stark motivering för att de nya sjömanshusen, som är en sammanslagning av de gamla sjömanshusen och sjömansförmedlingarna, skall läggas under sjöfartsstyrelsen och inte under arbetsmarknadsstyrelsen.

Nu har visserligen handelsministern ändå kommit fram till att dessa sjömanshus bör sortera under arbetsmarknadsstyrelsen. Det motiverar han med att man i så fall skulle göra en del rationaliseringsvinster. Jag anser att dessa rationaliseringsvinster och vinster ur kostnadssynpunkt är ganska svårbedömbara. Detta motiv väger i varje fall lätt i jämförelse med vad man skulle vinna genom att låta hela organisationen sortera under sjöfartsstyrelsen.

För att inte bli missförstådd vill jag tillägga, att var man än lägger det administrativa huvudmannaskapet måste det förekomma ett intimt samarbete mellan sjöfartsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Det avgörande för ställningstagandet måste bli om man anser att de uppgifter, som har vilat på de gamla sjömanshusen och som direkt rör sjöfartsnäringen, är de väsentliga för de nya organen eller om det är de uppgifter, som har åvilat sjömansförmedlingarna, som är de väsentliga. Utskottet menar att man bör tillmäta de frågor, som har handlagts av de gamla sjömans-

Mönstringsförrättning m. m.

husen, den största betydelsen. Utskottet föreslår därför att sjöfartsstyrelsen skall svara för det administrativa huvudmannaskapet för de nya sjömanshusen.

När jag ändå har ordet skulle jag också vilja säga något om reservation nr II. Däri föreslås att sjömanshuset i Marstrand skall få vara kvar. Sjömanshuset i Marstrand kommer i storleksordning efter dem, som handelsministern har föreslagit skall vara kvar. Ja sjömanshuset i Marstrand är när det gäller mönstringsförrättningar t. o. m. större än ett annat sjömanshus som föreslås bibehålllet, nämligen Karlshamns sjömanshus. Jag vill inte med detta ha sagt att jag anser att Karlshamns sjömanshus skall försvinna. Nej, det är tvärtom nödvändigt att man av rent lokala skäl har kvar Karlshamns sjömanshus. Dessa lokala skäl kan inte återopas när det gäller sjömanshuset i Marstrand, men det finns andra skäl som man i stället kan återopa. Det lilla sjömanshuset i Marstrand har t. ex. det näst största antalet sjömansrullor av något sjömanshus i riket. Det är endast Göteborgs sjömanshus som har ett större antal sjömansrullor.

Det andra skälet är att småredarna på Tjörn, i Skärhamn m. fl. samhällen, gärna vill anlita Marstrands sjömanshus, och det kan inte finnas anledning för riksdagen att tvinga dessa småredare in till det hårt belastade sjömanshuset i Göteborg. De har sina besvärligheter ändå utan att de skall få även detta på sig.

Jag säger inte att detta är någon stor sak, men när småredarna på Tjörn nu vill utnyttja sjömanshuset i Marstrand, må de få göra det eftersom ändå mönstringsförrättningarna vid Marstrands sjömanshus t. o. m. överstiger antalet mönstringsförrättningar vid ett av de sjömanshus som handelsministern har föreslagit skall vara kvar.

Herr talman! För att inte alltför mycket ta tiden i anspråk vill jag med dessa

ord yrka bifall till utskottets utlåtande, utom på den punkt som gäller sjömanshuset i Marstrand, där jag vill yrka bifall till reservation nr II.

I detta anförande instämde fröken *Wetterström* (h), herr *Gustavsson* i Alvesta (cp) och fröken *Karlsson* (h).

Herr CARLSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Sjömanshusen och de problem som är förenade därmed är ju en ganska underlig företeelse. Det är kanske i och för sig förklarligt när man betänker att det första sjömanshuset i detta land kom till redan i kraft av kofferdiförrordningen den 30 mars 1748. Då skapade man ett sjömanshus i Stockholm, det enda man då hade i hela landet. År 1752 erhöll samtliga stapelstäder i Sverige och Finland rätt att upprätta sjömanshus. År 1932 indrogs samtliga sjömanshus i Finland och man skapade mönstringskontor och ett centralregister. Efter vad vi har gjort oss underrättade om i utredningen och på annat håll har man konstaterat att den finska ordningen har fungerat på ett utomordentligt sätt. År 1939 minskade man i vårt land sjömanshusens antal från 47 till 30.

De diskussioner som förs i dag är ungefär av samma karaktär som de diskussioner man förde vid den tiden. Man förklarade att det vore nödvändigt att upprätthålla sjömanshus både här och där; det vore så många olika saker som stode på spel.

Den 1 januari 1949 upprättade man mönstringskontor med centralregister i Norge. Jag tror att vi har anledning att se litet på hur dessa fungerar. Den norska handelsflottan är på intet sätt mindre än den svenska — den är i runt tal fyra gånger så stor. Vi har konstaterat att det går utomordentligt bra att klara upp problemställningarna där.

Jag tror att vi i princip — om vi vill se sanningen i vitögat — kan säga att sjömanshusen med de uppgifter de tidi-

Mönstringsförordning m. m.

gare hade har överlevt sig själva. En stor del av de gamla uppgifterna är inte tillämpliga i dagens moderna samhälle. Från att ha varit understödsförvaltande organ och från att ha haft en rad arbetsuppgifter som i det sociala samhälle vi lever i inte längre är nödvändiga, måste dessa institutioner bli föremål för omprövning. De facto ligger det till på det sättet att sjömanshusens arbetsuppgifter undan för undan har ändrat karaktär. I mycket stor utsträckning har man använt dem för uppbördsverksamhet för statens räkning i olika situationer, en uppbördsverksamhet som man nu håller på att avveckla. Här föreslår man exempelvis ett slopande av tonavgifterna, vilka tidigare uppburits av sjömanshusen men vilkas erläggande tullen sedan har kontrollerat, innan den låtit fartygen avgå från svensk hamn. Nu skall man slopa dessa men höja fyr- och båkavgifterna och ta in pengarna den vägen. Dessa fyr- och båkavgifter skall tas upp av tullen precis som hittills. Detta kommer alltså att befria sjömanshusen från de arbetsuppgifter som de tidigare har haft med denna sak. Om jag inte är fel underrättad kommer det att bli något liknande när det gäller avgiftsuppbörden till handelsflottans pensionsanstalt. Också i det fallet kommer man att befria sjömanshusen från den uppgiften.

Jag skulle vilja understryka vad som redan i viss mån har sagts här tidigare för att man inte skall göra sig skyldig till något missförstånd, nämligen att avsikten alls inte är att ta bort något från sjöfartsstyrelsens kompetensområde, lika litet som man kommer att ta bort något från arbetsmarknadsstyrelsens kompetensområde i händelse av att huvudmannaskapet skall läggas hos sjöfartsstyrelsen. Det är ju den administrativa detaljen det är fråga om. Det gäller här personal, lokaler o. s. v. Det skulle se ganska underligt ut, om man skulle slå tillsammans 35 sjömansförmedlingar med 19 sjömanshus. Ilur den

tekniska administrationen skall lösas i händelse av att sjöfartsstyrelsen skulle bli det administrativa huvudorganet är svårt att säga.

För övrigt verkar detta ganska underligt i många olika avseenden. Vi har exempelvis lagt märke till, att man i Oxelösund har sjömansförmedling under det att man i Nyköping har sjömanshus. Vi har varit mycket förvånade över att sjömanshusdirektionen i Nyköping inte upptäckt att det uppstått en betydande malmhamn i Oxelösund, där ett mycket stort antal fartyg anlöper och där många mönstringar sker. Man fortsätter som om ingenting hänt och skickar sjömanshusets tjänstemän till Oxelösund för att förrätta mönstringar där, eller också ser man till att vederbörande sjömän och befäl får resa upp till Nyköping för att klara denna sak. Det är ju fullständigt galet, när man kan sköta det på samma plats och med samma personal.

Här har man talat om att man skulle ta bort någonting från det centrala sjöfartsverket. Det är det inte fråga om, ty man kan inte ta bort någonting som aldrig funnits där. När man diskuterat det centrala sjöfartsverket, har det aldrig varit tal om att detta verk skall ta hand om frågor av denna karaktär. Det var två olika alternativ man diskuterade den gången, och det var det s. k. alternativ 2 som man bestämde sig för. Det innebar i stort sett att man skulle försöka samla alla de instrument av skilda slag som fanns inom sjöfartsområdet under en gemensam hatt. Men man diskuterade inte den gången sjömansförmedlingsfrågor eller arbetsmarknadsfrågor, ty dessa saker var inte alls aktuella i sammanhanget.

Det naturligaste och riktigaste enligt vad utredningen och även departementschefen kommit fram till är, att den administrativa huvudmannen bör vara arbetsmarknadsstyrelsen. Det är där de stora arbetsmarknadsfrågorna kommer in i bilden, och där har sjöfolket möj-

Mönstringsförfordning m. m.

lighet att ta kontakt med övriga arbetsorgan på ett helt annat sätt än om denna verksamhet skulle lyda under sjöfartsstyrelsen.

Vad gäller den fråga, som framförts här i motionen beträffande förutsättningarna att upprätthålla sjömanshuset i Marstrand, är det ju fullständigt riktigt, som man påvisar, att det är ett betydande antal på- och avmönstringar i Marstrand och att denna verksamhet medför en del besvär och bekymmer. Men har någon här sett hur en sjömansrulla ser ut? Jag har en här i handen. På första sidan talar man om vilket fartyg det gäller, vem som är befälhavare och vem fartyget tillhör o. s. v. På övriga sidor kommer på- och avmönstringar. På sjömanshuset i Marstrand är säkerligen inte det största antalet rullor av denna typ, utan man har den s. k. maskapsförteckningen, som är mycket enklare. Befälhavaren kan själv fylla i och skicka in rullan till respektive sjömanshus eller till tullen på den plats, från vilken fartyget avgår.

Även om Marstrand utfärdar ett mycket betydande antal sjömansrullor för båtar med två till fem mans besättning, är arbetet där av helt annan karaktär än på de sjömanshus, som utfärdar sjömansrullor för fartyg med 50—60 man — Amerikalinjens fartyg har 350—400 man ombord.

Däremot intar sjömanshuset i Marstrand ur en inte precis hedrande synpunkt en absolut särställning bland alla landets sjömanshus. Enligt vad man själv skriver här, är sjömanshusets uppgift att kontrollera bemanningen. Marstrands sjömanshus utfärdar sjömansrullor och mönstringsförteckningar, där bemanningen är av sådan karaktär, att man icke vare sig kvantitativt eller kvalitativt följt lag och förordning. Det är en ganska underlig historia. Men detta kanske kan vara förklaringen till att ett femtiotal småredare skrivit till länsstyrelsen och bett att få behålla detta utmärkta sjömanshus, som inte behagar

kontrollera den bemanning man skall ha på fartygen. Vi har ett tiotal färskfall, där vi kan påvisa rent livsfarlig bemanning. Det må vara oss förlåtet om vi tror, att en sådan bemanningskontroll kan klaras av en mönstringsförrättare lika bra som av ett sjömanshus i Marstrand.

Jag vill kort och gott yrka bifall till reservation nr I av herr Strand m. fl. och bifall till utskottets hemställan i vad gäller sjömanshusens antal.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag förstår att det inte går att ta kammarens tid länge i anspråk nu när alla väntar på att få skiljas åt och resa var och en till sitt. Jag skall inte heller så mycket bemöta föregående talare. Han säger, att det inte varit meningen att sjömanshusen skulle lyda under sjöfartsstyrelsen. Det är emellertid att märka, att när chefen för handelsdepartementet, dåvarande statsrådet Ericsson, lade fram sin proposition, nr 124, 1955, stod det på första sidan, som angav propositionens huvudsakliga innehåll, bland annat: »Under styrelsen skall vidare sortera sjöbefälskolor och sjömanshus.» Det stod klart och tydligt där.

Det är inte mycket att tillägga till vad herr Königson sade. Han redogjorde klart och tydligt för utskottets synpunkt. Jag hade också tänkt nämna något om vad statsrådet Lange säger i sin proposition när det gäller sjöfartens säregna prägel.

Sjöfartsverket inrättades 1955 och har alltså nu arbetat i endast fyra år. Och departementet har väl tillsatt både generaldirektören och verkets högre tjänstemän. Det är också att märka, herr statsråd, att det var chefen för handelsdepartementet som lade fram propositionen om inrättande av sjöfartsverket, och nu är det chefen för samma departement i samma regering som föreslår att en stor sjöfartsfråga — och mönstringen är ju ändå en sjöfartsfrå-

Mönstringsförfordning m. m.

ga — skall ligga under arbetsmarknadsstyrelsen. Jag tycker det är alldeles fel att lägga huvudmannaskapet för sjömanshusen på arbetsmarknadsstyrelsen i det fallet och anser att det enda rätta är att huvudmannaskapet ligger hos sjöfartsstyrelsen.

Det är givetvis riktigt att denna verksamhet bör rationaliseras och förbättras, och alla erkänner väl också att en hel del förbättringar beträffande mönstring o. s. v. har föreslagits i den av statsrådet framlagda propositionen. Men om jag inte läst fel, så har två av de tre experterna förordat sjöfartsstyrelsen som huvudman. Den tredje har förordat arbetsmarknadsstyrelsen. Därtill kommer att alla sjömanshusen i sina yttranden uttalat sig för sjöfartsstyrelsen.

Herr talman! Det kan vara nog sagt i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan vill jag bara säga några ord om Marstrand. Herr Carlsson i Göteborg ville påskina att det brister i mönstringsförfarandet vid sjömanshuset i Marstrand, att man där inte fyller de fordringar som uppställts och att man så att säga går vid sidan om bestämmelserna. Det tycker jag är ganska grava anmärkningar, herr Carlsson!

Det är riktigt att man i Göteborg har fartyg, på vilka man mönstrar mellan 100 och 200 man. Men också flottan på Tjörn, och särskilt i Skärhamn, har vuxit och båtarna har blivit större. Jag läste t. ex. i Handelstidningen i går att man köpt in två större fartyg, det ena på 1 000 och det andra på 700 à 800 ton. Sådana fartyg tror jag inte går till Marstrand för att slippa undan mönstringen lättare, utan de gör det därför att Marstrand ligger centralt. Att gå till Göteborg eller annan plats tar tid och kostar pengar.

Antalet mönstringar i Marstrand har stigit successivt. År 1956 hade man 926 mönstringar. Året därpå steg antalet till 1 026, år 1958 till 1 205 och 1959 till

1 260. Under de första fem månaderna 1959 hade man 650 mönstringar och under samma tid i år 742. Det är alltså en betydande ökning. Visst kan det vara bra att rationalisera, men vissa grupper får ju alltid då sitta emellan, och rationaliseringarna bör väl ändå inte göras för sin egen skull.

Sedan skall vi inte heller bortse från att sjömanshuset i Marstrand betyder en hel del för den lilla staden. Det är inte bara mönstringarna det gäller. När fartygen kommer till Marstrand, så blir också en hel del utrustnings-, proviant- och liknande affärer gjorda.

Herr talman! Jag ber att vad Marstrand beträffar få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen nr II av herr Sunne m. fl.

Herr CARLSSON i Göteborg (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag sade om Marstrand var, att det föreligger allvarliga brister i kontrollen vid mönstringen och utskrivningen av sjömansrullorna. Det sade jag närmast med tanke på vad motionärerna skriver i motionen, nämligen: »Härtill kommer att bemanningsfrågorna är av väsentlig betydelse som ett led i den offentliga verksamheten för ökad sjösäkerhet.»

Vi har då sannerligen inte sett något bevis för det från Marstrands sjömanshus, vilket vi mycket beklagar. Om sjömanshuset där kommer att vara kvar, hoppas vi också på en förbättring i det avseendet.

Sedan säger utskottet på sid. 41 i utlåtandet: »Även sjömansförmedlingarna har tidigare sorterat under sjömanshusen och torde alltid ha intagit en särställning inom arbetsmarknadsverket.» Ja, det är riktigt att man någon gång på 1800-talet försökte göra sjömanshusen till något slags rekryteringsbyråer för sjöfarten. Detta misslyckades man dock kapitalt med, och resultatet blev bara att redarna skapade egna mönstringsorgan och Maskinbefälsförbundet

Mönstringsförfordning m. m.

skapade sitt. Och sedan Genève-konventionen kom till år 1920 har sjömansförmedlingarna successivt byggts upp till att i dag vara ett levande instrument för sjöfolket, dels när det gäller anställning ombord på fartyg och dels — för den händelse det föreligger brist på lediga platser — när det gäller att få anställning där man saknar arbetskraft.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! I frågan huruvida sjömanshusen administrativt lämpligen bör sortera under sjöfartsstyrelsen eller arbetsmarknadsstyrelsen skulle jag vilja anföra några synpunkter.

Som bekant ansåg två av experterna i utredningen, att sjöfartsstyrelsen, som ju skapats för att möjliggöra ett samlande av alla sjöfartsangelägenheter till en myndighet, skulle bli den administrativa huvudmannen för det nya organet, medan en expert ansåg att arbetsmarknadsstyrelsen borde handha den administrativa uppgiften, eftersom i så fall vissa arbetsutjämnningar skulle kunna ske. Det är dock att märka att remissyttrandena från de direkt berörda organen klart och tydligt visar, att det finns ytterst små möjligheter för dylika personalbyten. För övrigt anser flertalet remissinstanser att sjöfartsstyrelsen är lämpligast för den administrativa uppgiften.

Sjöfartsstyrelsen skall ju under alla förhållanden handlägga och övervaka allt som har med mönstring och registrering att göra, och eftersom registret utgör grunden för hela upplysningsverksamheten till civila och militära myndigheter och enskilda, kommer denna del av verksamheten, som är den kvantitativt största, att beröra denna myndighet, vilken inte minst ur denna synpunkt måste vara den naturliga huvudmannen.

Vad som emellertid väger mycket tungt till förmån för sjöfartsstyrelsen som huvudman för sjömanshusverksam-

heten i dess nya form är ju det faktum, som här tidigare omnämnts, att sjöfartsstyrelsen under alla förhållanden är den myndighet som huvudsakligen har med sjömannens angelägenheter att skaffa. Sjömansförmedlingen tar ju emot den arbetssökande sjömannen eller nybörjaren, hör sig för om hans önskemål och anvisar honom arbete. Under arbetslöshetsperioder sköter förmedlingen dessutom om den s. k. stämplingen. Båda dessa uppgifter är givetvis mycket viktiga men dock endast ett par detaljer i sjömannens tillvaro.

Fr. o. m. den efterföljande mönstringen och under hela den tid sjömannen är i arbete faller hans tillvaro under sjöfartsstyrelsens verksamhetsområde. Denna myndighet har alltså att svara för att alla de lagar och förordningar som reglerar sjömannens liv efterlevs. Det gäller här i första hand efterlevnaden av bestämmelserna i sjömanslagen, sjöarbetstidslagen, semesterlagen, delar av värnpliktslagen och inskrivningsförordningen samt alla de särbestämmelser som återfinnes i den nuvarande sjömanshuskungörelsen och som man i nästan oförändrat skick utbrutit ur den föreslagna mönstringsförfordningen. Man kan vara fullkomligt övertygad om att även resterande delar kommer att återfinnas i de blivande särbestämmelserna.

Av detta framgår ju att sjöfartsstyrelsen även ur rent administrativa synpunkter är den myndighet som är mest lämplig att handha dessa arbetsuppgifter, ja, den enda tänkbara huvudmannen.

Därutöver kan man fråga sig, varför sjömanshusen måste bli det fristående organ som utredningen förutsatt. Detta har en ganska stor betydelse för de i verksamheten anställda, eftersom i så fall tjänsterna kan graderas utan hänsynstagande till tjänstegraderingarna i arbetsmarknadsstyrelsen. Departementschefen förklarar, stödjande sig på arbetsmarknadsstyrelsens remissyttrande,

Mönstringsförrättning m. m.

att han för närvarande inte kan göra någon exakt bedömning av den behövliga personalstyrkan och att därför behovet senare skall preciseras. Detta blir alltså en uppgift för den blivande huvudmannen, och eftersom uppfattningarna om personalens ställning, kvalitet och tjänstegradering skarpt bryter sig mellan sjöfartsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen, som saknar erfarenhet både vad gäller mönstring och registrering, måste det väl ligga i såväl de anställdas som sjöfartens intresse att personalfrågorna blir handlagda av sjöfartsstyrelsen.

Man bör också framhålla, att sjömansförmedlingarnas nuvarande personal inte behöver förlora någonting på att sjöfartsstyrelsen blir huvudman, eftersom ju friställd arbetskraft utan svårighet kan placeras inom den egna verksamheten, medan den nuvarande personalen på sjömanshusen torde få stor anledning att hysa oro för sin fortsatta anställning, om arbetsmarknadsstyrelsen bleve huvudman.

Departementschefen förklarar också i motsats till utredningen men i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens inställning, att de nuvarande sjömansförmedlingarnas personal skulle kompletteras med personal för sjömanshusen utan att på något sätt gå in på frågan hur det skall förfaras med eventuell friställd personal.

Jag vill också säga några ord beträffande den föreslagna indragningen av sjömanshuset i Marstrand. Det är klart att man inte kan motsätta sig en viss indragning av sjömanshus, och det är naturligt att här sker en rationalisering. Men med sjömanshuset i Marstrand ligger det nog till på ett annat sätt än med de övriga sjömanshus som enligt förslaget skall dras in. Det har också framgått av anförandena här i kammaren, att ett 50-tal småfraktare från Tjörn i skrivelse till Kungl. Maj:t har hemställt att Marstrands sjömanshus skall få bli kvar. Jag är övertygad om att den

mindre skeppsfarten även i framtiden kommer att ha viktiga arbetsuppgifter, även om den har upplevt svåra perioder. Det pågår också en avsevärd förnyelse av denna fraktflotta inte minst på västkusten. Vad beträffar de framtida arbetsuppgifterna har det på senare tid blivit en viss ljusning.

I detta sammanhang kan nämnas att den mycket stora utbyggnaden av oljeraffinaderier av en ny typ, som för närvarande pågår både i Skandinavien och i andra länder kring Nordsjön, kommer att ge arbetsuppgifter även åt den mindre sjöfarten. Det har omvitnats från sakkunnigt håll att inte bara storredare utan även det mindre tonnaget härigenom skulle kunna få betydligt ökade befraktningar.

Jag vill passa på tillfället, när jag nu är inne på den mindre skeppsfarten, att nämna att vi har all anledning att med tacksamhet erkänna de insatser den nuvarande handelsministern gjort för att stödja denna näringsgren. Då denna stora fraktflotta i så hög grad är koncentrerad kring sjömanshuset i Marstrand är det av vitalt intresse att detta sjömanshus kan bibehållas och ge den service som är nödvändig för dessa småfraktare.

I anledning av de anmärkningar som en talare gjorde, att den kontroll vid anställning och dylikt som detta sjömanshus har att verkställa kanske inte helt hade fullgjorts, vill jag fråga: Skall detta vara ett skäl för en indragning av sjömanshuset? Skall man inte komma till rätta med detta på annat sätt?

Jag vill, herr talman, när det gäller huvudmannaskapet yrka bifall till utskottets förslag och när det gäller sjömanshuset i Marstrand till reservationen av herr Sunne m. fl.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Utskottets hemställan bifölls.

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.**Mom. B*****Det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen***

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen I); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Carlsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 43, såvitt avser frågan om det administrativa huvudmannskapet för sjömanshusen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen I) av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 106 ja och 109 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen I) av herr Strand m. fl.

Sjömanshus i Marstrand

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen II); och fann herr förste vice talmannen

den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herrar Staxäng och Königson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 43, såvitt avser frågan om sjömanshus i Marstrand, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen II) av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 114 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen II) av herr Sunne m. fl.

Utskottets hemställan under mom. B i övrigt

Bifölls.

§ 6.**Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 44, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 april 1960 dagteck-

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

nad proposition, nr 141, vilken hänvisats till lagutskottet och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om behörighet att utöva läkaryrket; och

2) lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 655 i första kammaren av herr *Gezelius m. fl.* och nr 808 i andra kammaren av herr *von Friesen m. fl.*,

de likalydande motionerna nr 668 i första kammaren av herr *Kaijser m. fl.* och nr 826 i andra kammaren av herrar *von Friesen* och *Fröding*,

motionen nr 824 i andra kammaren av herr *Braconier*, samt

motionen nr 825 i andra kammaren av fru *Eriksson* i Stockholm.

Om propositionens huvudsakliga innehåll m. m. anfördes bl. a.:

I propositionen föreslås att 1915 års lag om behörighet att utöva läkarkonsten ersättes av två lagar, nämligen en lag om behörighet att utöva läkaryrket, vilken reglerar förvärv och förlust av behörighet såsom läkare, och en lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område, vilken behandlar lekmännens verksamhet på nämnda område.

Det vid propositionen fogade förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket hade i nedan intagna delar följande lydelse.

Förslag till

lag om behörighet att utöva läkaryrket

5 §.

Blir legitimerad läkare på grund av

sinnessjukdom eller annan rubbning av själsverksamheten ur stånd att nöjaktigt utöva läkaryrket, skall medicinalstyrelsen ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat. Styrelsen äger ock återkalla legitimationen för läkare, som på grund av kroppslig sjukdom eller lyte blivit varaktigt oförmögen att utöva läkaryrket.

Föreligger grundad anledning till antagande att läkares legitimation bör återkallas av skäl som avses i första stycket, äger medicinalstyrelsen förordna, att han skall undergå läkarundersökning i den utsträckning som erfordras för att hans förmåga att utöva läkaryrket skall kunna bedömas.

Har medicinalstyrelsen förordnat om läkarundersökning som avses i nästföregående stycke, äger styrelsen tillika återkalla legitimationen för tiden intill dess ärendet slutligt avgöres. Väger den som skall undersökas att inställa sig till undersökning, skall polismyndighet på styrelsens begäran lämna erforderlig handräckning.

10 §.

Läkare, som icke äger särskild skicklighet och erfarenhet inom viss gren av läkarvetenskapen, må icke för allmänheten tillkännagiva, att han är specialist inom den grenen av läkarvetenskapen eller eljest äger särskild kunnighet däri.

Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, medicinalstyrelsen fastställer villkoren för rätt att tillkännagiva specialitet enligt denna paragraf.

I motionerna I: 655 och II: 808 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att bestämmelser snarast utarbetades för auktorisation av optiker.

I motionerna I: 668 och II: 826 hemställdes,

»1) att riksdagen måtte antaga vid propositionen fogat förslag till Lag om behörighet att utöva läkaryrket med de

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

ändringar att rubriken samt 5 och 10 §§ erhåller den lydelse som framgår av följande.

Lag om utövande av läkarkonsten

5 §.

Blir legitimerad läkare på grund av sinnessjukdom eller annan rubbning av själsverksamheten ur stånd att nöjaktigt utöva läkaryrket, skall medicinalstyrelsen ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Föreligger grundad — — — kunna bedömas.

Har medicinalstyrelsen — — — erforderlig handräckning.

10 §.

Läkare, som — — — kunnighet däri.

Konungen eller den myndighet Konungen därtill förordnar fastställer villkoren för rätt att tillkännagiva specialitet enligt denna paragraf.

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att vid regleringen av bestämmelserna angående fastställande av villkoren för rätt att tillkännagiva specialistkompetens inom viss del av den medicinska vetenskapen de i motionen framförda synpunkterna måtte vinna beaktande.»

I motionen II: 825 yrkades,

att i kommentaren till 1 § fastsloges, att begreppen undersökning av hälso-tillstånd och behandling av sjukdom eller därmed jämförligt tillstånd icke finge fattas i så vid bemärkelse, att välkvalificerade psykologers skäligen verksamhet hindrades, samt

att frågan om legitimation eller auktorisation åt psykologerna snarast måtte ges en lösning.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med avslag å följande motionsyrkanden, nämligen

1) yrkandet i motionerna I: 668 och II: 826 om utbytande av ordet »läkaryrket» mot ordet »läkarkonsten» samt

2) yrkandena i motionerna I: 668 och II: 826 i frågan om specialistbehörighet,

I. måtte — med bifall till motionerna I: 668 och II: 826, såvitt anginge frågan om deslegitimering, samt med förklaring att riksdagen icke kunnat helt bifalla det genom förevarande proposition, nr 141, framlagda förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket — för sin del antaga lagförslaget med den ändringen att 5 § erhöles nedan angivna lydelse:

Blir legitimerad läkare på grund av sinnessjukdom eller annan rubbning av själsverksamheten ur stånd att nöjaktigt utöva läkaryrket, skall medicinalstyrelsen ofördröjligen återkalla hans legitimation, om ej särskilda skäl föranleda annat.

Föreligger grundad — — — kunna bedömas.

Har medicinalstyrelsen — — — erforderlig handräckning.

II. måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 655 och II: 808 samt motionen II: 825 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i frågan om optikers och psykologers verksamhet;

C. att motionen II: 824 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits vid utskottets hemställan under A:

I. till rubriken till förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket,

av herr *Sunne*, fru *Svenson*, herrar *Kajser* och *Edström*, fröken *Wetterström*, fröken *Höjer* samt herrar *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av yrkandet i motionerna I: 668 och II: 826 om utbytandet av ordet »läkaryrket» mot ordet »läkarkonsten» måtte för sin del besluta

dels att rubriken till den föreslagna lagen om behörighet att utöva läkar-

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

yrket skulle vara »Lag om läkarbehörighet»,

dels och såsom en följd härav

A. att 1, 3, 4, 5, 8, 9 och 11 §§ i nämnda lagförslag skulle erhålla i reservationen angiven lydelse;

II. till 10 § i förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket,

av herr *Sunne*, fru *Svenson*, herrar *Kaijser* och *Edström*, fröken *Wetterström*, fröken *Höjer* samt herrar *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till yrkandena i motionerna I: 668 och II: 826 i frågan om specialistbehörighet

A. för sin del besluta att 10 § i förslaget till lag om behörighet att utöva läkaryrket skulle erhålla följande lydelse.

10 §.

Läkare, som — — — kunnighet däri.

Konungen eller den myndighet Konungen därtill förordnar fastställer villkoren för rätt att tillkännagiva specialitet enligt denna paragraf.

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört i frågan om specialistbehörighet.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Förslaget att 1915 års lag om behörighet att utöva läkarkonsten skall ersättas av dels en lag om behörighet att utöva läkaryrket, dels en lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område hälsar jag med stor tillfredsställelse.

Speciellt vill jag, fastän det är knappt om tiden, understryka hur lämpligt det är att benämningen kvacksalvare som någonting, vilket i vissa avseenden kan anses legitimt, nu inte längre skall existera. Kvacksalveriutredningen ville ju att det skulle finnas en benämning »legitim kvacksalvare», men detta har inte

godtagits. Det är inte trevligt för t. ex. en legitimerad sjuksköterska, barnmorska eller sjukgymnast att veta sig vara »legitimerad kvacksalvare». Vi känner alla ordets makt över tanken och vet vad de flesta av oss inlägger i begreppet kvacksalvare. I 1 § lagen om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område undantas nu alla, som i sin verksamhet på hälso- och sjukvårdens område är ställda under medicinalstyrelsens tillsyn, från ifrågavarande förbud — detta gäller alltså bl. a. de legitimerade tjänstemän jag nyss räknade upp. Detta är en finess i uppläggningsen.

Låt mig så säga några få ord på de två punkter, där jag står som reservant.

Vad först beträffar lagen om behörighet att utöva läkaryrket tycker jag det är väldigt viktigt att man poängterar den yrkeskunskap det gäller och samtidigt gör begreppet litet vidsträckt. Enligt mitt förmenande sker detta om man, såsom i reservationen, använder benämningen »lag om läkarbehörighet». Denna benämning stämmer också bättre överens med de andra nordiska ländernas benämningar, och detta betyder en del när det gäller utbytet av läkare mellan länderna.

I 10 § lagen om behörighet att utöva läkaryrket regleras frågan om vilken instans som skall fastställa villkoren för rätt att tillkännagiva specialitet inom visst område. Hittills har detta gjorts av läkarförbundet. Alla är överens om att läkarförbundet handlagt frågan mycket bra, fullkomligt invändningsfritt. Men alla är också överens om att det är olämpligt att ett yrkesförbund på detta sätt ensamt skall avgöra en så viktig fråga.

Nu föreslås i 10 § att medicinalstyrelsen efter bemyndigande av Kungl. Maj:t skall handlägga frågan. Vi reserverar anser att denna viktiga detalj skulle kunna skötas på ett mindre kostsamt och bättre sätt, om den — såsom föreslås i reservationen — finge över-

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

låtas åt den myndighet Kungl. Maj:t därtill förordnar. Denna myndighet borde alltså fastställa villkoren för rätt att tillkännage specialitet enligt 10 §. I reservationen framhåller vi att det vore synnerligen lämpligt om det funnes ett medicinskt specialitetsråd. Detta råd skulle bestå av »en representant för staten, utsedd på förslag av medicinalstyrelsen, en representant för den medicinska vetenskapen, utsedd på förslag av universitetskanslern, samt en representant för de yrkesverksamma läkarna, utsedd på förslag av läkarförbundet.»

Läkarförbundet är villigt att medverka till att de läkare kommer med som är mest kunniga inom de olika specialiteterna. Läkarförbundet, som är den enda instans som har sakkunskap på området, den sakkunskap man måste ha för att kunna fastställa villkoren för rätt att tillkännage specialitet, vill alltså åta sig detta utan nämnvärda kostnader, efter vad som framgår av yttrandet.

Inom medicinalstyrelsen finns inte sakkunskap inom alla dessa områden och därför skulle det bli både dyrbart och omständligt, om frågan handlades i denna instans. Man tycker att ett förbund, som hittills skött sig så väl, borde kunna få vara med och handlägga ärendet också i fortsättningen. Detta är behändigare.

Denna fråga är verkligen ett samhällsintresse. Det är för mig ett intresse när jag går till en öronspecialist att veta, att det är en specialist. Det är därför i allmänhetens intresse som jag på denna punkt yrkar bifall till den reservation som är avgiven av herr Sunne m. fl.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen förhandlingarnas ledning.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Enligt den framlagda propositionen skall två nya lagar ersätta

1915 års lag om behörighet att utöva läkarkonsten — dels lag om behörighet att utöva läkaryrket, dels lag om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

I fråga om den förstnämnda lagen står strid bl. a. om själva rubriceringen och namnet: läkarkonst eller läkaryrke. För min del tycker jag inte detta betyder så mycket men är beredd att ansluta mig till reservanternas förslag, »lag om läkarbehörighet».

Den andra lagen har nu och då fått gå under namnet »kvacksalverilagen» — officiellt och i propositionen heter det »den icke auktoriserade verksamheten på hälso- och sjukvårdens område». Det är på denna senare lag jag skall be att få anlägga några synpunkter.

Det är inget tvivel om att åtskillig humbug och okunnighet frodas på dessa områden. Helt säkert bedriver en del olämpliga personer verksamhet här, och det är naturligtvis av vikt att söka komma åt sådana. Jag tillåter mig dock undra, om man inte i lagförslaget har brukat större våld än nöden kräver.

Av de nya förbud som föreslås tycker jag för min del att inte är så mycket att säga om förbuden mot s. k. ambulerande kvacksalveri, d. v. s. mottagningar på hotell och pensionat, och mot rådgivning per korrespondens. Det finns knappast heller några vägande invändningar mot den utökade listan på »förbjudna» sjukdomar — där har tillkommit sockersjuka, epilepsi och sjukliga tillstånd i samband med havandeskap.

Däremot ställer jag mig tveksam till det föreslagna förbudet att undersöka eller behandla barn, innan de fyllt 8 år. Tyvärr väcktes inte någon motion i detta avseende — i så fall hade det varit lättare att nu ställa ett yrkande. I en interpellationsdebatt nyligen om de olämpliga psykologiska frågorna till skolbarn hade jag anledning att framställa frågan: »Vem äger egentligen barnet?»

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

Det finns en viss tendens till att föräldrar mer och mer frångå bestämmanderätten över sina egna barn — staten eller det allmänna övertar ansvaret. I diktaturländerna hör detta till ordningen för dagen. Men vi som på allt sätt vill slå vakt om de mänskliga rättigheterna bör nog se upp härvidlag. Låt oss tänka oss föräldrar som själva anser sig ha blivit botade genom exempelvis homeopatisk behandling och sedan kommer i den situationen, att deras barn efter kanske flera års sökande utan resultat av ordinär läkarhjälp skulle vilja rådfråga någon på ifrågavarande område praktiserande, icke auktoriserad hjälpare. Då är detta absolut förbjudet intill dess barnet fyller 8 år. Härvidlag anser jag att föräldrarna borde få ha bestämmanderätt. Detta är en rent principiell synpunkt.

För övrigt vill jag ifrågasätta om utredningen eller departementet bemödat sig om att undersöka de på detta område vanligast förekommande verksamhetsformerna, nämligen de som utövas av chiropraktor och homeopater. När det gäller de sistnämnda, så har vi dock åtminstone tre stora europeiska kulturländer, där homeopatien är starkt utbredd och väl ansedd.

Storbritannien har t. ex. en homeopatisk fakultet i London, upprättad genom parlamentsbeslut. I flera engelska städer finns också sjukhus med fast anställda statsavlönade homeopatiska läkare. Den tyska läkarkåren är mycket intresserad för homeopati, och det lär f. n. i Västtyskland finnas cirka 600 läkare som använder homeopatisk behandling i sin verksamhet, för att nu inte tala om det homeopatiska sjukhuset i Stuttgart med 350 sängar. I Frankrike lär det finnas cirka 700 praktiserande homeopatiska läkare, som har legitimation.

Inrikesministern synes principiellt inte ha något emot ett totalförbud mot en dylik verksamhet av homeopater och andra lekmanapraktikanter. Han menar emellertid att stora folkgrupper anser

ett förbud omotiverat och därför inte kommer att respektera det. Jag tror detta är riktigt och vill citera vad utredningen härutinnan anfört: »Grunden till att i det moderna samhället 'kvacksalvari' över huvud taget tolereras får anses vara, att kvacksalveriet har ett icke ringa antal anhängare bland allmänheten och att en lekmands åtgöranden mot sjukdomstillstånd i vissa fall kunna vara till nytta.» Här erkänner också utredningen att behandlingen i vissa fall kan ha varit till nytta. Vår långt komna läkarvetenskap kan tyvärr ändå inte bota alla sjuka. Om nu några av dem som kanske under årtal sökt bot utan att få sådan anlitat en erfaren icke auktoriserad praktikant och menar sig därigenom bli hjälpt, så skall man väl inte förmena detta, i synnerhet som det knappast lämnats bevis på att sådan behandling gjort någon skada och därjämte sådana hjälpsökande i så gott som alla fall tidigare har besökt läkare.

Nu är det inte här fråga om något totalförbud men ett sådant har ändå kommit med i bilden. Jag skulle vilja ifrågasätta om inte en objektiv och förutsättningslös undersökning om exempelvis homeopatisk behandling vore av värde. Naturligtvis skulle då också erfarenheterna från vissa andra länder tas med. För min del skulle jag inte ha något emot en viss auktorisation av kunniga lekmanapraktikanter. Då skulle man bli kvitt klåpare på detta område.

Att utan en verklig undersökning medverka till en utveckling hän emot att totalförbud inom detta område tycker jag innebär ett stort ansvar, som både medicinalstyrelsen och departementet skulle tveka att ta på sig. Jag skulle i varje fall inte vilja medverka till en sådan utveckling.

Herr talman! Som situationen nu är finner jag det inte lönt att ställa något yrkande. Jag har emellertid inte kunnat underlåta att framföra dessa allmänna synpunkter och känner mig därvid särskilt betänksam beträffande förbudet

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

mot behandling av barn under åtta år av icke auktoriserade läkare.

Häri instämde herr *Larsson* i Norderön (cp).

Fröken **WETTERSTRÖM** (h):

Herr talman! På två punkter i den föreslagna lagen om behörighet att utöva läkaryrket har vi inom utskottet haft delade uppfattningar. Det slog mig, liksom det tydligen också slagit statsrådet — vilket jag tyckte mig kunna konstatera när jag hörde en del av debatten i första kammaren — att det är ganska märkligt att vi i denna fråga är delade på så sätt att de borgerliga står på den ena sidan och regeringspartiet på den andra. Det är naturligtvis en ren tillfällighet att det blivit på det sättet.

Den första punkt, där våra meningar går isär, gäller själva rubriksättningen på lagen. Den andra punkten gäller vilken myndighet som skall fastställa villkoren för rätten att tillkännagiva specialitet.

Den nuvarande lagen om behörighet att utöva läkarkonsten reglerar, som tidigare sagts, de utbildade läkarnas och lekmännens verksamhet inom hälso- och sjukvård. Därför är det ganska naturligt, att ordet läkarkonst i den allmänna uppfattningen blivit liktydigt med läkekonst och att ordet sålunda kommit att beteckna både läkarverksamhet och icke auktoriserad verksamhet på detta område.

Både utskottsmajoriteten och reservanterna är ense om att det är angeläget att läkarnas yrkesutövning får en beteckning som klart skiljer deras verksamhet från annan verksamhet på hälso- och sjukvårdens område. Vad striden gäller är endast ordvalet, där vi reservanter i likhet med vissa motionärer anser, att ordet läkaryrke inte är så lyckligt valt. Läkarna håller före att deras verksamhet inte grundar sig på enbart objektivt naturvetenskapligt tänkande utan också på intuition och omdöme och att därför ordet läkaryrke inte täcker arbetets

verkliga innebörd. Av den anledningen har vi reservanter funnit att det skulle vara bättre att kalla lagen »lag om läkarbehörighet». Det är ju i och för sig en ganska blygsam ändring.

Fröken Höjer har redan berört 10 §, och därför behöver jag kanske inte gå närmare in på det rent innehållsmässiga i den. Vi vill i denna paragraf ha en bestämmelse som ger Konungen en något vidare fullmakt, vilket kan ske om man byter ut ordet »medicinalstyrelsen» mot »den myndighet Konungen därtill förordnar».

I allt väsentligt är det naturligtvis riktigt att sådana här frågor om olika specialiteter, specialistkompetens och rätt för läkare att annonsera sig som specialist regleras av det allmänna, och lagförslaget är härvidlag att hälsa med tillfredsställelse. Både motionärer och reservanter anser emellertid att om Kungl. Maj:t förordnade en nämnd i form av ett specialitetsråd, i vilket en representant för läkarförbundet skulle ingå, skulle man därigenom erhålla en bättre garanti för att läkarförbundets erfarenhet utnyttjades. Eftersom detta råd skulle förordnas av Konungen, skulle det bli fråga om en myndighet och inte om ett enskilt organ.

Herr talman! Jag ber att i likhet med fröken Höjer få yrka bifall till de två reservationer som är fogade till utlåtandet.

Herr *Gustavsson* i Alvesta (cp) instämde i detta anförande.

Herr **NILSSON** i Göteborg (s):

Herr talman! Beträffande den första reservationen tillåter jag mig säga, att det förefaller mig obegripligt, att denna detalj, som alltså rör själva ingressen till lagen, kan föranleda oppositionen att samfältt resa borst mot departementschefens förslag i denna del, att objektet för läkarnas verksamhet bör betecknas läkaryrke. När jag biträdde departementschefens förslag ansåg jag för min

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

personliga del att man borde dra en mycket bestämd linje mellan den verksamhet, som bedrivs av den utbildade läkaren, och den verksamhet av lekmän, kvacksalvare, som betecknats som läarkonst. Inom läarkonstens område menar jag, och det gör väl utskottet också, kan rymmas nästan vad som helst. Läarkonst har kommit att bli en benämning för såväl läkarnas verksamhet som icke auktoriserad verksamhet. Jag finner det angeläget, och det är även utskottets mening, att läkarnas yrkesutövning erhåller en beteckning som klart skiljer denna från annan verksamhet på hälso- och sjukvårdens område.

Den omskrivning av ingressen som reservanterna förordnar har kanske inte i och för sig så stor betydelse, men den föranleder att man måste tillgripa en otymplig lagtext för att utforma reservanternas förslag. Läs exempelvis deras förslag till utformning av 11 §. Där nödgas man av lagtekniska skäl tala om läkarbehörighet och läkarverksamhet på inte mindre än tre olika ställen. Tycker reservanterna att verksamhet är någonting mera förnämt än vad man rymmer in under ingressen som ett läkaryrke?

Jag finner sålunda alla skäl tala för att vi i detta fall följer förslaget i propositionen. Jag vill nämna att denna detalj, som jag finner det vara, uppehöll vi oss vid i utskottet omkring en och en halv timme, så att man kan inte säga annat än att vi har ingående behandlat frågan huruvida en läkare skall betecknas som yrkesman eller bara benämnas behörig.

Det finns en reservation till. Den gäller frågan om rätten att tillkännage specialitet och fastställa villkoren för denna. Statsrådet har föreslagit att medicinalstyrelsen skulle fastställa dessa villkor, och det tycker jag är ganska rimligt. Reservanternas förslag innebär vad jag kan se ingenting annat än att de desavuerar medicinalstyrelsen i denna sak. Utskottet har på sid. 52 i utlåtandet klargjort sin syn på denna fråga. Jag menar

att det finns väl ingen anledning för mig att läsa upp det. Jag anser att utskottets motivering för att biträda departementschefens förslag är av sådan beskaffenhet att jag med det sagda hemställer att kammaren måtte bifalla utskottets förslag i hithörande delar.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Det råder knappast någon tvekan om att det lagförslag som nu ligger på kammarens bord har stora förtjänster. Jag vill särskilt peka på att man från departementschefens sida har gjort den förbättringen i jämförelse med kvacksalveritutredningens förslag att man delat upp det i två lagförslag. Beträffande det ena, nämligen förslaget till kvacksalverilag, vill jag säga att jag i allt väsentligt kan ansluta mig till det, även om jag är fullt medveten om att det är många av mina kolleger som skulle ha velat, att man gått längre i fråga om förbud mot utövande av denna verksamhet. Jag tror emellertid att inrikesministern har gjort en god avvägning när det gäller detta spörsmål.

Allt för långt gående förbud på detta område resulterar bara i en underjordisk, okontrollerad verksamhet, som på intet sätt blir bättre än de missförhållanden som man tror sig kunna rätta till.

Min entusiasm är inte lika stor när det gäller departementschefens förslag till ny läkarlag. Det är framför allt mot två punkter som jag har invändningar att göra, och de torde vara välbekanta för statsrådet Johansson vid det här laget.

Den första punkten är lagens rubrik. Man har en smula förväntat sig över att vi läkare har fäst oss så särskilt vid uttrycket läarkonst. Jag vill erinra om att det är ett gammalt ord, som täcker ett mycket gammalt begrepp. Läarkonsten är någonting som alltid för oss läkare står som ett mål för vår yrkesutövning. Vi måste med ödmjukhet många gånger erkänna, att vi inte all-

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

tid kan nå upp till vad vi syftar i detta avseende, men vi försöker fullfölja det arbete som under tidernas lopp har utförts av läkare.

Medicinen blev ju naturvetenskap för betydligt över 100 år sedan. De naturvetenskapliga synpunkterna har sedan dess varit vägledande. Särskilt vill jag i detta sammanhang peka på att när man lade fram 1915 års lag om behörighet att utöva läkarkonsten, hade man helt och fullt accepterat det synsätt på läkarnas utövande av sitt yrke, som måste gälla ännu i denna dag. Jag måste bekänna, att jag inte kan förstå den formulering med vilken departementschefen motiverar att beteckningen läkar-konst inte längre får användas. Han säger:

»Ordet läkarkonst täckte tydligtvis väl läkarnas verksamhet i äldre tider, när jämte intuition, handlag och faktiskt kunnande även allehanda vidskepelse och övertro bestämde behandlingen av de sjuka, men i våra dagar, när denna behandling bestäms av vetenskap och beprövad erfarenhet, har benämningen läkar- eller läkekonst uppenbarligen föga täckning i läkarnas yrkesutövning.»

Jag tillåter mig här anmäla en helt annan mening. Med den tolkning jag har gett ordet läkarkonst gäller min, mina kollegers och de akademiska lärarnas synpunkter på denna fråga i lika hög grad nu, även om vi har fått en hel rad nya resurser för diagnosticering och behandling av sjukdomar.

Innan jag lämnar detta avsnitt måste jag ärligen säga, att jag inte tycker att reservanternas förslag är så mycket bättre. De kunde enligt min mening ha bibehållit detta gamla uttryck. Man skall inte fingra på en sak bara därför att den är gammal; det behöver inte vara ett utslag av någon hopplös konservatism att framföra en sådan synpunkt. Något bättre finner jag emellertid reservanternas skrivning vara, och i valet mellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag samt

reservanternas kommer jag att stödja reservationen på denna punkt. Jag skulle dock haft lust att ställa ett särskilt yrkande, men jag har en känsla av att det inte skulle ha någon vidare framgång i kammaren.

Den andra punkten som jag skulle vilja ta upp, och som också är välbekant för inrikesministern, är för mig och för ett mycket stort antal av de svenska läkarna betydligt väsentligare. Denna fråga är inte känslobetonad som den föregående. Naturligtvis tror jag, att även om vi i lagen kallas för yrkesmän kan vi vara goda sådana och hålla de gamla idealen högt framför oss. Min andra invändning rör specialitetsbestämmelserna. Enligt min mening har nog statsrådet Johansson här inte visat det goda handlag, som — det vill jag gärna erkänna — har varit utmärkande för honom, när han tidigare har tagit upp vissa sjukvårdsfrågor. Vad jag framför allt vill kritisera är att hans beredning av detta ärende skedde utan kontakt med den organisation, som i alla fall utan någon kritik har utfört detta arbete i ungefär 50 år, och att de kontakter som ägt rum har skett först sedan lagförslaget lagts fram. Jag erinrar om att under det föregående årtiondet presenterades ett par förslag, som berörde dessa frågor. I propositionen nr 212 till 1954 års riksdag berörde den dåvarande ecklesiastikministern, statsrådet Persson, dessa ting men förklarade, att han inte fann anledning att frånta läkarförbundet denna uppgift. Samma inställning hade uppenbarligen också kvacksalveriutredningen. Jag har svårt att förstå, att det kan ha inträffat något som skulle ha ökat statsmakternas misstro mot läkarförbundets handläggning av specialistbehörighetsärenden under dessa år. Under en tid av 14 år har jag, herr talman, tillhört läkarförbundets centralstyrelse, som vid praktiskt taget varje sammanträde har att handlägga frågor om specialitet. Om någon till äventyrs tror, att bedömning-

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

en av de inkomna specialitetsansökningarna har skett efter någon slentrian och att man låter en hel del passera, som i själva verket inte borde släppas igenom, skulle jag gärna på grund av min erfarenhet vilja ta honom ur denna villfarelse. Det är en utomordentligt sträng bedömning som där har verkställts, och denna stränghet har otvivelaktigt varit till gagn för dem, som vi i alla fall skall tillgodose i detta sammanhang, nämligen den svenska allmänheten. Denna har ju rätt att kräva, att de som kallar sig för specialister har undergått en sådan utbildning, att de med rätta kan få denna särskilda titel.

Det var alltså en mycket sträng granskning, och det var många som inte släpptes därigenom. Men eftersom det var fråga om en kollegial institution fann man sig lojalt i de beslut som fattades.

Jag skulle vilja uttala en förhoppning om att den stränghet i bedömandet, som alltså har visats från läkarförbundets sida, inte skall bli mindre, om till även tyrs någon myndighet i fortsättningen skulle handha denna sak. Det har nämligen bland mina kolleger uttalats farhågor för att en viss släpphänthet, ett visst meddelande av dispenser, i så fall skulle förekomma, och jag tror att något sådant skulle vara olyckligt.

Sveriges läkarförbund skall just samlas till sin årliga riksdag, som denna gång äger rum i Jönköping. Ett av överläggningsämnena vid denna konferens blir frågan om specialitetsbestämmelserna. Det skulle mycket glädja mig, om jag i morgon då jag kommer till konferensen kunde meddela mina kolleger, hur allvarligt statsrådet ser på denna fråga och att han i själva verket är villig att så långt det står i hans makt tillgodose önskemålen från den part, som i alla fall hittills ensam har suttit inne med den verkliga sakkunskapen i detta avseende.

Under debatten i första kammaren tycktes utskottets ärade ordförande vilja

göra gällande, att läkarnas inställning till denna sak skulle böttna däri, att de hade ett horn i sidan till medicinalstyrelsen. Jag är angelägen framhålla att ett sådant antagande är fullständigt felaktigt. Läkarförbundet har — numera, skulle jag kanske vilja tillägga — mycket goda relationer till denna den högsta myndigheten på området, och vi samarbetar i många avseenden med medicinalstyrelsen. Vi har inte alls någon anledning att söka sak med styrelsen och att misstro den. Men jag skulle vara mycket dåligt underrättad, om jag inte samtidigt skulle kunna säga att medicinalstyrelsen nog är en smula orolig för att bli ålagd denna uppgift med specialitetsbestämning, som man i själva verket inte har längtat efter. Om medicinalstyrelsen skall ha hand om uppgiften, blir det alldeles nödvändigt för styrelsen att förhöra sig med den sakkunskap som finns representerad inom läkarförbundet, där man ju under alla dessa år har hunnit utarbeta en viss praxis.

Jag tycker att kravet på tillgodoseende av offentlighetsrättsliga principer och på insyn från myndigheternas sida skulle kunna tillgodoses genom det förslag som vi motionärer framlagt om ett organ som vi har kallat medicinska specialitetsrådet. Man skulle mycket väl kunna organisera specialitetskontrollen på ett sådant sätt att det medicinska specialitetsrådet kunde i fortsättningen handlägga dessa frågor. Sedan skulle ju medicinalstyrelsen genom att utfärda något diplom kunna godkänna vad som har skett.

Jag tror att denna sak skulle lättare kunna ordnas med den skrivning som utskottsreservanterna har föreslagit, och jag tillåter mig därför att yrka bifall även till reservation II.

Herr förste vice talmannen tog nu ledningen av förhandlingarna.

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

Fru SJÖVALL (s):

Herr talman! Eftersom herr Nelander här berört kvacksalvarproblemet skall jag bara helt kort anlägga några synpunkter på den saken. Förvisso vill jag inte dra upp någon stor diskussion om det problemet.

Som läkare får man se de misslyckade fall som behandlas av kvacksalvare. Det är fråga om människor som kommer alltför sent till läkare, och man ställs ofta inför det grymma och svåra faktum, att man inte kan uträtta vad som kanske hade kunnat göras om de tidigare sökt läkare. Alla de »lyckade» fallen, de fall där det inte sker någon skada, spelar ju inte någon roll i detta sammanhang. Vad det gäller är de fall, där den sjuke blir tillfogad skada. Det är dessa fall vi vill värna om, i syfte att den sjuke skall få bästa möjliga vård. Herr Nelander, att kalla detta ett diktatoriskt ingripande, är väl att missbruka språkets ord.

Jag vill också något erinra om de psykologiska skäl som gör att det antagligen alltid kommer att existera kvacksalveri i en eller annan form — det gäller bara för samhället att se till att kvacksalvarnas verksamhet blir så ofarlig som möjligt. Det finns många människor, både unga och gamla, som har en obotlig sjukdom och som har sökt läkare men som inte vill acceptera svårighetsgraden av sin sjukdom eller som kanske inte vet hur illa det ligger till, eftersom läkarna av humanitära skäl icke velat meddela dem detta. Dessa människor får inte någon behandling som gör dem bättre, varför de söker sig vidare till kvacksalvare i hopp om att få hjälp. Detta är ett mycket naturligt handlingssätt, och man kan aldrig komma åt att dessa människor vänder sig till kvacksalvare.

Det finns också en annan mycket stor grupp som — kanske rätt oväntat — söker homeopater, nämligen människor som är svårt sjuka och som är medvetna därom men som inte vill ha papper

på saken. De drar sig för att gå till läkare för att få det besked som de är så rädda för, och de söker många gånger först en kvacksalvare för att därigenom förhålla saken. Även denna grupp kommer alltid av psykologiska skäl att söka sig till kvacksalvare, men det är med hänsyn till dessa fall särskilt väsentligt att man kan komma åt kvacksalvarna och deras verksamhet.

Jag skulle vilja något beröra de två frågeställningar som reservanterna tagit upp. Den ena är en strid om ord: läkaryrke kontra läkarkonst. Den andra är en strid om principer — hur speciallistproblemet skall handläggas i framtiden.

Enligt min mening ger termen läkaryrket betydligt större möjligheter till klarare avgränsning mot kvacksalvarna. Framför allt kan detta komma att gälla i framtiden, då vi kan vänta ökad import av idéer och utbildningsformer från utlandet, exempelvis av chiroprakter, psykologer med annan grundutbildning och grundsyn än de svenska har, psykoanalytiker som icke är läkare, m. fl. grupper. Begreppet läkaryrke fyller en lagtexts krav på pregnans; det gör icke begreppet läkarkonst. Än viktigare är att för den stora allmänheten kommer begreppet läkaryrke att bli identiskt med att utövaren är legitimerad läkare, medan begreppet läkarkonst kan täcka både denna grupp och kvacksalvarna — de senare kommer säkerligen att utnyttja den uttunning av begreppen reservanternas förslag ger dem.

På ett sätt vida viktigare anser jag dock reservanternas motivering vara, och den ter sig för mig omöjlig att acceptera. Man säger i reservationen, att »kunskaperna om människokroppens byggnad och funktioner fortfarande är i hög grad ofullständiga samt att läkares verksamhet därför fortfarande måste grunda sig icke enbart på objektivt naturvetenskapligt kunnande utan även på intuition och omdöme.»

Definitionen torde gälla flertalet yr-

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

ken — fortfarande! Som den nu står är den grumlig, övermaga och tjänar endast till att försöka avgränsa läkarna till ett »konstnärsskrå», finare än andra yrken. Ingen torde kunna hindra den enskilde läkaren, även om han kallas för yrkesman, att i fortsättningen alltså »nyttja kunnande, intuition och omdöme» — i den grad han nu har sådant — oavsett hur behörighetslagen formulerats.

Herr talman, jag ber att på denna punkt få yrka bifall till utskottets förslag.

Det är för mig självklart att utformningen av de olika medicinska specialiteterna är ett klart samhällsintresse, där läkarnas fackförening endast är en intresserad part bland många. Det har tidigare av läkarförbundet skötts bra och efter i huvudsak riktiga normer, dock inte helt utan oväld. Jag vill erinra om att först i nu vilande förslag från läkarförbundet har man föreslagit att det obligatoriska medlemskapet i läkarförbundet för rätt att annonsera specialitet skall hävas. Den tidigare ordningen har inneburit en form av kollektivanslutning med större ekonomiska konsekvenser för den som inte velat tillhöra fackföreningen än motsvarande, ofta kritiserade kollektivanslutning från andra fackliga organisationer. Det har tidigare alltså inte varit en läkares faktiska kunnande som ensamt fått fälla utslaget om han skulle få bli specialist eller ej.

I många sammanhang har samhällets — den enskildes och statsmakternas — intressen och uppfattningar stått i strid med läkarförbundets. Så kommer säkert också att ske i fortsättningen, många gånger. En ledare i Socialmedicinsk tidskrift, i sin allmänna politik ett språkrör för läkarförbundet, har starkt kritiserat hela det nu framlagda lagförslaget om läkarbehörighet, framför allt att man skulle häva läkarbristen genom att ge icke svenskfödda läkare, med i sak samma kompetens som svenska läkare,

samma behörigheter som dessa senare. Argumenteringen i denna ledare är starkt färgad, och man bortser helt ifrån att svensk sjukvård skulle brutit samman utan den hjälp dessa utlänningar lämnat — något som skulle gått ut över enskilda sjuka människor. Den inställning läkarförbundet här, och i många andra sammanhang därutöver, givit uttryck åt, en inställning för övrigt som alls icke delas av hela läkarkåren, står och kommer att stå i strid med hela det utbyggnadsprogram för sjukvården, inte minst den del som faller inom mental-sjukvårdens domäner, som samhället nu vill satsa på. Specialistproblemet kan nyttjas i denna strid mellan samhället och läkarnas fackliga organisationer.

Specialistproblemet är redan nu, mot bakgrunden av den snabba utveckling som sker inom hela den medicinska vetenskapen, ett svårlost och intrikat problem. Därom vittnar de relativt täta omarbetningar av bestämmelserna som ägt rum bara inom den korta tidrymd min generation varit yrkesverksam. Det blir än svårare att lösa i framtiden. Skickligt använt kan det nyttjas som en framåt-drivande, utvecklande faktor, oskickligt handlagt kan det bli ett tillbakahållande element — detta gäller vilken myndighet som än skall handlägga dessa frågor. Både en för snabbt framdriven och högt driven specialisering och en försenad sprängning av gamla vetenskaper, resp. ett försvårande av nya, ännu ej kända kombinationer av olika utbildningsområden, kan visa sig vara av ondo.

Det är ingen tvekan om att utformningen av specialistområdena kommer att återverka inte bara på taxesättningen — ett problem som är viktigt nog för den enskilde sjuke, även om reservanterna tycks ha förbigått detta — utan också på utformningen av våra sjukhus, särskilt specialavdelningarna inom dessa, på avvägningen mellan öppen och slutenvård, samt på utformningen av den fortsatta läkarutbildningen.

Det är för mig uppenbart att allt detta

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

inte kan få förbli ett ensidigt fackligt problem utan att samhället måste få bli medbestämmande och medansvarigt och få full insyn i alla dessa intrikata avvägningsproblem. Det ligger ingen kritik mot läkarförbundets hittills utförda gärning på detta område, när inrikesministern nu föreslår en annan provningsordning — som icke på något sätt utmanövrerar läkarförbundets möjligheter att här samverka i framtiden med statsmakterna — men icke förutsätter andra värderingsregler i sak.

Jag vill till fröken Höjer säga, att läkarförbundet icke gärna kan utgöra det enda sakkunniga forum vi kan räkna med eftersom det arbetar efter i tryck utgivna anvisningar, som förvisso medicinalstyrelsen haft tillgång till och även en nyinrättad myndighet, om det blir någon, kan få ta del av.

Däremot ligger det en ny grundsyn bakom inrikesministerns förslag, att samhället nu också skall få möjlighet att vara medansvarig i utformningen av dessa för hela sjukvårdsväsendets framtida gestaltning så väsentliga problem som specialistbestämmelserna utgör. Vi har inte tidigare haft klart för oss vilken inverkan specialistproblemet kan ha på alla olika områden, och man har därför inte tidigare angripit frågeställningen. Men i samma ögonblick man blir medveten om vad detta instrument innebär, måste samhället ha rätt att få delta vid avgörandena.

På anförda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte med särskilt nöje jag nu än en gång — förra gången var för något år sedan — tar upp polemik mot min ärade kollega Elisabet Sjövall. Den grundsyn vi båda har beträffande denna lika väl som så många andra frågor är så olikartad att någon överensstämmelse inte lär vara möjlig.

För mig står det alldeles klart, att

då det fackförbund, som både doktor Sjövall och jag tillhör och vars kompetens hon här försöker förringa, under alla dessa år på ett sätt som inte framkallat någon kritik har utövat denna specialitetskontroll, är kontrollsynpunkterna tillräckligt tillgodosedda. Det som doktor Sjövall kallar samhället behöver inte ingripa, då en sak kan regleras lika väl genom ett sådant privat initiativ. Läkarkåren skyddar på intet annat sätt sina egoistiska intressen vid utövandet av denna specialitetskontroll än att den vill ha hög standard på de svenska läkarna och ställer mycket höga krav på alla de läkare som vidareutbildar sig och sedan vill ha rätt att kalla sig för specialister. Jag är övertygad om, som jag framhöll i mitt föregående anförande, att det inte finns anledning att tro att allmänhetens berättigade anspråk på denna kontroll blir bättre tillgodosedda om, som fru Sjövall önskade, samhället ingriper och reglerar, vilket, förstår jag, är byråkraternas alldeles speciella önskan. Då här inte har visats något exempel på att läkarförbundet inte motsvarat förtroendet att handha denna kontroll utan då föregående utredningar tvärtom har bestyrkt, att arbetet skötts på förtjänstfullt sätt, vore det enligt min mening högst olyckligt att här introducera så genomgripande regleringar såsom regeringen nu föreslår.

Fru SJÖVALL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt som herr von Friesen uppger att han och jag drabbat samman både i år och förra året och nog kommer att göra det i fortsättningen också. Det är också riktigt att vår grundsyn är totalt väsensskild.

Herr von Friesen står här som fackföreningsman. Jag försöker se saken som ordinär medborgare och inordna mitt yrke bland mängden av andra yrken, och jag söker göra en avvägning som inte är helt präglad av fackföreningsmannens övervärderingar utan

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

vill skala bort kårsynpunkterna här och var, där jag tycker att de har fått för stor tyngd.

Jag vill inte ett ögonblick förringa den kompetens som läkarförbundet har visat i detta sammanhang, och det är inte det striden gäller. Diskussionen avser den principiella frågan om läkarförbundet *ensamt* skall avgöra dessa frågor, som blir så väsentliga för utformningen av vårt sjukvårdsväsende, eller om samhället också skall få inverka på hur sjukvårdsväsendet i detta avseende utformas. Dessa frågor är ytterligt besvärliga och blir besvärligare ju snabbare den medicinska utvecklingen går. Jag vill ge samhället medbestämmanderätt och kompetens på detta område, men därmed vill jag ingalunda förringa läkarförbundets arbete hittills. Vad vi nu diskuterar är fördelningen av ansvaret mellan de båda parter som skall svara för sjukvården i landet, arbetsgivarna — i form av samhället — och arbetstagarna — i form av fackföreningen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall givetvis inte lägga mig i denna speciella dispyt mellan fru Sjövall och herr von Friesen utan går tillbaka till de kontroversiella punkter som här diskuterats. Jag vill göra det med ett konstaterande av den enighet, som i långa stycken kännetecknar utskottets behandling av denna fråga. Det har framför allt inte rätt några delade meningar om det grepp som här tagits med uppdelningen av den tidigare lagen i två nya.

Detta är en förbättring, säger herr von Friesen. Konsekvensen bjuder ju emellertid, att sedan man gjort detta konstaterande man också ser till det innehållsmässiga, den konstruktiva och logiska uppbyggnaden av de två lagförslag som här presenterats. När vi behandlar frågan om läkarnas utövande av sitt yrke och kvacksalvarnas verksam-

het i var sin lag, så är vi alltså överens om att det föreligger en väsentlig skillnad mellan läkarnas arbetsmetoder och kvacksalvarnas. Med utgångspunkt från att en sådan skillnad föreligger, har utskottet i sin helhet anslutit sig till propositionens tanke att man i lagtexten inte bör begagna samma beteckning för läkarnas arbete och för kvacksalvarnas sysslande med sjukdomsbehandling.

Alla är också eniga om att man för kvacksalvarnas och andra icke auktoriserade personers sjukdomsbehandling bör använda beteckningen verksamhet på hälso- och sjukvårdens område, en beteckning som är fullkomligt neutral och täcker både kvalificerade optikers utprovning av glasögon på allmänheten som det primitivaste kvacksalveri. Tyvärr sträcker sig dock inte enigheten längre än så.

Reservanterna i utskottet vill, att man skall kalla läkarnas arbete för läkarverksamhet. Men »verksamhet» är just det ord som propositionen använder för kvacksalvarnas och lekmännens sysslande med sjukdomsbehandling, därför att det är ett så pass obestämt uttryck, som kan rymma både kvalificerat, på en ordentlig utbildning grundat arbete och skadligt eller i varje fall helt onyttigt fuskande inom sjukvården. Det är därför jag väl kan förstå att herr von Friesen gärna hade sett att man inte bytt ut ordet läkarkonst och, som reservanterna gjort, fört in ordet läkarverksamhet i stället. Men, herr von Friesen, det är ju samma diffusa begrepp som här kommer i fråga. Man kommer alltså enligt reservanternas förslag tillbaka i det läget att lagen rör sig med samma ord både när den talar om läkarnas yrkesutövning och om kvacksalvarnas sysslande med sjuka, nämligen »verksamhet». Att man vill kalla läkarnas yrkesutövning läkarverksamhet för att såvitt möjligt komma från suddigheten undanröjer bara delvis oklarheten. Jag vill erinra om att ledet »läkar-» i det hittills använda ordet

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

»läkarkonsten» inte har hindrat att man ansett att också kvacksalvare utövat »läkarkonsten». Detsamma kan inträffa med uttrycket »läkarverksamhet» och kanske i än högre grad det alternerande uttrycket i reservanternas lagtext, nämligen »verksamhet såsom läkare». An-norlunda förhåller det sig med ordet »läkaryrke». Man kan ju knappast tänka sig att en kvacksalvare utövar läkar-yrke. I benämningen »yrke» ligger just att vederbörande har utbildning för det område, som han är verksam inom. Eljest är han inte någon »yrkesman» i detta ords hedervärda bemärkelse. För mig framstår beteckningen yrkesman som något utomordentligt fint. En god yrkesman är en garant för kunnande inom sitt område. Jag vill gärna i läkaren se den högt kvalificerade yrkesmannen. Den utbildning som motiverar användningen av benämningen läkar-yrke är naturligtvis sådan utbildning som ger läkarbehörighet enligt lagen.

Vi har alltså velat skapa klarhet i denna lagstiftning genom att konsekvent välja ordet läkaryrke för den verksamhet som läkaren har att utöva. Då har man från reservanternas sida tagit upp det resonemang som här diskuterats om intuition och omdöme såsom inslag i kunnandet och i vederbörandes utövande av sitt arbete. Jag understryker, vad som här tidigare har sagts, att var kommer inte dessa egenskaper i fråga? Vi talar om exempelvis politikernas yrke, och nog förutsätter det åtminstone i viss mån både intuition och omdöme. Det är alltså inte ovanligt att man också för andra grupperingar talar om nödvändigheten av dessa inslag. Till och med på områden, där vederbörandes arbete är helt beroende av talang och speciell begåvning, talar man om yrken. Så har exempelvis en skådespelare och en musiker ett yrke.

För att få en språkvetenskapsmans syn på saken har jag bett professor Gösta Bergman vid Institutet för svensk språkvård att göra ett uttalande i frå-

gan. Detta har visserligen avgivits mot bakgrunden av motionärernas förslag att ordet »läkarkonst» skulle behållas i lagtexten, men i fråga om lämplighe-ten av ordet »läkaryrke» har det full aktualitet även med hänsyn till reser-vanternas förslag. Efter att ha refererat motionernas passus om att det krävs särskild fallenhet och särskilt handlag av en läkare säger professor Bergman: »Motionärerna trycker här på vissa svårvägbara faktorer som förvisso är av största betydelse för läkarna som yrkesmän. Egenskaper av besläktad art krävs emellertid också av flera andra yrkesutövare, att nämna bl. a. domare, lärare och präster, i det hela av perso-ner vilkas yrken i vissa sammanhang betecknas som kall. Man talar dock inte om domarkonsten etc. Då motionärerna föredrar 'läkarkonst' är det väl grund-betydelsen hos ordet 'konst' som de ve-lat bringa till uttryck, nämligen för-måga, stor skicklighet, i synnerhet förr övergående i betydelsen förslagenhet, klokhet o. d. Ordet uppvisar emellertid flera betydelser som gör det mera oskarpt i konturerna, alltifrån stor tek-nisk och konstnärlig skicklighet till fingerfärdighet ('taskspelarkonst') och hemlig förmåga ('spådomskonst, svart-konst').

Sammansättningar med 'konst' i be-tydelsen yrkesutövning, teknik av visst slag, ger numera ett lätt ålderdomligt el-ler högtidligt intryck, t. ex. fortifika-tionskonst, fältskärskonst, förlossnings-konst, ingenjörskonst, lantmäterikonst, tandläkekonst, vattenbyggnadskonst etc.

Att 'utöva läkarkonsten (läkekonsten)' ligger sålunda betydelsemässigt och stilistiskt på ett annat plan än det sakliga 'utöva läkaryrket'. Från språklig syn-punkt kan ingen erinran göras mot det-ta senare uttryck såsom beteckning för läkarnas verksamhet. Tilläggas bör att det torde vara svårare att under uttryc-ket 'utövare av läkaryrket' räkna in kvacksalvare och andra lekmän som ut-övar en icke auktoriserad verksamhet

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

på hälso- och sjukvårdens område än under det mera diffusa 'utövare av läkarkonsten'.»

Ja, det är professor Bergmans som språkvetenskapsman omdöme i det här sammanhanget, och det ger ju ett erkännande åt den uppbyggnad som vi har låtit komma till uttryck i lagstiftningen.

Låt mig sedan helt kort också beröra frågan om specialitetsrådet. Herr von Friesen har här sagt att han tycker, att vi har haft dåligt handlag när vi har berett denna fråga. Därför säger han att det har skett utan kontakt med läkarförbundet. Ja, helt ovetande om detta har väl läkarförbundet inte varit. Frågan om en ny behörighetslagstiftning togs upp ungefär 1950 och blev föremål för utredning som lämnade sitt betänkande 1956. I de yttranden som där förekommer har också flera remissinstanser yttrat sig till förmån för en offentlig rättslig reglering av specialistkompetensgivningen. Läkarförbundet har också haft tillfälle att uttala sig i frågan och anförde som sin mening, att tidpunkten kanske ännu inte var mogen för en sådan specialistreglering men vände sig inte direkt mot den tankegång som låg bakom. När vi tog upp arbetet med den nya behörighetslagstiftningen, var vi medvetna om att det inom läkarförbundet fanns en specialitetsnämnd, som på det området var sysselsatt med att tillskapa de regler som skulle komma att gälla för framtiden. Vi visste också att i denna utredning ingick en representant från medicinalstyrelsen, ett av medicinalråden, med vilken vi bl. a. hade kontakt i december i fjol och då i visst sammanhang meddelade att vi arbetade med den nya behörighetslagen. I februari månad hade vi ytterligare en kontakt med generaldirektören för medicinalstyrelsen jämte bl. a. nyssnämnda medicinalråd. På förfrågan meddelade jag då att vi höll på att arbeta med behörighetslagen och däri tilltänkt specialistreglering.

Besked lämnades också om avsikten att framlägga lagen för vårriksdagen. Vi hade inte anledning att räkna med annat än att läkarförbundet, om det hade intresse för att delta i diskussionerna kring och söka påverka utformningen av lagstiftningen, skulle ha tagit kontakt med departementet. Vi ansåg inte att det skulle vara departementets sak att ta upp denna kontakt.

När man sedan lagförslaget offentliggjorts från läkarförbundets sida anmält sitt intresse, har vi tagit upp kontakterna med förbundet och haft flera diskussioner om hur man i praktiken skall tillämpa den lagstiftning, som jag hoppas att också riksdagens andra kammar kommer att anta. Vi har förklarat oss vara beredda att i tillämpningen söka benytta oss av och ta vara på de förslag, som har utarbetats av läkarförbundets särskilda kommitté om det finns intresse härför.

Vad vi vill är att det skall finnas en offentlig-rättslig reglering på detta område. Det skall vara Kungl. Maj:t eller också, efter bemyndigande, medicinalstyrelsen som ytterst skall svara för denna reglering. Vi har också sagt, att vi är beredda att utforma specialitetsrådet i enlighet med de tankegångar, som läkarförbundet självt har fört fram, vilket innebär att man skall erbjuda också universitetskanslersämbetet och läkarförbundet att ingå i rådet med representanter tillsammans med medicinalstyrelsen.

Jag menar således, herr talman, att det inte finns anledning att här frångå propositionens förslag. Låt mig också starkt understryka, inte minst med hänsyn till den emfas, med vilken herr von Friesen för fram läkarförbundets intresse att se till, att de specialister vi efterfrågar verkligen har de kvalifikationer som man har anledning och rätt att fordra av dem, att vi inte har haft något annat motiv för hela vårt arbete med den nya lagstiftningen. På den punkten är vi således helt överens.

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle beträffande de bristande förhandskontakterna till statsrådet vilja säga, att jag har erhållit mina uppgifter från mina kolleger i läkarförbundets ledning. Även om läkarna bemödar sig om att utöva läkar-konsten på ett framstående sätt, har de inga röntgenögon, med vilka de kan genomtränga själslivet hos statsråd och statssekreterare. De hade faktiskt inte någon aning om vad som tilldrog sig på detta område, och jag tyckte, liksom de, att statsrådet kunde ha givit dem en liten vink härom.

Men jag skall inte föra någon träta med statsrådet på den punkten, ty jag tyckte mig i den allra senaste delen av hans anförande spåra en samarbetsvilja i denna viktiga fråga. Jag är också övertygad om att statsrådet Johansson, därest han sätter den sidan till, är kapabel att klara ut detta svåra och intrikata problem. Särskilt värde fäster jag vid hans deklaration att det inte är meningen, att man på några speciella bakvägar skall införa någon sorts sämre kompetens för läkarna. Skulle så ändå bli förhållandet, är jag alldeles övertygad om att mina kolleger i läkarförbundets ledning kommer att förbehålla sig rätten att själva fortsätta med detta arbete för en kvalitetshöjning inom läkarkåren som de har påbörjat för många år sedan.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Ehuru jag är fullt medveten om vad ledamöterna i bänkarna tänker, när de ser någon begära ordet vid denna tidpunkt, vill jag ändå, emedan jag fått en motion mycket snävt avstyrkt, säga några ord till protokollet — ingen behöver lyssna på mig.

I motionen, som jag har väckt, hemställes att begreppen undersökning av hälsotillstånd och behandling av sjukdom eller därmed jämförligt tillstånd enligt 1 § lagen om förbud i vissa fall mot verksamhet på hälso- och sjukvår-

dens område icke får fattas i så vid bemärkelse att välkvalificerade psykologers verksamhet hindras. Vidare har jag hemställt om att frågan om legitimation eller auktorisation av psykologer snarast måtte ges en lösning.

Utskottet fastslår att förbuden mot att i vissa fall syssla med sjuka människor gäller även psykologisk behandling. Detta är alldeles riktigt, och det var just därför som motionen har väckts, då man möjligen i detta förbud kan lägga in mer än vad som avses. Departementschefen anför — och utskottet citerar detta — att psykologer endast får behandla psykiskt sjuka patienter under tillsyn av läkare. Då detta sker har medicinalstyrelsen tillsynen över behandlingen, som alltså utföres av läkaren och hans medhjälpare psykologen, och under sådana förhållanden gäller icke förbuden.

Jag uppfattar detta så, att utskottet, när det hänvisar till departementschefens yttrande, ger ordet sjukdom betydelsen konstaterad psykisk sjukdom. I så fall kan jag vara tillfreds med utskottets behandling av motionen i den delen.

Under de senaste tio årens debatter har behovet av psykologer ideligen framhävts, när det varit fråga om utbyggnaden av olika sociala och medicinska institutioner, där man har vård om människor med trasiga nerver, svåra sociala handikapp o. s. v.

Den psykiska barna- och ungdomsvården har icke kunnat genomföras, delvis av brist på psykologer. Beslutet om familjerådgivning, som vi kommer att fatta, innebär ett ökat behov av psykologer. Behandlingen av kriminella och alkoholister kräver psykologer etc.

De psykologer, som anlitats inom institutionerna, har arbetat i samråd med läkare när det gällt människor som konstaterats vara sjuka. Men vi har ett behov av terapi även bland sådana som i vanlig mening betraktas som friska, barn som sluter sig inom sig själva och

Lag om behörighet att utöva läkaryrket m. m.

löper risk att inte utvecklas i god riktning, särskilt under puberteten. Jag har sett hur sådana barn, om de kommer under psykologisk behandling, helt förvånande kan komma till rätta med sig själva. Jag tror det finns ett oerhört behov av psykologisk behandling av barn i puberteten, som är oroliga och ställer till besvär i skolorna.

Jag är övertygad om att vi har behov av psykologer även för vuxna, som i tidens pressande situationer löper fara att bli livsodugliga. I alla dessa fall gäller det människor, om vilka man inte säger att de är sjuka i vanlig mening. Om man skall kunna använda psykologer, är det av yttersta vikt att de får en legitimation. Begäran om en sådan har också framförts av de utbildade psykologerna i psykologförbundet, och jag hoppas att denna begäran kommer att prövas.

Det finns inte någon fastställd behörighet för psykologer. Kravet på legitimation för psykologerna är inte, som utskottet tycks tro, ett krav på rätt att utan läkares hjälp bota psykiska sjukdomar hos barn under 8 år, utan önskemålet om legitimation innebär ett fastställande och ett klarläggande av vad som skall falla inom psykologernas kompetens. Ur samma synpunkter som läkarbehörigheten fastställs och kvacksalvarlagen antages är det viktigt att vi även får fastslaget psykologernas kompetens och vad de i kraft av denna kan utföra självständigt, vad de kan utföra i samråd med läkare och vad de kan göra direkt under läkares ledning.

Utskottet har uppenbarligen missuppfattat innebörden av ordet legitimation i motionen, kanske därför att man haft ont om tid. Men jag förmodar att psykologförbundets hemställan kommer att med det snaraste bifallas. Om man fastställer psykologernas kompetens och ger dem legitimation, tror jag det skall gå lättare att få väl kvalificerade psykologer. Därigenom skulle vi också kunna trygga det behov av psykologiskt

utbildade människor, som konstaterats. Jag hoppas också att psykologerna i sin yrkesutövning icke på något sätt skall komma i kollision med kvacksalvarlagen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

Mom. A

Utbytande av ordet »läkaryrket» mot ordet »läkarkonsten»

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen I); och biföll kammaren utskottets hemställan.

Frågan om specialistbehörighet

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen II); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Höjer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 44, såvitt avser frågan om specialistbehörighet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen II) av herr Sunne m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna

Ändrad lydelse av 27 och 29 §§ värnpliktslagen

råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 109 ja och 90 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. A i övrigt samt mom. B och mom. C

Vad utskottet hemställt bifölls.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren nu kl. 20.25 att ajournera sina förhandlingar till kl. 20.45 för att bereda bevillningsutskottet tillfälle att sammanträda.

§ 7**Ändrad lydelse av 27 och 29 §§ värnpliktslagen**

Då förhandlingarna kl. 20.45 återupptogs under ledning av herr talmannen, föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967), dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 25 mars 1960 dagtecknad proposition, nr 144, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967).

I detta lagförslag hade 27 § 1 mom. B sista stycket samt ikraftträdandebestämmelsen följande lydelse:

Värnpliktig som enligt av Konungen meddelade bestämmelser är antagen för utbildning till reservofficer vid armén är skyldig att, utöver den i föregående

stycke angivna utbildningstiden, i den ordning Konungen bestämmer undergå utbildning till reservofficer under högst tvåhundra dagar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960; dock att vad i lagen stadgas om skyldighet för värnpliktig, som är antagen för utbildning till reservofficer vid armén, att undergå utbildning till reservofficer under högst tvåhundra dagar icke utan den värnpliktiges eget medgivande skall gälla för den som vid tiden för lagens ikraftträdande är antagen för utbildning till reservofficer.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna nr 671 i första kammaren av herr *Hedblom* och nr 830 i andra kammaren av herr *Svensson* i Stenkyrka samt

motionen nr 831 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*

I dessa motioner hade hemställts, att riksdagen icke måtte bifalla förslaget om införande av ett nytt sista stycke i 27 § 1 mom. B värnpliktslagen.

Utskottet hemställde, att riksdagen med avslag å motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831 måtte bifalla förevarande proposition, nr 144.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne, Eric Carlsson, Edström och Ringaby*, fröken *Höjer* samt herrar *Wahrendorff, Hamilton och Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I: 671 och II: 830 samt motionen II: 831 och med förklaring, att riksdagen icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 144 i oförändrat skick — måtte för sin del antaga det i propositionen framlagda förslaget till lag om ändrad lydelse av 27 § 1 mom. och 29 § 1 mom. värnpliktslagen den 30 december 1941 (nr 967) med den ändringen, att sista stycket i 27 § 1 mom. B utginge samt ikraftträ-

Andrad lydelse av 27 och 29 §§ värnpliktslagen

dandebestämmelsen erhöile följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1960.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Om man noga granskar förevarande utlåtande, vilket man vid denna tidiga timme kan ta god tid på sig för att göra, finner man att riksdagen häromdagen beslöt nya tjänstgöringsbestämmelser och utbildningsnormer för reservofficerare. Liksom tidigare gällande bestämmelser torde dessa nya bli reglerade genom kungligt brev. Ett undantag föreslås dock. Departementschefen har i proposition, avlämnad till riksdagen *innan* utskottet behandlat huvudfrågan, föreslagit att de 200 dagar, med vilka utbildningstiden förlängs för reservofficerare, skall införas i värnpliktslagen. Något skäl härför framföres inte i propositionen, där det endast heter att förfarandet »synes ändamålsenligt».

Man bör då, herr talman, ha i minnet att dessa 200 dagar är en tjänstgöring som går utöver den grundläggande utbildningstid som åligger t. ex. värnpliktigt befäl samt att de 200 dagarna endast kan komma i fråga för personer, som frivilligt och efter egen ansökan antages till den statliga tjänsten som reservofficerare.

Reservanterna menar nu att denna kvalificering för fast anställning i statstjänst inte har i värnpliktslagen att göra lika litet som de aktiva officerarnas särskilda utbildning, vilken regleras i annan ordning. Därtill kommer att den föreslagna utformningen av moment B icke är övertänt med hänsyn till dess konsekvenser för sådana personer som av någon anledning tvingas avbryta utbildningen. Även om avsked i laga ordning kan beviljas en aspirant, ser det ut att vara omöjligt för Kungl. Maj:t att medge eftergift för en större eller mind-

re del av de 200 dagarna. Värnpliktslagen anses tydligen så tvingande, att den i andra fall på dagen anger storleken av den eventuella avkortning av tjänstgöringstiden, som Kungl. Maj:t må bestämma.

Personligen har jag en känsla av att den uppkomna situationen närmast beror på att de klarlägganden och förtydligande uttalanden angående reservofficers ställning och förhållanden, vilka gjorts av statsutskottet och godkänts av riksdagen, på grund av tågordningen icke kunnat beaktas vid propositionsförfattandet, som skett på ett tidigare stadium. Så mycket större skäl finns att nu i efterhand försöka rätta till saken. Ett bifall till reservationen medför icke någon som helst minskning eller ändring av tjänstgörings- och utbildningstiden för reservofficerare. Däremot skulle det undanröja risken för icke avsedda rättskollisioner samt verka rekryteringsbefrämjande.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Sunne m. fl.

Herr ODHE (s):

Herr talman! Fråga är väl om inte riksdagen redan har fattat principbeslut i det föreliggande ärendet i och med antagandet av statsutskottets utlåtande nr 113 angående befälsordningen vid armén. Jag medger dock att det kan vara litet oklart på den punkten. Andra lagutskottet har emellertid betraktat nu förevarande fråga som en följdforeteelse till den proposition som statsutskottet behandlat och som riksdagen har fattat beslut om.

Reservanterna har yrkat att bestämmelser om utbildning av värnpliktiga till reservofficerare icke skall intagas i värnpliktslagen. Som motiv härför anför de att frivillig tjänstgöring icke bör bestämmas i lag. Reservanternas motiv synes mig icke bärande. Redan nu finns bestämmelser av motsvarande art i värnpliktslagen, vilka innebär att uttag-

Ändrad lydelse av 27 och 29 §§ värnpliktslagen

ning till officersutbildning endast må ske efter den värnpliktiges medgivande. Detta regleras i värnpliktslagens § 6.

Reservanterna har vidare som ytterligare motiv för sitt yrkande framhållit, att reservofficerarna alltså skall betraktas som fast anställda och att sådan anställning endast kan erhållas efter frivilligt åtagande genom ansökan. Anledning skulle på grund härav ej finnas att i lagen upptaga särskilda bestämmelser om utbildning till reservofficer. Ej heller denna motivering tycks mig, herr talman, bärande. Att reservofficerarna skall utgöra en grupp av fast anställda förhindrar givetvis inte att bestämmelser rörande utbildning före reservanställningen finns i värnpliktslagen. Redan nu sker exempelvis utbildningen av blivande aktiva officerare t. o. m. kadettskola med stöd av värnpliktslagens bestämmelser.

Slutligen har reservanterna uttalat farhågor för att utformningen av lagförslaget skulle få en rekryteringshämmande effekt. Man synes utgå ifrån att den, som en gång förklarat sig villig att undergå en viss utbildning, under alla omständigheter skall tvingas fullgöra densamma. Jag vill erinra om att redan nu den frivilliga men bindande uttagningen till värnpliktig officer av medicinska, sociala eller andra skäl kan hävas av försvarsgrenschef. Kungl. Maj:t kan också befria från sådan uttagning. Så sker nu. Man bör dessutom lägga märke till att den formulering, som givits i lagförslaget, innebär att skyldighet att fullgöra den tjänstgöring, varom nu är fråga, endast består så länge man är reservofficersaspirant. Blir man sålunda entledigad, föreligger inte längre skyldighet att fullgöra eventuellt kvarstående dagantal.

Jag kan icke finna, att de av reservanterna anförda skälen kan motivera ett frångående av den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets skrivning. Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HAMILTON (h):

Herr talman! Herr Odhe försöker krypa bakom statsutskottet. För det första kan naturligtvis statsutskottet inte diktera andra lagutskottets åtgärd i denna fråga, och för det andra finns det inte ett ord i statsutskottets utlåtande som anger, att dessa frågor skall regleras i värnpliktslagen. Det kan särskilt påpekas, att det för närvarande i värnpliktslagen inte finns några bestämmelser om reservofficiärens utbildning, utan den frågan regleras i helt annan ordning.

Att det sedan finns vissa inkonsekvenser i värnpliktslagen — en och annan sjökapten och motsvarande har sin frivilliga tjänstgöring reglerad i denna lag — är intet skäl för att göra flera fel i den. Entledigande som reservofficersaspirant ger icke dispens från denna lag. Tvärtom är det beträffande annan person tydligt angivet i vilka fall och med hur lång tid Kungl. Maj:t kan bevilja avkortning. Vore här fråga om en ny generell regel, som herr Odhe vill låta påskina, skulle det naturligtvis ha angivits.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hamilton begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Sunne m. fl.

Ändrad lydelse av 27 och 29 §§ värnpliktslagen

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 95 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att särskilda utskottets utlåtanden nr 1 och 2 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för fredagen den 27 maj.

§ 9

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial:

nr 146, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om motionsvis väckta förslag om utredning i syfte att vinna besparingar i den statliga förvaltningen,

nr 147, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande Kungl. Maj:ts proposition med förslag i fråga om lokaliseringen av vissa statliga institutioner m. m.,

nr 148, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

nr 149, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1959/60, och

nr 150, angående statsregleringen för budgetåret 1960/61;

bevillningsutskottets betänkande och memorial:

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 27 maj 1955 (nr 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning jämte i ämnet väckta motioner,

nr 67, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 61 i anledning av väckta motioner angående viss restitution av energiskatt på bränsle,

nr 68, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 43 i anledning av väckta motioner om undantagande från beskattning av vinst, som beror på penningvärdets fall, m. m.,

nr 69, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade ärenden,

nr 70, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 60 angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1960/61, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 71, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 62 i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt;

bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion angående utgivande av en matrikel över riksdagens ledamöter;

första lagutskottets utlåtande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 10 kap. 11 § strafflagen, m. m.; och

jordbruksutskottets memorial nr 35, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om bidrag till hushållnings-sällskapens omkostnader.

§ 10

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från tredje lagutskottet:

nr 308, i anledning av väckta motioner om utredning angående avgiftsbelagda trafikanläggningar m. m.;

från sammansatta stats- och tredje lagutskottet:

nr 309, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottet:

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet, m. m., medelsanvisningen för budgetåret 1960/61 till Statens skogsförbät-

ringsanslag och till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo ävensom Kungl. Maj:ts förslag rörande skogsvårdsavgiften för år 1960 jämte i ärendena väckta motioner, m. m.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 21.01.

In fidem

Sune K. Johansson